

Μελέτη καλών πρακτικών εθελοντισμού και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση

Επιμέλεια μελέτης:

Μανόλης Μέντης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης & Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών – Επιστημονικά Υπεύθυνος Προγράμματος «ΑΕΙΘΑΛΕΙΑ»

Συντάκτες μελέτης:

Κωνσταντίνος Στολάκης, Γηρύατρος, Υποψήφιος Διδάκτορας και εξωτερικός συνεργάτης του Πανεπιστημίου Πατρών

Φώτης Τάσης, Οικονομολόγος, Υποψήφιος Διδάκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και εθελοντής στο Πρόγραμμα «ΑΕΙΘΑΛΕΙΑ»

ΠΑΤΡΑ 2023

Το έργο “Αειθαλεία : Ολιστικό Πρόγραμμα για τον εθελοντισμό ατόμων τρίτης ηλικίας και την ενεργή συμμετοχή τους στα κοινά” υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active Citizens Fund, με φορέα υλοποίησης την ΑμΚΕ ΕΛΙΞ – Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας και εταίρους το Πανεπιστήμιο Πατρών, την ΠΡΟΟΨΙΣ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε. και την ΟΤΕAcademy.

Το πρόγραμμα Active Citizens Fund, ύψους €13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), περιόδου 2014-2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active Citizens Fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μελέτη αυτή γίνεται στο πλαίσιο του προγράμματος «Αειθαλεία : Ολιστικό Πρόγραμμα για τον εθελοντισμό ατόμων τρίτης ηλικίας και την ενεργή συμμετοχή τους στα κοινά». Η μελέτη εκπονήθηκε από το Πανεπιστήμιο Πατρών που αποτελεί εταίρο του ανωτέρω προγράμματος μαζί με τη Μη Κυβερνητική Οργάνωση «ΕΛΙΞ», που έχει το συντονισμό του προγράμματος, την ΟΤΕAcademy και την Εταιρεία PROOPSIS CONSULTING S.A..

Σκοπός της μελέτης ήταν να συγκεντρώσει και να αναδείξει κάποιες από τις καλές πρακτικές προώθησης του εθελοντισμού γενικά, του εθελοντισμού ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, καθώς και καλές πολιτικές προώθησης πολιτικών και δράσεων ενεργού γήρανσης. Οι δράσεις και οι πολιτικές που αναφέρονται είναι ενδεικτικές και σε καμία περίπτωση δεν συμπεριλαμβάνουν το σύνολο των καλών πρακτικών και πολιτικών στα παραπάνω πεδία. Άλλωστε, αφενός η έμφαση δόθηκε στις χώρες του αναπτυγμένου κόσμου (Ευρώπη, Η.Π.Α., κ.α.), αφετέρου το πεδίο είναι τόσο δυναμικό που θα ήταν αδύνατο να συγκεντρωθεί το σύνολο των καλών πρακτικών ακόμα και αν η επικέντρωση περιοριζόταν μόνο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Δημογραφικό πρόβλημα και τα συνδεδεμένα με αυτό ασφαλιστικά ζητήματα, προβλήματα υγείας, κοινωνικά προβλήματα και εν γένει προβλήματα ποιότητας ζωής δημιουργούν συνεχώς την ανάγκη για αναζήτηση ρεαλιστικών λύσεων σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας και επηρεάζουν τη διαμόρφωση πολιτικών από το πεδίο της Οικονομίας μέχρι το επίπεδο της καθημερινότητας.

Ζητούμενο στη δική μας περίπτωση είναι η μελέτη αυτή να βάλει ένα λιθαράκι στην κινητοποίηση της Κοινωνίας των Πολιτών να ενεργοποιηθεί και να συμμετάσχει περισσότερο στα κοινά διαμέσου της συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις. Η συμμετοχή και η κινητοποίηση αφορά όλες τις ηλικίες. Η έμφαση του προγράμματος ΑΕΙΘΑΛΕΙΑ στην ομάδα στόχου των συνταξιούχων και των ατόμων που πλησιάζουν στο συνταξιοδοτικό καθεστώς γίνεται μόνο για έναν λόγο: γιατί στη δική τους περίπτωση η συμμετοχή στην κοινωνική ζωή μέσω εθελοντικών δράσεων κοινωνικής προσφοράς αποτελεί προγνωστικό παράγοντα καλής υγείας και καλύτερης ποιότητας ζωής. Με αυτή την έννοια τα παραδείγματα που συγκεντρώσαμε και θα παρουσιάσουμε στο πλαίσιο συναντήσεων εργασίας σε οκτώ πόλεις της Ελλάδας οραματιζόμαστε να αποτελέσουν το έναυσμα για μεγαλύτερη δικτύωση δημόσιων φορέων που παρέχουν υπηρεσίες φροντίδας σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, αλλά και σε άλλες ηλικιακές ομάδες, με οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, ώστε σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και συνέργειας αξιοποιώντας το εθελοντικό κοινωνικό κεφάλαιο που υπάρχει στη χώρα μας ή δημιουργώντας και νέο να σχεδιάσουν νέες εθελοντικές δράσεις που να καλύπτουν πολύπλευρες κοινωνικές ανάγκες συνεπικουρώντας το έργο και το ρόλο της Πολιτείας.

Όραμα μας είναι αυτό το δίκτυο να παγιωθεί και μετά τη λήξη του συγκεκριμένου έργου και κάθε χρόνο να παρουσιάζονται σε εθνικό επίπεδο νέες ή παλιές δράσεις που θα παρακινούν τους Πολίτες ανεξαρτήτως ηλικίας να συμμετάσχουν στα κοινά πολλαπλασιάζοντας έτσι τις δυνατότητες υποστήριξης των πιο αδύναμων κοινωνικά ομάδων και θέτοντας τις βάσεις για την οικοδόμηση μιας κοινωνίας αλληλεγγύης, δημοκρατίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Τέλος, θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω για την προσπάθεια και τον χρόνο που αφιέρωσαν τους συντάκτες της παρούσας μελέτης, Κωνσταντίνο Στολάκη, γηγίατρο και Φώτη Τάτση, οικονομολόγο. Παρά τις πολλές υποχρεώσεις που είχαν καθώς εκπονούν και οι δύο διδακτορικές διατριβές στην Ιατρική στα Πανεπιστήμια Πατρών και Ιωαννίνων μπόρεσαν να φέρουν εις πέρας το συγκεκριμένο έργο. Ευχή όλων μας η μελέτη αυτή να μην είναι «στατική», να μην αποτελέσει μια φωτογραφία της στιγμής, αλλά διαμέσου της δικτύωσης που θα επιτύχει το πρόγραμμα και με τη συνεργασία των φορέων να πετύχουμε να ανεβάζουμε στην ιστοσελίδα του προγράμματος www.aeithaleia.gr νέες καινοτόμες δράσεις εθελοντικής προσφοράς απ' όλη τη χώρα συμβάλλοντας ουσιαστικά στο όραμα για μια συμμετοχική κοινωνία.

Μανόλης Μέντης

Επιστημονικά υπεύθυνος προγράμματος ΑΕΙΘΑΛΕΙΑ

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΛΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 8

1.	Εισαγωγή.....	8
2.	Ορισμοί εθελοντισμού – Εννοιολογικές προσεγγίσεις	8
3.	Διεπιστημονικές προσεγγίσεις	11
4.	Χαρακτηριστικά εθελοντισμού	13
4.1	Απουσία οικονομικού κινήτρου	13
4.2	Ελεύθερη βούληση	13
4.3	Οφέλη	14
5.	Τύποι εθελοντισμού	14
5.1	Αμοιβαία βοήθεια ή “Αυτο-βοήθεια”	14
5.2	Φιλανθρωπία ή Παροχή υπηρεσιών σε τρίτους.....	15
5.3	Εκστρατεία ή “Υπεράσπιση”	15
5.4	Συμμετοχή ή “Αυτο-διακυβέρνηση”	15
6.	Κίνητρα εθελοντισμού	16
7.	Το πλαίσιο του εθελοντισμού στην Ευρώπη.....	19
7.1	Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	19
7.2	Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για τον εθελοντισμό.....	22
7.2.1	Active Citizenship	22
7.2.2	Πρόγραμμα Youth.....	24
8.	Εθελοντισμός στην Ευρώπη.....	27
9.	Εθελοντισμός στις ΗΠΑ.....	37
10.	Εθελοντισμός στην Αυστραλία	39
11.	Εθελοντισμός στον Καναδά	42
12.	Εθελοντισμός στην Ελλάδα.....	44

13.	Εθελοντισμός και COVID-19 στην Ελλάδα.....	49
14.	Συμπεράσματα.....	50
15.	Βιβλιογραφία	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟ ΑΤΟΜΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

1.	Εισαγωγή – Η έννοια και η σημασία της συνταξιοδότησης	56
2.	Επιπτώσεις συνταξιοδότησης	58
2.1	Κοινωνικός αντίκτυπος	59
2.2	Ψυχολογικός αντίκτυπος	60
2.3	Οικονομικός αντίκτυπος	62
3.	Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους συνταξιούχους	66
3.1	European Pillar of Social Rights.....	66
3.2	EU Pension Policy	66
3.3	High Level Group of Experts on Pensions	69
4.	Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για τους συνταξιούχους	69
4.1	Ελλάδα	69
4.2	Γερμανία	71
4.3	Γαλλία.....	74
5.	Επιμέρους εθνικές πολιτικές χωρών της Ε.Ε για τους συνταξιούχους.....	78
5.1	Δράσεις για συνταξιούχους στη Γερμανία	78
5.2	Πρόγραμμα Let us be active (Εσθονία - Φινλανδία - Λετονία)	85
5.3	Απασχόληση συνταξιούχων στη Γαλλία	87
6.	Ευρωπαϊκό έτος Ενεργού Γήρανσης και Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών (European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations)	91
7.	Εθελοντισμός και τρίτη ηλικία στην Αμερική	104
8.	Συμπεράσματα.....	113
9.	Βιβλιογραφία	115

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

1.	Εισαγωγή.....	120
----	---------------	-----

2.	Εξέλιξη και Προοπτικές της έννοιας της ενεργούς γήρανσης	121
3.	Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	122
4.	Δράσεις της ενεργούς γήρανσης στην Νορβηγία.....	124
4.1	Σχέδια δράσης στο Όσλο	126
4.1.1	Κοινωνική συμμετοχή (εργασιακή ζωή, εθελοντισμός και πολιτισμός)	129
4.1.2	Μεταφορά	132
4.1.3	Τόπος κατοικίας.....	133
4.1.4	Εξωτερικοί χώροι και φυσική δραστηριότητα.....	134
4.1.5	Επικοινωνία και συμμετοχή.....	136
4.1.6	Υπηρεσίες υγείας και φροντίδας στο σπίτι	137
4.1.7	Κέντρο υγείας.....	140
4.2	Το 5ετές πλάνο της Νορβηγικής Κυβέρνησης για την άνοια (2021-2025).....	140
4.3	Η περίπτωση του Δήμου Τρόντχαϊμ	142
5.	Η ενεργός γήρανση στην Ιταλία.....	143
5.1	Η περίπτωση της Περιφέρειας Βένετο	146
5.2	Η περίπτωση της Περιφέρειας Βασιλικάτα	148
6.	Η ενεργός γήρανση στην Φινλανδία	149
6.1	Προγράμματα ενεργούς γήρανσης στην Φινλανδία.....	150
6.2	Μεταρρυθμίσεις στην κοινωνική πρόνοια και υγειονομική περίθαλψη.....	152
6.3	Η περίπτωση της πόλης Τάμπερε (Tampere)	152
7.	Η ενεργός γήρανση στην Πορτογαλία	154
7.1	Δράσεις για την ενεργό γήρανση στη Λισαβόνα.....	156
8.	Η ενεργός γήρανση στην Γερμανία	157
8.1	Δράσεις για την Ενεργό Γήρανση στη Γερμανία.....	159
9.	Η ενεργός γήρανση στην Γαλλία.....	161
9.1	Δράσεις της ενεργούς γήρανσης στη Γαλλική Επικράτεια	163
10.	Συμπεράσματα.....	165
11.	Βιβλιογραφία	165
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	169

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΛΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Εισαγωγή

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες βλέπουμε μια ριζική επανεκτίμηση της κοινωνικής πολιτικής, ειδικά στην Ευρώπη, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να προσπαθεί να αναδείξει την εθελοντική εργασία ως βάση της κοινωνίας των πολιτών, με αναφορές στη Λευκή Βίβλο για τη διακυβέρνηση (1). Ο εθελοντικός τομέας αναδεικνύεται σ' ένα σημαντικό μέρος της οικονομίας στις δυτικές χώρες και ένα τμήμα του πληθυσμού συμμετέχει ενεργά στη δυναμική εξέλιξη της κοινότητας (2). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο αριθμός των εθελοντικών οργανώσεων ολοένα και να μεγαλώνει γρήγορα και να αναπτύσσεται, σε σχέση με τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους, ένα είδος ανταγωνισμού που προσπαθεί να διαχειριστεί κάθε μια από αυτές τις οργανώσεις. Κάτω από τις συνθήκες οι κυβερνήσεις λαμβάνουν πρωτοβουλίες, για να διευκολύνουν την εθελοντική δράση ενάντια στον κοινωνικό και πολιτικό αποκλεισμό (3). Οι εθελοντές σε διάφορες οργανώσεις αναλαμβάνουν ποικίλους ρόλους, ανάλογα με την εμπειρία και τις ικανότητες τους (4). Συγκεκριμένα, διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην υγεία και στην κοινωνική φροντίδα κάτω από δύσκολες συνθήκες. Ειδικότερα, ο εθελοντισμός προάγει: α) τη βελτίωση της εμπειρίας των ασθενών στα νοσοκομεία, β) την οικοδόμηση στενότερης σχέσης μεταξύ των υπηρεσιών και της κοινότητας, γ) την αντιμετώπιση των ανισοτήτων στον τομέα της ψυχικής υγείας και προώθηση της σε όλες τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες και τέταρτον την υποστήριξη μιας ολοκληρωμένης φροντίδας για τα άτομα που αντιμετωπίζουν πολλαπλές ανάγκες (5). Τα όρια του τι είναι ο εθελοντισμός και σε τι συμβάλλει δεν είναι απολύτως σαφή (6).

2. Ορισμοί εθελοντισμού – Εννοιολογικές προσεγγίσεις

Η έννοια του εθελοντισμού βασίζεται κυρίως στη συνειδητή και ανιδιοτελή προσφορά των ανθρώπων προς τους συνανθρώπους τους και την κοινωνία. Η Ευρωπαϊκή Χάρτα για τα Δικαιώματα

και τις Υποχρεώσεις των εθελοντών ορίζει τον εθελοντή ως ένα άτομο που, με τη δική του ελεύθερη βούληση, εκτελεί δραστηριότητες για μη εμπορικούς σκοπούς που ωφελούν την κοινωνία χωρίς οικονομική ανταμοιβή. Η Ελληνική Ομοσπονδία των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων, ορίζει τον εθελοντισμό ως η «εθελοντική δέσμευση ενός ατόμου να εργασθεί για μια συγκεκριμένη ή αορίστου χρόνου περίοδο, για το καλό της κοινωνίας χωρίς αμοιβή». Οι εθελοντές προσφέρουν το χρόνο και την ενέργειά τους και επωφελούνται από την προσωπική τους ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Volunteering Australia, ο επίσημος εθελοντισμός που πραγματοποιείται μέσω μη κερδοσκοπικών οργανώσεων ή προγραμμάτων είναι δράσεις που γίνονται προς όφελος της κοινότητας και του εθελοντή με την ελεύθερη βούληση του ίδιου του εθελοντή και χωρίς καταναγκασμό, δίχως οικονομική αμοιβή, και μόνο σε θέσεις που προορίζονται για εθελοντές. (7)

Στην Ελλάδα, αν και δεν υπάρχει επίσημος ορισμός για τον εθελοντισμό, το Άρθρο 2 του Χάρτη της Κοινωνικής Εταιρικής Υπευθυνότητας της Κοινωνίας των Πολιτών, όπως αναπτύχθηκε από τον Εθνικό Οργανισμό για τον Εθελοντισμό «Έργο Πολιτών» ορίζει ως εθελοντισμό *«Κάθε εθελοντική δράση υπηρετεί τους στόχους του κοινού καλού, είναι ενσυνείδητη και ανιδιοτελής, γίνεται με το πνεύμα της προσφοράς και υποστήριξης, πάντα με την ελεύθερη επιλογή και απόφαση του εθελοντή και του ατόμου που λαμβάνει την προσφορά της εθελοντικής δράσης. Ο εθελοντής οφείλει να έχει ακριβή αντίληψη των αναγκών που καλείται να καλύψει καθώς και των δικών του δυνατοτήτων»*. (7)

Επίσης αρκετά συχνά, η έννοια του εθελοντισμού για να οριοθετηθεί αντιπαραβάλλεται με άλλες έννοιες. Για παράδειγμα, προβάλλεται η διαφοροποίηση της εθελοντικής εργασίας από την αμειβόμενη εργασία. Βέβαια, τα όρια μεταξύ εθελοντισμού και αμειβόμενης εργασίας ορισμένες φορές δεν είναι τόσο διακριτά. Σύμφωνα με τους Snyder και Omoto (2008), ο ορισμός του εθελοντισμού εμπεριέχει την παροχή χωρίς αμοιβή εργασίας εντός όμως κάποιου θεσμικού πλαισίου και με αντικείμενο της εργασίας την προσφορά βοήθειας σε συνανθρώπους. Αντιθέτως, οι σκανδιναβικές χώρες υιοθετούν ένα πιο ευρύ ορισμό για τον εθελοντισμό, σύμφωνα με τον οποίο εντάσσονται σε αυτόν το σύνολο των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται εθελοντικά είτε πρόκειται για παροχή υπηρεσιών σε άλλους είτε όχι. Αντίθετα στις αγγλοσαξονικές χώρες η έννοια περιορίζεται κυρίως στην παροχή βοήθειας σε άτομα που έχουν άμεση ανάγκη και ο όρος βρίσκεται κοντά με την ορισμό της φιλανθρωπίας. (8)

Ορισμένοι μελετητές τείνουν να ταυτίσουν τον εθελοντισμό με τη δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), θεωρώντας ότι ο εθελοντισμός αφορά στη δραστηριοποίηση εκτός δημοσίου τομέα και η δραστηριοποίηση αυτή πραγματοποιείται χωρίς την επιδίωξη κέρδους (9). Ο εθελοντισμός συνδέεται με τον λεγόμενο «τρίτο τομέα» που αντιδιαστέλεται από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και περιλαμβάνει εκτός από ΜΚΟ, συνεταιρισμούς και αλληλέγγυες ομάδες. Οι εθελοντικές αυτές οργανώσεις διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς τη στόχευση, την οργάνωση και τη λειτουργία τους. Για παράδειγμα, η αλληλέγγυα οικονομία συνδέεται περισσότερο με ριζοσπαστικές πρακτικές και κοινωνικά κινήματα ενώ ο μη κερδοσκοπικός τομέας συνδέεται περισσότερο με την αγγλοσαξονική παράδοση που δίνει έμφαση στην ιδιωτική πρωτοβουλία σε σχέση με άλλες μορφές συλλογικότητας. (10)

Οι Cnaan και Amroffell (1994) και οι Cnaan, Handy και Wadsworth (1996) μελέτησαν πάνω από 200 ορισμούς για τον εθελοντισμό και με την ανάλυση περιεχομένου κατέληξαν σε τέσσερις βασικούς άξονες: πρώτον την ελεύθερη βούληση, δεύτερον τη διαθεσιμότητα και τη φύση της αμοιβής, τρίτον την εγγύτητα στους δικαιούχους και τέταρτον την επίσημη υπηρεσία. Η περαιτέρω ανάλυση αυτών των αξόνων αποκάλυψε ότι πολλοί ορισμοί είναι ασυνεπείς ως προς το περιεχόμενο και ως προς το κατά πόσον ανταποκρίνονται με συνέπεια σε αυτό που περιγράφουν. Παράδειγμα αποτελεί η ελεύθερη βούληση για εθελοντισμό, η οποία μπορεί να κυμαίνεται από εσωτερική θέληση ή απαίτηση από συγγενείς στη βάση της πειθούς και των διαφόρων θρησκευτικών προσδοκιών. Αυτοί οι άξονες μας δίνουν την αίσθηση ότι είναι αρκετά δύσκολο να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τι σημαίνει εθελοντισμός, διότι αυτός καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, στις οποίες, η μια μπορεί να είναι διαφορετική από την άλλη. Τα ανωτέρω γεννούν το ερώτημα αν το να προσφέρουν τα άτομα πρόθυμα και χωρίς αμοιβή σε παρόμοιες δράσεις και συνθήκες αποτελεί εθελοντική εργασία. Παράδειγμα θα ήταν η περίπτωση που ένας ειδικός της υγείας, ενημερώνει την κοινότητα σε θέματα υγιεινής, χωρίς αμοιβή. Για κάποιους, μια τέτοια ενέργεια θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι γίνεται στα πλαίσια μιας εθελοντικής πρωτοβουλίας, ενώ για άλλους ότι πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του καθήκοντος. (11,12)

Όλοι οι ορισμοί δίνουν έμφαση στον άνθρωπο-εθελοντή ο οποίος προσφέρει χωρίς χρηματικό κέρδος τις υπηρεσίες του προς όφελος του συνανθρώπου του, αλλά και γενικότερα του κοινωνικού

συνόλου. Ο εθελοντισμός σχετίζεται άμεσα με την ευσυνειδησία, την ελευθερία σκέψης, έκφρασης και πράξης, την ανεξαρτησία και πρέπει να συνδυάζεται με επαγγελματισμό. Η αποτελεσματική διαχείριση των εθελοντών βοηθάει τα άτομα που θέλουν να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο να αναπτύξουν επαγγελματική νοοτροπία, να ενδυναμώσουν και να διατηρήσουν σε υψηλά επίπεδα τη θέληση των ανθρώπων να συνεισφέρουν σε συλλογικές προσπάθειες. Επιπρόσθετα, βοηθάει τους ίδιους τους εθελοντικούς οργανισμούς να είναι πιο αποτελεσματικοί στις δράσεις τους, ευέλικτοι και να αναπτύσσονται. (7)

Όμως λόγω της γενικότερης ασάφειας που υπάρχει σχετικά με την έννοια του εθελοντισμού, που επιτρέπει την κατανόηση του φαινομένου με διάφορους τρόπους και λόγω της σχέσης της έννοιας του εθελοντισμού με τον τρόπο που βλέπουμε οι ίδιοι τον εαυτό μας και την κοινωνία, η κατανόηση και οριοθέτηση σε κάθε κοινωνικό πλαίσιο, διαμορφώνει ως ένα βαθμό και τον τρόπο που βλέπουμε την κοινωνία (8). Γενικά, σύμφωνα με τους Liu, et al. (2017) η έννοια του εθελοντισμού στην πράξη διαφοροποιείται ανάλογα με το χρονικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται (13). Αναλόγως της περίπτωσης αποδίδεται και διαφορετικό νόημα. Συνεπώς, η έννοια του εθελοντισμού αποτελεί μια κοινωνική κατασκευή (8).

3. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται διεπιστημονικές προσεγγίσεις της έννοιας του εθελοντισμού όπως αποτυπώνονται στη διεθνή βιβλιογραφία.

Για τους οικονομολόγους, ο εθελοντισμός θεωρείται ως μία «μη αμειβόμενη» εργασία, στη βάση μιας υπολογίσιμης οικονομικής αξίας, στην οποία οι εθελοντές αναλαμβάνουν μια δραστηριότητα, ως επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό (14). Εν αντιθέσει, οι κοινωνιολόγοι θεωρούν τον εθελοντισμό ως μία έκφραση των βασικών κοινωνικών αρχών, που είναι η αλληλεγγύη, η κοινωνική συνοχή και η δημοκρατία (15). Από την άλλη όμως, η ψυχολογία αναζητεί τα βαθύτερα κίνητρα, σε επίπεδο συνειδητού ή ασυνείδητου, και αντιλαμβάνεται τον εθελοντισμό ως ατομική έκφραση. Μολονότι οι διαφορετικές επιστημονικές οπτικές είναι απαραίτητες για την κατανόηση της δυναμικής του εθελοντισμού, αυτός αντιμετωπίζεται, συνήθως, μονοδιάστατα (όπως, εθελοντικές οργανώσεις,

κοινότητες) και στερείται οποιασδήποτε ριζικής διερεύνησης και αιτιολόγησής του, ως φαινομένου που προσδιορίζεται από πολλαπλές λεπτομέρειες (16).

Η σύζευξη της έννοιας εθελοντής με την έννοια της εργασίας είναι σχετικά πρόσφατη. Η Tilly (2020) κατατάσσει τον εθελοντισμό στη μη αμειβόμενη, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις, και στην αμειβόμενη εργασία ως μια άλλη μορφή οικονομίας, σε σχέση με τις άλλες τρεις που είναι η επίσημη οικονομία, η άτυπη οικονομία και η οικιακή εργασία (17). Επίσης, οι Wilson και Musick (1997) υποστηρίζουν ότι ο εθελοντισμός είναι εργασία, όπως και κάθε άλλο είδος εργασίας. Αυτό γίνεται πιο ξεκάθαρο, εάν σκεφθούμε ότι κάθε άτομο μέσα από τον εθελοντισμό προσφέρει προσωπικό χρόνο, που έχει χρηματική αξία, όταν σε αντίθετη περίπτωση, γι' αυτές τις ώρες θα μπορούσε να υπάρξει ανάλογη χρηματική αμοιβή (18). Ωστόσο, και αν ακόμα θεωρήσουμε ότι ο εθελοντισμός έχει οικονομική αξία, δε γνωρίζουμε πώς οι οικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν την απόφαση να προσφέρει κάποιος χωρίς οικονομικές απολαβές (14). Δεδομένου ότι υπάρχει ένας συμβιβασμός μεταξύ του χρόνου εργασίας και της αμοιβής, θα περίμενε κανείς ότι τα άτομα που αμείβονται λιγότερο θα πρέπει να προσφέρουν περισσότερο εθελοντικά. Αυτό όμως δεν ισχύει. Σε σχετική έρευνα οι Moen και Fields (2002), σε ένα δείγμα 241 συνταξιούχων υπαλλήλων, ηλικίας από 50 έως 70 ετών, από έξι οργανισμούς της Νέας Υόρκης, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η συνταξιοδότηση οδηγεί στην εθελοντική εργασία ως υποκατάσταση της προηγούμενης εργασίας(19). Οι Wilson και Musick (1997) υπογραμμίζουν ότι ο εθελοντισμός είναι εργασία (18). Θεωρούν ότι πειστική απόδειξη γι' αυτό αποτελεί η καθολική διαπίστωση ότι οι κοινωνικο-οικονομικοί δείκτες μπορούν να προβλέψουν την αύξηση των εθελοντών σε μια κοινωνία.

Ο Freeman (1997) υποστηρίζει ότι τα άτομα που κάνουν δύο εργασίες προσφέρουν συχνότερα εθελοντική εργασία, συγκριτικά με τα άτομα που έχουν ευέλικτα ωράρια εργασίας(14). Υποστηρίζει επίσης, ότι τα άτομα τα οποία δεν είναι εθελοντές δηλώνουν ότι έχουν έλλειψη χρόνου, χωρίς όμως να εργάζονται. Σε σχετική έρευνα που έγινε από τους Rotolo και Wilson (2003), σε ένα τυχαίο δείγμα 1050 ατόμων από 10 κοινότητες στη Νεμπράσκα των Ηνωμένων Πολιτειών, αναδείχθηκε ότι τα άτομα με σταθερή εργασία γίνονται συχνότερα εθελοντές, απ' ό,τι τα άτομα που εργάζονται σε ένα ρευστό και ασταθές περιβάλλον εργασίας και αναγκάζονται να μετακινούνται από μια θέση εργασίας σε άλλη. Στις περισσότερες φορές όμως, ο εθελοντισμός αποτελεί διέξοδο προς την εργασία, μέσα

από την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων. Στις δυτικές κυρίως κοινωνίες, τα άτομα που έχουν μια σταθερή εργασία, συνήθως προσφέρουν αρκετό από τον υπολειπόμενο χρόνο τους στον εθελοντισμό και άτομα τα οποία επιθυμούν να αναπτύξουν επιπλέον προσόντα γίνονται εθελοντές, για να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, με σκοπό να βρουν εργασία ή να γίνουν καλύτεροι ως επαγγελματίες (20). Όπως σχολιάζουν οι Wilson και Musick (1997), όλα αυτά οδηγούν το άτομο προς μια κατεύθυνση ασφάλειας και σταθερότητας (18).

4. Χαρακτηριστικά εθελοντισμού

Ο εθελοντισμός λόγω του ότι επηρεάζεται αρκετά από την ιστορία, τον πολιτισμό, την πολιτική και τη θρησκεία κάθε κοινωνίας γίνεται αντιληπτός με διαφορετικό τρόπο και παίρνει ποικίλες μορφές ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται. Για παράδειγμα, διαφορετικές χώρες μπορεί να προσδιορίζουν διαφορετικά τον εθελοντισμό, και αυτό που θεωρείται εθελοντισμός σε μία χώρα να απαξιώνεται ως χαμηλά αμειβόμενη εργασία σε μία άλλη. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζουμε τρία χαρακτηριστικά ή κριτήρια τα οποία περιλαμβάνουν όλες τις μορφές εθελοντισμού που υπάρχουν σε παγκόσμιο επίπεδο. Παράλληλα, αυτά τα χαρακτηριστικά διαφοροποιούν με σαφήνεια τον εθελοντισμό από άλλες μορφές συμπεριφοράς, που εκ πρώτης όψεως μπορεί να μοιάζουν με τον εθελοντισμό. (21)

4.1 Απουσία οικονομικού κινήτρου

Αναφερόμαστε στον όρο εθελοντισμό όταν δεν υπάρχει οικονομικό όφελος. Φυσικά, ένας εθελοντής μπορεί να λαμβάνει χρήματα για τα έξοδα που πιθανόν χρειάζεται ώστε να ολοκληρώσει την εθελοντική του εργασία. Τα χρήματα αυτά συνήθως θεωρούνται ως μία μορφή αποζημίωσης για λειτουργικά έξοδα. Επιπλέον, αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί συνεπάγεται ότι και τα άτομα που έχουν περιορισμένους οικονομικούς πόρους μπορούν να συμμετέχουν σε εθελοντικές δραστηριότητες καθώς δεν χρειάζεται να δαπανήσουν δικά τους χρήματα. (21)

4.2 Ελεύθερη βούληση

Η ελεύθερη βούληση είναι ένα ισχυρό χαρακτηριστικό του εθελοντισμού. Είναι ένα βασικό κίνητρο για κάποιον να προσφέρει εθελοντικές υπηρεσίες. Ο εθελοντισμός είναι μια συμπεριφορά που

χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι το άτομο επιλέγει οικειοθελώς να κάνει κάτι, χωρίς να εξαναγκάζεται ή να δέχεται πιέσεις από τρίτους. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που μπορεί ένα άτομο να πιεστεί από το κοινωνικό περιβάλλον ή να αισθάνεται το ίδιο υποχρεωμένο να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο κοινωνικό σύνολο. (21)

4.3 Οφέλη

Ο εθελοντισμός μπορεί και πρέπει να επιφέρει οφέλη τόσο στον ίδιο τον εθελοντή όσο και σε ένα ευρύ πλήθος ατόμων, μέχρι ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Το κριτήριο αυτό διαχωρίζει τον εθελοντισμό από τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, όπως είναι ο αθλητισμός. Ωστόσο, στην περίπτωση που ένας αγώνας ποδοσφαίρου ή μια αθλητική διοργάνωση γίνεται για φιλανθρωπικό σκοπό είναι και αυτός μία εθελοντική δραστηριότητα. (21)

5. Τύποι εθελοντισμού

Η εθελοντική δραστηριότητα μπορεί να ανήκει στον επίσημο ή οργανωμένο εθελοντισμό, δηλαδή να πραγματοποιείται μέσω ενός οργανισμού ή να ανήκει στον ανεπίσημο εθελοντισμό, δηλαδή να πραγματοποιείται μέσω της αυθόρμητης δράσης μίας κοινότητας ή να είναι αποτέλεσμα ατομικής πρωτοβουλίας. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στην πράξη οι τύποι του εθελοντισμού δεν υπάρχουν απομονωμένοι, αφού σε μία δραστηριότητα συνήθως εμπεριέχονται περισσότεροι από ένας. (20)

5.1 Αμοιβαία βοήθεια ή “Αυτο-βοήθεια”

Σε αρκετές χώρες η αμοιβαία βοήθεια είναι το κυρίαρχο σύστημα κοινωνικής και οικονομικής στήριξης για μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Η Κένυα αποτελεί ένα βασικό παράδειγμα, με την παράδοση του “harambi” να είναι ζωτικής σημασίας για την προμήθεια νερού και την παροχή εκπαίδευσης και ιατρικής περίθαλψης. Σε ορισμένες περιοχές της Ινδίας, οι κάτοικοι από κοινού διαχειρίζονται τους περιβαλλοντικούς πόρους, όπως είναι τα δάση και τα πηγάδια, και από κοινού επισκευάζουν τους δρόμους τους. Η αλληλοβοήθεια είναι επίσης ευρέως διαδεδομένη στις χώρες με βαριά βιομηχανία, ιδίως με τη μορφή οργανώσεων που έχουν συσταθεί από άτομα που αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα, όπως η ανεργία. (21)

5.2 Φιλανθρωπία ή Παροχή υπηρεσιών σε τρίτους

Η φιλανθρωπία ή η παροχή υπηρεσιών σε τρίτους διαφέρει από την αλληλοβοήθεια στο ότι οι αποδέκτες των εθελοντών δεν είναι τα ίδια τα μέλη της ομάδας, αλλά μια διευρυμένη τρίτη ομάδα, αν και πρέπει να σημειωθεί ότι πολλοί άνθρωποι θεωρούν ότι η φιλανθρωπία περιλαμβάνει και στοιχεία συμφέροντος. Αυτός ο τύπος εθελοντισμού πραγματοποιείται συνήθως μέσα από τους εθελοντικούς οργανισμούς και γι' αυτό είναι περισσότερο διαδεδομένος σε αναπτυγμένες χώρες, όπου αυτοί οι οργανισμοί είναι περισσότεροι. Ωστόσο, σε αρκετές χώρες υπάρχει μεγάλη παράδοση εθελοντισμού μέσα από το δημόσιο τομέα, αλλά και αυξανόμενο ενδιαφέρον για εθελοντισμό από τον επιχειρηματικό κόσμο. (21)

5.3 Εκστρατεία ή “Υπεράσπιση”

Οι εθελοντές πρέπει να προσφέρουν ο έργο τους από επιθυμία για κοινωνική αλλαγή και κοινωνική δικαιοσύνη. Οι εκστρατείες μπορεί να υποστηρίζονται από εθελοντές, οι οποίοι μερικές φορές ονομάζονται και “ακτιβιστές”, όπου για παράδειγμα πιέζουν την κυβέρνηση να αλλάξει τη νομοθεσία που επηρεάζει τα δικαιώματα των ατόμων ευάλωτων κατηγοριών ή εργάζονται για την επιβολή μέτρων κατά του ρατσισμού. Επιπλέον, θεωρείται ότι οι εθελοντές αυτού του τύπου έχουν ανοίξει το δρόμο για την εισαγωγή νέων υπηρεσιών πρόνοιας στους τομείς του AIDS, έχουν «ξεσηκώσει» τη δημόσια συνείδηση σχετικά με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την συνεχή καταστροφή του περιβάλλοντος και έχουν συμμετάσχει ενεργά στο γυναικείο κίνημα και σε εκστρατείες για τη δημοκρατία σε πολλά μέρη του κόσμου. Μερικές εκστρατείες μπορεί να είναι τοπικού χαρακτήρα και άλλες παγκόσμιας εμβέλειας. (21)

5.4 Συμμετοχή ή “Αυτο-διακυβέρνηση”

Οι εθελοντές στην περίπτωση συμμετέχουν σε κρατικές ή κυβερνητικές διαδικασίες, για παράδειγμα ως μέλη επιτροπών για το πρόγραμμα ύδρευσης και αποχέτευσης στην πόλη τους, ως εκλεγμένοι αντιπρόσωποι ή ως μέλη εθνικών συμβουλευτικών σωμάτων. Αυτός ο τύπος εθελοντισμού εμφανίζεται σε όλες τις χώρες, αλλά πιο ανεπτυγμένες μορφές του συναντώνται σε χώρες με δυνατή παράδοση στην κοινωνία των πολιτών. (21)

6. Κίνητρα εθελοντισμού

Στην παρούσα ενότητα αναφέρονται τα κίνητρα που ωθούν τον άνθρωπο σε εθελοντική εργασία, με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία.

Ο εθελοντισμός είναι ένα πολυδιάστατο και πολυπαραγοντικό φαινόμενο. Όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες ενότητες για να υπάρξει εθελοντισμός, πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: να υπάρχει εθελοντική δράση, ελάχιστη έως μηδενική χρηματική αποζημίωση, πλήρες σχέδιο και οργανωτικό πλαίσιο (22). Σε έρευνα των Mowen και Suja (2005), στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, σε δείγμα 354 ατόμων, από 25 έως 64 ετών, οι οποίοι πρόσφεραν εθελοντική εργασία, εντοπίστηκε ότι άτομα τα οποία βοηθούν τους άλλους, χωρίς καμία χρηματική αμοιβή, έχουν μοναδικό σκοπό τη βελτίωση της ευημερίας τους (23). Μέσα από μια βιβλιογραφική ανασκόπηση, διαπιστώνουμε ότι οι μελέτες για τον εθελοντισμό που συναντώνται στις ΗΠΑ και στη Ευρώπη εστιάζουν στη διάρκεια υπηρεσίας, στη διάθεση για συμμετοχή, τη δέσμευση, τα κίνητρα και τις ανταμοιβές.

Ο Pearce (1993) περιγράφει μια σειρά χαρακτηριστικών και συστηματικής αλληλεπίδρασης μεταξύ τους, όπως η συμμετοχή, το κύρος, η αφοσίωση στην οργάνωση κ.λπ. (24). Οι Hustinx και Lammertyn (2003) αναφέρουν ένα πλαίσιο, βασιζόμενοι στους τύπους του εθελοντισμού (styles of volunteering) με βάση τρία κριτήρια: α) η φύση του εθελοντισμού είναι πολυδιάστατη, β) ο εθελοντισμός είναι ένα πολυεπίπεδο φαινόμενο και γ) ο εθελοντισμός έχει μια πολύμορφη πραγματικότητα. Μέσα από αυτές τις διαστάσεις, οι δομικοί και οι πολιτισμικοί δείκτες συμπλέκονται με διάφορους τρόπους, με αποτέλεσμα, εάν κατανοηθούν οι σύνθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών των τριών κριτηρίων, μπορούμε να αποκαλύψουμε τις διάφορες μορφές εθελοντισμού (25).

Σε μια πιο διαφοροποιημένη ταξινόμηση, οι Handy et al. (2006) αναφέρονται στους ποικίλους τρόπους που οι εθελοντές συμμετέχουν σε βραχυπρόθεσμες μορφές εθελοντικής εργασίας (26). Οι Omoto και Snyder (2002) ήταν οι πρώτοι που ανέφεραν το μοντέλο του «κύκλου ζωής των εθελοντών», το οποίο διακρίνει τρεις φάσεις της εθελοντικής εργασίας: α) την προγονική, β) των εμπειριών και γ) των συνεπειών. Ο εθελοντής περνά από αυτές τις φάσεις, οι οποίες εμπλέκονται μεταξύ τους στη διάρκεια της εργασίας, η οποία νοείται ως μια ενιαία διαδικασία (27). Ενώ οι Haski - Leventhal και Bargal (2008) ανέπτυξαν ένα πιο περίπλοκο μοντέλο προσπάθειας επεξήγησης της

εθελοντικής συμμετοχής, που ονομάστηκε «Μοντέλο Σταδίων και Μετάβασης» (Volunteering Stages and Transitions Model), το οποίο στα πλαίσια της οργανωτικής κοινωνικοποίησης προσδιορίζει πέντε διακριτές φάσεις εισόδου στον εθελοντισμό: α) η πρώτη φάση θεωρείται αυτή κατά την οποία κάποιος είναι υποψήφιος εθελοντής, β) η δεύτερη είναι αυτή του νεοφερμένου, γ) ακολουθεί η φάση της συναισθηματικής εμπλοκής, δ) στη συνέχεια υπάρχει η φάση του εθελοντή και ε) η φάση της αποχώρησης. Για να περάσει το άτομο – εθελοντής μέσα από αυτές τις φάσεις, ταυτόχρονα βιώνει τέσσερις μεταβάσεις: α) είσοδος, β) διαμονή, γ) ασφάλεια και δ) ανανέωση. Ο εθελοντής σε όλη τη διάρκεια των φάσεων και της μετάβασης βιώνει πολλαπλά συναισθήματα, όπως αυτά αντικατοπτρίζονται στις διάφορες πτυχές της εθελοντικής εργασίας. Ο εθελοντισμός δεν είναι αμειβόμενη εργασία, δεν είναι καταναγκαστική εργασία, δεν είναι απαραίτητος, δεν είναι φροντίδα των συγγενών και δεν είναι αυθόρμητη βοήθεια (28).

Παρότι ο εθελοντισμός διαχωρίζεται από αρνητικές δραστηριότητες που προωθούν το μίσος, τη βία ή την παραβίαση του νόμου, υπάρχουν εθελοντές που συμμετέχουν σε κινήματα, τα οποία προωθούν την πολιτική ανυπακοή και νομιμοποιούν τις ενέργειές τους με τον ισχυρισμό ότι είναι για το κοινό καλό και την εξελικτική πορεία της κοινότητας (29). Σε μια πιο προχωρημένη διάσταση, μπορούμε να εντοπίσουμε μια κοινή οριοθέτηση μεταξύ του εθελοντισμού και του ακτιβισμού, με τον εθελοντισμό να στοχεύει σε μεμονωμένα άτομα ανθρώπους και τον ακτιβισμό να στοχεύει σε δομές με μια εσωτερική ηθική παρόρμηση, με σκοπό να βελτιώσει τα προβλήματα και το περιβάλλον γύρω του (29).

Ο εθελοντισμός περικλείει μέσα του το στοιχείο ανταλλαγής, στο οποίο οι εθελοντές ανταποκρίνονται στο κόστος και στα οφέλη που θα έχει ένα άτομο χωρίς ουσιαστικό αντάλλαγμα (30). Παρόλο που οι εθελοντές παρέχουν το χρόνο τους χωρίς εξαναγκασμό ή αμοιβή, επιδιώκουν παράλληλα, να υπάρχουν σημεία επιλογής, τα οποία να έχουν ως προϋπόθεση αφενός την ελεύθερη βούληση στις εθελοντικές υποχρεώσεις και αφετέρου μια αμοιβή τουλάχιστον για την κάλυψη των βασικών εξόδων, εάν υπάρχουν σε ορισμένες περιπτώσεις. Άρα, για να ορίσουμε το τι είναι εθελοντισμός, πρέπει να λάβουμε υπόψη το κόστος και τα σχετικά οφέλη που δίνει στον εθελοντή (12). Οι περισσότεροι ορισμοί αναφέρουν ότι εθελοντής είναι αυτός που προσφέρει στη βάση ενός αλτρουιστικού κινήτρου. Εάν όμως μείνουμε σε αυτό, τότε θα αποκλείσουμε εκείνους, που

προσφέρουν μέσα από τον «ακούσιο εθελοντισμό», δηλαδή εκείνους που αναλαμβάνουν δράση κάτω από ιδιαίτερες περιστάσεις (π.χ. ένα τροχαίο ατύχημα) και εκείνους που δίνουν το χρόνο τους στην κοινότητα στα πλαίσια της αγωγής του πολίτη, ως μέρος μιας κοινωφελούς εργασίας (31). Ακόμη, ίσως χρειαζόταν να γίνει διάκριση ανάμεσα σε εκείνους που προσφέρουν για το κοινό καλό, σε εκείνους που είναι μέλη μιας μη κερδοσκοπικής οργάνωσης, σε αυτούς που παλεύουν, για να πετύχουν αλλαγές στην κοινότητα προς όφελος όλων, και στα άτομα, που λόγω μιας έκτακτης ανάγκης, αναλαμβάνουν άμεσα να βοηθήσουν εθελοντικά. Επίσης, θα μπορούσε να γίνει διάκριση της εθελοντικής εργασίας ανάλογα με τις ώρες εργασίας που μπορεί να διαθέσει ένα άτομο σε σχετικό εθελοντικό έργο (32,33). Τέλος, πολλοί άνθρωποι δηλώνουν ότι θα ήθελαν να εργαστούν εθελοντικά, αλλά δεν είναι σε θέση να το κάνουν, διότι έχουν ανεπιλημμένες υποχρεώσεις, πράγμα που τους αποκλείει από το σύνολο των εθελοντικών ομάδων (34).

Με βάση τα παραπάνω θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η εθελοντική εργασία αποτελεί μια βασική έκφραση των ανθρωπίνων σχέσεων. Πηγάζει από την ανάγκη, που νιώθουν τα άτομα να συμμετέχουν ενεργά στο κοινωνικό σύνολο, ώστε να αισθάνονται ότι αυτό έχει σημασία για αυτούς και για τους άλλους. Είναι ένα πλαίσιο ευθύνης, μέσα από το οποίο τα άτομα μπορούν να φέρουν εις πέρας ένα έργο μόνα τους ή σε συνεργασία με άλλους, συνήθως χωρίς αμοιβή, παίρνοντας πολλές φορές την ανάλογη πρωτοβουλία, όταν αυτό καταστεί απαραίτητο. Το ήθος του εθελοντισμού είναι εμποτισμένο με τις αξίες της αλληλεγγύης, της αμοιβαιότητας και της εμπιστοσύνης, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ατόμου. Αποτελεί ένα ισχυρό μέσο για τη συμμετοχή των ατόμων στην αντιμετώπιση των προκλήσεων, μέσα από την προσφορά προσωπικού χρόνου, δεξιοτήτων και γνώσεων σε μια συνδυασμένη προσπάθεια, δίνοντας στα άτομα την ευκαιρία, να συμμετέχουν στην ανάπτυξη της κοινωνίας σε όλα τα επίπεδα (35). Ο εθελοντισμός αποτελεί θεμέλιο της πολιτικής μιας κοινωνίας για την οικοδόμηση του κοινωνικού κεφαλαίου, στη βάση μείωσης του κόστους των κυβερνητικών ενεργειών, που αποσκοπούν στην παροχή των δημόσιων αγαθών και επίλυσης διάφορων κοινωνικών προβλημάτων, τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε διλήμματα και περίσκεψη σε σχέση με τους επίσημους θεσμούς. Ο εθελοντισμός, με την ποικιλία των δυνατοτήτων και της ευμεταβλητότητας που τον χαρακτηρίζει, αλλά και τον άλλοτε αφαιρετικό και άλλοτε ενοποιημένο χαρακτήρα που παρουσιάζει, είναι αρκετά δύσκολο να περιγραφεί στο σύνολό του, ακόμη και σε

έναν μακροσκελή ορισμό. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι θα υπάρχουν πάντα πτυχές, οι οποίες, ανάλογα με τις συνθήκες θα δημιουργούν ανάγκες, οι οποίες αναδεικνύουν νέες μορφές εθελοντισμού, π.χ. τράπεζα ανταλλαγής εθελοντικού χρόνου εργασίας (36).

7. Το πλαίσιο του εθελοντισμού στην Ευρώπη

Σύμφωνα με έρευνα του 2010 σε 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), υπολογίζεται ότι περίπου το 23% των Ευρωπαίων, ηλικίας 15 ετών και άνω, συμμετέχουν σε εθελοντική εργασία. Αυτό αντιστοιχεί σε 92 με 94 εκατομμύρια άτομα να συμμετέχουν σε εθελοντικές δραστηριότητες. Οι συγκρίσεις είναι δύσκολες και περιορισμένες επειδή η εικόνα του εθελοντισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ δεν είναι ούτε ομοιόμορφη ούτε ακριβής. Ωστόσο, είναι σημαντικό να εξεταστούν διαφορετικές προσεγγίσεις για την καλύτερη κατανόηση και αξιολόγηση του εθελοντισμού και της στάσης των ανθρώπων απέναντι του. (37)

7.1 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπήρξαν ορισμένες πολιτικές εξελίξεις στον τομέα του εθελοντισμού από το 1997 όταν η Διακυβερνητική Διάσκεψη ενέκρινε τη «Διακήρυξη 38 για τον εθελοντισμό». Η Διακήρυξη αυτή, η οποία επισυνάπτεται στην τελική πράξη της Συνθήκης του Άμστερνταμ, αναγνώρισε τη σημαντική συμβολή των εθελοντικών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης. Επίσης ανέφερε ότι θα ενθαρρυνόταν μια ευρωπαϊκή διάσταση των εθελοντικών οργανώσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στην ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών. Η Διακήρυξη διευκρίνιζε ότι θα δοθεί επίσης ιδιαίτερη σημασία στη συμμετοχή, σε εθελοντικές δραστηριότητες, ευάλωτων ομάδων, όπως οι νέοι και οι ηλικιωμένοι. (38)

Μετά τη Διακήρυξη 38 (Declaration 38) άλλες ενέργειες σε επίπεδο ΕΕ τόνισαν τον ρόλο του εθελοντισμού και δεσμεύτηκαν να υποστηρίξουν τους εθελοντές σε όλη την Ευρώπη. Με τη «σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Ιουλίου 2001 σχετικά με την κινητικότητα εντός της Κοινότητας για σπουδαστές, άτομα που παρακολουθούν κατάρτιση,

εθελοντές, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές»¹, το Κοινοβούλιο σκόπευε να επιτρέψει στα άτομα που ενδιαφέρονται για κινητικότητα να έχουν εύκολη πρόσβαση σε χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με ευκαιρίες για σπουδές, κατάρτιση, εθελοντισμό ή παροχή διδασκαλίας ή κατάρτισης στα άλλα κράτη μέλη.

Η σύσταση επεσήμανε επίσης μέτρα που υποστηρίζουν ειδικά την αναγνώριση του εθελοντισμού και την προώθηση της κινητικότητας των εθελοντών. Το Κοινοβούλιο ενθάρρυνε τα κράτη-μέλη να:

- Διασφαλίσουν ότι η ιδιαίτερη φύση της εθελοντικής δραστηριότητας λαμβάνεται υπόψη στα εθνικά νομικά και διοικητικά μέτρα.
- Λάβουν μέτρα ώστε οι εθελοντές και οι οικογένειές τους να μην υφίστανται διακρίσεις λόγω της κινητικότητάς τους όσον αφορά τη σχετική κοινωνική προστασία, όπως οι πολιτικές υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής πρόνοιας.
- Λάβουν μέτρα για να διασφαλίσουν ότι οι αναγνωρισμένες εθελοντικές δραστηριότητες δεν παρέχουν χρηματική ανταμοιβή, δηλαδή δεν απασχολούν ως προσωπικό, σύμφωνα με την εργατική νομοθεσία, τους εθελοντές.

Τα τελευταία χρόνια, το ζήτημα της κοινωνικής και οικονομικής αξίας του εθελοντισμού έγινε κεντρικό σημείο εστίασης σε επίπεδο ΕΕ. Τον Μάρτιο του 2008, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε έκθεση σχετικά με τον «Ρόλο του εθελοντισμού στη συμβολή στην οικονομική και κοινωνική συνοχή», η οποία ενθάρρυνε τα κράτη μέλη και τις περιφερειακές και τοπικές αρχές να αναγνωρίσουν την αξία του εθελοντισμού για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής². Μέσω αυτής της έκθεσης, το Κοινοβούλιο κάλεσε τα κράτη-μέλη να παράγουν τακτικές αναφορές, ώστε να μπορεί να μετρηθεί η αξία των Ιδρυμάτων Εθελοντισμού και Μη Κερδοσκοπικών Οργανισμών (ΜΚΟ).

Σε συνέχεια αυτής της έκθεσης, άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ, όπως η Επιτροπή των Περιφερειών και η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή εξέδωσαν τις απόψεις τους σχετικά με τον

¹ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 10 July 2001 on mobility within the Community for students, persons undergoing training, volunteers, teachers and trainers (2001/613/EC)

² European Parliament resolution of 22 April 2008 on the role of volunteering in contributing to economic and social cohesion (2007/2149(INI))

σημαντικό ρόλο του εθελοντισμού και τη συμβολή του στην οικονομική και κοινωνική συνοχή. Η γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών σχετικά με τη συμβολή του εθελοντισμού στην οικονομική και κοινωνική συνοχή τον Απρίλιο του 2008, υπογράμμισε την έλλειψη έρευνας και στατιστικών στοιχείων για τον εθελοντισμό και την ανάγκη αντιμετώπισης της έλλειψης πλήρων και ακριβών στατιστικών σε επίπεδο ΕΕ. Η επιτροπή ενθάρρυνε τα κράτη-μέλη να συλλέξουν ακριβείς στατιστικές πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή των εθελοντών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναπτύξει μοντέλο συστηματικής συλλογής δεδομένων για τους εθελοντές. Ομοίως, η γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με τον ρόλο του εθελοντισμού στην ευρωπαϊκή κοινωνία τόνισε την ανάγκη δημιουργίας αξιόπιστων και συγκρίσιμων στατιστικών για την κλίμακα των εθελοντικών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με την επιτροπή, πρέπει να προστεθούν νέοι δείκτες που μετρούν τη συμβολή του εθελοντισμού στο κοινωνικό κεφάλαιο και την κοινωνική συνοχή. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να ανακοινώσει το Έτος Εθελοντών και να δημοσιεύσει μια Λευκή Βίβλο για την εθελοντική δραστηριότητα και την ενεργό συμμετοχή του πολίτη στην Ευρώπη. (39)

Τον Ιούλιο του 2008 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε γραπτή Δήλωση με την οποία όρισε ως Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντισμού το 2011. Η πρόταση απόφασης του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντισμού (2011) εγκρίθηκε στις 3 Ιουνίου 2009 (40). Με την έναρξη του Ευρωπαϊκού Έτους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σκόπευε να αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη συμμετοχή του εθελοντισμού στην Ευρώπη και να ενισχύσει τις εθελοντικές δραστηριότητες σε αθλητικούς συλλόγους. Η Επιτροπή πρότεινε να διατεθεί προϋπολογισμός έξι εκατομμυρίων ευρώ για το Ευρωπαϊκό Έτος και ένα επιπλέον ποσό δύο εκατομμυρίων ευρώ για τις προπαρασκευαστικές δράσεις που θα ξεκινούσαν το 2010.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες επικεντρώθηκαν σε μέτρα επικοινωνίας και ευαισθητοποίησης, όπως συνέδρια, σεμινάρια και δημοσιεύσεις. Παρόμοιες δραστηριότητες διεξάγονται στα κράτη μέλη μέσω εθνικών δομών. Στόχος ήταν να δοθεί έμφαση στη χρηματοδότηση έργων με εθελοντική διάσταση στα προγράμματα δράσης της ΕΕ, όπως το «Πρόγραμμα Νεολαία σε Δράση». Στόχος ήταν η συμμετοχή όλων των επιπέδων – ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό.

Το Ευρωπαϊκό Έτος 2011 υλοποιήθηκε σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε διάφορα επίπεδα. Βασικοί τομείς πολιτικής της ΕΕ σε σχέση με τον εθελοντισμό είναι, όπως επισημαίνεται στην πρόταση απόφασης του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Έτος 2011 (40), ότι ο εθελοντισμός αποτελεί βασική έκφραση της συμμετοχής του πολίτη και της δημοκρατίας, κάνοντας πράξη τις ευρωπαϊκές αξίες όπως η αλληλεγγύη και η μη διάκριση και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη των κοινωνιών μας. Επίσης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε διάφορους τομείς όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, το περιβάλλον, η υγεία, η κοινωνική φροντίδα, η προστασία των καταναλωτών, η ανθρωπιστική βοήθεια, η αναπτυξιακή πολιτική, η έρευνα, οι ίσες ευκαιρίες και οι εξωτερικές σχέσεις.

7.2 Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για τον εθελοντισμό

Ο εθελοντισμός αποτελεί βασικό μέρος πολλών κοινοτικών προγραμμάτων που προωθούν κυρίως την κινητικότητα των εθελοντών, όπως το πρόγραμμα Youth in Action και το πρόγραμμα Europe for Citizens. Οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα του εθελοντισμού λαμβάνουν επίσης υποστήριξη από την ΕΕ σε τομείς όπως η ανθρωπιστική βοήθεια, η αναπτυξιακή πολιτική, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η υγεία, το περιβάλλον και η προστασία των καταναλωτών.

7.2.1 Active Citizenship

Υπάρχει μια ισχυρή σύνδεση μεταξύ του εθελοντισμού και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, καθώς η συμμετοχή σε εθελοντικές δραστηριότητες είναι μια απτή έκφραση της συμμετοχικής δημοκρατίας. Ο σημαντικός ρόλος του εθελοντισμού στην ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών έχει αναγνωριστεί από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ καθώς και από άλλους ενδιαφερόμενους φορείς και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών. Ο εθελοντισμός αποτελεί μέρος των προτεραιοτήτων του προγράμματος Ευρώπη για τους πολίτες, το οποίο περιλαμβάνει την ενθάρρυνση των πολιτών να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να αναπτύξουν την αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και ενισχύοντας την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των Ευρωπαίων. Οι θεματικές προτεραιότητες το 2009 επικεντρώθηκαν ιδίως σε δράσεις που

αξιοποιούν τις δυνατότητες των αθλητικών δραστηριοτήτων για την προώθηση της εθελοντικής εργασίας και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά.

Η σημαντική συμβολή των εθελοντικών δραστηριοτήτων στην ενίσχυση της ενεργού ιδιότητας του πολίτη έχει αναγνωριστεί από την καθιέρωση του ίδιου του Προγράμματος (41). Ο Οδηγός του Προγράμματος Ευρώπη για τους Πολίτες 2007-2013 αναφέρει τον εθελοντισμό ως βασικό στοιχείο της ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Σύμφωνα με τον Οδηγό, αφιερώνοντας χρόνο για το όφελος των άλλων, οι εθελοντές αναπτύσσουν την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια κοινότητα, κερδίζοντας έτσι και την ιδιοκτησία. Ο εθελοντισμός είναι επομένως ένα ιδιαίτερα ισχυρό μέσο για την ανάπτυξη της δέσμευσης των πολιτών στην κοινωνία τους και στην πολιτική ζωή της. Οι ενδιαφερόμενοι που συμμετείχαν στη διαβούλευση για το Μελλοντικό Πρόγραμμα για την Ενεργή Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια 2007-2013 τόνισαν τη σημασία του εθελοντισμού στην ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων που προωθούν την ενεργό συμμετοχή στα κοινά (42). Όταν ζητήθηκε να ταξινομηθεί το είδος των καινοτόμων δράσεων που θα συνεισέφεραν καλύτερα στους στόχους του προγράμματος, η ανταλλαγή καλών πρακτικών για την εθελοντική υπηρεσία επελέγη από το 46,5% των ερωτηθέντων. Δύο σημεία επισημάνθηκαν σχετικά με αυτό το θέμα στις γραπτές εισηγήσεις:

- Η εθελοντική δράση πραγματοποιείται από ενεργούς και αφοσιωμένους πολίτες, προάγοντας συνεπώς τη συμμετοχή στα κοινά, δημιουργώντας παράλληλα δεσμούς εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης.
- Οι ανταλλαγές γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ εθελοντών, όπου συναντώνται διαφορετικές εμπειρίες και προσεγγίσεις εργασίας, θεωρούνται απαραίτητες προκειμένου να οδηγήσουν σε καινοτόμες πράξεις.

Στόχος του προγράμματος Active Citizenship είναι:

- Η εργασία για ένα ευνοϊκό και διευκολυντικό περιβάλλον για τον εθελοντισμό στην ΕΕ.
- Η ενδυνάμωση των εθελοντικών οργανώσεων και βελτίωση της ποιότητας του εθελοντισμού.
- Η επιβράβευση και αναγνώριση των εθελοντικών δραστηριοτήτων.
- Η ευαισθητοποίηση για την αξία και τη σημασία του εθελοντισμού.

7.2.2 Πρόγραμμα Youth

Ο εθελοντισμός αποτελεί βασική πτυχή της πολιτικής της ΕΕ για τη νεολαία και η σημασία του για την ανάπτυξη δράσεων που στοχεύουν τους νέους Ευρωπαίους έχει αναγνωριστεί σε πολλά νομοθετήματα, δηλώσεις και άλλες πρωτοβουλίες της ΕΕ. Έχουν σημειωθεί ορισμένες εξελίξεις πολιτικής στον τομέα του εθελοντισμού και της συμμετοχής των νέων σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το 2001, όταν εγκρίθηκε η Λευκή Βίβλος (White Paper A new impetus for European youth), ένα από τα βασικά έγγραφα για τον εθελοντισμό των νέων που αναγνώρισε τις εθελοντικές δραστηριότητες ως βασικό στοιχείο για την ατομική και επαγγελματική ανάπτυξη. Επισήμανε επίσης τη σημασία της ανάπτυξης των εθελοντικών υπηρεσιών και παρείχε ορισμένα σημεία δράσης για την ανάπτυξη της εθελοντικής υπηρεσίας σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό και ενωσιακό επίπεδο (43). Ειδικότερα, τόνισε τη σημασία της αναγνώρισης και της υποστήριξης των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των νέων που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια εθελοντικών δραστηριοτήτων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μετά τη Λευκή Βίβλο του 2001, ο εθελοντισμός αναγνωρίστηκε το 2002 από τα κράτη μέλη ως βασική πτυχή της πολιτικής για τη νεολαία. Στην πραγματικότητα, οι εθνικές κυβερνήσεις καθιέρωσαν από κοινού στόχους για την ανάπτυξη εθελοντικών δραστηριοτήτων των νέων στο πλαίσιο της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού (Open Method of Coordination) για τη Νεολαία. Σε αυτή τη βάση, εγκρίθηκε ψήφισμα το 2004 από το Συμβούλιο Υπουργών Νεολαίας (44). Προσδιορίστηκαν τέσσερις κύριοι στόχοι για την προώθηση των εθελοντικών δραστηριοτήτων των νέων:

- Ανάπτυξη εθελοντικών δραστηριοτήτων με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας των υφιστάμενων δυνατοτήτων, τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής τους και τη βελτίωση της ποιότητάς τους.
- Διευκόλυνση των νέων να πραγματοποιούν εθελοντικές δραστηριότητες, ελαχιστοποιώντας τα υπάρχοντα εμπόδια.
- Προώθηση εθελοντικών δραστηριοτήτων με σκοπό την ενίσχυση της αλληλεγγύης νέων.
- Αναγνώριση των εθελοντικών δραστηριοτήτων των νέων, με σκοπό την αναγνώριση των προσωπικών τους δεξιοτήτων και της συμμετοχής τους στην κοινωνία.

Η αναγνώριση της εθελοντικής εργασίας των νέων τονίστηκε περαιτέρω το 2005, όταν το Συμβούλιο ενέκρινε ψήφισμα (45) για την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για τη Νεολαία και την

προώθηση της ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Αυτό το ψήφισμα προέτρεψε την Επιτροπή να αναπτύξει, να προωθήσει και να διευκολύνει την πρόσβαση στην Ευρωπαϊκή Πύλη για τη Νεολαία, το EURES, το PLOTEUS και το EURODESK προκειμένου να βοηθήσει τους νέους να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες για εργασία, εθελοντισμό και σπουδές στο εξωτερικό. Κάλεσε επίσης τα κράτη μέλη και την Επιτροπή να μειώσουν τα εμπόδια και να ανταλλάξουν, να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν καλές πρακτικές σχετικά με την κινητικότητα των νέων προκειμένου να τους διευκολύνουν να εργάζονται, να προσφέρουν εθελοντισμό, να εκπαιδεύονται και να σπουδάζουν σε ολόκληρη την ΕΕ.

Σε ένα ψήφισμα του 2007, οι Υπουργοί Νεολαίας της ΕΕ επιβεβαίωσαν τους κοινούς στόχους που καθορίστηκαν το 2004 και ανανέωσαν τη δέσμευσή τους να τους εφαρμόσουν. Συμφώνησαν επίσης να αναπτύξουν δείκτες για να μπορούν να μετρούν την πρόοδο.

Μία από τις πρόσφατες και πιο σημαντικές εξελίξεις στον τομέα της νεολαίας ήταν η ίδρυση του Προγράμματος Νεολαία σε Δράση (Youth in Action Programme) (46). Το τελευταίο αποσκοπεί στην επίτευξη των ακόλουθων γενικών στόχων:

- Προώθηση της ενεργού ιδιότητας του πολίτη των νέων γενικά και της ευρωπαϊκής ιθαγένειάς τους.
- Ανάπτυξη της αλληλεγγύης και προώθηση της ανεκτικότητας μεταξύ των νέων, ιδίως για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής στην ΕΕ.
- Ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των νέων σε διάφορες χώρες.
- Συμβολή στην ανάπτυξη της ποιότητας των συστημάτων υποστήριξης για δραστηριότητες νεολαίας και των ικανοτήτων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στον τομέα της νεολαίας.
- Προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας.

Μία από τις Δράσεις που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος είναι η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Εθελοντικής Υπηρεσίας (European Voluntary Service - EVS), η οποία παρέχει στους νέους Ευρωπαίους την ευκαιρία να εκφράσουν την προσωπική τους δέσμευση μέσω εθελοντικών δραστηριοτήτων χωρίς αμοιβή σε μια ξένη χώρα εντός ή εκτός της ΕΕ. Η EVS είναι μια «υπηρεσία μάθησης», καθώς οι νέοι είναι σε θέση, μέσω εθελοντικών δραστηριοτήτων, να αναπτύξουν νέες

δεξιότητες και να βελτιώσουν την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Επιπλέον, οι νέοι επωφελούνται από ειδική εκπαίδευση που παρέχεται καθ' όλη τη διάρκεια της εθελοντικής δραστηριότητας. Η επίσημη αναγνώριση των προσφάτως αποκτηθέντων δεξιοτήτων παρέχεται μέσω του Youthpass (47).

Η αξία των εθελοντικών δραστηριοτήτων για τους νέους Ευρωπαίους τονίστηκε περαιτέρω στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προώθηση της πλήρους συμμετοχής των νέων στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνία (48). Όπως αναφέρεται στην ανακοίνωση, οι εθελοντικές δραστηριότητες παρέχουν μια πολύτιμη εμπειρία μη τυπικής μάθησης που επιτρέπει στους νέους να αποκτήσουν δεξιότητες και να διευκολύνουν τη μετάβασή τους από την εκπαίδευση στην απασχόληση.

Η πρόταση του Συμβουλίου του Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την κινητικότητα των νέων εθελοντών σε ολόκληρη την ΕΕ³ είχε στόχο να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των διοργανωτών εθελοντικών δραστηριοτήτων στα κράτη μέλη για την αύξηση της κινητικότητας των νέων εθελοντών σε ολόκληρη την ΕΕ. Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο συνέστησε στα κράτη μέλη να λάβουν τα ακόλουθα μέτρα:

- Ευαισθητοποίηση σχετικά με τον διασυνοριακό εθελοντισμό.
- Ανάπτυξη ευκαιριών για διασυνοριακό εθελοντισμό.
- Διασφάλιση της ποιότητας μέσω της ανάπτυξης εργαλείων αυτοαξιολόγησης.
- Αναγνώριση των μαθησιακών αποτελεσμάτων των εθελοντικών δραστηριοτήτων μέσω μέσων όπως το Europass και το Youthpass.
- Προώθηση της διασυνοριακής κινητικότητας των εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας και των νέων σε οργανώσεις νεολαίας.
- Παροχή ευκαιριών ειδικά σε νέους με λιγότερες ευκαιρίες.

Στις 12-13 Μαρτίου 2009, η Τσεχική Προεδρία, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διοργάνωσε διάσκεψη σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου για την κινητικότητα

³ Council Recommendation of 20 November 2008 on the mobility of young volunteers across the European Union (2008/C 319/03).

των νέων εθελοντών. Η διάσκεψη κατέληξε σε βασικά μηνύματα που συνδέονται με τα ακόλουθα ζητήματα⁴:

- Ανάπτυξη ικανοτήτων και δημιουργία γεφυρών μεταξύ των διοργανωτών εθελοντικών δραστηριοτήτων.
- Δημιουργία νέων ευκαιριών για διασυνοριακό εθελοντισμό.
- Προώθηση του διασυνοριακού εθελοντισμού.
- Ποιοτικές πτυχές στον διασυνοριακό εθελοντισμό.
- Αναγνώριση του εθελοντισμού και της μη τυπικής εκπαίδευσης και μάθησης.

8. Εθελοντισμός στην Ευρώπη

Υπάρχουν διαφορές στο επίπεδο του εθελοντισμού μεταξύ των κρατών στην Ευρώπη. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν καλά ανεπτυγμένους εθελοντικούς τομείς και μακροχρόνιες παραδόσεις στον εθελοντισμό, ενώ σε άλλα ο εθελοντικός τομέας εξακολουθεί να είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένος και, κατά συνέπεια, λιγότεροι άνθρωποι ασχολούνται με αυτόν. Σύμφωνα με την Υπηρεσία Ερευνών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2016), ενώ η Σλοβενία, η Δανία, η Ιρλανδία και η Ολλανδία έχουν τα υψηλότερα ποσοστά εθελοντισμού, μόνο το ένα έκτο των Πολωνών, Ελλήνων και Ούγγρων αναφέρουν ότι έχουν ασχοληθεί με τον εθελοντισμό (49).

Η Πολιτική Ατζέντα για τον Εθελοντισμό στην Ευρώπη (Policy Agenda on Volunteering in Europe – PAVE) παρέχει συστάσεις πολιτικής για ένα πιο αποτελεσματικό πλαίσιο πολιτικής στην Ευρώπη για την υποστήριξη και την προώθηση εθελοντών και εθελοντικών οργανώσεων (50). Το 2011 εντόπισε ότι η τρέχουσα κατάσταση της υποδομής εθελοντισμού σε ολόκληρη την ΕΕ είναι αποσπασματική τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου οι βασικές αρμοδιότητες στον εθελοντισμό εμπίπτουν σε πολλές Γενικές Διευθύνσεις, όσο και σε επίπεδο κρατών μελών, όπου οι αρμοδιότητες ανατίθενται σε διαφορετικά Υπουργεία από κράτος σε κράτος ή δεν ανατίθενται καθόλου. Το τοπίο των υποδομών εθελοντισμού σε όλη την Ευρώπη δείχνει ότι τέτοιες υποδομές αντικατοπτρίζουν και εξαρτώνται από την ποικιλομορφία των πολιτιστικών, ιστορικών και κοινωνικών παραδόσεων των

⁴ Key Messages of the Workshops,
http://ec.europa.eu/youth/news/doc/crossborder_volunteering/key_messages_en.pdf

τοπικών κοινοτήτων, περιοχών και κρατών μελών (50). Στην συνέχεια θα παράσχουμε αποτυπώνουμε μια περίληψη του νομικού πλαισίου του εθελοντισμού στο Βέλγιο, τη Βουλγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Ρουμανία, τη Σερβία και το Ηνωμένο Βασίλειο (51).

Βέλγιο
Ποσοστό εθελοντισμού • Το 12,5% του πληθυσμού του Βελγίου άνω των 15 είναι εθελοντές. • Τα είδη εθελοντισμού περιλαμβάνουν τον αθλητισμό (17,2%), την κοινωνική δράση (17,1%), τις επαγγελματικές ενώσεις (10,7%), την εκπαίδευση και κατάρτιση (10%), τις τέχνες και τον πολιτισμό (9,1%), τις δραστηριότητες αναψυχής (8,2%)
Νομικό πλαίσιο • Ενώ ο εθελοντισμός διέπεται κυρίως σε ομοσπονδιακό επίπεδο, η γερμανική, η γαλλική και η φλαμανδική κοινότητα έχουν η καθεμία τη δική της καλή πρακτική στον εθελοντισμό, την οποία έχουν καθιερώσει με διατάγματα. • Ο Νόμος για τα Δικαιώματα του Εθελοντή που τέθηκε σε ισχύ το 2006 ρυθμίζει μια σειρά θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων των αποζημιώσεων των εθελοντικών εξόδων και των ασφαλιστικών υποχρεώσεων. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή του Νόμου για τον Εθελοντισμό. Για την ενίσχυση του πλαισίου του εθελοντισμού απαιτούνται ειδικές διατάξεις, συμπεριλαμβανομένου του καθολικού δικαιώματος στον εθελοντισμό και της οικονομικής και κοινωνικής αναγνώρισης του εθελοντισμού.
Πολιτική εθελοντισμού • Το Ανώτατο Συμβούλιο Εθελοντών που αποτελείται από εκπροσώπους Βελγικών ΜΚΟ ενεργεί ως συμβουλευτικό συμβούλιο σε ομοσπονδιακό επίπεδο, παρέχοντας συμβουλές, έρευνες και αξιολογήσεις στον τομέα του εθελοντισμού. Εκτός από το Ανώτατο Συμβούλιο Εθελοντών, δεν υπάρχει εθνικό κέντρο εθελοντών ή πόρων στο Βέλγιο. Υπάρχουν περιφερειακά και ειδικά κέντρα εθελοντισμού και μεγάλα VIO που υποστηρίζουν τον εθελοντισμό. • Σύμφωνα με την εθνική διοικητική δομή, υπάρχει μια πλατφόρμα εθελοντισμού στη γαλλόφωνη Βαλλονία και στη Φλάνδρα (Ολλανδόφωνη κοινότητα) που λειτουργούν ως οργανώσεις-ομπρέλα για τους εθελοντικούς οργανισμούς. Στο Υπουργείο Πολιτισμού, ένα γερμανόφωνο μέλος του προσωπικού έχει αναλάβει βασικό ρόλο στην υποστήριξη του εθελοντισμού.
Βουλγαρία
Ποσοστό εθελοντισμού

- Ο εθελοντισμός ήταν αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής ζωής κατά τον 19ο και τον 20ο αιώνα μέχρι το 1944.
- Το κομμουνιστικό καθεστώς απαγόρευσε τις πρωτοβουλίες και εισήγαγε την καταναγκαστική εργασία ως «εθελοντισμό».
- Από την πτώση του κομμουνισμού στις αρχές της δεκαετίας του '90, τα ποσοστά εθελοντισμού έχουν αυξηθεί, αλλά όχι αρκετά.
- Ο εθελοντισμός είναι πιο δημοφιλής στις ηλικίες 15-36 ετών.
- Το 34% των ανθρώπων δηλώνει ότι έχει βοηθήσει άλλους και το 5% συμμετέχει σε εθελοντικές ενέργειες τακτικά.
- Το 92% των Οργανώσεων της κοινωνία πολιτών δηλώνει ότι χρησιμοποιεί εθελοντές στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων τους.
- Επειδή ο εθελοντισμός δεν ρυθμίζεται νομικά, δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά στοιχεία.
- Η Βουλγαρία βρίσκεται στην τελευταία θέση του CAF World Giving Index 2017.

Νομικό πλαίσιο

- Ο νόμος για τα νομικά πρόσωπα με μη κερδοσκοπικό σκοπό (2001) τροποποιήθηκε το (2017) και ρυθμίζει τον τρόπο λειτουργίας των ΜΚΟ.
- Ορίζει τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ως «ενώσεις και ιδρύματα που αυτοπροσδιορίζονται ως οργανισμοί που ασκούν δραστηριότητες για δημόσιο ή ιδιωτικό όφελος».
- Ο νόμος δεν προσδιορίζει τις εθελοντικές οργανώσεις ή τον εθελοντισμό ειδικότερα.
- Ένα νέο σχέδιο νόμου για τον εθελοντισμό παρουσιάστηκε στο Εθνικό Κοινοβούλιο τον Δεκέμβριο του 2017. Μερικές οργανώσεις πολιτών έχουν συμμετάσχει ενεργά σε αυτό το σχέδιο, όπως το Tulip Foundation, η Εθνική Συμμαχία για Εθελοντική Δράση, το Βουλγαρικό Κέντρο για το Μη Κερδοσκοπικό Δίκαιο και ορισμένες άλλες.

Πολιτική εθελοντισμού

- Ενώ ο εθελοντισμός δεν ρυθμίζεται με νόμο και δεν υπάρχει δημόσιος φορέας υπεύθυνος για τον εθελοντισμό από κανονιστική ή θεσμική σκοπιά, υπάρχουν πολλές τοπικές και εθνικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη στρατολόγηση, την εκπαίδευση και την υποστήριξη εθελοντών. Ο εταιρικός εθελοντισμός έχει γίνει πιο δημοφιλής τα τελευταία χρόνια.
- Στα τέλη της δεκαετίας του '90 ξεκίνησε μια Εθνική Συμμαχία για Εθελοντική Δράση και υποστηρίχθηκε από τα Open Society Foundations ως μια πανεθνική πλατφόρμα και δίκτυο οργανώσεων που εργάζονται με εθελοντές σε όλη τη χώρα. Προωθεί, στρατολογεί και εκπαιδεύει εθελοντές σε διάφορες δραστηριότητες. Η συμμαχία αυτή πραγματοποιεί μια ετήσια καμπάνια (Donate an Hour) στα τέλη Νοεμβρίου για περισσότερα από 15 χρόνια.
- Από το 2005 το Tulip Foundation λειτουργεί ως υποστήριξη σε εθελοντικές οργανώσεις στη Βουλγαρία προωθώντας τον εθελοντισμό και παρέχοντας ευκαιρίες χρηματοδότησης,

εκπαίδευσης και δικτύωσης τόσο για τοπικές ομάδες σε μικρούς οικισμούς σε απομακρυσμένες περιοχές όσο και για εδραιωμένες οργανώσεις που εργάζονται με εθελοντές. Έχει χρηματοδοτήσει εκατοντάδες έργα που βασίζονται και προωθούν τον εθελοντισμό στη χώρα (Ιδρυμα Tulip, 2016).

- Τα ετήσια βραβεία Volunteer Initiative of the Year ανακοινώνονται σε δημόσια τελετή από το Tulip Foundation και την Εθνική Συμμαχία για Εθελοντική Δράση την Παγκόσμια Ημέρα Εθελοντισμού από το 2011.
- Τα τελευταία χρόνια ο Σύνδεσμος Time Heroes έχει αναπτύξει μια διαδικτυακή πλατφόρμα⁵ με σκοπό να δώσει τη δυνατότητα σε οργανώσεις πολιτών να προωθήσουν τον σκοπό τους και να στρατολογήσουν εθελοντές και επίσης να επιτρέψουν στους ανθρώπους να βρουν και να επιλέξουν έναν σκοπό για υποστήριξη. Είναι δημοφιλές κυρίως στους νέους.

Τσεχία

Ποσοστό εθελοντισμού

- Υπάρχει έλλειψη ευρέως διαθέσιμων και πρόσφατων στοιχείων για το ποσοστό του εθελοντισμού. Ωστόσο, το Εθνικό Κέντρο Εθελοντισμού (HESTIA) εκπόνησε μια έρευνα για τη μέτρηση των προτύπων του έργου και των αξιών του εθελοντισμού στις κοινωνίες της Τσεχίας και της Νορβηγίας το 2010 και παρήγαγε τα ακόλουθα ευρήματα.
- Το 30% των πολιτών ασχολείται με τον επίσημο εθελοντισμό.
- Το 38% των πολιτών ασχολείται με τον άτυπο, ατομικό εθελοντισμό (ιδίως βοηθώντας τους γείτονες).
- Οι οργανωμένοι εθελοντές εργάζονται 11 ώρες το μήνα κατά μέσο όρο. Σχεδόν το 60% των εθελοντών προσφέρεται εθελοντικά στον ίδιο οργανισμό για περισσότερα από 3 χρόνια και το 75% των εθελοντών βοήθησε τουλάχιστον μία φορά το μήνα.
- Οι εθελοντές είναι κυρίως άτομα που φοιτούν στο γυμνάσιο (35%) και στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση (40%). Μόνο το 24% των ατόμων με βασική εκπαίδευση είναι εθελοντές (52).

Νομικό πλαίσιο

- Ο τσεχικός νόμος για την εθελοντική υπηρεσία (2003) δεν θεωρήθηκε νόμος-πλαίσιο για τον εθελοντισμό, καθώς κατευθύνει μόνο το κράτος προς τα ιδρύματα διαβίβασης, επομένως προστάτευε μόνο τους διαπιστευμένους εθελοντές των οργανισμών μετάδοσης (53).

⁵ <https://timeheroes.org>

- Ο νόμος τροποποιήθηκε το 2011 και τέθηκε σε ισχύ το 2014 ως ο γενικός νόμος που υποστηρίζει και ορίζει τον εθελοντισμό και εισάγει επίσης πιστοποιητικά αξιολόγησης για τους εθελοντές που χρησιμεύουν ως επίσημη βεβαίωση επαγγελματικής κατάρτισης (54).

Πολιτική εθελοντισμού

- Ο Υπουργός Εσωτερικών και το Τμήμα Πρόληψης του Εγκλήματος ρυθμίζει το Νόμο για την Εθελοντική Υπηρεσία. Αυτό το τμήμα είναι υπεύθυνο για τη διαπίστευση, την οικονομική υποστήριξη και παρακολούθηση των ΜΚΟ.
- Τα κρατικά ιδρύματα και οι τοπικές αρχές παρέχουν και προωθούν ορισμένες εθελοντικές δραστηριότητες.
- Το εθνικό κέντρο εθελοντισμού HESTIA, πραγματοποιεί εθελοντική έρευνα, κατάρτιση και εκπαίδευση για την προώθηση και υποστήριξη του εθελοντισμού.
- Δεν υπάρχει συστηματικά αναπτυγμένη υποδομή για εθελοντικές οργανώσεις. Υπάρχουν ορισμένα περιφερειακά κέντρα εθελοντισμού στη χώρα, πολλά από τα οποία διαχειρίζονται ανεξάρτητα από διαφορετικούς τοπικούς οργανισμούς. Ωστόσο, η πλειονότητα των περιφερειακών κέντρων εθελοντισμού είναι μέλη της Συμμαχίας για την Ανάπτυξη στον Εθελοντισμό και ορισμένα εργάζονται σε συνεργασία με την HESTIA. Ορισμένα βασικά πρότυπα ποιότητας για αυτά τα κέντρα εθελοντισμού θεσπίστηκαν κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Έτους Εθελοντισμού 2011, αλλά πολλά απομένουν ακόμη να εφαρμοστούν.

Ιταλία

Ποσοστό εθελοντισμού

- Σύμφωνα με το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής και το CSVnet το 2013, το 12,6% των ενηλίκων είναι εθελοντής.
- Στο Βορρά το 16% του πληθυσμού είναι εθελοντής ενώ στο Νότο το ποσοστό είναι 8,6%.
- Περισσότεροι άνδρες προσφέρονται εθελοντικά και οι εθελοντές είναι κατά μέσο όρο ηλικίας 56 ετών. Οι εθελοντικές δραστηριότητες συσχετίζονται θετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση.

Νομικό πλαίσιο

- Το διάταγμα της 10ης Ιουλίου 2014 εισήγαγε την καθολική δημόσια υπηρεσία προσβάσιμη σε κάθε πολίτη μεταξύ 18 και 28 ετών που ζει στην Ιταλία. Αυτή η νέα δημόσια υπηρεσία αντικατέστησε τη στρατιωτική θητεία και από το 2001 έως το 2015, διατέθηκαν 377.568 θέσεις.
- Το 2016 ένας νέος νόμος για τη μεταρρύθμιση του τρίτου τομέα στην Ιταλία αναμόρφωσε το νόμο για τον εθελοντισμό. Αυτός ο νόμος δημιούργησε ένα δημόσιο μητρώο για όλες

τις ΟΚΠ και τους οργανισμούς που λαμβάνουν δημόσια κεφάλαια, ευρωπαϊκά κονδύλια και ιδιωτικά κεφάλαια που συγκεντρώνονται μέσω δωρεών

Πολιτική εθελοντισμού

- Η πολιτική γύρω από τον εθελοντισμό ακολουθεί στο χαρτοφυλάκιο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής.
- Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής προωθεί και υποστηρίζει τον εθελοντισμό μέσω: την προώθηση της έρευνας για τον εθελοντισμό και τον τρίτο τομέα, την προώθηση εθελοντικών δραστηριοτήτων μέσω σύμπραξης με δημόσιες αρχές, ιδιωτικούς οργανισμούς, ΜΚΟ και κοινωνικές επιχειρήσεις, συνεργασία με περιφέρειες για παροχή υπηρεσιών. .
- Τα κέντρα εθελοντισμού (CSV) μπορούν να διοικούνται από οργανισμούς του τρίτου τομέα και στοχεύουν στην παροχή υποστήριξης και πληροφοριών για την ενίσχυση και την προώθηση του εθελοντισμού.

Ολλανδία

Ποσοστό εθελοντισμού

- Τα αποτελέσματα από την έρευνα του Κεντρικού Γραφείου Στατιστικής «Κοινωνική συνοχή και ευημερία» 2012 – 2016 δείχνουν ότι το 49% του πληθυσμού άνω των 15 προσφέρεται εθελοντικά τουλάχιστον μία φορά το χρόνο.
- Οι εθελοντές συνεργάζονται με αθλητικούς συλλόγους (15%), σχολεία (11%), φροντίδα και νοσηλευτική (9%), εκκλησίες και φιλοσοφικούς οργανισμούς (8%) και οργανώσεις νεολαίας (8%).
- Κατά μέσο όρο, οι άνθρωποι αφιερώνουν 4,2 ώρες την εβδομάδα για την εθελοντική τους εργασία, το 36% αφιερώνουν λιγότερο από μία ώρα την εβδομάδα εθελοντικά και το 25% εθελοντικά από 1 έως 3 ώρες την εβδομάδα και από 3 έως 8 ώρες την εβδομάδα.
- Το 60% των ατόμων με υψηλή εκπαίδευση προσφέρεται εθελοντικά τουλάχιστον μία φορά το χρόνο σε σύγκριση με το 35% των ατόμων με χαμηλότερη ειδίκευση.

Νομικό πλαίσιο

- Δεν υπάρχει εθνικός χάρτης για τον εθελοντισμό. Η Ολλανδική Ένωση για τον Εθελοντισμό (NOV) ασκεί πιέσεις για μια ενιαία χάρτα για τον εθελοντισμό.
- Πολλοί κανονισμοί που ισχύουν για το αμειβόμενο προσωπικό ισχύουν και για τους εθελοντές.
- Η απουσία ενιαίου νόμου για τον εθελοντισμό στην Ολλανδία δημιουργεί δυσκολίες για τους εθελοντές καθώς πρέπει να περιηγηθούν μέσα από διάφορους διαφορετικούς νόμους και κανονισμούς που ισχύουν γι' αυτούς (53).

Πολιτική εθελοντισμού

- Με τον Νόμο για την Κοινωνική Στήριξη (2007), η κυβέρνηση αποκέντρωσε σε δημοτικό επίπεδο τόσο τη χρηματοδότησή της όσο και την πολιτική της συμμετοχή στην εθελοντική προσπάθεια. Ο νόμος ορίζει ένα εθνικό πλαίσιο υπεύθυνο για την παροχή κατευθύνσεων στους τοπικούς δήμους, την υποστήριξη τους να αναπτύξουν τη δική τους πολιτική και τους βοηθά να μειώσουν το διοικητικό τους έργο. Ο νόμος για την κοινωνική υποστήριξη (2015) μεταβιβάζει περαιτέρω αρμοδιότητες στους τοπικούς δήμους. Για παράδειγμα, η υγειονομική περίθαλψη έχει γίνει πιο αποκεντρωμένη. Στην Ολλανδία όλα τα κυβερνητικά τμήματα είναι υπεύθυνα για τον εθελοντισμό στον δικό τους τομέα.
- Υπάρχουν δύο εθνικά ιδρύματα που είναι υπεύθυνα για την υποστήριξη του εθελοντισμού: η Ένωση Ολλανδικών Εθελοντικών Οργανώσεων Προσπάθειας (NOV), μια οργάνωση με 350 μέλη εθελοντικές οργανώσεις που εργάζονται για την ενίσχυση του εθελοντισμού, και το Ολλανδικό Κέντρο Κοινωνικής Ανάπτυξης, που είναι εθνικό συμβουλευτικό κέντρο γνώσης για τον εθελοντισμό.
- Υπάρχουν επίσης περίπου 300 τοπικά κέντρα εθελοντισμού σε όλη τη χώρα (53).

Ρουμανία

Ποσοστό εθελοντισμού

- Από το 2010 έως το 2016, το ποσοστό του εθελοντισμού αυξήθηκε από 19% του ενήλικου πληθυσμού το 2010 σε 28% το 2016.
- Η πλειονότητα των ανθρώπων που προσφέρονται εθελοντικά προέρχονται από αστικές περιοχές και είναι ηλικίας κάτω των 30 ετών.

Νομικό πλαίσιο

- Κατά τη διάρκεια του κομμουνιστικού καθεστώτος, ο «εθελοντισμός» ήταν μια μορφή αναγκαστικής «πατριωτικής εργασίας». Η επανάσταση του 1989 έφερε ένα κίνημα προς τον γνήσιο εθελοντισμό, αλλά οι αντιλήψεις χρειάζονται χρόνο για να αλλάξουν.
- Το νέο νομικό πλαίσιο (2001) για τον εθελοντισμό ρυθμίζει τα δικαιώματα και τις ευθύνες των οργανώσεων και των εθελοντών και επιτρέπει στα δημόσια ιδρύματα να προσλαμβάνουν εθελοντές.
- Λόγω ασυνέπειας σχετικά με την παρακολούθηση και αναφορά και υποστήριξη του εθελοντισμού, το 2014 εγκρίθηκε από τη Βουλή ο νέος νόμος για τον εθελοντισμό με αριθμό 78/2014. Αυτή ήταν μια μεγάλη επιτυχία των ρουμανικών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που συγκεντρώθηκαν υπό την Ομοσπονδία VOLUM που άσκησε πίεση για αυτόν τον νόμο.

- Ο Νόμος αναγνωρίζει επίσημα το κοινωνικό κεφάλαιο του εθελοντισμού και θεωρεί τον εθελοντισμό ως επαγγελματική εργασιακή εμπειρία.

Πολιτική εθελοντισμού

- Οι δημόσιοι φορείς στον εθελοντικό τομέα εκτελούν διαφορετικούς ρόλους. Για παράδειγμα, τα διάφορα υπουργεία έχουν ρυθμιστικό ρόλο, ενώ ο Οργανισμός Κυβερνητικών Στρατηγικών έχει κατά κύριο λόγο συμβουλευτικό/συνεργατικό ρόλο. Το Υπουργείο Νεολαίας και Αθλητισμού έχει εμπλακεί σε ένα χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο με στόχο την ενίσχυση του αντίκτυπου και του ρόλου του εθελοντισμού στη Ρουμανία.
- Στον τομέα των ΜΚΟ υπάρχουν αρκετές εξέχουσες Οργανώσεις Εθελοντικής Συμμετοχής, π.χ. το Εθνικό Κέντρο Πόρων για τον Εθελοντισμό ή Pro Vobis, που αναπτύσσουν τον εθελοντισμό μέσω της εκπαίδευσης, της παροχής συμβουλών, της έρευνας και της διευκόλυνσης της δικτύωσης. Μεταξύ 1999 και 2011 βοήθησαν στη δημιουργία 35 εθελοντικών κέντρων σε όλη τη χώρα, και το 2001 αυτά τα τοπικά εθελοντικά κέντρα δημιούργησαν το Εθνικό Δίκτυο Τοπικών Κέντρων Εθελοντισμού στη Ρουμανία.

Σερβία

Ποσοστό εθελοντισμού

- Κατά τη μετάβαση της Σερβίας από τον Σοσιαλισμό έγινε εμφανής η ανάγκη να καθοριστεί και να ρυθμιστεί ο τομέας του εθελοντισμού ως ατομική πρακτική.
- Δυστυχώς, δεν υπάρχουν ακόμη επίσημα στατιστικά στοιχεία για τα ποσοστά εθελοντών και δεν υπάρχει έρευνα μέτρησης επιπτώσεων.

Νομικό πλαίσιο

- Νομικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό θεσπίστηκε επίσημα στη Σερβία το 2010 όταν τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος για τον Εθελοντισμό. Ο νόμος ορίζει τον εθελοντισμό, περιγράφει τα δικαιώματα και τις ευθύνες των ενδιαφερομένων, προσφέρει την ευκαιρία για οργανωμένη εθελοντική εργασία και αναγνωρίζει την αξία του εθελοντισμού.
- Ο νόμος εξακολουθεί να μην υλοποιείται στην πράξη και το νομικό καθεστώς της εθελοντικής εργασίας δεν έχει επιλυθεί, γεγονός που αποτελεί εμπόδιο στον εθελοντισμό. Από το 2011, υπάρχει αυξανόμενη δυσaráσκεια για τη νομοθεσία μεταξύ των ΜΚΟ νέων, με δημόσιες εκκλήσεις για αναθεώρηση της νομοθεσίας.
- Ο εθελοντισμός υπάγεται στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Εργασίας, Απασχόλησης, Βετεράνων και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Πολιτική εθελοντισμού

- Η υποδομή του εθελοντισμού στη Σερβία καθορίζεται από το πλαίσιο της πολιτικής για τη νεολαία και αντιμετωπίζεται ως νεανικός ακτιβισμός. Η Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία και το Σχέδιο Δράσης της στοχεύουν στην υποστήριξη των νέων στη Σερβία.
- Η Εθνοσυνέλευση της Δημοκρατίας της Σερβίας υιοθέτησε το Νόμο για τη Νεολαία, ο οποίος δημιούργησε ένα θεσμικό πλαίσιο για τη θέσπιση πολιτικών και φορέων για τη συμμετοχή της νεολαίας.
- Τα γραφεία νεολαίας, το Fund for Young Talents της Δημοκρατίας της Σερβίας, οι σύλλογοι νέων και οι συμμαχίες τους είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή αυτού και έχουν δεσμεύσει το ένα τρίτο όλων των νέων στις δραστηριότητές τους μέχρι στιγμής.
- Το Υπουργείο Νεολαίας και Αθλητισμού της Σερβίας εγκαινίασε την πλατφόρμα Mladi su zakon (Η νεολαία είναι ο νόμος) για να ενθαρρύνει τους νέους να προσφέρουν εθελοντισμό. Στην πλατφόρμα συμμετέχουν περισσότεροι από 40 σύλλογοι και 1500 νέοι κάθε χρόνο.
- Σύμφωνα με το Υπουργείο Νεολαίας και Αθλητισμού, υπάρχουν σήμερα 1228 οργανώσεις νεολαίας εγγεγραμμένες στη Σερβία.
- Πρόσφατα οργανώσεις νεολαίας σχημάτισαν μια συμμαχία Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας της Σερβίας (KOMS). Η KOMS είναι μια πλατφόρμα υπεράσπισης που συγκεντρώνει 97 οργανώσεις νέων, επιδιώκει να βελτιώσει την κατάσταση των νέων μέσω της ανάπτυξης ικανοτήτων και της διατομεακής συνεργασίας.
- Υπάρχουν επίσης άτυπες πρωτοβουλίες πολιτών που προωθούν τον εθελοντισμό π.χ. την ηλεκτρονική πλατφόρμα⁶ όπου οποιοσδήποτε μπορεί να δημοσιεύσει μια ευκαιρία εθελοντισμού και οι άνθρωποι μπορούν να εγγραφούν.

Ηνωμένο Βασίλειο

Ποσοστό εθελοντισμού

- Το 2016-2017, το 22% των ενηλίκων προσφέρθηκε εθελοντικά επίσημα και το 63% εθελοντικά επίσημα ή ανεπίσημα (πάνω από 32.000.000 άτομα).

Νομικό πλαίσιο

- Δεν υπάρχει θεσπισμένος νόμος για τον εθελοντισμό. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετές πράξεις, όπως ο νόμος για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία του 1974 που ισχύουν για τους εθελοντές ως μέλη της κοινότητας.

Πολιτική εθελοντισμού

- Το Γραφείο για την Κοινωνία των Πολιτών εκτελεί διακυβερνητικό έργο για την υποστήριξη του εθελοντικού τομέα, της κοινότητας και των κοινωνικών επιχειρήσεων. Αναπτύσσει

⁶ <http://www.volonter.rs/>

πολιτικές που σχετίζονται με τον εθελοντισμό όπως και άλλα βασικά κυβερνητικά τμήματα.

- Αντί νόμου για τον εθελοντισμό, υπάρχει μια σειρά από μη νομικά δεσμευτικά τοπικά συμβόλαια για κάθε περιοχή που καθορίζουν τα δικαιώματα και τις ευθύνες όλων των ενδιαφερομένων, καθώς και στρατηγικές εθελοντισμού που έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση των φραγμών στον εθελοντισμό.
- Το Εθνικό Συμβούλιο για Εθελοντικές Οργανώσεις, η Εθελοντική Ανάπτυξη της Σκωτίας, το Συμβούλιο Εθελοντικής Δράσης της Ουαλίας και η Υπηρεσία Εθελοντικής Ανάπτυξης της Βόρειας Ιρλανδίας είναι εθνικές εθελοντικές οργανώσεις που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και υποστηρίζουν τοπικές και περιφερειακές οργανώσεις εθελοντισμού.
- Στην Αγγλία υπάρχουν αρκετοί άλλοι φορείς υποδομής, συμπεριλαμβανομένου του NAVCA που εκπροσωπεί τοπικά συμβούλια για εθελοντική υπηρεσία, και του NCVO που είναι ο κύριος φορέας υποδομής για τον εθελοντικό τομέα στο σύνολό του.

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί το εθελοντικό πρόγραμμα του Final 4 της Euroleague. Η διοργάνωση της Euroleague είναι η κορυφαία διασυλλογική διοργάνωση μπάσκετ στην Ευρώπη. Αποτελεί μια επαγγελματική διοργάνωση υψηλού κύρους, με πολύ μεγάλες εταιρείες χορηγούς, και γι' αυτόν τον λόγο η διοργάνωση βασίζεται κυρίως στο έμμισθο προσωπικό της και όχι στους εθελοντές για τη διεξαγωγή της. Όμως, η συνεισφορά των εθελοντών έχει βοηθητικό ρόλο και κανένας από αυτούς δεν έχει ευθύνες, ούτε καλείται να λάβει αποφάσεις. Λειτουργούν πάντα υπό την σκέπη και τις εντολές κάποιου ανωτέρου. Το εθελοντικό πρόγραμμά της υλοποιείται κάθε χρόνο από το 2000 και οι υπεύθυνοι έχουν καταφέρει να έχουν ένα πλήρες οργανωμένο εθελοντικό πρόγραμμα όπου υπάρχει πρόβλεψη για κάθε ανάγκη της διοργάνωσης. Οι υπεύθυνοι ξέρουν ακριβώς τα βήματα και τα χρονοδιαγράμματα που πρέπει να ακολουθήσουν κάθε χρόνο, ώστε να πετύχουν τους στόχους τους. Το διοικητικό συμβούλιο της Euroleague αφού πρώτα καθορίσει τον αριθμό των εθελοντών που θα χρειαστούν για καθεμία θέση που πρέπει να καλυφθεί, ξεκινάει την διαδικασία αναζήτησής τους. Συνήθως, εξασφαλίζεται αρκετά εύκολα και για αυτόν τον λόγο δεν πραγματοποιούνται προωθητικές καμπάνιες για προσέλκυση. Μια διαφοροποίηση σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια είναι πως πλέον δημοσιεύει στην ιστοσελίδα της⁷ ένα κάλεσμα προς όλους τους ενδιαφερόμενους

⁷ <https://admin.euroleague.net/news/i/a8eukd6yp8jetl13/become-a-turkish-airlines-euroleague-final-four-volunteer>

που θα ήθελαν να συμμετάσχουν, να συμπληρώσουν μία αίτηση. Στην επιλογή των εθελοντών η Euroleague δεν στοχεύει στον μεγάλο αριθμό εθελοντών, αλλά στην εκπαίδευση που γίνεται καθώς θεωρεί ότι αυτή αρκεί για να προετοιμάσει όλους τους εθελοντές, μιας και ο ρόλος τους είναι καθαρά διεκπεραιωτικός. Προσπαθούν όμως να υπάρχει ένας συνδυασμός εθελοντών με προηγούμενη εμπειρία και νέων χωρίς κάποια πρότερη εμπειρία. Όταν είναι εφικτό γίνεται προσπάθεια να συνδυάζονται και διαφορετικές ηλικίες και κουλτούρες. Σε αντίθεση με την κοινή πρακτική που συνήθως οι οργανώσεις επιλέγουν υποψήφιους με προηγούμενη εμπειρία για την κάθε θέση, η Euroleague πιστεύει πως οι εθελοντές θα είναι καλύτερο να αλλάζουν θέσεις και να μην παραμένουν στην ίδια ιδιότητα μετά από κάποιο σημείο γίνονται «επαγγελματίες» χωρίς όμως να αμείβονται. Στο τέλος, η Euroleague για να ευχαριστήσει έμπρακτα τους εθελοντές μετά το πέρας της διοργάνωσης πραγματοποιεί μια εκδήλωση όπου μοιράζονται βεβαιώσεις συμμετοχής και όλοι μαζί βγάζουν μια ομαδική φωτογραφία πάνω στο βάθρο των νικητών. Παρατηρούμε λοιπόν, ότι και η μεγαλύτερη διασυλλογική διοργάνωση καλαθοσφαίρισης της Ευρώπης στηρίζεται στον εθελοντισμό. (55)

9. Εθελοντισμός στις ΗΠΑ

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν στοιχεία για το πλαίσιο του εθελοντισμού στις ΗΠΑ. Η μελέτη του εθελοντισμού στις ΗΠΑ είναι αρκετά σύνθετη καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν μία ομοσπονδιακή ένωση από 50 κράτη και είναι η τρίτη μεγαλύτερη σε έκταση και σε πληθυσμό χώρα της Γης. Κάθε πολιτεία έχει ξεχωριστό κυβερνήτη και ξεχωριστό νομικό σύστημα. Μολονότι οι Ηνωμένες Πολιτείες βίωσαν πρόσφατα υψηλά επίπεδα ρεκόρ στις συνολικές ώρες εθελοντισμού και σε υψηλά χρηματικά ποσά από φιλανθρωπίες που δόθηκαν σε κοινοτικούς οργανισμούς, αυτοί οι φαινομενικά θετικοί αριθμοί κρύβουν μια ανησυχητική τάση: λιγότεροι Αμερικανοί συμμετέχουν στην κοινότητά τους προσφέροντας εθελοντισμό και με μικρότερη ένταση. Αμέσως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, το ποσοστό των εθελοντών εκτινάχθηκε σε υψηλό επίπεδο και παρέμεινε εκεί για τρία συνεχόμενα χρόνια. Μετά από αυτό το υψηλό ρεκόρ στον εθελοντισμό, το εθνικό ποσοστό του αμερικανικού εθελοντισμού μειώθηκε και συνέχισε να μειώνεται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας από το 2004 έως το 2015, ενώ το ποσοστό των Αμερικανών που έκαναν φιλανθρωπικές δωρεές μειώθηκε επίσης μεταξύ 2000 και 2014. Η σημασία της αναγνώρισης και αντιμετώπισης αυτής της μείωσης της συμμετοχής στην κοινότητα δεν μπορεί να

υπερεκτιμηθεί. Σε όλη τη χώρα, οι εθελοντές συνεργάζονται με εκκλησίες, φιλανθρωπικά ιδρύματα και άλλους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς για να παρέχουν τις απαραίτητες υπηρεσίες κάθε είδους σε ανθρώπους και κοινότητες. Ενώ οι άνθρωποι, οι οργανώσεις και οι κοινότητες βασίζονται στην εργασία που παρέχεται από εθελοντές, ο εθελοντισμός παράγει επίσης έμμεσα θετικά οφέλη για τις κοινότητες και για τους ίδιους τους εθελοντές. (56) Μελέτες έχουν δείξει ότι ο εθελοντισμός προάγει ισχυρή συναισθηματική, ψυχική, ακόμη και σωματική υγεία, ενθαρρύνει τη συμμετοχή των πολιτών, αποθαρρύνει την αντικοινωνική συμπεριφορά και προωθεί τα κοινωνικοοικονομικά επιτεύγματα, ιδίως με την ενθάρρυνση της εκπαιδευτικής προόδου των μαθητών. (56)

Έρευνα του Ινστιτούτου Do Good σκιαγράφησε ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ του ιστορικά υψηλού ενδιαφέροντος των νεαρών ενηλίκων να βοηθήσουν άλλους και του πραγματικού εθελοντισμού μεταξύ των νεαρών ενηλίκων, καθώς και μια πολύ σημαντική μείωση του εθελοντισμού μεταξύ των ενηλίκων 25 ετών και άνω. Το εθνικό ποσοστό εθελοντισμού για τους Αμερικανούς ενήλικες ηλικίας 16 ετών και άνω έχει επίσης μειωθεί πιο πολύ από ό,τι αυξήθηκε τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, το ποσοστό εθελοντών έφτασε στο ιστορικό του υψηλότερο επίπεδο (28,8%) για τρία συνεχόμενα χρόνια μεταξύ 2003 και 2005. Το εθνικό ποσοστό εθελοντών υπέστη την πρώτη μεγάλη και στατιστικά σημαντική πτώση του το 2006 (μειώθηκε στο 26,7%). Το ποσοστό εθελοντών δεν ανέβηκε ποτέ πάνω από 27% ή κάτω από 26% μεταξύ 2006 και 2012 - συμπεριλαμβανομένων των ετών κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης - αλλά στη συνέχεια το ποσοστό εθελοντών μειώθηκε μεταξύ 2013 και 2015, φθάνοντας στο χαμηλό δεκαπενταετίας του 24,9% το 2015. Αυτή η μείωση είχε σημαντικό αντίκτυπο στο μέγεθος του εθελοντικού εργατικού δυναμικού: αν το ποσοστό εθελοντισμού δεν είχε μειωθεί καθόλου μεταξύ 2004 και 2015, πάνω από 9,8 εκατομμύρια περισσότεροι Αμερικανοί θα είχαν προσφερθεί εθελοντικά το 2015. Παραδόξως, παρά τη μείωση της συμμετοχής, ο συνολικός αριθμός ωρών που συνεισέφεραν εθελοντές (ηλικίας 16 ετών και άνω) σε κοινοτικούς οργανισμούς δεν έχει μειωθεί. Αντίθετα, οι συνολικές ώρες εθελοντισμού που δόθηκαν σε κοινοτικούς οργανισμούς έφθασαν το 2014 στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών. Οι συνολικός αριθμός ωρών που συνεισφέρουν οι εθελοντές σε όλους τους οργανισμούς στους οποίους υπηρετούν, παρέμεινε αξιοσημείωτα σταθερός

μεταξύ των ετών 2006 και 2010, κυμαινόμενος μεταξύ 8,0 και 8,1 δισεκατομμυρίων ωρών, πριν φτάσει στο ανώτατο όριο των 8,7 δισεκατομμυρίων ωρών το 2014. (57)

Οι τάσεις για φιλανθρωπικές δωρεές δείχνουν ένα παρόμοιο παράδοξο: το συνολικό χρηματικό ποσό που συνεισφέρουν μεμονωμένα άτομα έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, παρόλο που το ποσοστό των ατόμων που κάνουν ετησίως φιλανθρωπικές δωρεές έχει μειωθεί. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση Giving USA, οι συνολικές φιλανθρωπικές δωρεές από όλες τις πηγές αυξήθηκαν το 2017 στο υψηλό όλων των εποχών των 410,02 δισεκατομμυρίων δολαρίων⁸. Το μερίδιο των ατόμων που προσφέρουν σε φιλανθρωπίες μειώθηκε από 66,8% το 2000 σε 55,5 τοις εκατό το 2014. (58) Εν τω μεταξύ, το μέσο ποσό που δόθηκε από οικογένειες που πρόσφεραν σε φιλανθρωπικούς σκοπούς αυξήθηκε (σε πραγματικά δολάρια) από 2.041 \$ το 2000 σε 2.514 \$ το 2014. (56)

Παρόλο που αυτά τα δύο μέτρα «κατώτατης γραμμής» του εθελοντισμού και της προσφοράς - χρημάτων και ώρες εθελοντισμού- έχουν αυξηθεί ελαφρώς τα τελευταία χρόνια, κρύβουν μια ανησυχητική τάση: μείωση της συμμετοχής των Αμερικανών στην προσφορά και τον εθελοντισμό. Οι κοινωνικοί θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο δημιουργείται από εκτεταμένες και συχνές αλληλεπιδράσεις με άλλους, οι οποίες ενισχύουν την κοινωνία βοηθώντας στην οικοδόμηση διαπροσωπικής εμπιστοσύνης. Πολλοί συγγραφείς, κυρίως ο Robert Putnam στο βιβλίο-ορόσημο του 2000 *Bowling Alone*, εξιστόρησαν την πτώση της συμμετοχής στα κοινά – και τους τρόπους με τους οποίους συνδεόμαστε με άλλους – καθώς και τις αρνητικές συνέπειες αυτών των τάσεων, συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης κοινωνικής απομόνωσης από άτομα που είναι παρόμοια ή διαφορετικά από εμάς. (15,56)

10. Εθελοντισμός στην Αυστραλία

Η Αυστραλία διαθέτει οργανωμένη εθνική στρατηγική εθελοντισμού και στο πλαίσιο αυτής δημοσιεύονται ετήσιες αναφορές. Η οργάνωση Volunteering in Australia ηγείται της Εθνικής Στρατηγικής για τον Εθελοντισμό, η οποία σχεδιάστηκε ώστε να παρέχει ένα σχέδιο για το μέλλον του εθελοντισμού στην Αυστραλία. Το έργο Εθνική Στρατηγική για τον Εθελοντισμό

⁸ <https://givingusa.org/tag/giving-usa-2018/>

πραγματοποιείται το 2022, σε μια κρίσιμη στιγμή. Παράγοντες όπως η μεταβαλλόμενη φύση της εργασίας, η γήρανση του πληθυσμού, το αυξανόμενο κόστος ζωής και η αυξανόμενη ψηφιοποίηση επηρεάζουν τον εθελοντισμό. Παρά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο εθελοντισμός, υπάρχουν επίσης ευκαιρίες. Εθελοντές, οργανώσεις και η αυστραλιανή κοινότητα δείχνουν μεγάλη ανθεκτικότητα και προσαρμοστικότητα κατά τη διάρκεια πρόσφατων κρίσεων. Το έργο Εθνική Στρατηγική για τον Εθελοντισμό, συμπεριλαμβανομένης της έρευνας για τον Εθελοντισμό στην Αυστραλία, παρέχει μια ιστορική ευκαιρία για να σχεδιάσει η Αυστραλία το μέλλον του εθελοντισμού. (59)

Η έρευνα του 2022 έδειξε ότι κατά μέσο όρο, οι εθελοντές αφιέρωσαν 180 ώρες εθελοντικής εργασίας το προηγούμενο έτος. Εστιάζοντας σε όσους είχαν προσφερθεί εθελοντικά για τουλάχιστον μία ώρα το προηγούμενο έτος, υπάρχει μια πολύ στρεβλή κατανομή των ωρών εθελοντισμού στον πληθυσμό, με μεγάλο αριθμό εθελοντών που συνεισφέρουν σχετικά λίγες ώρες και, αντιστρόφως, λίγοι εθελοντές που προσφέρουν πολύ μεγάλο αριθμό ωρών. Το 50% του πληθυσμού προσφέρθηκε εθελοντικά για 80 ώρες ή λιγότερο, και το άλλο 50% προσφέρθηκε εθελοντικά για 80 ώρες ή περισσότερο. Αυτό είναι πολύ μικρότερο από το μέσο όρο (180 ώρες). Ενώ υπήρχε ένα μέτριο ποσοστό εθελοντών (16,4%) που προσφέρθηκαν εθελοντικά για 10 ώρες ή λιγότερο τους προηγούμενους 12 μήνες, εκτιμάται ότι το 19,6% των εθελοντών συνεισέφεραν περισσότερες από 250 ώρες. Το 9,8% των εθελοντών συνεισέφερε περισσότερες από 450 ώρες και το 5,5% συνεισέφερε περισσότερες από 700 ώρες τους προηγούμενους 12 μήνες.

Στην ερώτηση «Πώς κάνατε τον εθελοντισμό σας τους τελευταίους 12 μήνες;» πάνω από τα δύο τρίτα (69,4 %) απάντησαν ότι δραστηριοποιήθηκαν εθελοντικά σε κάποιον οργανισμό, και τέσσερις στους δέκα (41,5%) ανέλαβαν εθελοντικά μία δράση σε κάποιον τομέα. Μέσω του διαδικτύου και μέσω τηλεφώνου παρείχαν εθελοντικές υπηρεσίες σε ποσοστό 30,2% και 16,9% αντίστοιχα. Μόνο το 4,6% είπε ότι προσφέρθηκε εθελοντικά με άλλο τρόπο. Το συνεχιζόμενο υψηλό ποσοστό εθελοντισμού που εμφανίζεται αυτοπροσώπως είναι σημαντικό, δεδομένης της πανδημίας COVID-19 και των συνεχιζόμενων επιπτώσεών της. Αυτό πιθανώς εξηγεί γιατί ήταν τόσο δύσκολο να αναλάβουν πολλά άτομα τον εθελοντισμό κατά την περίοδο του COVID-19.

Οι εθελοντές επίσης ρωτήθηκαν «Ποιο από αυτά περιγράφει καλύτερα τον τύπο/τους οργανισμούς στον οποίο έχετε προσφέρει εθελοντική εργασία;» με 16 πιθανές επιλογές. Ο πιο συνηθισμένος τύπος οργάνωσης για τον οποίο προσφέρθηκαν εθελοντικά άτομα ήταν οι οργανώσεις αθλητισμού και αναψυχής με το ένα τέταρτο των εθελοντών (25%) να επιλέγουν αυτήν την κατηγορία. Άλλοι τύποι οργανώσεων στους οποίους τουλάχιστον το ένα πέμπτο των εθελοντών ανέλαβαν εθελοντική εργασία ήταν οι κοινοτικές υπηρεσίες, οι οργανώσεις πρόνοιας και οι άστεγοι (22,2%) και οι θρησκευτικές, θρησκευτικές και πνευματικές οργανώσεις (20,5%).

Τα άτομα που δεν πρόσφεραν εθελοντική εργασία, ρωτήθηκαν «Σε ποιον από τους παρακάτω τομείς θα σας ενδιέφερε να εργαστείτε εθελοντικά στο μέλλον;» Η κυρίαρχη απάντηση (29,4 %) ήταν η καλή διαβίωση των ζώων (animal welfare), ακολουθούμενη από περιβαλλοντικές οργανώσεις (23,0%) και οργανώσεις που επικεντρώνονται στα παιδιά και τους νέους (22,7 %).

Οι εθελοντές αναλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Η πιο κοινή δραστηριότητα, που επιλέχθηκε από το 24,6 % των εθελοντών, ήταν η συγκέντρωση κεφαλαίων και οι εκδηλώσεις όπως π.χ. οργανισμών που ασχολούνται με την έρευνα για τον καρκίνο. Υπήρχε επίσης ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων που ανέλαβαν τη διδασκαλία, την καθοδήγηση ή την παροχή πληροφοριών (24,5%). (59)

Τέλος, τα ποσοστά εθελοντισμού μειώθηκαν δραματικά μόλις η πανδημία του COVID-19 έπληξε την Αυστραλία. Υπάρχει ένας μικρός όγκος υφιστάμενων δεδομένων που περιγράφουν ότι, λόγω του μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος πανδημίας, οι οργανισμοί που συμμετείχαν εθελοντές έπρεπε να προσαρμόσουν τις στρατηγικές και τις διαδικασίες εθελοντικής δέσμευσης. Η Έκθεση Εθελοντισμού της Πολιτείας της Βικτώριας περιγράφει λεπτομερώς πώς ο COVID-19 επηρέασε τη δέσμευση εθελοντών από τους οργανισμούς. Εθελοντές της Βικτώριας στους οποίους συμμετέχουν οργανισμοί ανέφεραν «57,1% αλλαγή στο προφίλ του εθελοντή», «61% σημείωσε ότι έχουν αλλάξει τις στρατηγικές στρατολόγησης [εθελοντών]» και «42,1% άλλαξαν τις στρατηγικές διατήρησης» (60). Ορισμένοι εθελοντές που συμμετείχαν σε οργανώσεις έπρεπε να αναστείλουν ή/και να μειώσουν τις λειτουργίες τους κατά τη διάρκεια του COVID-19. Οι οργανισμοί, έπρεπε επίσης να προσαρμόσουν τις υπηρεσίες τους για να λάβουν υπόψη το μεταβαλλόμενο περιβάλλον της πανδημίας. Εθελοντές της Victorian, της Queensland και της Νέας Νότιας Ουαλίας που συμμετείχαν σε οργανώσεις

ανέφεραν ότι προσαρμόστηκαν σε νέα μοντέλα υπηρεσίας για τη διαχείριση της φυσικής απόστασης, τις εντολές δημόσιας υγείας και την ασφάλεια όσων ασχολούνται με τις υπηρεσίες τους (60–62). Η προσαρμογή περιλάμβανε την υλοποίηση προγραμμάτων μέσω διαδικτύου «όπου είναι δυνατόν», την αύξηση των «πρωτόκολλων υγείας και καθαριότητας» και την αλλαγή ή την προσαρμογή των υπηρεσιών για προσαρμογή στις ανάγκες και το περιβάλλον του COVID-19 (DCJ 2020). Ως αποτέλεσμα των αλλαγών, οι οργανισμοί αντιμετώπισαν αυξημένο κόστος υλικού και λογισμικού διαδικτύου, τηλεφώνου, πληροφορικής, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο διαδίκτυο.(59) Ωστόσο, ορισμένες υπηρεσίες δεν μπορούσαν να γίνουν ηλεκτρονικά λόγω της φύσης τους (61).

11. Εθελοντισμός στον Καναδά

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν στοιχεία για τον εθελοντισμό στον Καναδά. Η πιο πρόσφατη αναφορά την Εθνικής Στατιστικής Αρχής του Καναδά είναι του 2015 και αφορά την περίοδο 2004 - 2013. Έπειτα φαίνεται ότι υπάρχει απουσία επίσημων στοιχείων εθελοντισμού.

Το 2013, κάποια στιγμή στη ζωή τους, περίπου έξι στους δέκα Καναδούς (59%) ηλικίας 15 ετών και άνω, είχαν αφιερώσει εθελοντικά τον χρόνο τους σε μια φιλανθρωπική ή μη κερδοσκοπική οργάνωση. Για πολλούς, ο εθελοντισμός ήταν μέρος της ζωής τους. Αυτοί οι άνθρωποι καθοδηγούν παιδιά και νέους, επισκέπτονται ηλικιωμένους σε οίκους ευγηρίας, υποστηρίζουν κοινωνικές-περιβαλλοντικές οργανώσεις, συγκεντρώνουν χρήματα, παρασκευάζουν και διανείμουν τρόφιμα σε ευάλωτες ομάδες, καθώς και παρέχουν άλλες πηγές υποστήριξης μέσω μιας εθελοντικής οργάνωσης.

Όμως μαζί με το ποσοστό του εθελοντισμού, ο χρόνος που συνεισφέρουν οι εθελοντές παρέχει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των πραγματικών συνεισφορών των εθελοντών στις οργανώσεις που υποστηρίζουν. Συνολικά, οι ώρες που συνεισέφεραν οι εθελοντές το 2013, ανήλθαν σε 1,96 δισεκατομμύρια ώρες, που ισοδυναμούν με περίπου 1 εκατομμύριο θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης. Σε ατομικό επίπεδο, οι εθελοντές συνεισέφεραν κατά μέσο όρο 154 ώρες στις εθελοντικές τους δραστηριότητες το προηγούμενο έτος, παρόμοιο με το 2010, αλλά μειωμένο από το υψηλό των 168 ωρών που καταγράφηκε το 2004.

Το επίπεδο συμμετοχής ποικίλλει ευρέως μεταξύ των εθελοντών, από μια μεμονωμένη δραστηριότητα έως μια καθημερινή ασχολία. Τις περισσότερες φορές, οι εθελοντές είχαν ένα επαναλαμβανόμενο πρόγραμμα εθελοντισμού, κυρίως με εβδομαδιαία δέσμευση απέναντι στις οργανώσεις. Το 2013, το 30% των εθελοντών έδινε τον χρόνο του σε εβδομαδιαία βάση, το 25% συνεισέφερε τον χρόνο του σε μηνιαία βάση και ένα πολύ μικρότερο ποσοστό (7%) είχε ημερήσιο πρόγραμμα εθελοντισμού. Το υπόλοιπο 37% των εθελοντικών δραστηριοτήτων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως περιστασιακή, με εθελοντικές δραστηριότητες να λαμβάνουν χώρα από μία έως τέσσερις φορές το χρόνο. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι τακτικοί εθελοντές αφιερώνουν περισσότερες ώρες από τους περιστασιακούς εθελοντές. Οι ημερήσιοι εθελοντές, κατά μέσο όρο, συνεισέφεραν 526 ώρες εθελοντισμού ετησίως, ενώ οι εθελοντές εβδομαδιαίας βάσης, συνεισέφεραν 220 ώρες ετησίως.

Ενώ οι εθελοντές είναι μια ετερογενής ομάδα, με ποικίλο σύνολο προσωπικών και οικονομικών χαρακτηριστικών, ορισμένα τμήματα του πληθυσμού είναι πιο πιθανό να προσφέρουν εθελοντικά τον χρόνο τους από άλλα. Η ηλικία είναι ένας σταθερός προγνωστικός παράγοντας συμμετοχής σε εθελοντικές δραστηριότητες. Το ποσοστό εθελοντισμού του 2013 ήταν το υψηλότερο μεταξύ των εφήβων, με τα δύο τρίτα (66%) των Καναδών ηλικίας 15 έως 19 ετών να προσφέρουν εθελοντικά τον χρόνο τους. Το ποσοστό του εθελοντισμού μειώνεται στη συνέχεια στη νεαρή ενήλικη ζωή, αν και ανακάμπτει, αν και σε μικρότερο βαθμό, μεταξύ εκείνων στα μέσα της δεκαετίας των 30 έως τις αρχές των 40 ετών (48%). Ακολουθεί μια αρκετά σταθερή μείωση του εθελοντισμού με την ηλικία, με τα χαμηλότερα ποσοστά να καταγράφονται στους Καναδούς ηλικίας 75 ετών και άνω (27%). Αυτό το ηλικιακό πρότυπο στον εθελοντισμό, τείνει να ακολουθεί τις μεταβάσεις της ζωής. Για τους έφηβους, το υψηλό ποσοστό εθελοντισμού μπορεί εν μέρει να εξηγηθεί από τον «υποχρεωτικό» εθελοντισμό: ένας στους πέντε εθελοντές ηλικίας 15 έως 19 ετών ανέφερε ότι πρόσφερε εθελοντικά επειδή ήταν υποχρεωμένος να το κάνει, είτε από το σχολείο του είτε με κάποιον άλλο τρόπο (20%). Αυτό ήταν σχεδόν τρεις φορές υψηλότερο από το ποσοστό (8%) που καταγράφηκε για τους εθελοντές συνολικά. Η είσοδος στην αγορά εργασίας ήταν επίσης κινητήριος δύναμη μεταξύ των νέων εθελοντών. Σχεδόν οι μισοί (47%) εθελοντών κάτω των 35 ετών παρακινήθηκαν από πιθανές προοπτικές εργασίας, σε σύγκριση με το 13% των 35 έως 54 ετών και το 5% των εθελοντών ηλικίας 55 ετών και άνω. Αυτός ο

τύπος εθελοντισμού έχει περιγραφεί ως εθελοντισμός «προσανατολισμένος στον εαυτό και την καριέρα» και συνδέεται συχνότερα με νέους εθελοντές. Για τους μεσήλικες εθελοντές, που είχαν το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό εθελοντισμού, ο εθελοντισμός μπορεί να συνδέεται με τον γονεϊκό τους ρόλο. Τα σχολεία και τα προγράμματα μετά το σχολείο, όπως οι τέχνες, τα ψυχαγωγικά και αθλητικά προγράμματα, συχνά εξαρτώνται από τους εθελοντές για την παροχή υπηρεσιών και δραστηριοτήτων για παιδιά και μπορεί να μην υπάρχει χωρίς τη γονική συμμετοχή. Επίσης, το 43% των μη εθελοντών στην ηλικία των 50 ετών και άνω, θεωρεί τα θέματα υγείας ως εμπόδιο στον εθελοντισμό, διπλάσιο από το ποσοστό για τα άτομα ηλικίας 35 και 54 ετών (18%) και τέσσερις φορές υψηλότερο από τους μη εθελοντές κάτω των 35 ετών (10%). Η σωματική αδυναμία συμμετοχής σε εθελοντικές δραστηριότητες ήταν ακόμη μεγαλύτερη μεταξύ των ηλικιωμένων: 64% μεταξύ των ατόμων ηλικίας 75 ετών και άνω. (63)

12. Εθελοντισμός στην Ελλάδα

Η παράδοση της προσφοράς για το κοινό καλό στην Ελλάδα ξεκινά από την εποχή της άμεσης δημοκρατίας της αρχαίας Αθήνας τον 5ο αιώνα π.Χ., όταν οι πολίτες προσέφεραν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους σε καίριες θέσεις δημοσίου συμφέροντος. Αργότερα, οι μεγάλοι ευεργέτες του Έθνους έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην παράδοση του εθελοντισμού στην Ελλάδα. Η ιστορία των κληροδοτημάτων, κυρίως για πολιτιστικές και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, ξεκίνησε στις αρχές του 19ου αιώνα, από την ελληνική περιοχή της Ηπείρου που ήταν ο τόπος γέννησης πολλών από τους μεγάλους Έλληνες ευεργέτες.

Γενικά, όμως, ο εθελοντισμός στην Ελλάδα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως δράση που υλοποιείται ευρέως στην ελληνική κοινότητα. Ιστορικά, τα χαρακτηριστικά που κυριάρχησαν στην ελληνική κοινωνία των πολιτών ήταν:

- Ισχυρή παρέμβαση της Πολιτείας και της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.
- Αδύναμη κυβερνητική υποστήριξη προς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ).
- Μια ατομικιστική κοινωνία που εξαρτάται από ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς.

Η οικογένεια και οι συγγενείς ανέκαθεν δημιουργούσαν το βασικό πλαίσιο αλληλοβοήθειας, αλληλεγγύης και συνεργασίας στην Ελλάδα. Παραδοσιακά, οι Έλληνες έχουν μάθει να βασίζονται κυρίως στις οικογένειές τους και όχι στην κοινότητα. Οι Έλληνες στερούνται κοινωνικής εμπιστοσύνης, η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη εθελοντικών οργανώσεων. Αυτό επιδεινώνεται στο πλαίσιο ενός έντονα συγκεντρωτικού κράτους. Κατά συνέπεια, ο εθελοντισμός δεν έχει ευρέως προωθηθεί στην ελληνική κοινωνία. Τα τελευταία χρόνια όμως, ένα νέο κύμα εθελοντισμού έχει αρχίσει να ξεδιπλώνεται στην Ελλάδα. Αυτό οφείλεται σε μια σταδιακή αλλά συνεχή μεταμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας. Η βιβλιογραφία δείχνει μία αύξηση του αριθμού των μη κερδοσκοπικών και εθελοντικών οργανώσεων που δημιουργούνται και αύξηση της συμμετοχής των πολιτών σε εθελοντικές δραστηριότητες. Το επίπεδο συμμετοχής και αναγνώρισης των μη κυβερνητικών οργανώσεων έχει αυξηθεί σημαντικά και αυτό αντικατοπτρίζεται σε ορισμένες κυβερνητικές πρωτοβουλίες για την αποσαφήνιση του νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου των εθελοντικών οργανώσεων (37).

Το «Έργο Πολιτών» είναι η Εθνική Υπηρεσία Εθελοντισμού στην Ελλάδα, ιδρύθηκε το 2005 και είναι ο κύριος δημόσιος φορέας που είναι υπεύθυνος για τον εθελοντισμό στην Ελλάδα. Ο οργανισμός δημιουργήθηκε με το Ν. 3390/2005, με στόχο την προώθηση και την εμπέδωση του ιδεώδους του εθελοντισμού στην Ελλάδα. Ωστόσο, η οργάνωση φαίνεται να μην έχει κερδίσει ακόμη την εμπιστοσύνη των εθελοντικών οργανώσεων.

Οι κύριες αρμοδιότητες της Εθνικής Υπηρεσίας Εθελοντισμού περιλαμβάνουν:

- Προώθηση της κανονιστικής μεταρρύθμισης.
- Παροχή εκπαίδευσης σε ΜΚΟ για παράδειγμα σε χορηγίες και άλλα ζητήματα.
- Παροχή πληροφοριών/συμβουλών/υποστήριξης σε εθελοντικές οργανώσεις.
- Ανάλυση υποχρέωσης προώθησης και εκστρατείας.
- Έρευνα και αξιολόγηση των εξελίξεων στον εθελοντισμό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο οργανισμός δεν είναι υπεύθυνος για την παροχή χρηματοδότησης σε εθελοντικές οργανώσεις, αλλά μπορεί να προσφέρει διαμεσολάβηση για χορηγία. Η εικόνα σχετικά με τους δημόσιους φορείς που εμπλέκονται στον εθελοντισμό στην Ελλάδα είναι κατακερματισμένη,

με πολλά Υπουργεία να συμμετέχουν στην επίβλεψη των εθελοντικών οργανώσεων σε διαφορετικούς τομείς και στη διατήρηση διαφορετικών βάσεων δεδομένων τέτοιων οργανώσεων (37).

Με αφορμή τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 στην Αθήνα, υπήρξε επιτακτική η ανάγκη για οργάνωση και προώθηση του εθελοντισμού στην Ελλάδα. Η κοινωνία των πολιτών εκφράστηκε μέσα από τη δημιουργία συλλογικών φορέων, συλλόγων, σωματείων και εθελοντικών οργανώσεων, καθώς και με την αύξηση των άτυπων οργανώσεων. Με τον όρο κοινωνία των πολιτών εννοούνται μορφές κοινωνικής δράσης ατόμων ή ομάδων που δεν συνδέονται ούτε διοικούνται από το κράτος. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτή έπαιξε η προβολή και η προώθηση του εθελοντισμού μέσα από τα ΜΜΕ, πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες το 2004.

Ωστόσο, η ενασχόληση με τον εθελοντισμό δεν είχε ακόμα πλήρη αποδοχή από την ελληνική κοινωνία και δεν αποτελούσε διαδεδομένη κοινωνική πρακτική για την πλειοψηφία των πολιτών. Ήταν περισσότερο μία προοπτική που απασχολούσε μάλλον περιστασιακά τους Έλληνες. Οι άνθρωποι ήταν διστακτικοί και δεν λειτουργούσαν ως ενεργοί πολίτες, ενώ οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι κοινότητες βασιζόνταν στην ιδιωτική πρωτοβουλία ή αναλάμβαναν εθελοντικές δράσεις με στόχο την αυτοπροβολή ατόμων που ασκούσαν την εξουσία. Το 2011, όμως, με την εφαρμογή του σχεδίου «Καλλικράτης», άρχισε να διαφαίνεται ενίσχυση εθελοντικών δράσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η παροχή υποστήριξης από την πλευρά των Δήμων δεν αφορούσε πλέον αποκλειστικά τις ΜΚΟ, αλλά και τις άτυπες ομάδες που είχαν αυξηθεί σημαντικά, ως ένδειξη των ελλείψεων του κράτους στον τομέα της κοινωνικής προσφοράς.

Μετά το 2011, αρκετοί πολίτες και κυρίως οι νέοι στράφηκαν σε άτυπες ομάδες εθελοντισμού. Αυτό συνέβη διότι το 2011 ξέσπασε μεγάλο σκάνδαλο με αφορμή τη χρηματοδότηση με μεγάλα ποσά ΜΚΟ για ανύπαρκτους σκοπούς. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα άτυπων οργανώσεων είναι το κίνημα των –istas. Αρχικά δημιουργήθηκαν οι Atenistas από την Αθήνα και σταδιακά αναπτύχθηκαν σε όλη την Ελλάδα. Ακόμη όμως και μικρές ΜΚΟ που δεν λάμβαναν κάποια χρηματοδότηση παρά μόνο από τις εισφορές των μελών τους, αναγκάστηκαν να διακόψουν την λειτουργία τους και να συνεχίσουν την δράση τους ως άτυπες ομάδες (64).

Επιπλέον, η έρευνα της Lazoudi (2019) μελέτησε τις στάσεις των Ελλήνων απέναντι στον εθελοντισμό. Μετά τον έλεγχο υποθέσεων για το εάν το φύλο, η ηλικία, η επαγγελματική κατάσταση και το εισόδημα επηρεάζουν τη στάση ενός ατόμου απέναντι στον εθελοντισμό, τις δωρεές και τις ΜΚΟ, τα αποτελέσματα έδειξαν την ύπαρξη στατιστικά σημαντικής διαφοράς σε ορισμένες περιπτώσεις. Διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των ηλικιακών ομάδων και της στάσης απέναντι στην εθελοντική εργασία και τις δωρεές. Στην πρώτη περίπτωση, η ομάδα των ατόμων ηλικίας 18-26 ετών έδειξε πιο ενεργή στάση απέναντι στην εθελοντική εργασία, ωστόσο όσον αφορά τις δωρεές έδειξαν λιγότερη. Μπορεί να υποτεθεί ότι οι νέοι εκδηλώνουν ενθουσιασμό και συμμετέχουν εύκολα σε εθελοντικές δράσεις, ωστόσο, τα κεφάλαιά τους δεν τους επιτρέπουν να δωρίζουν χρήματα τόσο συχνά όσο άλλες ηλικιακές ομάδες. Στατιστικά σημαντική διαφορά βρέθηκε επίσης στις ομάδες εργασιακού καθεστώτος απέναντι στις δωρεές με τις δύο ομάδες φοιτητών και ανέργων να έχουν περιορισμένη δωρεά συμπεριφορά, κάτι λογικό λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική τους κατάσταση. Επιπλέον, βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ του φύλου και της γνώμης για τις ΜΚΟ με περισσότερες γυναίκες να έχουν θετική γνώμη. Όσον αφορά το ερευνητικό ερώτημα εάν οι πολίτες της Ελλάδας συμμετέχουν σε εθελοντικές δραστηριότητες και αν όχι, ποιοι είναι οι λόγοι, διαπιστώθηκε ότι το 70% των ερωτηθέντων δεν έχει συμμετάσχει σε καμία μορφή εθελοντικής δράσης τα τελευταία 3 χρόνια και ως κύριος λόγος είναι η έλλειψη χρόνου που τους εμποδίζει να λάβουν μέρος σε εθελοντικές δραστηριότητες. Ο δεύτερος πιο συχνά αναφερόμενος λόγος είναι ο σκεπτικισμός προς τις ΜΚΟ, ο οποίος αντικατοπτρίζεται επίσης στις απαντήσεις σχετικά με τη γνώμη τους για τις ΜΚΟ και την αντίληψη της κοινής γνώμης των ΜΚΟ. Περισσότερο από το 50% των ερωτηθέντων περιέγραψε την άποψή του για τις ΜΚΟ ως «δίκαιη», υποδηλώνοντας μια συγκρατημένη στάση απέναντι σε οργανισμούς που εξ ορισμού υπάρχουν με στόχο να προσφέρουν βοήθεια και υποστήριξη. Στο ερώτημα ποια νομίζουν ότι είναι η κυρίαρχη κοινωνική άποψη για τις ΜΚΟ, υπήρχαν ακόμη υψηλότερα ποσοστά δυσπιστίας, όπως εκφράζονται σε αρνητικές αξιολογήσεις αντίληψης για «φτωχές» και «πολύ φτωχές» απόψεις. Έτσι, κανείς δεν μπορεί παρά να αναρωτηθεί εάν μια τέτοια αμυντική, απρόθυμη στάση απέναντι στις ΜΚΟ είναι ο λόγος που το ελληνικό κοινό δεν ασχολείται τόσο ενεργά με τις ΜΚΟ και τις εθελοντικές δράσεις και ίσως ενστικτωδώς αποφεύγει τη δέσμευση μέσω του ισχυρισμού της έλλειψης χρόνου. Οι λόγοι για την υιοθέτηση μιας τέτοιας αμυντικής στάσης μπορούν να εντοπιστούν στην έλλειψη σωστής

οργάνωσης από την πλευρά των ΜΚΟ και ιδιαίτερα του διοικητικού προσωπικού, σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Πράγματι, είναι σημαντικό να εμπνεύσουμε τους εθελοντές να εμπιστευτούν τη ΜΚΟ, μέσω της κατανομής των καθηκόντων με αποτελεσματικό τρόπο, της διαχείρισης των πόρων και της ανάπτυξης σχεδίων δράσης με ομαλό, διαφανή και οργανωμένο τρόπο. Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν επίσης για το τι πιστεύουν ότι κερδίζουν από τη συμμετοχή τους σε εθελοντικές δράσεις και οι περισσότεροι απάντησαν ότι η συμμετοχή σε έναν καλό σκοπό είναι από μόνη της ένα κίνητρο για να το κάνουν, καθώς και την ηθική ικανοποίηση που κερδίζουν. Ας μην ξεχνάμε ότι οι εθελοντές αποτελούν βασικό μέρος της υλοποίησης κάθε δράσης και είναι ζωτικής σημασίας να αντλούν ικανοποίηση και εσωτερική ολοκλήρωση από τη συμμετοχή σε οποιοδήποτε έργο, εάν πρόκειται να συνεχίσουν τη συμμετοχή και την υποστήριξή τους στη ΜΚΟ. (65)

Επίσης, η Καλογεράκη (2018) μελέτησε τον εθελοντισμό στο προσφυγικό κύμα που δέχτηκε η Ελλάδα. Ο αναγκαστικός εκτοπισμός έφτασε σε ιστορικό υψηλό το 2015. Σε όλο τον κόσμο, 65,3 εκατομμύρια άτομα—συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των εσωτερικά εκτοπισμένων και των αιτούντων άσυλο—εκτοπίστηκαν βίαια λόγω διώξεων, συγκρούσεων, γενικευμένης βίας και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πάνω από τέσσερα εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί λόγω της σύγκρουσης στη Συρία, ενώ έχουμε δει ταχεία αύξηση προσφύγων/αιτητών ασύλου από αφρικανικές χώρες που πλήττονται από τον πόλεμο και τη βία. Κατά συνέπεια, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν δυσκολευτεί να αντιμετωπίσουν την εισροή ανθρώπων και τον τρόπο αντιμετώπισης της επανεγκατάστασής τους. Η έρευνα έδειξε ότι ο εθελοντισμός σχετίζεται σημαντικά με το φύλο, την ηλικία, την επαγγελματική τάξη, την κατάσταση απασχόλησης και τις άτυπες αλληλεπιδράσεις των ερωτηθέντων με φίλους. Συγκεκριμένα, περισσότερες γυναίκες (10,3%) από άντρες (5,7%) προσφέρονται εθελοντικά σε δραστηριότητες βοήθειας για πρόσφυγες/αιτούντες άσυλο. Μεγαλύτερος επιπολασμός του εθελοντισμού παρατηρείται στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες (δηλαδή άνω των 55 ετών) (9,9%) και στις νεότερες ηλικιακές ομάδες (18–34 ετών) (8,3%) σε σύγκριση με άτομα μέσης ηλικίας (6,2%). Επιπλέον, τα άτομα με τριτοβάθμια εκπαίδευση (14,1%) είναι πιο πιθανό να προσφερθούν εθελοντικά για πρόσφυγες/αιτούντες άσυλο σε σύγκριση με άτομα με μέση (6,7%) ή χαμηλότερη εκπαίδευση (6,6%). Όσον αφορά το εισόδημα, τα άτομα με μεσαίο εισόδημα (δηλαδή 776–1425 ευρώ) έχουν τον υψηλότερο επιπολασμό του εθελοντισμού

(9,2%), ενώ τα άτομα με χαμηλό εισόδημα (δηλαδή κάτω από 775 ευρώ) το χαμηλότερο (5,9%). Ο εθελοντισμός είναι πιο δημοφιλής μεταξύ ατόμων ανώτερης επαγγελματικής τάξης (δηλαδή σε επαγγελματικές ή διευθυντικές θέσεις) (13,6%) από ό,τι σε άτομα μέσης (7,9%) ή κατώτερης επαγγελματικής τάξης (7,2%). Οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης (10,2%) και τα άτομα με άλλο καθεστώς απασχόλησης (π.χ. συνταξιούχοι, νοικοκυρές) (10,4%) έχουν υψηλότερα ποσοστά εθελοντισμού σε σύγκριση με τους εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης (6,2%) ή τους άνεργους (6,2%). Επιπλέον, οι συχνότερες άτυπες αλληλεπιδράσεις με φίλους (9,5%) συνδέονται θετικά με τον εθελοντισμό. Οι εθελοντές για πρόσφυγες/άσυλο αναφέρουν υψηλότερα σκορ στην κοινωνική εμπιστοσύνη και στην αντισυμβατική πολιτική συμπεριφορά από τους μη εθελοντές. Επιπλέον, η μέση τιμή θρησκευτικότητας είναι χαμηλότερη μεταξύ των εθελοντών από τους μη εθελοντές, ωστόσο η αναφερόμενη διαφορά είναι μη σημαντική. (66)

13. Εθελοντισμός και COVID-19 στην Ελλάδα

Στην ενότητα αυτή θα γίνει μία παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας της ΜΚΟ ethelon που πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2020 και μελέτησε τον εθελοντισμό στην Ελλάδα σε σχέση με την εμφάνιση της πανδημίας του κορονοϊού. (67)

Συγκεκριμένα, στόχος της έρευνας ήταν η χαρτογράφηση του εθελοντισμού στην Ελλάδα σε σχέση με την εμφάνιση της πανδημίας του κορονοϊού και τις επιπτώσεις της. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκε πώς η πανδημία επηρέασε την εθελοντική δραστηριότητα τριών διαφορετικών ομάδων: εθελοντών, φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών και εταιρειών με πρότερη εθελοντική δραστηριότητα ή ενδιαφέρον για τον εθελοντισμό. Στην ερώτηση αν είχαν δραστηριοποιηθεί εθελοντικά πριν την εμφάνιση του κορονοϊού στην Ελλάδα, το 74% απάντησε θετικά και το 26% αρνητικά. Από αυτούς που απάντησαν θετικά, το 75% είχε προσφέρει εθελοντικά υπηρεσίες μέσω της ενίσχυσης έργου ενός ή περισσότερων οργανισμών, ενώ το 18% είχε συμμετάσχει σε δράση εταιρικού εθελοντισμού στην εταιρεία όπου εργαζόταν. Οι οργανισμοί στους οποίους προσέφεραν εθελοντική εργασία δραστηριοποιούνται στους παρακάτω τομείς: εκπαίδευση (42%), περιβάλλον (40%), υγεία (32%), παιδί και οικογένεια (29%), ανθρώπινα δικαιώματα (28%), άτομα με αναπηρία (26%), σίτιση (19%), ζώα (18%), βιωσιμότητα (16%), αστεγία (14%) και άλλα (5%). Από εκείνους τους εθελοντές που

παρείχαν εθελοντικές υπηρεσίες ενισχύοντας το έργο οργανισμών, το 72% αυτών προσέφεραν με φυσική παρουσία, το 10% εξ αποστάσεως και το υπόλοιπο 18% και με τους δύο τρόπους. Οι ώρες που προσέφεραν εθελοντικά υπηρεσίες στον οργανισμό ανά μήνα ήταν 1-4 (42%), 5-10 (26%) 11-20 (17%) και παραπάνω από 21 ώρες (14%).

Κατά τη περίοδο της έξαρσης της πανδημίας στην Ελλάδα, το 27% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δραστηριοποιήθηκε εθελοντικά, ενώ το 73% όχι. Σχετικά με τους τρόπους εθελοντικής προσφοράς κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το μεγαλύτερο ποσοστό (30%) συγκέντρωσε η απάντηση «παροχή βοήθειας σε ευπαθείς ομάδες» ενώ ακολουθούν η φροντίδα αδέσποτων ζώων (9%) και η διαχείριση ιστοσελίδας-social media (9%). Εκείνοι, που δεν συμμετείχαν σε κάποια εθελοντική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της εμφάνισης της πανδημίας, αποδίδουν αυτήν την έλλειψη εθελοντισμού στο ότι δε γνώριζαν τρόπους με τους οποίους μπορούσαν να προσφέρουν (43%) και στο ότι προβληματίζονταν για την υγεία και ασφάλεια συγγενικού προσώπου με το οποίο συζούν (30%). Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα της ethelon καθίσταται σαφές ότι η εμφάνιση του κορωνοϊού επηρέασε αρκετά την εθελοντική δραστηριότητα. Πιο συγκεκριμένα, η διαφορά μεταξύ του αριθμού των ατόμων που είχαν απασχοληθεί ως εθελοντές πριν την εμφάνιση του κορωνοϊού και του αριθμού των ατόμων που δραστηριοποιήθηκαν εθελοντικά μετά αγγίζει σχεδόν το 50%.(67)

14. Συμπεράσματα

Ο εθελοντισμός είναι μια δραστηριότητα που αφορά στην παγκόσμια κοινωνία και ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή που η υφήλιος μαστίζεται από οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις, από πολέμους και πανδημίες. Ο εθελοντισμός σχετίζεται άμεσα με την ευσυνειδησία, την ελευθερία σκέψης, έκφρασης και πράξης, την ανεξαρτησία και πρέπει να συνδυάζεται με επαγγελματισμό. Η αποτελεσματική διαχείριση των εθελοντών βοηθάει τα άτομα που θέλουν να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο να αναπτύξουν επαγγελματική νοοτροπία, να ενδυναμώσουν και να διατηρήσουν σε υψηλά επίπεδα τη θέληση των ανθρώπων να συνεισφέρουν σε συλλογικές προσπάθειες. Επιπρόσθετα, βοηθάει τους ίδιους τους εθελοντικούς οργανισμούς να είναι πιο αποτελεσματικοί στις δράσεις τους, ευέλικτοι και να αναπτύσσονται. Παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ανά χώρα στον

στратηγικό σχεδιασμό, στον τρόπο συμμετοχής των πολιτών στις εθελοντικές δραστηριότητες καθώς και στο πλαίσιο λειτουργίας των εθελοντικών οργανώσεων.

15. Βιβλιογραφία

1. European governance - A white paper [Internet]. 2001. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52001DC0428>
2. Palmer C. Volunteering steps forward. The Guardian, 9th September; 2000.
3. Gaskin K. VIVA in Europe: A comparative study of the volunteer investment and value audit. Lond Inst Volunt Res. 1999;
4. Wymer Jr WW. Youth development volunteers: Their motives, how they differ from other volunteers and correlates of involvement intensity. Int J Nonprofit Volunt Sect Mark. 1998;3(4):321–36.
5. Imison C. Future trends overview: The King's Fund [Internet]. 2012 Nov [cited 2022 Sep 2]. Available from: <https://www.kingsfund.org.uk/publications/future-trends-overview>
6. Handy F, Cnaan RA, Brudney JL, Ascoli U, Meijs LCMP, Ranade S. Public Perception of “Who is a Volunteer”: An Examination of the Net-Cost Approach from a Cross-Cultural Perspective. Volunt Int J Volunt Nonprofit Organ. 2000 Mar 1;11(1):45–65.
7. ΕΚΠΟΙΩ. Μελέτη για τις πρακτικές διαχείρισης εθελοντών στην Ελλάδα-Έκθεση Αποτελεσμάτων. Αθήνα; 2015.
8. von Essen J. On the Meaning of Volunteering: A Study of Worldviews in Everyday Life. Found Sci. 2016 Jun 1;21(2):315–33.
9. Halsall J, Cook I, Wankhade P. Global perspectives on volunteerism: Analysing the role of the state, society and social capital. L. Powell and Sheying Chen J, editor. Int J Sociol Soc Policy. 2016 Jan 1;36(7/8):456–68.
10. Adam S, Papatheodorou C. Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός: Μια κριτική προσέγγιση. 2010.
11. Cnaan RA, Amroffell L. Mapping Volunteer Activity. Nonprofit Volunt Sect Q. 1994 Dec 1;23(4):335–51.
12. Cnaan RA, Handy F, Wadsworth M. Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. Nonprofit Volunt Sect Q. 1996;25(3):364–83.

13. Liu ESC, Ching CWL, Wu J. Who is a volunteer? A cultural and temporal exploration of volunteerism. J Hum Behav Soc Environ. 2017 Aug 18;27(6):530–45.
14. Freeman RB. Working for Nothing: The Supply of Volunteer Labor. J Labor Econ. 1997 Jan;15(1, Part 2):S140–66.
15. Putnam RD. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon and Schuster; 2000. 550 p.
16. Sansone C, Thoman DB. Maintaining activity engagement: Individual differences in the process of self-regulating motivation. J Pers. 2006;74(6):1697–720.
17. Tilly C. Work Under Capitalism. New York: Routledge; 2020. 346 p.
18. Wilson J, Musick MA. Work and Volunteering: The Long Arm of the Job*. Soc Forces. 1997 Sep 1;76(1):251–72.
19. Moen P, Fields V. Midcourse in the United States: Does unpaid community participation replace paid work? Ageing Int. 2002 Jun 1;27(3):21–48.
20. Rotolo T, Wilson J. Work Histories and Voluntary Association Memberships. Sociol Forum. 2003 Dec 1;18(4):603–19.
21. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Μελέτη του Εθελοντισμού στην Ελλάδα.
22. Independent Sector. Giving and Volunteering [United States]. Inter-university Consortium for Political and Social Research [distributor]; 2016.
23. Mowen JC, Suja H. Volunteer behavior: A hierarchical model approach for investigating its trait and functional motive antecedents. J Consum Psychol. 2005;15(2):170–82.
24. Pearce JL. Volunteers: The organizational behavior of unpaid workers [Internet]. 1993 [cited 2022 Sep 4]. Available from: <https://escholarship.org/uc/item/3wc412t4>
25. Hustinx L, Lammertyn F. Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. Volunt Int J Volunt Nonprofit Organ. 2003 Jun 1;14(2):167–87.
26. Handy F, Brodeur N, Cnaan RA. Summer on the island: Episodic volunteering. 2006;
27. Omoto AM, Snyder M. Considerations of Community: The Context and Process of Volunteerism. Am Behav Sci. 2002 Jan 1;45(5):846–67.
28. Haski-Leventhal D, Bargal D. The volunteer stages and transitions model: Organizational socialization of volunteers. Hum Relat. 2008;61(1):67–102.

29. Musick MA, Wilson J. Volunteers: A social profile. Indiana University Press; 2007.
30. Unger LS. Altruism as a motivation to volunteer. J Econ Psychol. 1991 Mar 1;12(1):71–100.
31. Johnson-Coffey GC. Trends in volunteerism. Bottom Line. 1997 Jan 1;10(2):60–4.
32. Courtney R. Directions in Voluntary Sector Management. Manag Dev Rev. 1994 Jan 1;7(3):33–6.
33. Clark MS. Review of personality and social psychology: Prosocial behavior (Vol. 12). 1991;
34. Nichols G, King L. Volunteers in the Guide Association: Problems and solutions. Volunt Action. 1998;1(1):21–32.
35. Lyons M, Hocking S. Australia's highly committed volunteers. Volunt Volunt. 2000;44–55.
36. Κουντουράς Γ. Κοινωνική εργασία και εθελοντισμός στην ψυχική υγεία [Internet] [Διδακτορική Διατριβή]. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (ΔΠΘ). Σχολή Κοινωνικών, Πολιτικών & Οικονομικών Επιστημών. Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης & Πολιτικής Επιστήμης; 2015 [cited 2022 Sep 6]. Available from: <http://hdl.handle.net/10442/hedi/35610>
37. GHK. Study on Volunteering in the European Union: Country Report Greece. 2010.
38. European Union. Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the treaties establishing the European communities and related acts. 1997;340:10.
39. European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on Voluntary activity: its role in European society and its impact [Internet]. 2011 Jan [cited 2022 Nov 17]. Available from: <https://www.eesc.europa.eu/lt/our-work/opinions-information-reports/opinions/voluntary-activity-its-role-european-society-and-its-impact>
40. European Union. Proposal for a Council Decision on the European Year of Volunteering (2011) {SEC(2009)725} [Internet]. 2009. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52009PC0254>
41. Programme 2007 - 2013 - Europe for Citizens programme - European Commission [Internet]. [cited 2022 Nov 17]. Available from: https://ec.europa.eu/citizenship/europe-for-citizens-programme/programme-2007-2013/index_en.htm
42. European Commission. Online consultation on the Future Programme for Active European Citizenship 2007-2013 – presentation and analysis of the results. 2005.
43. European Commission. White Paper – A new impetus for European Youth. 2001.

44. European Union. Draft resolution on common objectives for voluntary activities of young people the council of the European Union and the representatives of the governments of the member states, meeting within the Council, Brussels. 2004.
45. Council of the European Union. Resolution no 2005/C 292/03 of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on addressing the concerns of young people in Europe — implementing the European Pact for Youth and promoting active citizenship. Official journal of the European Communities no. C 292/5; 2005.
46. European Parliament and Council. Decision no 171719/2006/EC establishing the 'Youth in Action' programme for the period 2007 to 2013, Official journal of the European Communities L 327/30, November 2006. 2006.
47. European Commission. European Voluntary Service. 2008.
48. European Commission. nication on promoting young people's full participation in education, employment and society. 2007.
49. European Parliamentary Research Service. At a Glance: Volunteering in the EU. 2016.
50. European Alliance of Volunteering. P.A.V.E. Policy Agenda for Volunteering in Europe. 2011.
51. Volonteuroppe. Measuring the impact of volunteering. 2018.
52. Hestia. Patterns and Values of Volunteering in the CR.
53. European Volunteer Centre. Volunteering Infrastructure in Europe. 2012.
54. European Center for Not-for-Profit Law. Volunteering: European Practice of Regulation. 2014.
55. Κυράνα Α. Δομή και λειτουργία του εθελοντικού προγράμματος του Final 4 της Euroleague. Structure and function of the Euroleague Final 4 volunteer program [Internet]. 2020 May [cited 2022 Nov 16]; Available from: <https://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/5653>
56. Dietz N, Grimm RTJ. Where Are America's Volunteers? [Internet]. Do Good Institute, University of Maryland; 2018 Oct [cited 2022 Nov 16]. Available from: <https://drum.lib.umd.edu/handle/1903/25229>
57. Grimm RTJ, Dietz N. Good Intentions, Gap in Action: The Challenge of Translating Youth's High Interest in Doing Good into Civic Engagement [Internet]. Do Good Institute, University of Maryland; 2018 Mar [cited 2022 Nov 16]. Available from: <https://drum.lib.umd.edu/handle/1903/25214>

58. Osili U, Zarins S. Fewer Americans are giving money to charity but total donations are at record levels anyway. The Conversation. 2018;
59. Biddle N, Boyer C, Gray M, Jahromi M. Volunteering in Australia: The Volunteer Perspective. Volunteering Australia. 2022;
60. Ellis C, Muller P, Szeker D. State of volunteering in Victoria 2020. 2020;
61. Muller P, Ellis C, Xu E. New South Wales State of Volunteering Report, Centre for Volunteering. 2021a.
62. Muller P, Ellis C, Xu E. State of Volunteering in Queensland 2021, Volunteering Queensland. 2021b.
63. Sinha M. Volunteering in Canada, 2004 to 2013. Statistics Canada; 2015.
64. Μιχαλιτσιάνου Μ. Εθελοντισμός: Χάσιμο χρόνου ή Ελευθερία; [Internet]. HuffPost Greece. 2016 [cited 2022 Sep 4]. Available from: https://www.huffingtonpost.gr/marianna-michalitsianou/-_4735_b_9515408.html
65. Lazoudi G. Analysis of the attitude to volunteering and donations to NGOs in Greece. 2019 Mar 7 [cited 2022 Nov 16]; Available from: <https://repository.ihu.edu.gr//xmlui/handle/11544/29246>
66. Kalogeraki S. Volunteering for Refugees and Asylum Seekers in Greece. In: Lahusen C, Grasso MT, editors. Solidarity in Europe: Citizens' Responses in Times of Crisis [Internet]. Cham: Springer International Publishing; 2018 [cited 2022 Nov 17]. p. 169–94. (Palgrave Studies in European Political Sociology). Available from: https://doi.org/10.1007/978-3-319-73335-7_7
67. ethelon. Έρευνα: εθελοντισμός και COVID-19.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟ ΑΤΟΜΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

1. Εισαγωγή – Η έννοια και η σημασία της συνταξιοδότησης

Η συνταξιοδότηση μπορεί να έχει τουλάχιστον δύο βασικές έννοιες. Για το άτομο, σημαίνει αποχώρηση από το επάγγελμά του είτε για να απολαύσει περισσότερο ελεύθερο χρόνο είτε για να αντιμετωπίσει προβλήματα υγείας. Για τον εργοδότη, η συνταξιοδότηση σημαίνει την απομάκρυνση ή την αποχώρηση από τη θέση εργασίας κάποιου που δικαιούται να συνταξιοδοτηθεί. Η συνταξιοδότηση συνήθως συνοδεύεται από σύνταξη - μια περιοδική πληρωμή που παρέχεται από τον εργοδότη, το συνδικάτο ή την κυβέρνηση ως ανταμοιβή για την προϋπηρεσία. Η συνταξιοδότηση και οι συντάξεις διαφοροποιούνται από τα επιδόματα ανεργίας. Η συνταξιοδότηση και οι συντάξεις είναι διαθέσιμες μόνο σε εργαζόμενους μεγάλης ηλικίας που έχουν κερδίσει το δικαίωμα σε αυτές μέσω μακροχρόνιας υπηρεσίας. Οι συνταξιοδοτικές παροχές καταβάλλονται συνήθως εφ' όρου ζωής. Η ανεργία μπορεί να πλήξει οποιονδήποτε σε οποιαδήποτε ηλικία. Το δικαίωμα σε επιδόματα ανεργίας δεν απαιτεί μακροχρόνια υπηρεσία και τα επιδόματα ανεργίας είναι συνήθως διαθέσιμα μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα. Η συνταξιοδότηση θεωρείται συνήθως ως «όλα ή τίποτα», και πράγματι πολλές τρέχουσες πολιτικές συνταξιοδότησης αντικατοπτρίζουν αυτή την άποψη. Ωστόσο, η συνταξιοδότηση μπορεί να είναι σταδιακή ή μερική και όχι πλήρης. Έτσι, ο λειτουργικός ορισμός

της συνταξιοδότησης ως σημαντική μείωση της απασχόλησης που συνοδεύεται από εισόδημα από σύνταξη ή προσωπικές αποταμιεύσεις είναι προτιμότερος από τους άλλους ορισμούς. Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας εστιάζει στην κοινωνιολογική προσέγγιση, δεδομένου ότι ασχολείται με τις κοινωνικές δομές και τις κοινωνικές διαδικασίες και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν τις πολιτικές συνταξιοδότησης και τις ατομικές αποφάσεις για τη συνταξιοδότηση. (1)

Διαφορετικοί επιστημονικοί κλάδοι όπως η κοινωνιολογία, η ιατρική, η ψυχολογία, η διαχείριση ανθρωπίνων πόρων, η οικονομική επιστήμη και η γεροντολογία μελετούν το θέμα μέσα από το πρίσμα των δικών τους ενδιαφερόντων. Ιδιαίτερα μελετούν τις αιτίες συνταξιοδότησης, την ποιότητα ζωής μετά τη συνταξιοδότηση και πώς μπορεί να βελτιωθεί. Πολλοί συνταξιούχοι απολαμβάνουν δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της συνταξιοδότησης και αρκετοί δείχνουν ότι είναι ευτυχείς που πήραν την απόφαση να συνταξιοδοτηθούν και μάλιστα τονίζουν ότι εύχονταν να το είχαν αποφασίσει νωρίτερα. Οι οικονομικές θεωρίες δείχνουν ότι τα χρήματα είναι σημαντικά στις αποφάσεις των ανθρώπων για συνταξιοδότηση, οι κοινωνιολογικές θεωρίες δείχνουν τους μεταβαλλόμενους ρόλους που διαδραματίζουν οι συνταξιούχοι στην κοινωνία, οι ψυχολόγοι εξετάζουν τις αντιλήψεις και τις αντιδράσεις για τη συνταξιοδότηση. Η διαχείριση ανθρωπίνων πόρων εξετάζει τις οργανωτικές πολιτικές που επηρεάζουν τις αποφάσεις των ανθρώπων για συνταξιοδότηση και τον αντίκτυπο της, αλλά με έμφαση στις κοινωνικές πολιτικές και η ιατρική επιστήμη εστιάζει στην υγεία πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη συνταξιοδότηση.

Οι σύγχρονες κοινωνίες βιώνουν τη γήρανση με τρόπο και ρυθμό που πιθανώς δεν ίσχυε για τις κοινωνίες των προηγούμενων γενεών. Αρκετοί μελετητές ερευνούν ποιες είναι οι επιπτώσεις αυτής της τάσης γήρανσης στις μάζες, στις κοινωνίες και στους θεσμούς. Υπάρχουν προτάσεις δράσης για να βελτιώσουμε τις πιθανότητές μας να διατηρήσουμε μια ισχυρή και υγιή κοινωνία και πληθυσμό, αλλά μέχρι στιγμής δεν κάνουμε πραγματικά πολλά για την τάση γήρανσης. Οι προβλέψεις σχετικά με την κατάρρευση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στις ΗΠΑ δεν έχουν ακόμη οδηγήσει σε πολύ ισχυρή δράση από την κυβέρνηση. Εκτός από την κυβέρνηση, οι Αμερικανοί ως άτομα δεν έχουν αποταμιεύσει αρκετά για το οικονομικό τους μέλλον, και αυτό δυσκολεύει τη στήριξή τους κατά τη συνταξιοδότησή τους. Θα μπορούσαμε να επιστρέψουμε σε ένα σύστημα όπου οι νέοι και οι

μεσήλικες φρόντιζαν τους γονείς τους (μερικές φορές ζώντας μαζί, και μερικές φορές υποστηρίζοντάς τους οικονομικά).

Για το άτομο, δύο μεταβλητές που είναι σημαντικές για την απόφαση να συνταξιοδοτηθεί είναι επίσης σημαντικές για την ποιότητα της ζωής του κατά τη διάρκεια της σύνταξης: η υγεία και τα οικονομικά. Με αυτά, η συνταξιοδότηση μπορεί να είναι μια πολύτιμη και ευχάριστη περίοδος στη ζωή. Χωρίς αυτές, μπορεί να είναι πολύ πιο δύσκολη. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι οι οργανισμοί που προσφέρουν κίνητρα «πρώρης» συνταξιοδότησης αναμένουν να προκύψουν οργανωτικά οφέλη. Αποκομίζουν πράγματι οι οργανισμοί τα αναμενόμενα οφέλη; Φαίνεται ότι οι ερευνητές δεν έχουν ασχοληθεί με αυτό το ακανθώδες πρόβλημα. Τι γίνεται με την κοινωνία; Ισχυριζόμαστε και υποθέτουμε ότι οι «πολλές» συνταξιοδοτήσεις είναι κακές (π.χ. λάβετε υπόψη τις οικονομικές προβλέψεις σχετικά με την οικονομική βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης), και όμως υπήρξαν καταθλιπτικές εποχές κατά τις οποίες φάνηκε ωφέλιμο να βγουν άνθρωποι (ηλικιωμένοι) από το εργατικό δυναμικό, ώστε άλλοι (νεότεροι) να μπορέσουν να βρουν δουλειά. Ποια είναι η «σωστή» αναλογία ανθρώπων που πρέπει να έχει μια κοινωνία να εργάζονται σε σχέση με τους συνταξιούχους; Εξαρτάται πράγματι η απάντηση από τις διαχρονικές διακυμάνσεις της ανεργίας και άλλων οικονομικών δεικτών; Λιγότερες προσπάθειες έχουν γίνει για σοβαρή έρευνα και θεωρία σχετικά με αυτό το ζήτημα. (2)

2. Επιπτώσεις συνταξιοδότησης

Ποιες είναι ορισμένες από τις συνέπειες της συνταξιοδότησης ως θεσμού για τις κοινωνίες, τους οργανισμούς, τις οικογένειες και τα άτομα; Σε κοινωνικό επίπεδο, η θεσμοθέτηση της συνταξιοδότησης ενισχύει την ηλικιακή διάρθρωση, προωθεί την ταύτιση της παραγωγικότητας με την επικερδή απασχόληση και λειτουργεί ως μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου. Οι οργανισμοί επηρεάζονται από το θεσμό της συνταξιοδότησης μέσω κανονισμών που αφορούν στις συντάξεις, καθώς και μέσω των επιπτώσεων της συνταξιοδότησης στον προγραμματισμό του εργατικού δυναμικού, την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού και το κόστος εργασίας. Ο οικογενειακός αντίκτυπος της θεσμοθέτησης της συνταξιοδότησης εκδηλώνεται κυρίως με τη μετατόπιση της υποστήριξης της τρίτης ηλικίας από τις οικογένειες, την κοινωνία και τους εργοδότες. Ωστόσο, οι

ειδικές ρυθμίσεις για την ασφάλεια γήρατος επηρεάζουν και άλλες οικογενειακές συμπεριφορές. Η επίδραση στα άτομα είναι εμφανής στις προσδοκίες συνταξιοδότησης, στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων συνταξιοδότησης, καθώς και στην προσαρμογή στη συνταξιοδότηση. (2)

2.1 Κοινωνικός αντίκτυπος

Τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδότησης καθορίζουν την έξοδο από το εργατικό δυναμικό με βάση την ηλικία. Αυτό οδήγησε σε μεγαλύτερη τμηματοποίηση και χρονολογικοποίηση (διαχωρισμός με βάση τη χρονολογική ηλικία) του μεταγενέστερου τμήματος της ζωής- δηλαδή, οι φάσεις καριέρας και συνταξιοδότησης έγιναν πιο διακριτές, η μετάβαση από την εργασία στη συνταξιοδότηση πιο απότομη και ο χρόνος συνταξιοδότησης συνδέθηκε με τη χρονολογική ηλικία και όχι με τη φυσική ή πνευματική ικανότητα για εργασία. Αυτές οι τάσεις κατέληξαν σε μεγαλύτερη ηλικιακή διαστρωμάτωση και ηλικιακή διαφοροποίηση στις κοινωνικό επίπεδο. Αυτή η ηλικιακή διαφοροποίηση είναι εμφανής σε πολλαπλά κοινωνικά φαινόμενα και συχνά συνεπάγεται δυσκολίες για όσους αποκλίνουν από την κανονική, ηλικιακά κατανομημένη πορεία ζωής. Για παράδειγμα, πολλοί θεσμοί απευθύνονται σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες (π.χ. τα σχολεία προς παιδιά, εφήβους και νεαρούς ενήλικες και οι χώροι εργασίας προς άτομα νεαρής και μέσης ηλικίας). Αυτός ο ηλικιακός διαχωρισμός μεταξύ των θεσμών έρχεται σε αντίθεση με έννοιες όπως η δια βίου μάθηση ή οι αλλαγές σταδιοδρομίας στη μέση της ζωής που απαιτούν εκπαίδευση. Ευνοεί επίσης συγκεκριμένους τύπους συστημάτων υποστήριξης. Για παράδειγμα, οι εργοδότες έχουν ευαισθητοποιηθεί περισσότερο όσον αφορά τις ανάγκες φροντίδας των παιδιών των υπαλλήλων τους, αλλά η υποστήριξη για τη φροντίδα των ηλικιωμένων (η οποία πιθανώς θεωρείται ως ευθύνη της μετέπειτα ζωής) παραμένει σπάνια. Η ηλικιακή διαφοροποίηση διαπερνά περαιτέρω τις κοινωνικές πολιτικές (2). Όπως σημειώνει ο Settersten (2003), όλες οι πολιτικές βασίζονται στην ηλικία, με την παραδοχή ότι τα άτομα σε συγκεκριμένες ηλικίες έχουν ένα κοινό σύνολο αναγκών και «κινδυνεύουν» λόγω της ηλικίας τους (3). Κατά συνέπεια, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις εξαρτώνται από την ηλικία (π.χ. τα παιδιά δεν μπορούν να εργάζονται), όπως και η κατανομή των πόρων. Η ηλικιακή διαστρωμάτωση συνέβαλε επίσης στον ηλικιακό ρατσισμό (π.χ. υποθέσεις για μειωμένη παραγωγικότητα των ηλικιωμένων) και προώθησε την επικράτηση της επικερδούς απασχόλησης ως βάση για την κοινωνική θέση και αξία. Μέχρι το τέλος του 20ού αιώνα, ωστόσο, οι

ερευνητές παρατήρησαν κάποια αντιστροφή αυτών των εξελίξεων, με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη εξατομίκευση της πορείας ζωής, τουλάχιστον προς το τέλος της ζωής. Οι νομοθεσίες κατά των ηλικιακών διακρίσεων στην απασχόληση, οι αλλαγές στον έλεγχο των αποδοχών για τους δικαιούχους κοινωνικής ασφάλισης και η μετάβαση από καθορισμένα, σε ανταποδοτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα από ορισμένους εργοδότες άνοιξαν μεγαλύτερες ευκαιρίες για απασχόληση στα τελευταία χρόνια και επέτρεψαν μεγαλύτερη ευελιξία στις διαδικασίες μετάβασης στη συνταξιοδότηση. (2)

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι μεταβάσεις στη συνταξιοδότηση εξακολουθούν να είναι απότομες, καθώς η υποχρεωτική ηλικία συνταξιοδότησης σε κάποια ηλικία παραμένει και δεν έχει καταργηθεί. Όταν οι συνταξιοδοτικές παροχές συνδέονται αποκλειστικά με το ιστορικό απασχόλησης και τις αποδοχές, υποτιμούν άλλη εργασία, όπως η οικογενειακή εργασία ή ο εθελοντισμός, δύο είδη μη αμειβόμενης απασχόλησης που είναι κοινά μεταξύ των εργαζομένων και των συνταξιούχων. Ένα βήμα για την αντιμετώπιση αυτής της συσχέτισης είναι η αναγνώριση της ανατροφής των παιδιών ως κοινωνική προσφορά. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (αλλά όχι στις ΗΠΑ), μέρος του χρόνου που δαπανάται εκτός εργατικού δυναμικού για λόγους ανατροφής παιδιών πιστώνεται στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης. Ωστόσο, οι πιστώσεις αυτές σπάνια καλύπτουν την πλήρη απώλεια των παροχών Κοινωνικής Ασφάλισης λόγω των αδειών της μητέρας. (2)

2.2 Ψυχολογικός αντίκτυπος

Με δεδομένο ότι τώρα οι συνταξιούχοι ζουν περισσότερο, υπάρχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ποιότητα της ζωής των συνταξιούχων. Στο παρελθόν, η προετοιμασία για τη συνταξιοδότηση αφορούσε κυρίως στον οικονομικό σχεδιασμό. Το ενδιαφέρον για τις ψυχολογικές ανησυχίες ήταν δευτερεύον. Η έμφαση στον οικονομικό προγραμματισμό οφειλόταν εν μέρει στο γεγονός ότι πολλές παρουσιάσεις και workshops για τη συνταξιοδότηση παρέχονταν από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το ενδιαφέρον για τις ψυχολογικές πτυχές της συνταξιοδότησης αυξήθηκε με την συνειδητοποίηση ότι η οικονομική ασφάλεια κατά τη συνταξιοδότηση δεν είναι παρά ένα σημαντικό στοιχείο. Οι συνταξιούχοι είναι πιθανό να έχουν τουλάχιστον κάποια ψυχολογικά ζητήματα με επιπτώσεις. Για παράδειγμα, ένα εργαζόμενο ζευγάρι με σημαντικά διαφορετικές ηλικίες θα μπορούσε να έχει ανησυχίες σχετικά με το αν θα συνταξιοδοτηθεί ταυτόχρονα ή με βάση τη συμπλήρωση μιας

συγκεκριμένης ηλικίας. Το ένα άτομο θα μπορούσε να συνταξιοδοτηθεί για να μείνει μόνο του στο σπίτι, ενώ το άλλο θα συνέχιζε να εργάζεται. Η απόφαση για συνταξιοδότηση δεν αποτελεί εγγύηση για τα αναμενόμενα αποτελέσματα της συγκεκριμένης επιλογής. Υπάρχουν παράγοντες που μπορεί να οδηγούν τη συνταξιοδότηση σε απροσδόκητες και ανεπιθύμητες κατευθύνσεις. Π.χ. το μειονέκτημα της μετακόμισης σε μια άγνωστη γεωγραφική τοποθεσία όπου υπάρχει απουσία παλιών φίλων και πρώην κοινωνικών δικτύων και το χρηματιστηριακό κραχ του 2008 είναι ένα άλλο παράδειγμα. Τέτοιες καταστάσεις είναι πιθανό να δημιουργήσουν ψυχολογικές ανησυχίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν αν οι συνταξιούχοι θέλουν να βελτιστοποιήσουν την ικανοποίηση από τη ζωή τους. (4)

Η απώλεια της συνέχειας, του νοήματος και της αίσθησης της ταυτότητας θα σπάσει τους οικείους ρόλους που αποτελούσαν μια δομή εργασίας/ζωής; Η σύντομη απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι «ναι», αλλά όχι απαραίτητα για όλους τους συνταξιούχους, δεδομένης της ποικιλομορφίας των συνταξιούχων και των εμπειριών τους. Οι ψυχολογικές επιπτώσεις που σχετίζονται με τη μετάβαση (π.χ. ταυτότητα) είναι αναμενόμενες, δεδομένου του αντίκτυπου ενός τόσο σημαντικού γεγονότος στη ζωή πολλών συνταξιούχων. Ο Teuscher (2010) σημείωσε ότι η σημασία της ταυτότητας των συνταξιούχων τονίζεται από το γεγονός ότι η παρουσίαση του εαυτού τους σε κοινωνικό επίπεδο συχνά περιλαμβάνει αναφορά σε ένα πρώην επάγγελμα ή μια πρώην εργασία (5). Ο Whitbourne (1996) διαπίστωσε ότι οι εργαζόμενοι που βασίζονταν στην αφομοίωση (να βλέπουν την εμπειρία του κόσμου ως συμβατή με την ταυτότητά τους) και όχι στην προσαρμογή (να κάνουν προσαρμογές ώστε η εμπειρία και η ταυτότητα να είναι συμβατές), όταν αντιμετώπιζαν καταστάσεις που αμφισβητούσαν τις αντιλήψεις τους για την ταυτότητά τους, είχαν περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν προβλήματα προσαρμογής στην ταυτότητα. (6) Επίσης, όσοι βασίζονταν στην αφομοίωση ήταν πιθανό να βασίζονται σε μια συναισθηματική αντίδραση παρά σε μια προσέγγιση επίλυσης προβλημάτων για την αλλαγή.

Τα ζητήματα ταυτότητας αποτελούν επίσης ένα διάχυτο θέμα των εμπειριών μετάβασης. Το επιχείρημα για την πιθανότητα σημαντικών σοκ, απωλειών και προσαρμογών κατά την είσοδο στη συνταξιοδότηση ενισχύεται από τη διαπίστωση ότι περίπου το ένα τρίτο των συνταξιούχων έχουν δυσκολίες προσαρμογής κατά τη συνταξιοδότηση (7,8). Το ερώτημα που τίθεται είναι ποια είναι τα

προβλήματα προσαρμογής για αυτούς τους συνταξιούχους. Αν και η ευημερία και η ικανοποίηση από τη ζωή χρησιμοποιούνται συνήθως ως μέτρα προσαρμογής, η έλλειψη εννοιολογικής σαφήνειας όσον αφορά τη σχέση τους αποτελεί σημαντικό πρόβλημα (9). Η σχέση μεταξύ αυτών των μεταβλητών είναι κάπως διφορούμενη. Η αντικειμενική ευημερία είναι ουσιαστικά αυτό που συμβαίνει στους ανθρώπους, ενώ η υποκειμενική ευημερία είναι το πώς ερμηνεύουν αυτή την εμπειρία. Αυτές οι δύο μετρήσεις μπορεί να συγχέονται. Οι άνθρωποι έχουν επίσης την τάση να αποδίδουν την εμπειρία τους στο περιβάλλον και όχι στο πώς αντιδρούν στα γεγονότα (10). Επίσης, οι περισσότεροι άνθρωποι διστάζουν να αναγνωρίσουν ότι κάποιες από τις αποφάσεις τους έχουν δυσάρεστα αποτελέσματα. Συχνά αναγνωρίζουν κάποιο προφανές όφελος αντί να παραδεχτούν την απογοήτευση. Πολλοί άνθρωποι μπορούν να ανακαλέσουν αποφάσεις για τις οποίες έχουν μετανιώσει, αλλά παρ' όλα αυτά μπορούν να αναφέρουν πτυχές των δυσάρεστων εμπειριών τους που έχουν κάποιο προφανές πλεονέκτημα, παρόλο που αποτελούν εκ των υστέρων εκλογικές. Για παράδειγμα, η εμπειρία της αγοράς ενός SUV και η μεταγενέστερη λύπη για την υψηλή κατανάλωση καυσίμων όταν οι τιμές της βενζίνης είναι υψηλές μπορεί να οδηγήσει στη μεταγενέστερη εκλογική της προώθησης της ευρυχωρίας και της ισχύος του οχήματος σε μακρινά ταξίδια. Οι άνθρωποι μπορούν να εκλογικεύσουν τις εμπειρίες τους για να βολέψουν τους εαυτούς τους εκ των υστέρων. Ίσως ορισμένοι συνταξιούχοι να είναι απρόθυμοι να αναφέρουν οτιδήποτε άλλο εκτός από μια ρόδινη εικόνα της συνταξιοδότησής τους. (4)

2.3 Οικονομικός αντίκτυπος

Μέχρι το 2050, σχεδόν όλες οι χώρες θα παρουσιάσουν αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού τους άνω των 60 ετών. Αυτό οφείλεται στη μείωση των ποσοστών γονιμότητας, σε συνδυασμό με τη μείωση τόσο της βρεφικής θνησιμότητας όσο και των πρόωρων θανάτων που έχουν επιτρέψει μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής. Ενώ στις χώρες υψηλού εισοδήματος παρατηρείται σημαντική αύξηση των γηραιότερων ηλικιωμένων (άτομα 80 ετών και άνω), οι χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος παρουσιάζουν μερικούς από τους ταχύτερους ρυθμούς γήρανσης του πληθυσμού. Οι αλλαγές στην ηλικιακή διάρθρωση ενός πληθυσμού έχουν αναμφίβολα συνέπειες για τα συστήματα υγείας και μακροχρόνιας περίθαλψης. Πολλές χώρες ανησυχούν για το πώς το αυξανόμενο μερίδιο των ηλικιωμένων θα επηρεάσει την αύξηση των δαπανών υγείας. Υπάρχουν επίσης πιέσεις για τον

αναπροσανατολισμό των υπηρεσιών υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες φροντίδας των ανθρώπων. Ωστόσο, έχει δοθεί περιορισμένη προσοχή στον τρόπο με τον οποίο η γήρανση του πληθυσμού θα επηρεάσει τη δημιουργία των εσόδων που απαιτούνται για την υγεία. (11)

Σε πολλές χώρες, οι αγορές εργασίας χρησιμεύουν ως σημαντική πηγή χρηματοδότησης για την υγεία. Δεδομένου ότι η γήρανση του πληθυσμού οδηγεί συνήθως σε αλλαγές στον αριθμό των επίσημα απασχολούμενων ατόμων, τα συστήματα χρηματοδότησης της υγείας και της μακροχρόνιας περίθαλψης που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισφορές της αγοράς εργασίας ενδέχεται να χρειαστεί να εντοπίσουν εναλλακτικές πηγές επαρκών και σταθερών εσόδων. Ομοίως, η γήρανση του πληθυσμού θα μπορούσε να οδηγήσει σε αλλαγές στα πρότυπα δαπανών των νοικοκυριών και, ως εκ τούτου, να επηρεάσει την οικονομική ανάπτυξη. Για τις χώρες που βασίζονται στη φορολογία για τη χρηματοδότηση της υγείας, η μείωση της οικονομικής ανάπτυξης θα μπορούσε να μειώσει τα γενικά φορολογικά έσοδα ευρύτερα και να περιορίσει τον δημοσιονομικό χώρο για την υγεία. Αν και τέτοιες αλλαγές στην ικανότητα παραγωγής εσόδων λόγω της γήρανσης του πληθυσμού μπορεί να είναι προβλέψιμες, δεν ποσοτικοποιούνται συχνά. Ως εκ τούτου, υπάρχουν περιορισμένα στοιχεία σχετικά με το πώς η γήρανση μπορεί να επηρεάσει τη δημιουργία εσόδων για την υγεία. Σε αναγνώριση των αδυναμιών της αγοράς που σχετίζονται με την υγεία και τη μακροχρόνια φροντίδα, η χρηματοδότηση της υγείας (όρος που χρησιμοποιούμε για να αναφερθούμε στη χρηματοδότηση όλων των τύπων αγαθών και υπηρεσιών υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας) προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση ή μέσω υποχρεωτικών μηχανισμών που προπληρώνονται και ρυθμίζονται σε μεγάλο βαθμό. Ιδιαίτερα στις χώρες μεσαίου και υψηλού εισοδήματος, αυτό συνήθως σημαίνει ότι οι πόροι δημιουργούνται μέσω φόρων και άλλων μορφών υποχρεωτικών εισφορών, όπως οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Τα κεφάλαια συλλέγονται από διάφορες πηγές, συγκεντρώνονται σε κάποιο επίπεδο και χρησιμοποιούνται για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών. (11)

Οι αναλυτές συχνά διακρίνουν μεταξύ των συστημάτων ασφάλισης υγείας που χρηματοδοτούνται από φόρους και των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Ωστόσο, ακόμη και στις χώρες που συνήθως περιγράφονται ως χώρες με κοινωνική ασφάλιση υγείας, ένα σημαντικό μέρος της χρηματοδότησης προέρχεται από τα γενικά φορολογικά έσοδα μέσω μεταβιβάσεων στους φορείς

που αγοράζουν υπηρεσίες υγείας. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για αυτή τη διαφοροποίηση της χρηματοδότησης. Σε αυτούς περιλαμβάνεται η κάλυψη συγκεκριμένων ομάδων που δεν καταβάλλουν οι ίδιοι εισφορές (όπως οι άνεργοι ή οι μη ενεργοί στην επίσημη αγορά εργασίας) ή λόγω της προτίμησης να προσπαθήσουν να καταστήσουν το κόστος εργασίας πιο ανταγωνιστικό σε διεθνές επίπεδο. Στην πραγματικότητα, η στήριξη της χρηματοδότησης της υγείας σε εισφορές που προέρχονται σε μεγάλο βαθμό από την αγορά εργασίας σημαίνει ότι τα έσοδα θα μεταβάλλονται προκυκλικά μαζί με τα ποσοστά απασχόλησης και τα επίπεδα μισθών. Οι μεταβιβάσεις από τα γενικά φορολογικά έσοδα στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης υγείας μπορούν να προσφέρουν μεγαλύτερη σταθερότητα στα έσοδα από την υγεία. Συνεπώς, μια χρήσιμη διάκριση είναι μεταξύ των διαφόρων πηγών εσόδων που χρηματοδοτούν την υγειονομική περίθαλψη και χρηματοδοτούν τις κυβερνήσεις γενικά. Αυτές περιλαμβάνουν φόρους επί του εισοδήματος (συμπεριλαμβανομένων των κερδών και των κεφαλαιακών κερδών), φόρους επί των αγαθών και των υπηρεσιών, φόρους επί της περιουσίας και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. (11)

Η πλειονότητα των φόρων δεν προορίζεται για την υγεία ή τη μακροχρόνια περίθαλψη. Υπάρχουν εξαιρέσεις, όπως οι φόροι δημόσιας υγείας (που αναφέρονται επίσης ως φόροι «αμαρτίας»), όπου ένα ποσοστό των εσόδων από τις πωλήσεις καπνού ή αλκοόλ μπορεί να διατίθεται για την υγεία. Αρκετές χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα διαθέτουν τα έσοδα από τους φόρους καπνού για την υγεία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, υπάρχει ένας φόρος κοινωνικής φροντίδας, ο οποίος είναι ουσιαστικά ένας φόρος ακίνητης περιουσίας που χρησιμοποιείται για τη μακροχρόνια φροντίδα. Τα παραδείγματα αυτά αποτελούν, μάλλον την εξαίρεση παρά τον κανόνα και γενικά αποτελούν μικρό ποσοστό των συνολικών εσόδων για την υγεία ή τη μακροχρόνια περίθαλψη. Οι αποφάσεις σχετικά με το πόσα φορολογικά έσοδα θα διατεθούν για την υγεία διαφέρουν από χώρα σε χώρα, αλλά συνήθως λαμβάνονται μέσω κάποιας μορφής διαδικασίας κατάρτισης του προϋπολογισμού. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ των τύπων φόρων που χρησιμοποιούνται ειδικά για τη χρηματοδότηση της υγείας. Αντίθετα, η αξιολόγηση των επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού στη χρηματοδότηση της υγείας από τη φορολογία είναι ανάλογη με την αξιολόγηση του τρόπου χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα γενικότερα. (11)

Οι κοινωνικές εισφορές είναι ουσιαστικά ένας ειδικός τύπος φόρου που είναι υποχρεωτικός και προορίζεται για ένα δημόσιο πρόγραμμα, όπως επιδόματα ανεργίας, συντάξεις ή υγειονομική περίθαλψη. Συνδέονται στενά με την αγορά εργασίας στις περισσότερες χώρες, εκτιμώνται συνήθως με βάση τους μισθούς για να εξασφαλίζουν το δικαίωμα σε παροχές και συνεισφέρουν οι εργοδότες για λογαριασμό των εργαζομένων. Παρά τη στενή σύνδεσή τους με την αγορά εργασίας, σε πολλές χώρες, ιδίως στην περίπτωση της υγειονομικής περίθαλψης, οι εισφορές καταβάλλονται επίσης από ή για λογαριασμό πολλών ατόμων που δεν απασχολούνται επίσημα, όπως οι συνταξιούχοι και οι άνεργοι. Για παράδειγμα, στη Σλοβενία, η χρηματοδότηση του Ινστιτούτου Ασφάλισης Υγείας γίνεται σχεδόν αποκλειστικά από κοινωνικές εισφορές που συνδέονται με την αγορά εργασίας: το Εθνικό Ινστιτούτο Απασχόλησης καλύπτει τις εισφορές για τους άνεργους - το κράτος ή/και οι δήμοι καλύπτουν τα άτομα χωρίς εισόδημα, τους φυλακισμένους και τους βετεράνους πολέμου - και το Ινστιτούτο Ασφάλισης Συντάξεων και Αναπηρίας καταβάλλει εισφορές για τους συνταξιούχους. (11)

Συνήθως οι κύριες πηγές της γενικής φορολογίας περιλαμβάνουν τους φόρους επί του εισοδήματος (συμπεριλαμβανομένων των κερδών και των κεφαλαιακών κερδών), τους φόρους επί των αγαθών και των υπηρεσιών και, σε μικρότερο βαθμό, τους φόρους επί της μισθοδοσίας και του εργατικού δυναμικού και τους φόρους επί της περιουσίας. Εκτός από τους φόρους και τις κοινωνικές εισφορές, η υγεία και η μακροχρόνια περίθαλψη μπορούν να χρηματοδοτηθούν επίσης από ιδιωτικές πηγές. Η εθελοντική ασφάλιση υγείας αποτελεί μικρό ποσοστό των δαπανών υγείας στις περισσότερες χώρες. (11)

Όμως πώς μεταβάλλονται οι φόροι και οι κοινωνικές εισφορές κατά τη διάρκεια της ζωής; Οι μεταβολές στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού θα έχουν πιθανότατα ως αποτέλεσμα διαφοροποιήσεις στην ικανότητα δημιουργίας εσόδων από τις διάφορες πηγές. Οι κοινωνικές εισφορές συνήθως είναι χαμηλές για τους νέους ενήλικες, αλλά αυξάνονται κατά τη διάρκεια των ηλικιών εργασίας και μειώνονται καθώς τα άτομα πλησιάζουν τις συνήθεις ηλικίες συνταξιοδότησης, γεγονός που αναδεικνύει τη στενή σύνδεσή τους με την αγορά εργασίας. Δεν μηδενίζονται στις μεγαλύτερες ηλικίες, επειδή ορισμένοι ηλικιωμένοι εξακολουθούν να απασχολούνται σε επίσημη μισθωτή εργασία και, σε πολλές περιπτώσεις, οι κοινωνικές εισφορές εξακολουθούν να υπολογίζονται στις συντάξεις (αν και συχνά σε χαμηλότερο συντελεστή από ό,τι για τους μισθούς).

Οι κοινωνικές εισφορές μειώνονται καθώς τα άτομα πλησιάζουν στη συνταξιοδότηση - ωστόσο, το εισόδημα, τα κέρδη και τα κεφαλαιακά κέρδη συνεχίζουν να αυξάνονται για αρκετά χρόνια πριν μειωθούν. Αυτό αντανακλά εν μέρει τη συσσώρευση περιουσιακών στοιχείων κατά τη διάρκεια της ζωής σε ορισμένες χώρες και τις επακόλουθες επιπτώσεις της αποταμίευσης στα επόμενα χρόνια. (11)

3. Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους συνταξιούχους

3.1 European Pillar of Social Rights

Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων (EPSR) υπεγράφη από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή τον Νοέμβριο του 2017. Στόχος του είναι η ενίσχυση του κοινωνικού κεκτημένου και η παροχή αποτελεσματικότερων δικαιωμάτων στους πολίτες. Η EPSR καθορίζει μια σειρά από βασικές αρχές και δικαιώματα για τη στήριξη δίκαιων και εύρυθμων αγορών εργασίας και συστημάτων πρόνοιας. Χρησιμεύει ως πυξίδα για μια ανανεωμένη διαδικασία σύγκλισης προς καλύτερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωζώνης, αλλά ισχύει για όλα τα κράτη μέλη που επιθυμούν να συμμετάσχουν.

Ο πυλώνας βασίζεται σε 20 βασικές αρχές, οι οποίες διαρθρώνονται γύρω από τρεις κατηγορίες:

1. Ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας
2. Δίκαιες συνθήκες εργασίας
3. Κοινωνική προστασία και ένταξη

Οι εργαζόμενοι και οι αυτοαπασχολούμενοι που συνταξιοδοτούνται έχουν δικαίωμα σε σύνταξη ανάλογη με τις εισφορές τους και σε εξασφάλιση ενός επαρκούς εισοδήματος. Οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν ίσες ευκαιρίες να αποκτήσουν συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Όλοι οι ηλικιωμένοι έχουν δικαίωμα σε πόρους που εξασφαλίζουν αξιοπρεπή διαβίωση. (12)

3.2 EU Pension Policy

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θέσει τη δημογραφία ψηλά στην ατζέντα της πολιτικής της ΕΕ. Τον Ιούνιο του 2020, παρουσίασε έκθεση σχετικά με τις επιπτώσεις της δημογραφικής αλλαγής, στην οποία

παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία της δημογραφικής αλλαγής και οι πιθανές επιπτώσεις της. Στα τέλη Ιανουαρίου 2021, η Επιτροπή δημοσίευσε την Πράσινη Βίβλο για τη γήρανση, η οποία αποτελεί το πρώτο αποτέλεσμα της έκθεσης του 2020 και σκοπός της είναι να ξεκινήσει μια ευρεία πολιτική συζήτηση για τις επιλογές σχετικά με τον τρόπο πρόβλεψης και αντιμετώπισης των προκλήσεων και των ευκαιριών που φέρνει η γήρανση. (13)

Επίσης, σύμφωνα με την Πράσινη Βίβλο, ορισμένοι ενδιαφερόμενοι υποστήριξαν την ανάπτυξη μιας πλατφόρμας για τον εθελοντισμό μεταξύ των γενεών, η οποία θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάδειξη των βέλτιστων πρακτικών, να διευκολύνει τη δικτύωση και να παρέχει εργαλεία, πλαίσια και πληροφορίες σχετικά, για παράδειγμα, με τη χρηματοδότηση για όλους τους ενδιαφερόμενους. Θα μπορούσε επίσης να υποστηρίξει τον ηλεκτρονικό εθελοντισμό, μια νέα μορφή εθελοντισμού που περιλαμβάνει εικονικές ανταλλαγές. Ορισμένοι ενδιαφερόμενοι πρότειναν ένα "Erasmus για ηλικιωμένους" για την ενίσχυση της διασυνοριακής μάθησης μεταξύ των γενεών. Ως ενδιαφέρον παράδειγμα αναφέρθηκε η πλατφόρμα εθελοντισμού της Διεθνούς Ομοσπονδίας Εταιρειών Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου (IFRC). Υπάρχουν ήδη διάφορες τοπικές πρωτοβουλίες που ενθαρρύνουν τον εθελοντισμό και την καθοδήγηση μεταξύ των γενεών. Για παράδειγμα: η πρωτοβουλία "Amsterdam Vertelt", η οποία συνδέει έναν ηλικιωμένο πολίτη με έναν νεαρό κάτοικο για να εργαστούν μαζί σε ένα φωτογραφικό ή λογοτεχνικό έργο - η "La plateforme du volontariat", μια πλατφόρμα εθελοντισμού στο Βέλγιο - και χώροι για δραστηριότητες μεταξύ των γενεών (π.χ. κοινοτικά κιβώτια λαχανικών, διαδρομές πεζοπορίας και σκακιέρες σε πάρκα) στο Όσλο. Οι ερωτηθέντες υπογράμμισαν διάφορες ανάγκες εθελοντισμού σε συγκεκριμένους τομείς, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων διαγενεακής απασχόλησης (επιχειρήσεις) και εκπαίδευσης. Ορισμένοι πρότειναν να ξεκινήσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα που να αναπαράγει την ιδέα του προγράμματος "super connectors", το οποίο βοηθά τους μαθητές να διδάξουν στους μεγαλύτερους συγγενείς τους πώς να χρησιμοποιούν την τεχνολογία. Ένα άλλο παράδειγμα είναι τα προγράμματα «προφορικής ιστορίας», τα οποία βασίζονται στη χρήση της εμπειρίας των ηλικιωμένων στη διδασκαλία της ιστορίας. (13)

Για την ενίσχυση του εθελοντισμού, και ιδίως του εθελοντισμού μεταξύ των γενεών, οι ενδιαφερόμενοι φορείς κάλεσαν την ΕΕ να υποστηρίξει εθνικές και τοπικές στρατηγικές για την

προώθηση του εθελοντισμού μεταξύ των ηλικιωμένων. Πριν από τη δημιουργία μιας πλατφόρμας, η ΕΕ θα πρέπει να αξιολογήσει τις ανάγκες και τα οφέλη του εθελοντισμού και να εξετάσει το ρόλο των τοπικών και περιφερειακών κυβερνήσεων, καθώς και τις ευκαιρίες δικτύωσης, μεταξύ άλλων με εθελοντικές οργανώσεις νέων. Η δράση των τοπικών και περιφερειακών αρχών για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της γήρανσης θεωρείται ζωτικής σημασίας. Αυτό περιλαμβάνει προσπάθειες για την προώθηση της κοινοτικής υγείας και της μακροχρόνιας φροντίδας, της δια βίου μάθησης και του εθελοντισμού. (13)

Τα κονδύλια της πολιτικής συνοχής της ΕΕ μπορούν να στηρίξουν τη μετάβαση των κρατών μελών σε «φιλικές προς τη γήρανση» κοινότητες και αγροτικές περιοχές. Ορισμένες ΜΚΟ σημείωσαν ότι οι τοπικοί/κοινοτικοί συντονιστές - οι οποίοι θα μπορούσαν να υποστηριχθούν μέσω των κονδυλίων της ΕΕ - θα μπορούσαν να βοηθήσουν να φέρουν τους ανθρώπους κοντά για να έχουν πρόσβαση και να μοιράζονται αγαθά και υπηρεσίες, να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων και να αναζωογονήσουν την τοπική οικονομία. Για τη στήριξη του ιδιωτικού τομέα, η ΕΕ θα πρέπει να επενδύσει στη σύνδεση των τοπικών παραγωγών. Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι η ΕΕ πρέπει να υποστηρίξει την ψηφιοποίηση για να καταστεί δυνατή η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η τηλεργασία και η τηλεϊατρική, η αυτοφροντίδα, η κινητικότητα και η πρόσβαση σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Κάλεσαν την ΕΕ να αντιμετωπίσει το ψηφιακό χάσμα, να αντιμετωπίσει την ψηφιακή φτώχεια και να βελτιώσει τις ψηφιακές δεξιότητες των ηλικιωμένων, για παράδειγμα, μέσω του θεματολογίου δεξιοτήτων της ΕΕ ή των ταμείων της. Όταν επενδύει στην ψηφιακή κινητικότητα και τις μεταφορές, τα κριτήρια χρηματοδότησης της ΕΕ θα πρέπει να περιλαμβάνουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την προώθηση των στόχων της Πράσινης Συμφωνίας. (13)

Τέλος, όσον αφορά τον προσαρμοσμένο σχεδιασμό δημόσιων χώρων και το περιβάλλον διαβίωσης, καθώς και τη στέγαση πολλαπλών γενεών, οι ενδιαφερόμενοι συνέστησαν στην ΕΕ να υποστηρίξει την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, την έρευνα, τα δίκτυα υποστήριξης και τις τοπικές πρωτοβουλίες, καθώς και την ενημέρωση σχετικά με το τι συνιστά αξιοπρεπή στέγαση. Οι ενδιαφερόμενοι επεσήμαναν επίσης τις συστάσεις της έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για αξιοπρεπή και οικονομικά προσιτή στέγαση για όλους. (13)

3.3 High Level Group of Experts on Pensions

Τον Δεκέμβριο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση για τη σύσταση μιας ομάδας εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου (HLG) για τις συντάξεις, μιας συμβουλευτικής ομάδας που αποτελείται από τρία μέλη που εκπροσωπούν τους ενδιαφερόμενους φορείς στον τομέα των συντάξεων, τέσσερις ακαδημαϊκούς, τους κοινωνικούς εταίρους σε επίπεδο ΕΕ, την ΕΙΟΠΑ (European Insurance and Occupational Pensions Authority - Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων) και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η ομάδα εμπειρογνομόνων κλήθηκε να παράσχει συμβουλές πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε θέματα που αφορούν τρόπους βελτίωσης της παροχής, της ασφάλειας μέσω κανόνων προληπτικής εποπτείας, της ισορροπίας μεταξύ των γενεών, της επάρκειας και της βιωσιμότητας των συμπληρωματικών (επαγγελματικών και προσωπικών) συντάξεων. (14)

Μεταξύ του 2018 και του 2019, η ομάδα HLG εργάστηκε πάνω σε μια ανεξάρτητη έκθεση που παρέχει ανάλυση και συμβουλές πολιτικής σχετικά με τον ρόλο των συμπληρωματικών συντάξεων ως προς τη συμβολή στην επάρκεια των εισοδημάτων γήρατος και την ανάπτυξη της αγοράς τους στην Ένωση. Οι 10 συνεδριάσεις υπό την προεδρία εκπροσώπου της Επιτροπής σε επίπεδο διευθυντή οδήγησαν στην έγκριση της τελικής έκθεσης της ομάδας HLG για τις συντάξεις, η οποία δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2019. Η έκθεση της ομάδας HLG προσδιορίζει τις κύριες προκλήσεις που επηρεάζουν την έννοια και τον σχεδιασμό των συμπληρωματικών συντάξεων και εκείνες που σχετίζονται με την ενωσιακή διάσταση των συμπληρωματικών συντάξεων. Επιπλέον, αξιολογεί τη συμβολή τους σε επαρκή και βιώσιμα εισοδήματα συνταξιοδότησης, καθώς και τον ρόλο τους σε σχέση με τη βιώσιμη χρηματοδότηση. Η έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου παρέχει επίσης μια σειρά συστάσεων που απευθύνονται στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, στους εθνικούς φορείς χάραξης πολιτικής, στους κοινωνικούς εταίρους και σε άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. (14)

4. Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για τους συνταξιούχους

4.1 Ελλάδα

Οι συντάξεις παρέχονται μέσω ενός δημόσιου συστήματος, όπου η σύνταξη αποτελείται από ένα μέρος που δεν σχετίζεται με τις αποδοχές (η εθνική σύνταξη) και μια ανταποδοτική σύνταξη. Το

μέλλον της συμπληρωματικής, επικουρικής σύνταξης είναι αβέβαιο και δεν διαμορφώνεται από τον ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης). (15)

Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης

Η ηλικία συνταξιοδότησης είναι τα 67 έτη τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες με τουλάχιστον 4.500 ημέρες εισφορών (που αντιστοιχούν σε 15 έτη). Οι εργαζόμενοι με 12 000 ημέρες εργασίας (40 έτη) μπορούν να συνταξιοδοτηθούν με πλήρη συνταξιοδοτική παροχή σε ηλικία 62 ετών. Υπάρχουν παραχωρήσεις για άτομα που εργάζονται σε επαχθείς ή ανθυγιεινές εργασίες και για γυναίκες με εξαρτώμενα ή ανάπηρα παιδιά. Η ελάχιστη σύνταξη γήρατος απαιτεί 15 έτη εισφορών.

Βασική συνταξιοδότηση

Η εθνική σύνταξη, η οποία δεν εξαρτάται από τις αποδοχές και χρηματοδοτείται απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό. Βασίζεται στα έτη διαμονής στην Ελλάδα (384 ευρώ εάν ο συνταξιούχος έχει 40 έτη διαμονής από την ηλικία των 15 ετών έως το όριο ηλικίας που απαιτείται για τη λήψη της σύνταξης και τουλάχιστον 20 έτη ασφάλισης). Το παραπάνω ποσό μειώνεται κατά 2% για κάθε έτος που υπολείπεται από τα 20 στα 15 έτη ασφάλισης. Έτσι, το ποσό της εθνικής σύνταξης για 15 έτη ορίζεται σε 345,60 ευρώ.

Συνδεδεμένη με τις αποδοχές

Η ανταποδοτική σύνταξη υπολογίζεται ανάλογα με τα έτη ασφάλισης. Υπάρχει ένα κυμαινόμενο ποσοστό συσώρευσης από 0,77% για κάθε έτος μέχρι 15 έτη που αυξάνεται σταδιακά σε 2% για το 39ο έτος και μετά. Οι προηγούμενες αποδοχές αποτιμώνται με τους μέσους μισθούς, όπως αυτοί προσδιορίζονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Το ανώτατο όριο των συντάξιμων αποδοχών είναι 6.500 ευρώ μηνιαίως. Οι επικουρικές συντάξεις είναι συμπληρωματικές, διανεμητικές και παρέχονται από κρατικούς φορείς. Με τη μεταρρύθμιση του 2020 ενσωματώθηκε το Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ) στο ταμείο κύριων συντάξεων του ΕΦΚΑ.

Πρόωρη συνταξιοδότηση

Η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι δυνατή από τα 62 έτη για άνδρες και γυναίκες με μείωση 1/200 για κάθε μήνα που λείπει μέχρι την ηλικία των 67 ετών. Δεν υπάρχει μείωση για όσους έχουν τουλάχιστον

Η εισφορά ενός έτους με τις μέσες αποδοχές των συνεισφερόντων κερδίζει μία μονάδα σύνταξης. Ο σχετικός μέσος όρος αποδοχών ταυτίζεται περίπου με τον μέσο όρο αποδοχών των εθνικών λογαριασμών. Οι σχετικές αποδοχές ήταν 37.873 ευρώ το 2018. Οι εισφορές που βασίζονται σε χαμηλότερο ή υψηλότερο εισόδημα κερδίζουν αναλογικά λιγότερες ή περισσότερες μονάδες σύνταξης. Οι εισφορές εισπράττονται επί των ετήσιων αποδοχών έως 78.000 ευρώ το 2018. Κατά τη συνταξιοδότηση, αθροίζονται τα συνταξιοδοτικά μόρια κάθε έτους. Για τον υπολογισμό του ποσού της ετήσιας σύνταξης το άθροισμα των συνταξιοδοτικών μορίων πολλαπλασιάζεται στη συνέχεια με μια ετήσια αξία συνταξιοδοτικών μορίων, η οποία ήταν 378,36 ευρώ το 2018. Η τιμή των συνταξιοδοτικών μονάδων ισχύει για τους νεοσυνταξιούχους και τους ήδη συνταξιούχους. Η τιμή των συνταξιοδοτικών μονάδων αναπροσαρμόζεται ετησίως σε σχέση με την αύξηση των ακαθάριστων μισθών ως σημείο εκκίνησης. Επιπλέον, ο συντελεστής εισφορών λαμβάνει υπόψη τις μεταβολές του ποσοστού εισφορών στο νόμιμο συνταξιοδοτικό σύστημα και στα επιδοτούμενα (προαιρετικά) ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Μια αύξηση των ποσοστών εισφορών θα μειώσει την προσαρμογή της αξίας των συνταξιοδοτικών μονάδων. Ο παράγοντας βιωσιμότητας, ο οποίος μετρά τη μεταβολή του αριθμού των τυποποιημένων συνεισφερόντων σε σχέση με τον αριθμό των τυποποιημένων συνταξιούχων, συνδέει την προσαρμογή της τιμής των συνταξιοδοτικών μονάδων με τις μεταβολές του λόγου εξάρτησης του υποχρεωτικού συνταξιοδοτικού συστήματος, δηλαδή του λόγου των συνταξιούχων προς τους συνεισφέροντες. Αυτοί οι δύο παράγοντες στον τύπο αναπροσαρμογής μπορούν να μεταβάλουν το μέγεθος της προσαρμογής, με αποτέλεσμα τη σταδιακή βραδύτερη αύξηση της τιμής των συνταξιοδοτικών μονάδων σε σχέση με τους ακαθάριστους κατά κεφαλήν μισθούς μακροπρόθεσμα. Οι σχετικές μέσες αποδοχές για τον υπολογισμό των συνταξιοδοτικών μονάδων καθώς και η αξία των συνταξιοδοτικών μονάδων είναι ελαφρώς διαφορετικές για τις συντάξεις της Ανατολικής Γερμανίας. Το 2017 νομοθετήθηκε νόμος σχετικά με την ευθυγράμμιση των ανατολικογερμανικών αξιών των συντάξεων με τα δυτικογερμανικά επίπεδα. Η ανατολικογερμανική αξία σύνταξης θα φθάσει στην αξία της Δυτικής Γερμανίας έως το 2024. Στη συνέχεια δεν θα υπάρχουν διαφορές στους κανονισμούς συνταξιοδότησης.

Κοινωνικό βοήθημα

Εάν η ατομική παροχή γήρατος από όλες τις πηγές εισοδήματος δεν επαρκεί, μπορούν να ζητηθούν πρόσθετες παροχές που ελέγχονται από τα μέσα από το κοινωνικό βοήθημα. Οι παροχές αυτές αφορούν τις ατομικές πρωτογενείς ανάγκες. Η μέγιστη παροχή προκύπτει ως η διαφορά μεταξύ των ατομικών αναγκών και του αντίστοιχου εισοδήματος του νοικοκυριού (συμπεριλαμβανομένων των συνταξιοδοτικών παροχών). Ο μέσος όρος αυτών των αναγκών ανέρχεται σε 9.768 ευρώ κατά κεφαλήν το 2017 για όλους, οι οποίοι έλαβαν δοκιμασμένη με βάση τα μέσα παροχή γήρατος.

Προαιρετικές ιδιωτικές συντάξεις

Υπάρχει μια πρόσθετη εθελοντική ιδιωτική σύνταξη που μπορεί να παρέχεται από τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες ή επενδυτικά κεφάλαια (η λεγόμενη σύνταξη Riester). Η σύνταξη Riester προωθείται φορολογικά και επιδοτείται από την κυβέρνηση. Η μοντελοποίηση χρησιμοποιεί ποσοστό εισφορών 4%.

Πρόωρη συνταξιοδότηση

Η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι δυνατή στην ηλικία των 63 ετών για άτομα με ασφαλιστικό ιστορικό τουλάχιστον 35 ετών. Ωστόσο, η συνταξιοδοτική παροχή θα μειωθεί με μόνιμη παρακράτηση, η οποία αυξάνεται ανάλογα με την αύξηση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης. Σε περίπτωση συνταξιοδότησης πριν από τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης (ηλικία 67 ετών για όσους γεννήθηκαν το 1964 ή αργότερα), οι παροχές μειώνονται μόνιμα κατά 3,6% για κάθε έτος που υπολείπεται της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης. Επιπλέον, συνταξιοδοτούμενοι σε ηλικία 63 ετών σε σύγκριση με κάποιον που συνταξιοδοτείται στα 67, τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα είναι σημαντικά χαμηλότερα λόγω του ότι εργάζονται τέσσερα χρόνια λιγότερα και δεν κερδίζουν πρόσθετα έτη. Τα άτομα μπορούν ακόμη να συνταξιοδοτηθούν στην ηλικία των 63 ετών χωρίς συνταξιοδοτικές κυρώσεις εάν συμπληρώσουν 45 έτη ασφαλισμένου χρόνου (η απασχόληση, η φροντίδα παιδιών ή οι περιόδους ανατροφής παιδιών έως την ηλικία των 10 ετών ή οι περίοδοι βραχυχρόνιας ανεργίας (UB1) υπολογίζονται ως ασφαλισμένος χρόνος). Οι περίοδοι ανεργίας στις ηλικίες 61 ή 62 ετών δεν υπολογίζονται. Από το 2016 η ηλικία αυτή αυξάνεται μέχρι να φτάσει τα 65 έτη για όσους γεννήθηκαν το 1964 ή αργότερα. Επί του παρόντος, η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι δυνατή από την ηλικία των 63 ετών και τεσσάρων/έξι μηνών.

Καθυστερημένη συνταξιοδότηση

Η μετάθεση της ηλικίας συνταξιοδότησης θα αποφέρει υψηλότερη συνταξιοδότηση κατά 0,5% για κάθε μήνα εργασίας μετά τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης.

Φροντίδα παιδιών

Για τα παιδιά που γεννήθηκαν το 1992 ή αργότερα, ο ένας γονέας πιστώνεται για περίοδο τριών ετών με ένα συνταξιοδοτικό μόριο ανά έτος (ίσο με τις εισφορές βάσει των μέσων αποδοχών). Για τα παιδιά που γεννήθηκαν πριν από το 1992 πιστώνονται δύο μονάδες σύνταξης. Τα δικαιώματα αυτά χορηγούνται τόσο στους εργαζόμενους όσο και στους μη εργαζόμενους γονείς και μπορούν να μοιραστούν μεταξύ των γονέων. Οι παροχές που αφορούν τα παιδιά στο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα χρηματοδοτούνται από φόρους. Υπάρχουν επίσης πιστώσεις για περιόδους φροντίδας παιδιών ηλικίας έως 10 ετών. Τα έτη αυτά θεωρούνται ως περίοδοι για τη χορήγηση σύνταξης (Berücksichtigungszeit) και επιπροσθέτως επηρεάζουν το συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Εάν τα άτομα εργάζονται ενώ έχουν τουλάχιστον ένα παιδί κάτω των 10 ετών ή εάν ανατρέφουν δύο ή περισσότερα παιδιά κάτω των 10 ετών (χωρίς να απαιτείται εργασία), το δικαίωμα σύνταξης για την περίοδο αυτή αυξάνεται κατά 50%. Το επίδομα δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 0,33 συνταξιοδοτικά έτη ανά έτος. Ωστόσο, συνολικά η συνολική συσσώρευση δεν μπορεί να υπερβαίνει τη μία μονάδα σύνταξης ετησίως. (15)

4.3 Γαλλία

Στον ιδιωτικό τομέα, το συνταξιοδοτικό σύστημα είναι καθορισμένων παροχών και διαθέτει μια ελάχιστη ανταποδοτική σύνταξη (minimum contributif). Επίσης, υπάρχει ένα στοχευμένο ελάχιστο εισόδημα για τους ηλικιωμένους (ASPA). (15)

Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης

Για πλήρη δημόσια σύνταξη απαιτείται είτε η εκπλήρωση ελάχιστου ασφαλιστικού μητρώου (41,5 έτη για άτομα που γεννήθηκαν το 1957, τα οποία μπορούν να συνταξιοδοτηθούν στη νόμιμη ηλικία των 62 ετών το 2019) είτε η συμπλήρωση της ελάχιστης νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης (62 έτη για άτομα που γεννήθηκαν το 1957) είτε η ηλικία τουλάχιστον 67 ετών (για άτομα που γεννήθηκαν το 1957). Η μεταρρύθμιση του 2010 προέβλεπε τη σταδιακή αύξηση της ελάχιστης ηλικίας συνταξιοδότησης από τα 60 στα 62 έτη και της ηλικίας πλήρους σύνταξης από τα 65 στα 67 έτη,

ανάλογα με το έτος γέννησης. Σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση του 2014, ο ελάχιστος χρόνος καταβολής εισφορών προβλέπεται να αυξηθεί σταδιακά από 165 τρίμηνα για τα άτομα που γεννήθηκαν το 1954 σε 172 για τα άτομα που γεννήθηκαν το 1973 ή αργότερα. Η ελάχιστη ανταποδοτική σύνταξη (minimum contributif) αντισταθμίζει το επίπεδο της σύνταξης όταν ο συνταξιούχος φτάσει τις προϋποθέσεις της πλήρους σύνταξης. Καθώς το μοντέλο υποθέτει εισόδο στην αγορά εργασίας σε ηλικία 22 ετών, η μακροπρόθεσμη ηλικία συνταξιοδότησης είναι τα 65 έτη με 172 τρίμηνα εισφορών για τη δημόσια σύνταξη.

Συνδεδεμένη με τις αποδοχές

Το κύριο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα (γενικό καθεστώς) έχει ποσοστό πληρωμής 50% μετά από πλήρη σταδιοδρομία (η διάρκεια αυξάνεται όπως περιγράφεται ανωτέρω). Για κάθε τρίμηνο που λείπει, η σύνταξη μειώνεται. Η αναφορά των αποδοχών βασίζεται στο μέσο όρο των 25 καλύτερων ετών, με αναπροσαρμογή των προηγούμενων αποδοχών σύμφωνα με τον πληθωρισμό των τιμών. Λόγω του ορίου στον αριθμό των ετών που περιλαμβάνονται στο μέτρο των αποδοχών για τον υπολογισμό των συνταξιοδοτικών παροχών και της πολιτικής της αναπροσαρμογής της αξίας σύμφωνα με τις τιμές, το ποσοστό αναπλήρωσης στο κύριο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα είναι ευαίσθητο στη διαχρονική εξέλιξη των αποδοχών καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του εργαζομένου. Υπάρχει ένα ανώτατο όριο επιλέξιμων αποδοχών, το οποίο το 2019 ανέρχεται σε 40.524 ευρώ. Οι καταβαλλόμενες παροχές αναπροσαρμόζονται με βάση τις τιμές.

Εισφοροδοτούμενη ελάχιστη σύνταξη (minimum contributif)

Υπάρχει μη στοχευμένη ελάχιστη σύνταξη στο «γενικό καθεστώς» και σε συναφή συστήματα. Για να δικαιούται κανείς την πλήρη παροχή, απαιτούνται 41,5 έτη εισφορών (για άτομα που γεννήθηκαν το 1957) ή ηλικία 67 ετών για άτομα που γεννήθηκαν το 1957 (η ελάχιστη σύνταξη αναλογεί για μικρότερες περιόδους). Το 2019, το ετήσιο ποσό ανέρχεται σε 7.638,78 ευρώ. Το ποσό αυτό αυξάνεται σε 8.347,09 ευρώ όταν ο συνταξιούχος έχει εργαστεί τουλάχιστον 120 τρίμηνα. Το άθροισμα της ελάχιστης συνεισφοράς και των συντάξεων από άλλα βασικά συστήματα δεν μπορεί να υπερβαίνει το ετήσιο ανώτατο όριο των 14.129,88 ευρώ. Η αξία της ελάχιστης σύνταξης αναπροσαρμόζεται με βάση τον πληθωρισμό των τιμών.

Υποχρεωτική επαγγελματική

Το σύστημα Agirc-Arrco καλύπτει τους μισθωτούς του ιδιωτικού και του γεωργικού τομέα. Πριν από το 2019, το Arrco και το Agirc δεν είχαν συγχωνευθεί: όλοι οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού και του γεωργικού τομέα συνεισέφεραν στο Arrco (μέχρι ετήσιο μισθό περίπου 120.000 ευρώ), αλλά μόνο τα στελέχη συνεισέφεραν στο Agirc (μέχρι ετήσιο μισθό περίπου 325.000 ευρώ). Οι παροχές αποκτώνται με εισφορά 6,2% κάτω από το ανώτατο όριο του κύριου δημόσιου συστήματος (γενικό καθεστώς) και 17%, μεταξύ του ενός και του οκταπλάσιου του ανώτατου ορίου (324.192 ευρώ το 2019). Κάθε χρόνο, ο αριθμός των «κερδισμένων» μορίων είναι η αξία των εισφορών διαιρούμενη με το κόστος μιας μονάδας σύνταξης. Κατά τη συνταξιοδότηση, ο συσσωρευμένος αριθμός μορίων μετατρέπεται σε συνταξιοδοτικό όφελος πολλαπλασιάζοντάς τον με την αξία ενός συνταξιοδοτικού μορίου. Η αξία του συνταξιοδοτικού μορίου είναι 1,258 ευρώ το 2019. Το κόστος των συνταξιοδοτικών μορίων ήταν 16,722 ευρώ για το 2018. Η αναπροσαρμογή του κόστους και της αξίας των συνταξιοδοτικών μορίων συμφωνείται μεταξύ των κοινωνικών εταίρων. Η μοντελοποίηση υποθέτει ότι μακροπρόθεσμα το συνταξιοδοτικό κόστος αναπροσαρμόζεται με την αύξηση των μισθών και η αξία των σημείων θα αυξάνεται σύμφωνα με τις τιμές έως το 2024.

Στοχευμένη ελάχιστη παροχή (Allocation de solidarité aux personnes âgées, ASPA)

Υπάρχει ένα ελάχιστο επίδομα εισοδήματος με βάση τις ανάγκες για άτομα που έχουν συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας τους, ύψους 10.418,40 ευρώ ετησίως για ένα άτομο (16.174,59 ευρώ για ένα ζευγάρι) το 2019. Το επίδομα αυτό αναπροσαρμόζεται ανάλογα με τις τιμές. Οι εργαζόμενοι με πλήρη επαγγελματική σταδιοδρομία σπάνια θα είναι επιλέξιμοι για το πρόγραμμα βοήθειας γήρατος, καθώς η υποχρεωτική επαγγελματική σύνταξη συμπληρώνει την πρώτη βαθμίδα της δημόσιας σύνταξης. Οι ηλικιωμένοι μπορούν να επωφεληθούν από επιδόματα στέγασης (aides au logement). Τα κριτήρια επιλεξιμότητας εξαρτώνται από το ύψος του εισοδήματος, το κόστος στέγασης, τον αριθμό των εξαρτώμενων προσώπων και τον τόπο κατοικίας.

Πρόωρη συνταξιοδότηση

Η πρόωρη συνταξιοδότηση, δηλαδή πριν από την ελάχιστη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης, επιτρέπεται, στην ηλικία των 60 ετών, στο κύριο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα, για άτομα με πλήρη περίοδο εισφορών και τα οποία άρχισαν να εργάζονται πριν από την ηλικία των 20 ετών. Στο πλαίσιο της επαγγελματικής σύνταξης, είναι επίσης δυνατή η πρόωρη συνταξιοδότηση, η οποία

συχνά υπόκειται σε μειώσεις που σχετίζονται είτε με την ηλικία συνταξιοδότησης είτε με τα έτη εισφορών είτε και με τα δύο. Με λιγότερες από τις πλήρεις περιόδους εισφορών, η σύνταξη αναπροσαρμόζεται όπως φαίνεται στον πίνακα, με την αναπροσαρμογή να είναι αυτή που είναι ευνοϊκότερη: αυτή που σχετίζεται με την ηλικία συνταξιοδότησης ή με τον αριθμό των ετών που λείπουν. Για παράδειγμα, για συνταξιοδότηση πέντε έτη πριν από την πλήρη ηλικία συνταξιοδότησης, η σύνταξη μειώνεται στο 78% της πλήρους αξίας. Ωστόσο, εάν το άτομο συνταξιοδοτηθεί χάνοντας μόνο ένα έτος εισφορών, η μείωση είναι μόνο στο 96%. Ο συνταξιούχος που πληροί τις προϋποθέσεις για πρόωρη συνταξιοδότηση χωρίς μειώσεις στο κύριο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα επωφελεείται επίσης από πλήρη επαγγελματική σύνταξη.

Καθυστερημένη συνταξιοδότηση

Όταν τα άτομα εργάζονται μετά την ελάχιστη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης και έχουν συμπληρώσει τις προϋποθέσεις εισφορών για πλήρη σύνταξη (41,5 έτη για άτομα που γεννήθηκαν το 1957), κάθε επιπλέον τρίμηνο που υπόκειται σε εισφορές αυξάνει την παροχή στο πλαίσιο του δημόσιου συστήματος κατά 1,25% (5% ετησίως). Για την περίοδο της αναβαλλόμενης συνταξιοδότησης, οι άνθρωποι συνεχίζουν να συγκεντρώνουν ένσημα Agirc-Arrco. Η εργασία και η λήψη σύνταξης μπορούν να συνδυαστούν χωρίς περιορισμό όταν οι άνθρωποι έχουν συντάξεις πλήρους ποσοστού. Εάν όχι, υπόκειται σε ορισμένα όρια.

Φροντίδα παιδιών

Για τα παιδιά που γεννήθηκαν ή υιοθετήθηκαν από το 2010 και μετά, δίνεται πίστωση τεσσάρων τριμήνων στη μητέρα για κάθε παιδί της στο σύστημα καθορισμένων παροχών, ανεξάρτητα από το αν συνέχισε να εργάζεται ή όχι κατά τη διάρκεια αυτού του χρόνου. Επιπλέον, δίνεται πίστωση τεσσάρων επιπλέον τριμήνων σε έναν από τους γονείς (ή μοιράζεται μεταξύ των δύο γονέων) για την εκπαίδευση κάθε παιδιού. Εάν έχουν αναθρέψει τρία ή περισσότερα παιδιά για τουλάχιστον εννέα έτη πριν από την ηλικία των 16 ετών, και οι δύο γονείς μπορούν να λάβουν 10% αύξηση της τελικής σύνταξης στο πρόγραμμα καθορισμένων παροχών. Οι περίοδοι εκτός εργασίας ή μερικής απασχόλησης για τη φροντίδα ενός παιδιού πιστώνονται επίσης στα δημόσια και επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα (Assurance Vieillesse des Parents au Foyer - AVPF). Οι πιστώσεις χορηγούνται ως εάν ο γονέας είχε κερδίσει τον κατώτατο μισθό. Το ανώτατο όριο των τριών ετών

ισχύει για τα δύο πρώτα παιδιά: οι περίοδοι πίστωσης είναι μεγαλύτερες για τα επόμενα παιδιά (οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση περιλαμβάνουν το δικαίωμα σε οικογενειακές παροχές και τις προϋποθέσεις αποδοχών). Η πίστωση αυτή μπορεί να σωρευθεί με τα δύο έτη (οκτώ τρίμηνα) που πιστώνονται ανά παιδί στο δημόσιο σύστημα. (15)

5. Επιμέρους εθνικές πολιτικές χωρών της Ε.Ε για τους συνταξιούχους

5.1 Δράσεις για συνταξιούχους στη Γερμανία

Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο δείκτη γήρανσης του 2020 (με στοιχεία από το 2016), η Γερμανία κατατάσσεται μόλις στη 18η θέση μεταξύ των 28 χωρών της ΕΕ και, ως εκ τούτου, πρέπει να ενισχύσει τις προσπάθειες και τις πρωτοβουλίες της. Κατά τη σύγκριση των ομάδων φύλου, οι διαφορές μεταξύ της συμμετοχής ανδρών και γυναικών γίνονται ακόμη πιο εμφανείς. Στην κοινωνική συμμετοχή των ανδρών, η Γερμανία κατατάσσεται στη 14η θέση, αλλά στην κοινωνική συμμετοχή των γυναικών, βρίσκεται μεταξύ των τελευταίων χωρών, στην 22η θέση. Πρέπει όμως να μελετήσουμε την κοινωνική συμμετοχή σε δραστηριότητες που αποφέρουν το μεγαλύτερο όφελος για τους ηλικιωμένους. Η ενασχόληση με πολιτικές και εθελοντικές δραστηριότητες θεωρείται ως η σημαντικότερη ενασχόληση με την κοινωνική συμμετοχή, καθώς δεν συνδέεται με κάποια υποχρέωση (όπως η φροντίδα συγγενών), αλλά μόνο για το δικό τους όφελος. Συχνά, οι ηλικιωμένοι πρέπει να συμμετέχουν για να βοηθήσουν τα ίδια τους τα παιδιά στη φροντίδα των εγγονών ή, σπανιότερα, για να φροντίσουν τα δικά τους παιδιά ή τον σύντροφο/γονέα, παρόλο που επιθυμούν μεγαλύτερη ανεξαρτησία και ελευθερία για τον εαυτό τους. Ως εκ τούτου, τίθεται το ερώτημα σε ποιο βαθμό οι ηλικιωμένοι επωφελούνται από την ενασχόληση με αυτές τις δραστηριότητες ή αν, με την αύξηση αυτών των δραστηριοτήτων, θα «χάσουν χρόνο» για να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που θα προτιμούσαν (εθελοντική, πολιτική συμμετοχή). (16)

Γερμανοί ερευνητές υποβάλλουν κάθε πέντε χρόνια από το 1999 εκθέσεις σχετικά με την εξέλιξη του εθελοντισμού και της εθελοντικής εργασίας στη Γερμανία (17). Η τελευταία από το 2019 έδειξε ότι το ποσοστό των εθελοντών έχει αυξηθεί σε όλες τις ηλικιακές ομάδες από το 1999. Ωστόσο, ο βαθμός της αύξησης διαφέρει μεταξύ των ηλικιακών ομάδων. Η αύξηση είναι ιδιαίτερα έντονη μεταξύ των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω, σε αυτή την ηλικιακή κατηγορία το ποσοστό δέσμευσης αυξήθηκε

από 18% το 1999 σε 31,2% το 2019 και μεταξύ των ατόμων ηλικίας 50 έως 64 ετών σε 40,6%. Για πρώτη φορά το 2019 δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων στο ποσοστό εθελοντισμού (γυναίκες: 39,2%, άνδρες: 40,2%). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το ποσοστό των γυναικών που προσφέρουν εθελοντική εργασία αυξήθηκε ταχύτερα από το ποσοστό των ανδρών που προσφέρουν εθελοντική εργασία. Περισσότερα από τα δύο τρίτα αυτής της δέσμευσης λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο συλλόγων και σωματείων ή της εκκλησίας. Ωστόσο, οι συγγραφείς δεν εντόπισαν λεπτομερή στοιχεία σχετικά με τον τύπο των οργανώσεων και των επιλογών δέσμευσης που είναι διαθέσιμες και προσβάσιμες ανά αστική, αγροτική και περιφερειακή περιοχή. Οι συγγραφείς δεν βρήκαν επίσης συγκεκριμένα στοιχεία σχετικά με την ικανοποίηση των εθελοντών τρίτης ηλικίας από την εθελοντική τους εργασία ή αν θα προτιμούσαν άλλη εθελοντική εργασία που δεν είναι διαθέσιμη ή προσιτή σε αυτούς. Περαιτέρω, δεν βρέθηκαν στοιχεία για το ποσοστό των ηλικιωμένων όχι μόνο ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο, αλλά και ανά βαθμό αναπηρίας (βαθμοί φροντίδας), που να δείχνουν σε ποιο βαθμό οι σωματικά ή διανοητικά ανάπηροι ηλικιωμένοι έχουν πρόσβαση σε εθελοντικές δεσμεύσεις και είναι πρόθυμοι να το κάνουν. Όσον αφορά τους λόγους που, από τη σκοπιά των ερωτηθέντων, εμποδίζουν την εθελοντική δέσμευση, οι λόγοι που σχετίζονται με το χρόνο βρίσκονται στην κορυφή του καταλόγου με ποσοστό 76%, ακολουθούμενοι από επαγγελματικούς και οικογενειακούς λόγους (51% και 32%, αντίστοιχα). Περίπου ένας στους τρεις ερωτώμενους δεν ήθελε να αναλάβει κάποια δέσμευση. Ωστόσο, λόγω του COVID-19, πολλές από τις εθελοντικές δραστηριότητες ανεστάλησαν και ο αντίκτυπος δεν έχει ακόμη μετρηθεί. Αρκετές πρωτοβουλίες για την προώθηση της κοινωνικής συμμετοχής των ηλικιωμένων εκτελούνται από την ομοσπονδιακή αλλά και την περιφερειακή κυβέρνηση, καθώς και από διάφορα ιδρύματα πρόνοιας και ΜΚΟ. (16)

Το 1992, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογένειας, Ηλικιωμένων, Γυναικών και Νεολαίας θέσπισε το «Bundesaltenplan» (εθνικό σχέδιο για τους ηλικιωμένους) για την υποστήριξη σχεδίων που βοηθούν τους ηλικιωμένους στην κοινωνία να ζήσουν μια ανεξάρτητη ζωή με ίσα δικαιώματα, το οποίο εξακολουθεί να λειτουργεί (18). Μερικές εμπνευσμένες πρωτοβουλίες είναι: Το νέο ομοσπονδιακό πρότυπο πρόγραμμα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου «Ενίσχυση της συμμετοχής των ηλικιωμένων - Τρόποι εξόδου από τη μοναξιά και την κοινωνική απομόνωση στην τρίτη ηλικία»

στοχεύει στην ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής των ηλικιωμένων άνω των 60 ετών για πρώτη φορά με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και έτρεξε από 01/10/2020 έως 30/09/2022. Είναι το πρώτο πρόγραμμα του ΕΚΤ στο είδος του για την πρόληψη και την καταπολέμηση της μοναξιάς και της κοινωνικής απομόνωσης στην τρίτη ηλικία και την ενίσχυση της οικονομικής ασφάλειας στην τρίτη ηλικία. Το πρότυπο αυτό πρόγραμμα έχει επίσης ως στόχο να δρομολογήσει την ανάπτυξη εξειδικευμένων δομών για την κοινωνική εργασία με ηλικιωμένους και μοναχικά ή/και κοινωνικά απομονωμένα άτομα στο χώρο. Οι φορείς υλοποίησης προβλέπεται να είναι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που ανήκουν σε έναν από τους έξι οργανισμούς-ομπρέλες της ανεξάρτητης οργάνωσης πρόνοιας στη Γερμανία, καθώς και άλλοι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί. Πρόκειται να υποστηριχθούν οικονομικά για να δοκιμάσουν και να τεκμηριώσουν τις κατάλληλες προσεγγίσεις σε συνεργασία με την τοπική διοίκηση εργασίας, τον δήμο και άλλους εταίρους. (19)

Ένα άλλο παράδειγμα είναι το κυβερνητικό πρόγραμμα «Κέντρο πολλαπλών γενεών» με περίπου 540 κέντρα πολλαπλών γενεών όπου οι άνθρωποι συναντιούνται και συμμετέχουν σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων σε στενή συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένης της τοπικής διοίκησης. Οι συνέργειες μεταξύ των γενεών αναπτύσσουν και καλλιεργούν την ανεξαρτησία, προωθούν την κοινωνική συμμετοχή και ένταξη και ενισχύουν την κοινωνική συνοχή. Με τα έργα «Digitaler Engel - sicher, praktisch, hilfsbereit» (Ψηφιακός Άγγελος - ασφαλής, πρακτικός, χρήσιμος) και «Digitalisierung und Bildung für ältere Menschen» (Ψηφιοποίηση και εκπαίδευση για ηλικιωμένους), το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογενειακών Υποθέσεων, Τρίτης Ηλικίας, Γυναικών και Νεολαίας ενισχύει την ενεργό κοινωνική συμμετοχή των ηλικιωμένων και να τους υποστηρίξει έτσι να οδηγούν μια αυτοκαθοριζόμενη ζωή σε μια ολοένα και περισσότερο ψηφιοποιημένη κοινωνία. Οι «ψηφιακοί άγγελοι» έχουν ταξιδέψει στη Γερμανία από τον Νοέμβριο του 2019, αλλά έπρεπε να σταματήσουν κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορονοϊού. Οι «ψηφιακοί άγγελοι» επισκέπτονται μέρη που συνήθως επισκέπτονται οι ηλικιωμένοι, όπως για παράδειγμα την πλατεία της αγοράς και σχεδιάζουν να φτάσουν σε πάνω από 450 τοποθεσίες. (16)

Ένα άλλο έργο για την αύξηση της ψηφιακής ένταξης των ηλικιωμένων είναι το «Train the Trainer - Qualification of Digital Topic Champions for Older People in North Rhine-Westphalia», για να βοηθήσει τους ηλικιωμένους να χρησιμοποιούν με ασφάλεια το διαδίκτυο, τα κοινωνικά δίκτυα και

τα smartphones. Στο πλαίσιο του έργου, οι ηλικιωμένοι εκπαιδεύονται και στη συνέχεια βοηθούν άλλους ηλικιωμένους να είναι ψηφιακά παρόντες και να μπορούν να συμμετέχουν. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι όλες οι ηλικιακές ομάδες της κοινωνίας μας συμμετέχουν στον ψηφιακό μετασχηματισμό και ότι κανείς δεν μένει πίσω. (20)

Το έργο Silbernetz (Ασημένιο Δίκτυο) δημιουργήθηκε στο Βερολίνο δημιουργήθηκε το 2017 για την καταπολέμηση της μοναξιάς στην τρίτη ηλικία. Από την πιλοτική δοκιμή του το 2017 στο Βερολίνο, είναι πλέον προσιτό στους ηλικιωμένους (όλοι άνω των 60 ετών) ολόκληρης της Γερμανίας. Οι άνθρωποι μπορούν να καλέσουν δωρεάν τη γραμμή και να συνομιλούν τακτικά με τους φίλους του Silver Net για να βρουν διέξοδο από την απομόνωση και τη μοναξιά. (21)

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 δημιουργήθηκαν τα πρώτα γραφεία ηλικιωμένων πολιτών στο πλαίσιο ενός πρότυπου προγράμματος του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικογένειας, Ηλικιωμένων, Γυναικών και Νεολαίας. Σήμερα, υπάρχουν περίπου 300 στη Γερμανία υπό την Bundesarbeitsgemeinschaft Seniorenbüros e.V. (BaS), την οργάνωση-ομπρέλα των γραφείων ηλικιωμένων. Αυτά τα γραφεία ηλικιωμένων προάγουν την εμπλοκή των ηλικιωμένων στα κοινά με στόχο την ενεργό και καλή γήρανση και τη συμμετοχή όλων των ανθρώπων στη ζωή της κοινότητας. Προωθούν την αυτοκαθοριζόμενη διαβίωση και τη ζωή στα γηρατειά, παρέχουν βοήθεια και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του κοινωνικού σχεδιασμού στην κοινότητα. (22)

Ένας άλλος καθιερωμένος οργανισμός είναι το Ίδρυμα της Γερμανικής Βιομηχανίας για τη Διεθνή Συνεργασία, εν συντομία, η SES (Senior Expert Service) που δραστηριοποιείται σε όλο τον κόσμο. Σκοπός της είναι να μοιράζεται τις γνώσεις και την εμπειρία των εθελοντών συνταξιούχων (αλλά και άλλων που παίρνουν κάποιο χρόνο άδεια από την εργασία τους) προκειμένου να βελτιώσει τις μελλοντικές προοπτικές άλλων ανθρώπων. (23)

Εκτός από αυτά τα συγκεκριμένα εθνικά προγράμματα και πρωτοβουλίες, οι οργανισμοί πρόνοιας και οι ΜΚΟ καθώς και οι εκκλησίες προσφέρουν δίκτυα και υπηρεσίες για τους ηλικιωμένους σχεδόν σε κάθε χωριό της Γερμανίας, όπως τακτικές κοινές ώρες για τσάι, αθλητικές ομάδες, ταξίδια με φροντιστές για όσους χρειάζονται βοήθεια και πολλά άλλα. Επιπλέον, οργανώνουν τακτικές επισκέψεις κατ' οίκον για όσους δεν επιθυμούν ή δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε εξωτερικές

εκδηλώσεις. Η κ. Schmidt της «The Paritätische» θεωρεί τις οργανώσεις πρόνοιας ως γέφυρα προς την πράξη λόγω του γεγονότος ότι είναι εγκατεστημένες σε τοπικό, περιφερειακό, κρατικό και εθνικό επίπεδο με επαφές σε όλα τα επίπεδα και είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στους δήμους για την καθιέρωση επαφών με τους δικαιούχους και τις ομάδες-στόχους. (16)

Η κρατική συνταξιοδοτική ασφάλιση παρέχει αυτόματα σε όλους τους συνταξιούχους μια συνταξιοδοτική ταυτότητα από τον Ιούλιο του 2018. Η νέα συνταξιοδοτική ταυτότητα είναι μια πλαστικοποιημένη ταυτότητα στο μέγεθος μιας κάρτας επιταγής. Θα αποστέλλεται αυτόματα μέσω ταχυδρομείου μαζί με την ειδοποίηση για την αναπροσαρμογή της σύνταξης. Παρόλο που δεν υπάρχει νομικό δικαίωμα σε παροχές, πολλές εταιρείες και δημόσιοι ή ιδιωτικοί φορείς προσφέρουν στους συνταξιούχους εκπτώσεις, για παράδειγμα σε αθλητικούς συλλόγους, εισιτήρια θεάτρου, εισιτήρια μουσείων, εισιτήρια τρένων, εισιτήρια για κολυμβητικές δεξαμενές, αναβατήρες σκι, εισιτήρια για ζωολογικούς κήπους και πολλά άλλα. Ωστόσο, χωρίς υπολογιστή και διαδίκτυο, οι ηλικιωμένοι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση όσον αφορά την κοινωνική συμμετοχή, καθώς ο υπολογιστής βοηθά στον εντοπισμό ηλεκτρονικών επιλογών για συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες, ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές, ηλεκτρονικές αγορές κ.λπ. Ειδικά κατά τη διάρκεια του COVID-19, πολλές επιλογές κοινωνικής συμμετοχής ήταν δυνατές μόνο μέσω διαδικτύου λόγω των περιορισμών της συνάντησης. (16)

Επιπλέον, η εγγραφή για τους εμβολιασμούς COVID αποτελούσε μεγάλο πρόβλημα όταν δεν ήταν δυνατή η εγγραφή μέσω διαδικτύου, επειδή οι συγκεκριμένες τηλεφωνικές γραμμές ήταν τακτικά κατειλημμένες. Οι επιλογές για κοινωνική συμμετοχή δημοσιεύονται επίσης συχνά σε ημερήσιες εφημερίδες, ώστε οι ηλικιωμένοι να μπορούν να επιλέξουν τις δυνατότητες, αλλά δεδομένου ότι οι συνδρομές για τις εφημερίδες είναι αρκετά ακριβές, ειδικά όσοι έχουν μικρή σύνταξη δύσκολα μπορούν να αντέξουν οικονομικά αυτή τη δυνατότητα. Με την αύξηση της ηλικίας, οι ηλικιωμένοι φαίνεται να χρειάζονται περισσότερο χρόνο για τον εαυτό τους λόγω σωματικών βλαβών και να γίνονται γενικότερα πιο αργοί και συχνά ενδιαφέρονται λιγότερο για εθελοντική εργασία. Τα χόμπι φαίνεται να αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την ψυχική ευημερία των συνταξιούχων, ιδίως κατά τη διάρκεια της κρίσης COVID-19, όπου οι κοινωνικές επαφές ήταν συχνά δυνατές μόνο μέσω τηλεφώνου. Η Γερμανία σημειώνει πρόοδο όσον αφορά τη συμμετοχή των ηλικιωμένων στην

κοινωνική ζωή. Υπάρχουν πολλά κυβερνητικά και μη κυβερνητικά προγράμματα και έργα για την προώθηση της κοινωνικής συμμετοχής των ηλικιωμένων. Χρειάζονται περισσότερες έρευνες για την αξιολόγηση της κοινωνικής συμμετοχής ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας των ατόμων άνω των 60 ετών. Η πανδημία COVID-19 είχε τεράστιο αντίκτυπο στην κοινωνική συμμετοχή λόγω των περιορισμών στις επαφές και του κλεισίματος των περισσότερων εγκαταστάσεων αναψυχής και εθελοντισμού. Χωρίς εξοπλισμό ΤΠΕ ή τουλάχιστον έξυπνα τηλέφωνα, η κοινωνική συμμετοχή έγινε δύσκολη για πολλούς από αυτούς. Συνιστάται περισσότερη ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού για να διασφαλιστεί ότι ακόμη και όσοι δεν διαθέτουν ηλεκτρονικές εγκαταστάσεις έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τις διάφορες επιλογές συμμετοχής. (16)

Πρόγραμμα Healthy and active ageing (Gesund und aktiv aelter werden)

Η περιγραφόμενη παρέμβαση είναι μια στρατηγική για την ενεργό και υγιή γήρανση, η οποία αναπτύχθηκε, οργανώθηκε και συντονίστηκε από το Ομοσπονδιακό Κέντρο Αγωγής Υγείας (BZgA) της Γερμανίας. Οι στόχοι της είναι: η διατήρηση και υποστήριξη των σωματικών, ψυχολογικών και γνωστικών δεξιοτήτων, η διατήρηση και υποστήριξη ενός ενεργού, αυτόνομου, κοινωνικά ολοκληρωμένου και αυτο-υπεύθυνου υγιούς τρόπου ζωής, η παράταση του χρόνου ζωής μέχρι την ανάγκη για φροντίδα.

Ομάδα-στόχος: πληθυσμός 60 ετών και άνω, «νέοι ηλικιωμένοι» και ηλικιωμένοι χωρίς σοβαρά προβλήματα υγείας, άτομα με νοσηρότητες/αναπηρίες που σχετίζονται με την ηλικία ή/και που χρήζουν φροντίδας, λήπτες μακροχρόνιας φροντίδας, συγγενείς ηλικιωμένων, γενικός πληθυσμός, φορείς, συνεργάτες, ενδιαφερόμενοι, πολλαπλασιαστές/διαμεσολαβητές.

Περιοχές και θέματα-στόχοι: Η στρατηγική υλοποιήθηκε το 2012 και ακολουθεί μια ολοκληρωμένη, διεπιστημονική προσέγγιση. Στόχος της είναι να λειτουργήσει ως ομπρέλα για τη διευκόλυνση της δικτύωσης και της συνεργασίας κυβερνητικών, μη κυβερνητικών, ακαδημαϊκών και ιδιωτικών φορέων σε από κοινού καθορισμένα βασικά θέματα υγιούς γήρανσης, όπως - σωματική δραστηριότητα (συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης των πτώσεων) - υγιεινή διατροφή - ψυχική υγεία (συμπεριλαμβανομένης της κατάθλιψης και της άνοιας) - κατάχρηση ουσιών (αλκοόλ, καπνός, φάρμακα) - διάδοση πληροφοριών σχετικά με τις σημαντικότερες ασθένειες, τους παράγοντες κινδύνου, τις ευκαιρίες πρόληψης και την έγκαιρη διάγνωση - ενσωμάτωση, ενεργοποίηση και

συμμετοχή της ομάδας στόχου. Οι δραστηριότητες στους προαναφερόμενους τομείς σχεδιάζονται και συντονίζονται από το Ομοσπονδιακό Κέντρο Αγωγής Υγείας (BZgA) και συνοδεύονται από διεπιστημονική επιστημονική συμβουλευτική επιτροπή υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας. Εταίροι συνεργασίας είναι μεταξύ άλλων η Γερμανική Εθνική Ένωση Οργανώσεων Ηλικιωμένων (BAGSO), η Γερμανική Συνομοσπονδία Ολυμπιακών Αθλημάτων (DOSB), η Γερμανική Ομοσπονδία Γυμναστικής (DTB), το Γερμανικό Αθλητικό Πανεπιστήμιο της Κολωνίας (DSHS), η Γερμανική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων (DVV), η Γερμανική Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Προβλήματα Όρασης (DBSV), η Γερμανική Ένωση Οικογενειακών Ιατρών και Γενικών Ιατρών (DHÄV), η Γερμανική Ένωση Πεζοπορίας (DWV), διάφορα πανεπιστήμια και άλλοι.

Η ιδέα αναπτύχθηκε με βάση τη διαθέσιμη επιστημονική βιβλιογραφία για την υγιή γήρανση στη Γερμανία και διεθνώς. Αυτό περιλάμβανε επιστημονικά στοιχεία από διάφορες κυβερνητικές και μη κυβερνητικές πηγές www.chrodis.eu. Η βιβλιογραφική βάση συμπληρώθηκε από εργαστήρια εμπειρογνομόνων, τη συμπερίληψη εμπειριών από πρότυπα έργα καθώς και τα αποτελέσματα της εθνικής διαδικασίας ανάπτυξης κριτηρίων ορθής πρακτικής.

Περίπου 17 εκατομμύρια άνθρωποι ζουν σήμερα στη Γερμανία άνω των 65 ετών. Αυτή η ηλικιακή ομάδα θα αυξηθεί σε περίπου 24 εκατομμύρια άτομα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2030, με την ισχυρότερη αύξηση στην ηλικιακή ομάδα άνω των 80 ετών. Πάνω από το 50% των ατόμων αυτών έχουν καλή υγεία και εκφράζουν υψηλή ποιότητα ζωής σε έρευνες (63% των ατόμων στην ηλικιακή ομάδα 70 έως 85 ετών). Ωστόσο, αυτό δεν αντικατοπτρίζει τη συνολική εικόνα, καθώς οι σωματικές αναπηρίες αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής πολλών ανθρώπων. Στην ηλικιακή ομάδα μεταξύ 70 και 85 ετών: - Το 85% αντιμετωπίζει δυσκολίες κατά την εκτέλεση επίπονων εργασιών - Το 55% αντιμετωπίζει δυσκολίες κατά το σκύψιμο, το γονάτισμα ή το σκύψιμο - Το 44% αντιμετωπίζει δυσκολίες κατά την ανύψωση και τη μεταφορά σακουλών για ψώνια - Το 33% αντιμετωπίζει δυσκολίες κατά τη διάρκεια μεγαλύτερων περιπάτων - Το 28% αντιμετωπίζει δυσκολίες κατά το ανέβασμα σκαλοπατιών - Το 18% αναφέρει δυσκολίες κατά το μπάνιο ή το ντύσιμο Το σημαντικότερο σωματικό φορτίο ασθενειών αντιπροσωπεύεται από τις καρδιαγγειακές παθήσεις, τις μυοσκελετικές παθήσεις, τις πτώσεις, τον διαβήτη και τις κακοήθειες νεοπλασίες. Η πολυνοσηρότητα βρίσκεται σε άνοδο, καθώς πάνω από το 75% των ατόμων ηλικίας άνω των 75 ετών έχουν δύο διαφορετικές

παθήσεις που χρήζουν θεραπείας. Η άνοια και οι ψυχικές διαταραχές, ιδίως η κατάθλιψη, διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη νοσηρότητα των ηλικιωμένων και στην ανάπτυξη της ανάγκης για φροντίδα. Τα άτομα με άνοια και οι συγγενείς τους αντιμετωπίζουν συχνά ταμπού, τα οποία ενισχύουν την ισχυρότερη απόσυρση από την κοινωνική συμμετοχή και τις δραστηριότητες. Περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού άνω των 80 ετών έχει ανάγκη φροντίδας, από το οποίο περίπου τα 2/3 φροντίζονται στο σπίτι τους. Η σωματική αδράνεια είναι ένας από τους βασικούς κινδύνους για την υγεία που οδηγεί σε αύξηση της θνησιμότητας και υποστηρίζει την ανάπτυξη και την εξέλιξη της παχυσαρκίας και των συναφών ασθενειών με υψηλό κίνδυνο για την επακόλουθη απώλεια της αυτονομίας και την ανάγκη για φροντίδα. Υπάρχουν βάσιμα επιστημονικά στοιχεία για την προπονητική ικανότητα των ατόμων μέχρι μεγαλύτερης ηλικίας με μεγάλες δυνατότητες για προσεγγίσεις προαγωγής της υγείας και πρόληψης. Αυτό δικαιολογεί ιδιαίτερα την ενισχυμένη καθημερινή δραστηριότητα στην ηλικιακή ομάδα άνω των 70 ετών. Τα ιδρύματα μακροχρόνιας φροντίδας έχουν μόλις πρόσφατα έρθει στο επίκεντρο της προσοχής ως χώροι για προσεγγίσεις προαγωγής της υγείας και πρόληψης. Διεθνείς παρεμβατικές μελέτες έχουν δείξει ελπιδοφόρα αποτελέσματα με αυξημένη κινητικότητα, δυνάμεις, αυτονομία και ποιότητα ζωής. Αυτό το δυναμικό πρόληψης χρησιμοποιείται μέχρι στιγμής μόνο από μικρό αριθμό ηλικιωμένων ατόμων λόγω των εμποδίων στην εφαρμογή του σε αυτό το περιβάλλον. Η στρατηγική «υγιής και ενεργός γήρανση» αποσκοπεί στην παροχή μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την αντιμετώπιση των πολλαπλών διαστάσεων που απορρέουν από την ετερογένεια της ηλικιακής ομάδας-στόχου.

Ομάδα-στόχος: Άτομα άνω των 60 ετών, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων πληθυσμών με άνδρες και γυναίκες που ζουν μόνοι τους, εύθραυστους πληθυσμούς και άτομα που χρήζουν φροντίδας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους κοινωνικά ευάλωτους ηλικιωμένους. (24)

5.2 Πρόγραμμα Let us be active (Εσθονία - Φινλανδία - Λετονία)

Το έργο «Let us be active!» αποσκοπεί στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και της μοναξιάς μεταξύ των ηλικιωμένων στην Εσθονία, τη Φινλανδία και τη Λετονία μέσω της συμμετοχής τους σε εθελοντική εργασία. Ο πληθυσμός των ατόμων σε ηλικία συνταξιοδότησης αυξάνεται και η μοναξιά επηρεάζει αρνητικά τη συνολική υγεία και ευημερία τους. Η ιδέα είναι να αναπτυχθεί ένα

πρόγραμμα που θα επιτρέπει στους ηλικιωμένους να παραμένουν ενεργοί και να συμμετέχουν στις κοινότητές τους μέσω εθελοντικής εργασίας. (25)

Το πρόγραμμα θα αναλύσει τις υπάρχουσες δραστηριότητες που είναι διαθέσιμες για τους ηλικιωμένους, θα εξετάσει τις ανάγκες τους στον τομέα του εθελοντισμού και θα παράγει κατευθυντήριες γραμμές για τους εργαζόμενους στον τομέα της κοινωνικής και υγειονομικής περίθαλψης για την προώθηση και υποστήριξη του εθελοντισμού των ηλικιωμένων. Θα διοργανωθούν εργαστήρια, συναντήσεις και εκδηλώσεις για ηλικιωμένους, εργαζόμενους στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικούς λειτουργούς για την ανάπτυξη της νέας μορφής εθελοντικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα, θα δημιουργηθεί η πλατφόρμα πληροφόρησης σε κάθε πόλη, την οποία θα διαχειρίζονται οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι. Οι εμπειρογνώμονες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας υποστηρίζουν την υλοποίηση του έργου.

Ως αποτέλεσμα του έργου αναμένεται να βελτιωθεί η κοινωνική ένταξη των ηλικιωμένων. Οι δραστηριότητες του έργου θα συμβάλουν στη βελτίωση της υγείας και της ευημερίας των ηλικιωμένων και των κοινοτήτων τους. Αναμένεται ότι τουλάχιστον 100 ηλικιωμένοι και οι οικογένειές τους σε κάθε δήμο θα επηρεαστούν από τα αποτελέσματα του έργου. Τελικά, το έργο θα ενισχύσει και θα υποστηρίξει την ανθεκτικότητα των κοινοτήτων στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας, συμβάλλοντας στην επίτευξη του στόχου του προγράμματος.

Το Let Us Be Active! βελτίωσε την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων σε τρεις πόλεις: Pärnu στην Εσθονία, Turku στη Φινλανδία και Ρίγα στη Λετονία. Το έργο ενδυνάμωσε τους ηλικιωμένους μέσω μιας συμμετοχικής προσέγγισης και έκανε ορατές τις επιλογές εθελοντισμού, για παράδειγμα στο τηλεφωνικό κέντρο στη Ρίγα ή μέσω της δραστηριότητας Tripfriend στο Turku. Οι ηλικιωμένοι είχαν την ευκαιρία να είναι κοινωνικά ενεργοί, να κάνουν κάτι ουσιαστικό, να βρουν ικανοποίηση, να βρουν μια δραστηριότητα που τους ταιριάζει καλύτερα και να δημιουργήσουν φιλίες. Στο Pärnu ένας δικτυακός τόπος για τον εθελοντισμό διέθεσε δραστηριότητες για ηλικιωμένους.

Το έργο άλλαξε επίσης τις διαδικασίες και τις ρουτίνες για τους επαγγελματίες. Έλαβαν βαθύτερη επίγνωση του εθελοντισμού των ηλικιωμένων και των επιλογών που μπορούν να προταθούν στους ηλικιωμένους. Οι κατευθυντήριες γραμμές για τους κοινωνικούς λειτουργούς σχετικά με τον

εθελοντισμό είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο σε τέσσερις γλώσσες και η δημοτική διοίκηση στις πόλεις-εταίρους αποφάσισε να συνεχίσει τη διαχείριση των υπηρεσιών μετά το τέλος του έργου. Το έργο κατάφερε να εμπλέξει τρεις φορές περισσότερους συμμετέχοντες ηλικιωμένους ($300 > 862$) και κοινωνικούς λειτουργούς/επαγγελματίες υγείας ($105 > 384$) από ό,τι αναμενόταν. (25)

5.3 Απασχόληση συνταξιούχων στη Γαλλία

Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών έχει αυξηθεί σημαντικά στη Γαλλία, από 37% το 2003 σε πάνω από 56% το 2018, σύμφωνα με τη Διεύθυνση Έρευνας, Μελετών, Αξιολόγησης και Στατιστικής (Dares). Ωστόσο, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο η μεταξύ άλλων ηλικιακών ομάδων. Επιπλέον, παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες μεταξύ των ηλικιωμένων. Το ποσοστό απασχόλησης των νέων ηλικιωμένων ηλικίας 55-59 ετών έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία 20 χρόνια. Έφτασε στο επίπεδο του 72% το 2017, υψηλότερος μέσος όρος από ό,τι σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, το ποσοστό των ηλικιωμένων που εργάζονται πέφτει απότομα μετά την ηλικία των 60 ετών. Το 2017, το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιωμένων 60-64 ετών ήταν μόλις 31% (6,5% για τους ηλικιωμένους 65-69 ετών). Παρά την αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης (62 έτη το 2021), φαίνεται ότι η πρόωγη αποχώρηση από την οικονομική δραστηριότητα στη Γαλλία παραμένει υψηλή.

Οι ηλικιωμένοι διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να παραμείνουν άνεργοι για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Το 60,2% των ανέργων ηλικίας 55-64 ετών είναι άνεργοι για τουλάχιστον ένα έτος, σε σύγκριση με το 41,8% των ανέργων ηλικίας 15-64 ετών. Το ποσοστό ανεργίας και το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων δεν διαφέρουν πολύ μεταξύ των ηλικιωμένων ηλικίας 55 έως 59 ετών και των ηλικιωμένων 60 έως 64 ετών.

Μετά την ηλικία των 55 ετών, η μερική απασχόληση αυξάνεται με την ηλικία. Ανέρχεται περίπου 30% για τα άτομα ηλικίας 60 - 63 ετών και φτάνει το επίπεδο του 41% για τα άτομα ηλικίας 64 ετών. Η αύξηση με την ηλικία παρατηρείται και για τα δύο φύλα, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι γυναίκες εργάζονται με μερική απασχόληση πολύ περισσότερο από τους άνδρες, τόσο μεταξύ των ηλικιωμένων (35% έναντι 10%) όσο και στις ενδιάμεσες ηλικίες (29% έναντι 6%). Οι ηλικιωμένοι

αναφέρουν ότι εργάζονται με μερική απασχόληση για προσωπικούς και οικιακούς λόγους (21%) και για λόγους υγείας (14%).

Έχουν θεσπιστεί διάφορα ειδικά μέτρα και σχέδια για τους ηλικιωμένους, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ομάδα αυτή στην αγορά εργασίας. Τα μέτρα στόχευαν κυρίως στην εισαγωγή ευελιξίας στη σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου που χρησιμοποιείται ως παραδοσιακό μέσο μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου.

- Senior CDD (σύμβαση ορισμένου χρόνου): η σύμβαση αυτή δημιουργήθηκε για να ενθαρρύνει τους αιτούντες εργασία που βρίσκονται κοντά στην ηλικία συνταξιοδότησης να επιστρέψουν στην εργασία, ώστε να μπορέσουν να συμπληρώσουν τα δικαιώματά τους για να επωφεληθούν από πλήρη σύνταξη. Πρόκειται για μια κλασική σύμβαση ορισμένου χρόνου, αλλά η μέγιστη διάρκειά της (συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσεων) μπορεί να επεκταθεί σε 36 μήνες (σε σύγκριση με τους συνήθεις 18 μήνες). Η ανώτερη CDD μπορεί να συναφθεί από ένα άτομο ηλικίας 57 ετών και άνω, το οποίο έχει εγγραφεί ως αναζητών εργασία/άνεργος για περισσότερο από 3 μήνες, ή στο οποίο έχει χορηγηθεί σύμβαση επαγγελματικής ασφάλειας (CSP13) μετά από απόλυση για οικονομικούς λόγους. Η σύμβαση επαγγελματικής ασφάλειας προορίζεται για εργαζόμενους που έχουν απολυθεί για οικονομικούς λόγους. Στόχος του συστήματος είναι η προώθηση της μεταστροφής του εργαζομένου.
- PEC14: επιδοτούμενη σύμβαση που προορίζεται για άτομα με δυσκολίες πρόσβασης στην απασχόληση.
- Professionalisation contract: σύμβαση που υπογράφεται μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου και επιτρέπει στον τελευταίο να αποκτήσει ένα επαγγελματικό προσόν (δίπλωμα, τίτλο, πιστοποιητικό επαγγελματικής εξειδίκευσης) αναγνωρισμένο από το κράτος και/ή τον τομέα. Οι εργοδότες που προσλαμβάνουν ανέργους ηλικίας 45 ετών και άνω με σύμβαση επαγγελματικής κατάρτισης μπορούν να λάβουν κρατική ενίσχυση (η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 2.000 ευρώ για μία μόνο σύμβαση).
- Emploi franc: ο μηχανισμός αυτός επιτρέπει στους εργοδότες που προσλαμβάνουν έναν αναζητούντα εργασία ηλικίας κάτω των 26 ετών, ο οποίος κατοικεί σε μία από τις

περιφέρειες που είναι επιλέξιμες για «emplois franc», να λάβουν οικονομική ενίσχυση ύψους 2.500 έως 5.000 ευρώ ετησίως για δύο ή τρία έτη, ανάλογα με τη φύση της σύμβασης (σύμβαση αορίστου χρόνου ή σύμβαση ορισμένου χρόνου διάρκειας τουλάχιστον έξι μηνών). Το καθεστώς αυτό θα μπορούσε να επεκταθεί και προς όφελος των πολιτών μεγαλύτερης ηλικίας, των ηλικιωμένων. Η επιχείρηση μπορεί να συνδυάσει την ενίσχυση «Emploi franc» με όλες τις ενισχύσεις πρόσληψης στο πλαίσιο μιας σύμβασης επαγγελματοποίησης.

Σύμφωνα με τη γαλλική εθνική υπηρεσία δημόσιας υγείας (Santé publique), το 2018 στη Γαλλία ζούσαν 13 εκατομμύρια άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, τα οποία αποτελούσαν το 19,6% του συνολικού γαλλικού πληθυσμού. Η απομόνωση και η μοναξιά επηρέαζαν περίπου το ένα τέταρτο των ατόμων ηλικίας 75 ετών και άνω.

Η κοινωνική συμμετοχή των ηλικιωμένων (αυτόνομων και διαβιούντων στο σπίτι) μπορεί να γίνει κατανοητή ως συμμετοχή σε δραστηριότητες των πολιτών, καθώς και σε δραστηριότητες αναψυχής και ψυχαγωγίας, χωρίς να παραβλέπονται οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και ιδιαίτερα μεταξύ των γενεών. Αυτή η κοινωνική ζωή χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι δεν μπορεί πλέον να βασίζεται στον εργασιακό χώρο και πρέπει να υλοποιείται με διαφορετικό τρόπο - εθελοντική εργασία, ευθύνες σε όργανα λήψης αποφάσεων σε πόλεις, τοπικές κοινότητες κ.λπ.

Η προώθηση αυτής της συμμετοχής απαιτεί, συνεπώς, τη δημιουργία ευνοϊκών κοινωνικοοικονομικών περιβαλλόντων και συστημάτων, την άρση των εμποδίων και την αντιστάθμιση της απώλειας ικανοτήτων ή αυτονομίας.

Για την πρόληψη της μοναξιάς, την προαγωγή της υγείας και την ενίσχυση της θετικής προσέγγισης της γήρανσης, οι δημόσιες αρχές δημιούργησαν ένα εθνικό σχέδιο για την «καλή γήρανση (2007-2009)» (Plan National Bien vieillir 2007-2009) με στόχο να δώσουν τη δυνατότητα σε όσο το δυνατόν περισσότερους ηλικιωμένους να «γεράσουν καλά». Οι δραστηριότητες που περιλάμβανε το Σχέδιο αποσκοπούσαν στην εφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων πρόληψης για την προσωπική υγεία και τις κοινωνικές σχέσεις. Είχαν επίσης ως στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων των ηλικιωμένων για την

Η χρηματοδότηση του Εθνικού Σχεδίου για την «Προσαρμογή της κοινωνίας στη γήρανση» έχει υλοποιηθεί από διάφορους κυβερνητικούς οργανισμούς σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω ποικίλων προγραμμάτων. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα γύρω από την Προώθηση μιας ισορροπημένης διατροφής για να παραμείνετε σε φόρμα μετά τα 55 διατίθεται στο INPES (Εθνικό Ινστιτούτο για την Πρόληψη και την Αγωγή Υγείας), ενώ το πρόγραμμα Προώθηση της σωματικής και αθλητικής δραστηριότητας χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Νεολαίας, Αθλητισμού και Σωματείων.

Το σχέδιο αναφέρει ότι, ενώ τα προβλήματα υγείας αποτελούν συχνά την πρωταρχική αιτία απώλειας της αυτονομίας, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες μπορεί επίσης να επιδεινώνουν ή, αντίθετα, να διευκολύνουν ή και να μειώνουν τις επιπτώσεις τους στην καθημερινή ζωή. Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη του περιβάλλοντος διαβίωσης, από την ατομική κατοικία έως τους συλλογικούς χώρους στις γειτονιές, τις πόλεις ή τα χωριά, θεωρείται σημαντικό στοιχείο που μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη για τους ηλικιωμένους.

Ως εκ τούτου, το πρόγραμμα υπογραμμίζει ότι είναι απαραίτητο να ενθαρρυνθούν οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των γενεών με την αναδημιουργία κοινών χώρων διαβίωσης και με τη χρήση τεχνολογιών που επιτρέπουν στους ανθρώπους να συνδέονται, είτε πρόκειται για μεταφορές είτε για επικοινωνία (ταχυδρομείο, τηλέφωνο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαδίκτυο κ.λπ.).

Είναι επίσης απαραίτητο να αυξηθεί η ζήτηση για κινητικότητα μεταξύ των ηλικιωμένων, καθιστώντας ασφαλέστερες τις αστικές μετακινήσεις και καθιστώντας προσβάσιμες τις υπηρεσίες, τις μεταφορές και τους δημόσιους χώρους. Έτσι, η ανάπτυξη πρωτοβουλιών σε τοπικό επίπεδο έχει αποφασιστικό πλεονέκτημα όσον αφορά την προαγωγή της υγείας και την εφαρμογή προληπτικών μέτρων καθώς και την κοινωνικοποίηση και την ευημερία. (16)

6. Ευρωπαϊκό έτος Ενεργού Γήρανσης και Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών (European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations)

Το ζήτημα της γήρανσης της ευρωπαϊκής κοινωνίας και οι πολλαπλές προκλήσεις που συνεπάγεται αυτή η διαδικασία αποτελούν αντικείμενο προσοχής των θεσμικών οργάνων της ΕΕ εδώ και αρκετά χρόνια. Πολλαπλά έγγραφα (μεταξύ άλλων, ψηφίσματα του Κοινοβουλίου, συμπεράσματα του

Συμβουλίου και ανακοινώσεις της Επιτροπής) έχουν προτείνει συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπισή του με διάφορους τρόπους. Μετά από δημόσιες διαβουλεύσεις, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Νοεμβρίου 2009 (σχετικά με την «υγιή και αξιοπρεπή γήρανση») και τη νομοθετική πρόταση της Επιτροπής, το 2012 καθιερώθηκε ως Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργού Γήρανσης και Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών «ΕΥ2012» με την απόφαση 940/2011 που εγκρίθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου 2011 από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη της απόφασης, η ενεργός γήρανση είναι -σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ)- η διαδικασία βελτιστοποίησης των ευκαιριών για υγεία, συμμετοχή και ασφάλεια με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής καθώς τα άτομα γερνούν. Η ενεργός γήρανση επιτρέπει στους ανθρώπους να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους για σωματική, κοινωνική και ψυχική ευημερία καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους και να συμμετέχουν στην κοινωνία, παρέχοντάς τους παράλληλα επαρκή προστασία, ασφάλεια και φροντίδα όταν τη χρειάζονται. Επιπλέον, ο ΠΟΥ υπογραμμίζει ότι η αλληλεξάρτηση με άλλους ανθρώπους (οικογένεια, γείτονες, συνεργάτες στην εργασία και φίλους) και η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών αποτελούν σημαντικές αρχές της ενεργού γήρανσης.

Για την προετοιμασία του ΕΥ2012 αφιερώθηκε σημαντικός όγκος εργασίας, ιδίως μετά την έκδοση της απόφασης. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όσον αφορά τη συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, η οποία σε επίπεδο ΕΕ έλαβε τη μορφή ενός οργανωμένου «Συνασπισμού για το ΕΥ2012» που διαχειρίζεται η AGE-Platform Europe (δίκτυο που ιδρύθηκε στις αρχές του 2001) και αποτελείται τελικά από περισσότερες από 60 διάφορες οργανώσεις. Τον Νοέμβριο του 2011 ο συνασπισμός ΕΥ2012 ζήτησε μια Ευρωπαϊκή Ένωση φιλική προς τους ηλικιωμένους έως το 2020 στο κοινό μανιφέστο του, το οποίο περιλάμβανε κατάλογο συστάσεων για την επίτευξη του στόχου αυτού σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Αναφερόμενο στην επίμονη οικονομική και κοινωνική κρίση, η οποία ενισχύεται από τη δημογραφική αλλαγή, το Μανιφέστο εξέφρασε την πεποίθηση ότι το έτος 2012 θα αποτελέσει ευκαιρία να ενθαρρυνθούν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, μαζί με άλλους φορείς, να εξετάσουν καινοτόμες λύσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης στις ευρωπαϊκές κοινωνίες που γερνούν. Οι υπογράφωντες το Μανιφέστο κάλεσαν να αναλάβουν μακροχρόνιες δεσμεύσεις για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης

φιλικής προς τη γήρανση, η οποία θα δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να γερνούν με καλή υγεία και να συμβάλλουν ενεργά στην κοινωνία με τρόπο δίκαιο και βιώσιμο για όλες τις γενιές. (26)

Τίτλος και πεδίο εφαρμογής

Η αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν να καθιερωθεί ένα Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργού Γήρανσης. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ), στη γνωμοδότησή της της 20ής Οκτωβρίου 2010, έκρινε ότι ο σύντομος αυτός τίτλος ήταν αποτελεσματικός και ότι εμπεριείχε σιωπηρά την αρχή της "αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών", αλλά και ότι δεν περιλάμβανε την πληθώρα των θεμάτων που θίγονταν. Έτσι, η ΕΟΚΕ πρότεινε τον τίτλο "Ευρωπαϊκό έτος για την ενεργό, υγιή και αξιοπρεπή γήρανση", ώστε να αποτυπωθούν οι θετικές πτυχές της δημογραφικής αλλαγής, προς όφελος των ίδιων των ηλικιωμένων και της κοινωνίας στο σύνολό της. Ακολουθώντας την πρόταση της εισηγήτριας, η Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου πρότεινε την αλλαγή του τίτλου του Έτους 2012 σε "Ευρωπαϊκό Έτος για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών", με υπότιτλο "Διατήρηση της ζωτικότητας και σεβασμός της αξιοπρέπειας όλων". Τελικά, έπειτα από διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο, προστέθηκε πράγματι η φράση "Αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών" στον κύριο τίτλο και στο άρθρο 1 η συμπληρωματική φράση "Πρωθεί τη ζωτικότητα και την αξιοπρέπεια όλων". Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής, που περιγράφεται στο άρθρο 5 της απόφασης, είχε σαφή στόχο να καλύψει - σε εθελοντική βάση - όλα τα κράτη μέλη, τις υποψήφιες χώρες, τα Δυτικά Βαλκάνια και τις χώρες της ΕΖΕΣ/ΕΟΧ. Φυσικά, δεδομένου ότι η συμμετοχή δεν ήταν υποχρεωτική, η ευθύνη για τη συμμετοχή στο ΕΥ2012 βρισκόταν στις αρχές ή/και στις οργανώσεις κάθε χώρας- με τις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ή της Ένωσης) να παίζουν συχνά το ρόλο του εναύσματος της δραστηριότητας. Επιπλέον, μόνο οι εκδηλώσεις από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ και τη Νορβηγία, την Ισλανδία και το Λιχτενστάιν μπορούσαν να τύχουν χρηματοδοτικής στήριξης από την ΕΕ, οπότε δύο σημεία του πεδίου εφαρμογής της απόφασης (υποψήφιες χώρες και χώρες των Δυτικών Βαλκανίων - το τελευταίο εισήχθη από το Συμβούλιο) παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό ανεκπλήρωτα. Ο μεγαλύτερος αριθμός εκδηλώσεων για το ΕΥ2012 καταγράφηκε στις χώρες DE, ES, FR, IT, AT, PL και FI.

Χρηματοδότηση

Η αρχική πρόταση δεν προέβλεπε ξεχωριστό προϋπολογισμό για το ΕΥ2012. Η έκθεση του Κοινοβουλίου ζητούσε ένα "χρηματοδοτικό κονδύλιο" από τα περιθώρια του προϋπολογισμού της ΕΕ, με ένα προσωρινό ποσό 4 εκατομμυρίων ευρώ σε πιστώσεις ανάληψης υποχρεώσεων στον προϋπολογισμό του 2012. Κατόπιν διαπραγματεύσεων με το Συμβούλιο, ένα μέρος του προϋπολογισμού της ΕΥ (2,3 εκατ. ευρώ) έπρεπε να εξασφαλιστεί από τον προϋπολογισμό του 2011 και το υπόλοιπο (τουλάχιστον 2,7 εκατ. ευρώ) από το 2012. Ο προορισμός αυτής της στήριξης εκφράστηκε τελικά στην αιτιολογική σκέψη 29 της απόφασης: "Η συμμετοχή των σχετικών δικτύων σε επίπεδο Ένωσης στο Ευρωπαϊκό Έτος θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να υποστηρίζεται με επαρκείς πόρους". Η αιτιολογική σκέψη, η οποία προστέθηκε βάσει της τροποποιημένης τροπολογίας του Κοινοβουλίου (η οποία στην έκθεση του EMPL αποσκοπούσε στην καθιέρωση "απλουστευμένων διαδικασιών" για ορισμένες δραστηριότητες), εισήγαγε μια διευκρίνιση ότι "προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή ποικίλου φάσματος οργανώσεων, θα πρέπει να διευκολύνονται, στο μέτρο του δυνατού, εκδηλώσεις και δράσεις μικρότερης κλίμακας κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Έτους".

Η έκθεση της Επιτροπής επεσήμανε ότι το συνολικό ποσό των 5 εκατομμυρίων ευρώ - μικρότερο από ό,τι στα προηγούμενα Ευρωπαϊκά Έτη - χορηγήθηκε από τις υπάρχουσες χρηματοδοτικές πιστώσεις και δαπανήθηκε κυρίως για δραστηριότητες επικοινωνίας (συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης αυτών σε εθνικό επίπεδο), εκδηλώσεις έναρξης και λήξης και τη σύμβαση εξωτερικής αξιολόγησης. Είναι ενδιαφέρον ότι η εξωτερική αξιολόγηση έκρινε ότι η έλλειψη μεγαλύτερης χρηματοδότησης είχε ως αποτέλεσμα λιγότερο ανταγωνισμό μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών - που προφανώς θεωρείται φυσιολογικό στην περίπτωση των ευρωπαϊκών επιχορηγήσεων που διατίθενται για οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και ενδεχομένως και για αρχές - γεγονός που με τη σειρά του επέτρεψε μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ τους. Οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές πρωτοβουλίες με το ΕΥ2012 χρηματοδοτήθηκαν κυρίως από κυβερνητικές πηγές, καθώς και από μη κυβερνητικές, και μόνο συμπληρωματικά από ειδικά προγράμματα της ΕΕ και ιδιωτικές εταιρείες. Η εξωτερική αξιολόγηση παρατήρησε ότι «οι πόροι σε είδος και οι μη κοινοτικοί πόροι μπορούν να κινητοποιηθούν αποτελεσματικά και ότι τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις δεν είναι απαραίτητα ευθέως ανάλογα με τα άμεσα επίπεδα δαπανών».

Πλαίσιο και περιεχόμενο των δραστηριοτήτων

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της απόφασης για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Έτους για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (2012), τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν για την επίτευξη των στόχων του ήταν τα εξής: συνέδρια, εκδηλώσεις και πρωτοβουλίες, με την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων - ενημερωτικές, προωθητικές και εκπαιδευτικές εκστρατείες, με χρήση πολυμέσων - ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειριών και ορθών πρακτικών, για παράδειγμα μέσω δικτύων ενδιαφερόμενων φορέων- και έρευνα και έρευνες σε ενωσιακή, εθνική ή περιφερειακή κλίμακα και διάδοση των αποτελεσμάτων. Όλες αυτές οι δραστηριότητες έπρεπε να περιλαμβάνουν όλες τις γενιές, να λαμβάνουν υπόψη την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου και - εφόσον απευθύνονται στο ευρύτερο κοινό - να είναι εύκολα προσβάσιμες (συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία).

Όσον αφορά το ζήτημα του φύλου, αποδείχθηκε ότι δόθηκε πολύ μεγαλύτερη προσοχή στην κατάσταση των ηλικιωμένων γυναικών από ό,τι των ανδρών, συμπεριλαμβανομένου του επιπέδου εκπροσώπησης μεταξύ των ομιλητών και των συμμετεχόντων σε όλες τις εκδηλώσεις. Όσον αφορά τις αναπηρίες (πέραν του γεγονότος ότι αποτέλεσαν αντικείμενο πολλών συζητήσεων ως τέτοιες), ελήφθησαν δεόντως υπόψη από τους περισσότερους διοργανωτές των εκδηλώσεων, αλλά η Επιτροπή παραδέχθηκε ότι ο δικτυακός τόπος του ΕΥ2012 (ο οποίος διέθετε επιλογές για μεγαλύτερες γραμματοσειρές) θα μπορούσε να είχε σχεδιαστεί με ακόμη πιο προσιτό τρόπο για ένα ευρύτερο φάσμα ατόμων.

Εκδηλώσεις σε επίπεδο ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν υπεύθυνη για την υλοποίηση του ΕΥ2012 σε επίπεδο Ένωσης, με μια σειρά από συγκεκριμένα καθήκοντα όπως: σύγκληση συνεδριάσεων με σκοπό τον συντονισμό των δραστηριοτήτων, διευκόλυνση και υποστήριξη δράσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, και ανάδειξη της ενεργού γήρανσης και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών σε θέμα προτεραιότητας στις αντιπροσωπείες της στα κράτη μέλη και στην υποστήριξη των δικτύων σε επίπεδο ΕΕ. Όπως συμβαίνει με κάθε άλλο μείζον θέμα ή με ένα ευρωπαϊκό έτος, πραγματοποιήθηκαν δύο μεγάλες διασκέψεις σε επίπεδο Ένωσης: η εναρκτήρια εκδήλωση στις 18-19 Ιανουαρίου 2012 στην Κοπεγχάγη (κατά τη διάρκεια της δανικής Προεδρίας στο Συμβούλιο) και η

καταληκτική στις 10 Δεκεμβρίου 2012 στη Λευκωσία. Επιπλέον συνέδρια διοργανώθηκαν τον Μάρτιο (για δημοσιογράφους), τον Απρίλιο (για την εταιρική σχέση καινοτομίας), τον Ιούνιο (για την ολοκληρωμένη χάραξη πολιτικής), τον Ιούλιο (για το κοινωνικό δυναμικό της ενεργού γήρανσης) και τον Νοέμβριο (για την εκπαίδευση ενηλίκων), τα περισσότερα από αυτά στις Βρυξέλλες.

Εθνικές, διακρατικές και περιφερειακές εκδηλώσεις

Κατά τη διάρκεια του 2012, καταγράφηκαν 748 πρωτοβουλίες σε μια ειδικά δημιουργημένη βάση δεδομένων, η οποία είναι διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο του EY2012. 585 από αυτές χαρακτηρίστηκαν ως εθνικές πρωτοβουλίες και 163 ως διακρατικές. Μια ενδιαφέρουσα προκαταρκτική σκέψη που διατυπώθηκε από την αξιολόγηση της Ecorys είναι ότι δεδομένου ότι η ΕΕ δεν παρείχε επιχορηγήσεις ανά χώρα, είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς τις δραστηριότητες που προωθήθηκαν λόγω του Έτους από τις δραστηριότητες που αντίθετα πλαισιώθηκαν στο πλαίσιο του Έτους. Ξεχωριστά από τη βάση δεδομένων στον επίσημο δικτυακό τόπο, η AGE Platform Europe παρείχε έναν κατάλογο υποδειγματικών προγραμματισμένων εκδηλώσεων στον οδικό χάρτη που παρουσίασε τον Ιανουάριο του 2012 και τον συμπλήρωσε με πρόσθετες αργότερα. Στο τέλος του EY2012, παρουσιάστηκε μια επικαιροποιημένη έκδοση του χάρτη πορείας, η οποία περιλάμβανε επίσης πολλά παραδείγματα βασικών εγγράφων που τα ίδια τα μέλη του συνασπισμού EY2012 παρήγαγαν το 2012, καθώς και σημαντικό αριθμό δεσμεύσεων και συστάσεων για το μέλλον. Εκτός από τον προαναφερθέντα δικτυακό τόπο της ΕΕ, 19 χώρες δημιούργησαν εθνικούς δικτυακούς τόπους. Οι μισές από τις 30 συμμετέχουσες χώρες όρισαν επίσης εθνικούς πρεσβευτές του EY2012 (συνολικά 115 άτομα, με τον ακριβή αριθμό να ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των 15 κρατών), με προσωπικότητες διαφόρων ειδικοτήτων για την προώθηση της ενεργού γήρανσης και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών στο ευρύτερο κοινό.

Συντονισμός με άλλες πολιτικές και δράσεις της ΕΕ

Όπως αναφέρεται στο άρθρο 9 της απόφασης, η Επιτροπή - από κοινού με τα κράτη μέλη - θα έπρεπε να διασφαλίσει ότι τα μέτρα που λαμβάνονται για την υλοποίηση του Έτους 2012 είναι συνεπή με κάθε άλλο ενωσιακό, εθνικό και περιφερειακό σχέδιο και πρωτοβουλία που συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων του Έτους. Τελικά, το θέμα του Ευρωπαϊκού Έτους για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών μπορεί να αντιστοιχηθεί είτε με τις πολιτικές και τις δράσεις που

υπήρχαν πριν από το 2012, είτε με δραστηριότητες που δρομολογήθηκαν κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του.

Οι στόχοι και τα αποτελέσματά τους

Οι στόχοι που τέθηκαν με την απόφαση ήταν γενικά αδιαμφισβήτητοι, σε σχέση με το γεγονός ότι τα κοινωνικά θέματα παραμένουν κυρίως εθνική αρμοδιότητα. Όπως ανέφερε η Επιτροπή στην τελική της έκθεση, το Ευρωπαϊκό Έτος για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (2012) προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της γηράσκουσας Ευρώπης μέσω της ενεργού γήρανσης στους τομείς της απασχόλησης, της συμμετοχής και της ανεξάρτητης διαβίωσης, εξετάζοντας τόσο τις ανάγκες και τα δικαιώματα των ηλικιωμένων όσο και τις δυνατότητές τους και τη συμβολή τους στην οικονομία και την κοινωνία. Το παρόν μέρος της ανάλυσης σε βάθος εξετάζει καθέναν από τους ειδικούς στόχους χωριστά (έχοντας επίγνωση των μεταξύ τους διασυνδέσεων), και στη συνέχεια τον γενικό στόχο.

Οι ειδικοί στόχοι:

1. Αύξηση της γενικής ευαισθητοποίησης σχετικά με την αξία της ενεργού γήρανσης, εξασφάλιση της υψηλής θέσης της στην πολιτική ατζέντα, προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών και κινητοποίηση του δυναμικού των ηλικιωμένων.

Από τον συνολικό αριθμό των 748 πρωτοβουλιών που καταγράφηκαν στη βάση δεδομένων του EY2012, 158 (21%) ήταν ειδικά αφιερωμένες στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, δεύτερες μετά την ανταλλαγή εμπειριών, και ακολουθούσαν 143 εκδηλώσεις που αφορούσαν ολοκληρωμένη στρατηγική και προγράμματα δράσης. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν 83 εκπαιδεύσεις και 91 χαρακτηρίστηκαν ως συνέδρια, σεμινάρια και δημόσιες συζητήσεις. Η ανάπτυξη εθνικών πολιτικών, στρατηγικών και ολοκληρωμένων προγραμμάτων σε πολλές χώρες (AT, BE, BG, CZ, DE, EE, ES, FR, LT, MT, PL, RO, SE, SI και SK) προσδιορίστηκε από την εξωτερική αξιολόγηση ως απόδειξη του αντικτύπου της πολιτικής του EY2012.

Σε δήλωσή για το Ευρωπαϊκό Έτος για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (2012): The Way Forward, που εγκρίθηκε στις 6 Δεκεμβρίου 2012, το Συμβούλιο έκρινε ότι η δημογραφική αλλαγή στην Ευρώπη μπορεί «να αντιμετωπιστεί επιτυχώς μέσω μιας θετικής

προσέγγισης της πορείας ζωής που εστιάζει στο δυναμικό όλων των γενεών και ιδίως των ηλικιωμένων ομάδων» και συμφώνησε σε μια σειρά πολιτικών μέτρων για την υποστήριξη αυτής της προσέγγισης. Το πιο γενικό -και τελευταίο μεταξύ αυτών- ήταν ότι η προοπτική της ενεργού γήρανσης θα πρέπει να ενσωματωθεί σε όλους τους σχετικούς τομείς πολιτικής, κάτι που μπορεί να είναι αρκετά φιλόδοξο αν ληφθεί σοβαρά και με συνέπεια. Οι κατευθυντήριες αρχές, οι οποίες προσαρτήθηκαν σε αυτή τη σημαντική διακήρυξη, περιγράφονται παρακάτω. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δήλωσε στην τελική της έκθεση ότι θα υποστηριχθούν διάφορα εργαλεία, τα οποία αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του ΕΥ2012 και ότι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής καλούνται να τα αξιοποιήσουν στο έπακρο. Ορισμένες συστάσεις, όπως η επιμήκυνση της επαγγελματικής σταδιοδρομίας και η μακροχρόνια φροντίδα, έχουν συμπεριληφθεί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

2. Τόνωση της συζήτησης, της ανταλλαγής πληροφοριών και της αμοιβαίας μάθησης, ώστε να προωθηθούν οι πολιτικές για την ενεργό γήρανση, να εντοπιστούν και να διαδοθούν οι ορθές πρακτικές και να ενθαρρυνθεί η συνεργασία.

Οι περισσότερες εκδηλώσεις, ιδίως οι εναρκτήριες διασκέψεις, τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο, μπορούν να θεωρηθούν ότι συνέβαλαν στην επίτευξη αυτού του στόχου. Τόσο οι ιστορίες επιτυχίας όσο και τα παραδείγματα συζητήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες (με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό την απονομή ειδικών βραβείων στους καλύτερους σε επτά κατηγορίες, τα οποία διατίθενται στη δημόσια διαθέσιμη βάση δεδομένων). Η ανταλλαγή εμπειριών ήταν πράγματι ο πολυπληθέστερος στόχος (172) μεταξύ των πρωτοβουλιών που καταγράφηκαν στη βάση δεδομένων του ΕΥ2012. Όσον αφορά τη σημασία της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, πρέπει να σημειωθεί ότι από το συνολικό αριθμό των πρωτοβουλιών (748), ο μεγαλύτερος αριθμός (271) αφορούσε τη «γεφύρωση γενεών». Σύμφωνα με την εξωτερική αξιολόγηση, περίπου το 20% των εθνικών συντονιστών ανέφεραν ότι το δικό τους ΕΥ2012 εμπνεύστηκε από πρακτικές από άλλα κράτη μέλη, και ο ίδιος αριθμός αφορούσε τη συμμετοχή οργανώσεων από άλλα κράτη στις εθνικές τους εκδηλώσεις. Όμως, σε γενικότερους όρους, μόνο το 51% των εθνικών ενδιαφερομένων έκρινε ότι αυτός ο συγκεκριμένος στόχος επιτεύχθηκε σε κάποιο βαθμό. Η πλατφόρμα AGE Europe αναγνώρισε, για παράδειγμα, την αξία της δημιουργίας επαφών με πρόσθετες οργανώσεις, και το ΕΥ2012 επέτρεψε σε πολλές νέες να συμμετάσχουν στην

πρωτοβουλία αυτή, τουλάχιστον για τη διάρκεια των εκδηλώσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε ότι ο συγκεκριμένος στόχος επιτεύχθηκε με επιτυχία, με έμφαση στη διάδοση ορθών πρακτικών.

3. Δημιουργία ενός "πλαισίου δέσμευσης και συγκεκριμένης δράσης", το οποίο θα οδηγήσει σε καινοτόμες λύσεις και μακροπρόθεσμες στρατηγικές.

Τα πιο σημαντικά ενδιαφερόμενα μέρη όσον αφορά τον συγκεκριμένο στόχο ήταν τα κράτη μέλη, τα οποία ενθαρρύνονται να ενισχύσουν ή να αναπτύξουν πολιτικές ατζέντες και στρατηγικές για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Κάθε κράτος μέλος το προσέγγισε με διαφορετικό τρόπο, με ορισμένα παραδείγματα εγγράφων υψηλού επιπέδου (όπως το αυστριακό ομοσπονδιακό σχέδιο για τους ηλικιωμένους) και διοικητικών δομών (όπως το βελγικό ομοσπονδιακό συμβούλιο για τους ηλικιωμένους). Το πιο ενδεικτικό παράδειγμα μιας συγκεκριμένης ιδέας που υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του ΕΥ2012 και παραμένει σε χρήση και μετά, είναι ο δείκτης ενεργού γήρανσης (AAI), που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με τη Μονάδα Πληθυσμού της UNECE46 και το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την πολιτική και την έρευνα στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας στη Βιέννη. Ο AAI χρησιμεύει για την προώθηση του αναξιοποίητου δυναμικού των ηλικιωμένων, μετρώντας αναλυτικά - με 22 δείκτες που χρησιμοποιούν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, ξεχωριστά για κάθε χώρα - το επίπεδο στο οποίο ζουν ανεξάρτητη ζωή, συμμετέχουν σε αμειβόμενη απασχόληση και κοινωνικές δραστηριότητες.

Σύμφωνα με την εξωτερική αξιολόγηση, σχεδιάζεται νέος υπολογισμός του δείκτη ενεργού γήρανσης στο μέλλον. Το Συμβούλιο ενέκρινε, στις 6 Δεκεμβρίου 2012, τις κατευθυντήριες αρχές για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, οι οποίες αναφέρονται ως βάση για τη διατήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξη της κληρονομιάς του ΕΥ2012 σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι αρχές περιλαμβάνουν ένα προοίμιο (ξεκινώντας με μια αναφορά στην προβλεπόμενη αύξηση κατά 50% της αναλογίας των ατόμων άνω των 65 ετών προς τα άτομα σε ηλικία εργασίας [15-64 ετών] έως το 2050) και χωρίζονται σε τρία μέρη: Απασχόληση (συμπεριλαμβανομένης της συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, των υγιεινών συνθηκών εργασίας, των στρατηγικών διαχείρισης της ηλικίας, των υπηρεσιών απασχόλησης για τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας, της πρόληψης των διακρίσεων λόγω ηλικίας, των φιλικών προς την απασχόληση φορολογικών συστημάτων/συστημάτων παροχών, της

μεταφοράς εμπειρίας και του συνδυασμού εργασίας και φροντίδας), συμμετοχή στην κοινωνία (συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας του εισοδήματος, της κοινωνικής ένταξης, του εθελοντισμού των ηλικιωμένων, της δια βίου μάθησης, της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και της υποστήριξης των άτυπων φροντιστών) και ανεξάρτητη διαβίωση (συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής της υγείας και της πρόληψης ασθενειών, της προσαρμοσμένης στέγασης και των υπηρεσιών, των προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών μεταφορών, των φιλικών προς την ηλικία περιβαλλόντων και αγαθών και υπηρεσιών και της μεγιστοποίησης της αυτονομίας στη μακροχρόνια φροντίδα). Η χρήση και των δύο προαναφερθέντων μέσων (δείκτης ενεργού γήρανσης και κατευθυντήριες αρχές) περιλαμβάνεται στις συστάσεις της δέσμης κοινωνικών επενδύσεων που πρότείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η οποία καθοδηγεί τη χρήση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Μια απτή συνέχεια του ΕΥ2012 είναι η επιλογή διαφόρων επιχορηγήσεων προς τις αρχές των κρατών μελών για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών για την ενεργό γήρανση. Προκειμένου να επιτευχθεί μια Ευρωπαϊκή Ένωση φιλική προς τη γήρανση έως το 2020, η AGE Platform Europe και ο συνασπισμός των ενδιαφερομένων μερών του ΕΥ2012 πρότειναν ένα Σύμφωνο για τη δημογραφική αλλαγή, το οποίο θα παρέχει το απαραίτητο πολιτικό πλαίσιο για να φέρει σε επαφή ένα ευρύ φάσμα τοπικών και περιφερειακών αρχών και άλλων ενδιαφερομένων μερών, προκειμένου να βρεθούν έξυπνες και καινοτόμες λύσεις για την υποστήριξη της ενεργού και υγιούς γήρανσης και την ανάπτυξη φιλικών προς τη γήρανση περιβαλλόντων. Η ιδέα αυτή υποστηρίχθηκε περαιτέρω με το πλαίσιο ενός εικονικού φόρουμ για τα φιλικά προς την ηλικία περιβάλλοντα (AFE), το οποίο δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 2013. Μέλη του Κοινοβουλίου από τρεις διαφορετικές ομάδες κατέθεσαν ερώτηση σχετικά με το θέμα αυτό στις 13 Μαρτίου 2013 και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απάντησε δύο μήνες αργότερα ότι "προετοιμάζει ένα κοινό σχέδιο με τον ΠΟΥ για την προσαρμογή του παγκόσμιου οδηγού του ΠΟΥ για τις φιλικές προς την ηλικία πόλεις στο ευρωπαϊκό πλαίσιο και για την ανάπτυξη ενός εργαλείου παρακολούθησης". Τα αποτελέσματα θα τροφοδοτήσουν την Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας για την Ενεργό και Υγιή Γήρανση (EIP AHA) και την ομάδα δράσης της με θέμα "Καινοτομία για φιλικές προς την ηλικία, οικοδομημένες πόλεις και περιβάλλοντα". Στο πλαίσιο της προαναφερθείσας EIP-AHA, η ΓΔ SANCO και η ΓΔ CONNECT της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ασχολήθηκαν, μεταξύ άλλων έργων - επίσης με τη συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, και με την

προετοιμασία μιας ευρωπαϊκής έκδοσης των διεθνών κατευθυντήριων γραμμών για φιλικά προς την ηλικία κτίρια, πόλεις και περιβάλλοντα - για να παρουσιάσουν τις βέλτιστες πρακτικές και να τονώσουν την καινοτομία.

4. Προώθηση δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην καταπολέμηση ή την υπέρβαση των διακρίσεων, των στερεοτύπων και των εμποδίων που σχετίζονται με την ηλικία.

Οι περισσότερες από τις δραστηριότητες σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο θα μπορούσαν να καταγραφούν στο πλαίσιο αυτού του ειδικού στόχου, αν και ως προς το περιεχόμενό τους θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν είτε ως ευαισθητοποίηση είτε ως συζήτηση και μάθηση. Η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ηλικίας αναφέρθηκε σε πολλές εκδηλώσεις και έργα, συμπεριλαμβανομένης της πτυχής των ευκαιριών απασχόλησης.

Το σχέδιο "Generations@school" θα μπορούσε να αναφερθεί ως το καλύτερο παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η διευκόλυνση των άμεσων σχέσεων μεταξύ των γενεών μπορεί να χρησιμεύσει για την υπέρβαση των στερεοτύπων που σχετίζονται με την ηλικία. Σύμφωνα με την έκθεση του Ecorys, η πρωτοβουλία αυτή "προώθησε την ιδέα ότι η ενεργός γήρανση και η ενδυνάμωση της νεολαίας μπορούν να συμβαδίζουν και να μην αποτελούν αντικρουόμενες πολιτικές προτεραιότητες". Η έρευνα της εξωτερικής αξιολόγησης μεταξύ των εθνικών συντονιστών ανέδειξε επίσης το γεγονός ότι από τις δημοσιεύσεις που εκπονήθηκαν σε επίπεδο ΕΕ, η μεγαλύτερη ζήτηση αφορούσε το φυλλάδιο "Πώς να προωθήσετε την ενεργό γήρανση στην Ευρώπη", πιθανώς επειδή περιείχε πληροφορίες σχετικά με τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ. Επίσης, το γεγονός ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αποδείχθηκε ότι ήταν η ομάδα-στόχος που προσεγγίστηκε περισσότερο κατά τη διάρκεια του ΕΥ2012, θα μπορούσε να θεωρηθεί θετικό μακροπρόθεσμο για τον συγκεκριμένο στόχο, καθώς οι δραστηριότητες που αναφέρονται σε αυτόν συχνά αντιμετωπίζονται καλύτερα από κοινωνικούς φορείς που διαθέτουν τόσο την εμπειρία όσο και τις γνώσεις στον τομέα της ενεργού γήρανσης, συμπεριλαμβανομένων των απαραίτητων επαφών με τις αρχές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε τον συγκεκριμένο στόχο (που προστέθηκε κατά τη διάρκεια της νομοθετικής διαδικασίας) ως γενικό και οριζόντιο στόχο και, ως εκ τούτου, δεν αποτέλεσε αντικείμενο χωριστής ανάλυσης. Κατά συνέπεια, δεν επισημάνθηκε στα ερωτηματολόγια και την

αξιολόγηση που πραγματοποίησε η Ecorys και δεν εμφανίστηκε στο «δέντρο στόχων» της εν λόγω εξωτερικής αξιολόγησης.

Γενικός στόχος: Η διευκόλυνση της δημιουργίας μιας βιώσιμης κουλτούρας ενεργού γήρανσης στην Ευρώπη, η οποία θα περιλαμβάνει την αλληλεγγύη και τη συνεργασία μεταξύ των γενεών.

Πλήρες κείμενο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 2 της απόφασης: «Ο γενικός στόχος του Ευρωπαϊκού Έτους είναι η διευκόλυνση της δημιουργίας μιας κουλτούρας ενεργού γήρανσης στην Ευρώπη, βασισμένης σε μια κοινωνία για όλες τις ηλικίες. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Έτος ενθαρρύνει και στηρίζει τις προσπάθειες των κρατών μελών, των περιφερειακών και τοπικών αρχών τους, των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών και της επιχειρηματικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, να προωθήσουν την ενεργό γήρανση και να κάνουν περισσότερα για να κινητοποιήσουν το δυναμικό του ταχέως αυξανόμενου πληθυσμού στα τέλη της δεκαετίας των 50 και άνω. Με τον τρόπο αυτό, προάγουν την αλληλεγγύη και τη συνεργασία μεταξύ των γενεών, λαμβάνοντας υπόψη τη διαφορετικότητα και την ισότητα των φύλων. Η προώθηση της ενεργού γήρανσης σημαίνει τη δημιουργία καλύτερων ευκαιριών ώστε οι ηλικιωμένες γυναίκες και άνδρες να μπορούν να διαδραματίσουν το ρόλο τους στην αγορά εργασίας, την καταπολέμηση της φτώχειας, ιδίως της φτώχειας των γυναικών, και του κοινωνικού αποκλεισμού, την προώθηση του εθελοντισμού και της ενεργού συμμετοχής στην οικογενειακή ζωή και την κοινωνία και την ενθάρρυνση της υγιούς γήρανσης με αξιοπρέπεια. Αυτό περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την προσαρμογή των συνθηκών εργασίας, την καταπολέμηση των αρνητικών ηλικιακών στερεοτύπων και των διακρίσεων λόγω ηλικίας, τη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία, την προσαρμογή των συστημάτων δια βίου μάθησης στις ανάγκες του γηράσκοντος εργατικού δυναμικού και τη διασφάλιση ότι τα συστήματα κοινωνικής προστασίας είναι επαρκή και παρέχουν τα κατάλληλα κίνητρα.»

Επιτεύχθηκε ο γενικός στόχος; Σύμφωνα με την έκθεση της Ecorys, το EY2012 «πέτυχε τον απώτερο στόχο του να κινητοποιήσει τους σχετικούς φορείς». Όπως επισημαίνει η Επιτροπή στην έκθεσή της, οι φορείς αυτοί περιλαμβάνουν τα κράτη-μέλη, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές τους, τους κοινωνικούς εταίρους, την κοινωνία των πολιτών και την επιχειρηματική κοινότητα. Όμως, η γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής είχε δίκιο ότι τα μέτρα «θα

πρέπει να είναι ικανά να κερδίσουν το κοινό και να μην είναι μόνο για τους μνημένους». Τελικά, η ευρωπαϊκή κουλτούρα της ενεργού γήρανσης (για όλες τις ηλικίες) θα υπάρξει μόνο εάν αντανακλάται στη δημόσια σφαίρα και σε ολόκληρη την κοινωνία και όχι μόνο στο μυαλό των άμεσα ενδιαφερόμενων ή/και σε φιλόδοξα έγγραφα ή ακόμη και σε νόμους. Ο Συνασπισμός των ενδιαφερομένων μερών του EY2012 δήλωσε στον οδικό χάρτη που παρουσίασε στην εναρκτήρια διάσκεψη στην Κοπεγχάγη ότι "θα ενθαρρύνει την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη και την ΠΟΥ-Ευρώπη να συγκεντρώσουν τους πόρους τους και να συντονίσουν τη δράση τους για να δρομολογήσουν μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργό γήρανση και μια φιλική προς την ηλικία ΕΕ, ώστε να βοηθήσουν την ΕΕ να επιτύχει τον στόχο της "Ευρώπη 2020" για τη δημιουργία έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης στην ΕΕ.

Συμπεράσματα

Η καθιέρωση του Ευρωπαϊκού Έτους για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (2012) επέφερε αύξηση του αριθμού των πρωτοβουλιών που προωθούν την ενεργό γήρανση στα κράτη μέλη της ΕΕ (καθώς και στις τρεις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών που συμμετείχαν). Η έκθεση της Επιτροπής, που δημοσιεύθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2014, υπογράμμισε το γεγονός ότι το EY2012 κινητοποίησε πολυάριθμους κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς και ότι τα κράτη μέλη και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών το χρησιμοποίησαν ως ευκαιρία για την ανάπτυξη νέων πρωτοβουλιών ή την ενίσχυση των υφιστάμενων. Το Συμβούλιο έκρινε ότι το EY2012 «συνέβαλε στη δημιουργία πολιτικής δυναμικής η οποία υπερβαίνει την ευαισθητοποίηση του κοινού και την αλλαγή στάσεων απέναντι στη γήρανση» και ότι η δυναμική αυτή "αποτελεί έκκληση να αξιοποιηθούν αυτά τα επιτεύγματα και να μετατραπούν σε ισχυρή πολιτική κληρονομιά που θα αποφέρει συγκεκριμένα αποτελέσματα, εξασφαλίζοντας την κοινωνική συνοχή και ευημερία και συμβάλλοντας στην ευημερία όλων των γενεών". Όπως συνόψισε ο Γενικός Γραμματέας και το προσωπικό της AGE Platform Europe, «το EY2012 δεν ήταν απλώς μια πρωτοβουλία ευαισθητοποίησης. Το έργο που ξεκίνησε το 2012 θα συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που κινητοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του Έτους».

Τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού Έτους για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (2012) ανταποκρίνονται σε γενικές γραμμές στις προσδοκίες που εκφράστηκαν στο πλαίσιο

της δημόσιας διαβούλευσης που πραγματοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πριν από την υποβολή της νομοθετικής της πρότασης και αναφέρονται στην εκ των προτέρων αξιολόγηση που δημοσιεύθηκε μαζί της. Υπογραμμίστηκε η ευαισθητοποίηση και η μεγαλύτερη εστίαση της πολιτικής και της δημόσιας πολιτικής ατζέντας, καθώς και «η αναγνώριση και η υποστήριξη των ατόμων που ήδη εργάζονται σε αυτά τα θέματα, η ανταλλαγή ορθών πρακτικών, καινοτόμων προσεγγίσεων και νέων συνεργειών μεταξύ των υφιστάμενων φορέων». Οι ειδικοί στόχοι του ΕΥ2012 (προώθηση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών, αύξηση της πολιτικής ευαισθητοποίησης και δημιουργία συγκεκριμένων δράσεων υπέρ της ενεργού γήρανσης και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών) επιτεύχθηκαν στο βαθμό που θα μπορούσε εύλογα να αναμένεται από το ύψος των ανθρωπίνων, οικονομικών και οργανωτικών πόρων που δεσμεύτηκαν. Το εγχείρημα περιέχει καλές πρακτικές για το πώς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε σύνθετα κοινωνικά ζητήματα, σχετικά με όλη την Ευρώπη. Το συμπέρασμα, με βάση τα στοιχεία που συλλέχθηκαν, θα ήταν να επικεντρωθούμε λιγότερο στη συνέχεια με προηγούμενες ασκήσεις του ίδιου τύπου (όπως προσπάθησε να κάνει το ΕΥ2012), και περισσότερο στη διασφάλιση ενός αποτελέσματος κληρονομιάς - συνεχίζοντας να υποστηρίζουμε τις νέες ή ενισχυμένες δραστηριότητες και διαδικασίες που σχετίζονται, στην προκειμένη περίπτωση, με την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. (26)

7. Εθελοντισμός και τρίτη ηλικία στην Αμερική

Τις επόμενες δύο δεκαετίες, ο αριθμός των Αμερικανών ηλικίας 55 ετών και άνω θα αυξηθεί από 76 εκατομμύρια σε 110 εκατομμύρια, καθώς η μεγάλη γενιά του baby-boom συνεχίζει να γερνάει. Η υγεία και η ευημερία των ηλικιωμένων Αμερικανών είναι σημαντική για ολόκληρη την κοινωνία, και όσο περισσότερο μπορούν να ζουν ανεξάρτητα, τόσο μικρότερο θα είναι το κοινωνικό κόστος για το σύνολο της κοινωνίας. Το κατά πόσον οι ηλικιωμένοι Αμερικανοί μπορούν να καθυστερήσουν ή να αποτρέψουν την αναπηρία που συνδέεται με την προχωρημένη ηλικία θα εξαρτηθεί εν μέρει από το πώς περνούν τον χρόνο τους μετά τη συνταξιοδότησή τους. (27)

Ένας αυξανόμενος όγκος ερευνών δείχνει ότι οι ηλικιωμένοι ενήλικες που συμμετέχουν σε κοινωνικές και κοινοτικές δραστηριότητες διατηρούν την ψυχική και σωματική τους υγεία περισσότερο από τους άλλους ηλικιωμένους (28). Οι εθελοντικές δραστηριότητες είναι ένας τρόπος

να παραμείνει κανείς κοινωνικά ενεργός μετά τη συνταξιοδότηση (29). Πέρα από τα πιθανά οφέλη για την υγεία των εθελοντών, οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, οι κυβερνήσεις και οι κοινοτικές ομάδες θεωρούν ότι η ενίσχυση του εθελοντισμού μεταξύ του αυξανόμενου ηλικιωμένου πληθυσμού προάγει διάφορους συμπληρωματικούς στόχους, όπως: Η παροχή υπηρεσιών σε όσους έχουν ανάγκη σε μια εποχή μειωμένων κρατικών πόρων. Η βοήθεια στη λειτουργία μη κερδοσκοπικών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των εκκλησιών, των κοινοτικών ομάδων και των πολιτικών κομμάτων, και καλλιέργεια μιας νέας γενιάς ηγετών. Η ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών με τη συμμετοχή περισσότερων ανθρώπων στην κοινότητα (Morrow-Howell 2010). Πολλοί τοπικοί και εθνικοί κυβερνητικοί αξιωματούχοι πιστεύουν ότι η αύξηση του εθελοντισμού μεταξύ των ηλικιωμένων θα ήταν μια κατάσταση "win-win", με πολλαπλούς ωφελημένους.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ένα Συμβούλιο του Λευκού Οίκου για τη Γήρανση το 2005, ζήτησε την ενίσχυση των ευκαιριών εθελοντισμού για τους ηλικιωμένους Αμερικανούς (30) και το 2009, ο Πρόεδρος Barack Obama υπέγραψε το νόμο "Edward M. Kennedy Serve America Act", ο οποίος στοχεύει στην αύξηση των ευκαιριών εθελοντικής υπηρεσίας για τους ηλικιωμένους (31). Άλλες ανεπτυγμένες χώρες, πολλές από τις οποίες γερνούν πολύ ταχύτερα από τις Ηνωμένες Πολιτείες, προσπαθούν επίσης να αξιοποιήσουν τα οφέλη του εθελοντισμού για τις κοινωνίες τους και για τους ηλικιωμένους πληθυσμούς τους (28,32).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες καταγράφεται μεγάλη πτώση μετά την ηλικία των 80 ετών και στην Αυστραλία μετά την ηλικία των 85 ετών (33). Οι ηλικιωμένοι τείνουν να αφιερώνουν πολύ περισσότερες ώρες σε εθελοντικές δραστηριότητες από ό,τι οι μεσήλικες και οι νεότεροι ενήλικες. Οι Αμερικανοί ηλικίας 65 ετών και άνω αφιέρωναν κατά μέσο όρο 96 ώρες ετησίως, σχεδόν δύο ώρες εβδομαδιαίως, σε εθελοντικές δραστηριότητες το 2010. Η διάμεσος ήταν 48 ώρες για τους Αμερικανούς ηλικίας 35 έως 44 ετών και 40 ώρες για τους Αμερικανούς ηλικίας 25 έως 34 ετών. Περίπου το 9% των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω εργάστηκαν τουλάχιστον 500 ώρες το προηγούμενο έτος, 10 ή περισσότερες ώρες την εβδομάδα. Ο διάμεσος αριθμός ωρών εθελοντικής εργασίας για τον πληθυσμό 65 ετών και άνω ήταν παρόμοιος στον Καναδά και την Αυστραλία - περίπου 100.

Ακόμη και αν τα ποσοστά εθελοντών και οι χρονικές δεσμεύσεις παραμείνουν τα ίδια, ο αριθμός των εθελοντών και ο συνδυασμένος χρόνος που συνεισφέρουν στις εθελοντικές δραστηριότητες θα συνεχίσουν να αυξάνονται καθώς οι πληθυσμοί γερνούν (34). Εάν οι πρόσφατες προσπάθειες για την προσέλκυση των ηλικιωμένων στον εθελοντισμό είναι επιτυχείς, οι τάξεις των εθελοντών θα μπορούσαν να διογκωθούν. Ποιος είναι πιο πιθανό να είναι εθελοντής; Σε γενικές γραμμές, οι ηλικιωμένοι έχουν περισσότερες πιθανότητες να συμμετάσχουν σε μια οργανωμένη εθελοντική προσπάθεια εάν είναι υψηλά μορφωμένοι, έχουν υψηλότερο εισόδημα, εργάζονται τουλάχιστον με μερική απασχόληση, είναι παντρεμένοι και έχουν σύζυγο που επίσης εργάζεται εθελοντικά (30). Τα άτομα που έχουν ολοκληρώσει περισσότερες σπουδές και που εργάστηκαν σε υψηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας έχουν περισσότερες δεξιότητες και εμπειρία που έχουν αξία για τις οργανώσεις. Μπορεί επίσης να αισθάνονται πιο σίγουροι για την ικανότητά τους να συνεισφέρουν σημαντικά (35). Τα άτομα με υψηλότερο εισόδημα έχουν επίσης πιο ποικίλες κοινωνικές διασυνδέσεις και είναι πιο πιθανό να τους ζητηθεί να προσφέρουν εθελοντικά (36).

Επίσης, οι πλουσιότεροι άνθρωποι μπορεί να αισθάνονται μια υποχρέωση, που απορρέει από την υψηλότερη κοινωνική τους θέση, να συνεισφέρουν χρόνο στην κοινότητά τους. Για παρόμοιους λόγους, οι άνθρωποι που εργάζονται είναι πιο πιθανό να προσφέρουν εθελοντική εργασία από εκείνους που δεν εργάζονται, παρόλο που φαίνεται να έχουν λιγότερο χρόνο γι' αυτό. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αυστραλία και τον Καναδά, οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να προσφέρουν εθελοντική εργασία από ό,τι οι άνδρες, αλλά οι άνδρες συχνά συνεισφέρουν περισσότερες ώρες όταν προσφέρουν εθελοντική εργασία (28). Ωστόσο, μια μελέτη για τον εθελοντισμό στην Ευρώπη διαπίστωσε ότι οι άνδρες είναι πιο πιθανό να προσφέρουν εθελοντική εργασία από ό,τι οι γυναίκες σε εννέα από τις 12 χώρες που μελετήθηκαν, αν και μόνο στο Ισραήλ το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων ήταν σημαντικό (32,37).

Μελέτες σε διάφορες χώρες δείχνουν ότι οι πιο ομοιογενείς πληθυσμοί είναι πιο πιθανό να προσφέρουν εθελοντική εργασία, επειδή οι άνθρωποι εμπιστεύονται άτομα σαν τους εαυτούς τους. Η εμπιστοσύνη είναι σημαντική, διότι οι άνθρωποι αισθάνονται πιο άνετα να προσφέρουν εθελοντική εργασία αν πιστεύουν ότι οι άλλοι θα καταβάλουν την ίδια προσπάθεια με αυτούς, ότι δεν θα χρειαστεί να κάνουν περισσότερα από όσα τους αναλογούν (28).

Πολλοί άνθρωποι μπαίνουν στον επίσημο εθελοντισμό μέσω συλλόγων, εκκλησιών ή άλλων οργανώσεων των οποίων είναι μέλη (38), επομένως οι "ενταγμένοι" είναι πιο πιθανό να γίνουν εθελοντές. Οι άνθρωποι που εργάστηκαν εθελοντικά στο παρελθόν είναι πιο πιθανό να το ξανακάνουν, και όσοι έχουν ιστορικό εθελοντισμού είναι πιθανό να συνεχίσουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από εκείνους που δεν το έκαναν. Αυτοί που είναι εθελοντές σε μεγαλύτερες ηλικίες είναι συχνά οι ίδιοι άνθρωποι που ήταν εθελοντές όταν ήταν νεότεροι. Τα άτομα που ασκούν ενεργά τη θρησκεία τους είναι πολύ πιο πιθανό να προσφέρουν εθελοντική εργασία από τα άτομα που δεν το κάνουν. Πράγματι, η βοήθεια σε εκκλησιαστικές δραστηριότητες είναι ένας από τους πιο συνηθισμένους τρόπους εθελοντισμού των ηλικιωμένων, ιδίως στις Ηνωμένες Πολιτείες (30,37,38).

Η κατάσταση της υγείας καθορίζει επίσης κατά πόσον ένα ηλικιωμένο άτομο αφιερώνει χρόνο για εθελοντισμό (30). Καθώς οι άνθρωποι γερνούν, πολλοί θα αναπτύξουν προβλήματα υγείας ή αναπηρίες διαφορετικής σοβαρότητας, τα οποία μπορεί να αποτελέσουν σημαντικό εμπόδιο για την εθελοντική εργασία (32). Ο εθελοντισμός ενισχύει την υγεία; Οι ερευνητές έχουν εντοπίσει μια σειρά από οφέλη για την υγεία που συνδέονται με την εθελοντική δραστηριότητα μεταξύ των ηλικιωμένων. Ωστόσο, το αν οι άνθρωποι επιλέγουν να προσφέρουν εθελοντική εργασία εξαρτάται από την υγεία τους, γεγονός που καθιστά δύσκολο να προσδιοριστεί ο βαθμός στον οποίο η καλύτερη υγεία των εθελοντών σε σύγκριση με τους μη εθελοντές μπορεί να αποδοθεί στον ίδιο τον εθελοντισμό. Μεταξύ των οφελών για την υγεία που ενδεχομένως αποδίδονται στον εθελοντισμό είναι: η Βελτίωση της αυτοαναφερόμενης υγείας. Οι εθελοντές τείνουν να έχουν υψηλότερη αίσθηση αυτοεκτίμησης και προσωπικού ελέγχου, τα οποία συνδέονται με την υιοθέτηση καλών συμπεριφορών υγείας. Για ορισμένους ηλικιωμένους, ο εθελοντισμός παρέχει έναν αντιπερισπασμό από τα δικά τους σωματικά ή προσωπικά προβλήματα, ενθαρρύνοντας μια πιο θετική στάση απέναντι στην υγεία τους. Όλοι αυτοί οι παράγοντες συμβάλλουν ώστε οι εθελοντές να είναι πιο πιθανό από άλλους να δηλώσουν ότι έχουν καλή ή καλύτερη υγεία (29,37–39). Πολλοί ηλικιωμένοι αναπτύσσουν αρθρίτιδα και άλλα προβλήματα υγείας που περιορίζουν την ικανότητά τους να περπατούν, να ντύνονται και να εκτελούν βασικές εργασίες απαραίτητες στην καθημερινή ζωή (40). Η τακτική σωματική δραστηριότητα μπορεί να επιβραδύνει ή να αντιστρέψει τη σωματική παρακμή αυξάνοντας την καρδιαγγειακή λειτουργία και βελτιώνοντας την ευλυγισία και τη δύναμη, επιβραδύνοντας έτσι ή αντιστρέφοντας τις

επιπτώσεις της αρθρίτιδας και άλλων περιοριστικών καταστάσεων. Ο εθελοντισμός ενισχύει τη σωματική δραστηριότητα επειδή συχνά απαιτεί μετακινήσεις από και προς τον τόπο του εθελοντισμού και καθήκοντα που περιλαμβάνουν σωματική δραστηριότητα - για παράδειγμα, μαγείρεμα και σερβίρισμα φαγητού, κηπουρική ή αλληλεπίδραση με παιδιά (41,42).

Ενώ πολλοί ηλικιωμένοι παραμένουν σε πνευματική εγρήγορση, πολλοί άλλοι βλέπουν μείωση της γνωστικής τους λειτουργίας: Οι αναμνήσεις τους είναι λιγότερο σίγουρες, ο εκτελεστικός τους σχεδιασμός ή η ικανότητά τους να σχεδιάζουν και να εκτελούν καθημερινές δραστηριότητες επιβραδύνεται και δυσχεραίνεται (43). Η διανοητική διέγερση που δημιουργείται από τον σχεδιασμό και την εκτέλεση διαφόρων εθελοντικών καθηκόντων βοηθά στην επιβράδυνση ή την αντιστάθμιση αυτής της παρακμής (44). Ο εθελοντισμός περιλαμβάνει συχνά την αλληλεπίδραση και τον συντονισμό σχεδίων με άλλους και την υποχρέωση να εκτελέσει εγκαίρως μια εργασία (για παράδειγμα, την οργάνωση και το σερβίρισμα φαγητού για μια εκκλησιαστική εκδήλωση). Η σωματική δραστηριότητα και η καρδιαγγειακή προπόνηση ενισχύουν επίσης τη γνωστική λειτουργία των ανθρώπων, μεταξύ άλλων, αυξάνοντας την εγκεφαλική δραστηριότητα (43).

Μια πρόσφατη μελέτη που χρησιμοποίησε δεδομένα από τη Μελέτη Υγείας και Συνταξιοδότησης (HRS) έδειξε ότι μια μέτρια εθελοντική δραστηριότητα μείωσε τον κίνδυνο υπέρτασης, παράγοντα κινδύνου για καρδιαγγειακές παθήσεις, νεφρική ανεπάρκεια και γνωστική εξασθένηση (45). "Ο εθελοντισμός αυξάνει την ψυχολογική ευημερία εν μέρει επειδή οδηγεί τους ανθρώπους να αισθάνονται ότι έχουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνία και ότι η ύπαρξή τους είναι σημαντική" - ένας παράγοντας που αναφέρεται ως "σημασία" από ορισμένους ερευνητές (39). Αυτό συμβάλλει στην πρόληψη ή τη μείωση της κατάθλιψης. Μια ιαπωνική μελέτη σε ηλικιωμένους διαπίστωσε ότι οι εθελοντές είχαν χαμηλότερα ποσοστά κατάθλιψης από τους μη εθελοντές (37) - ορισμένες μελέτες έχουν καταγράψει παρόμοια ευρήματα για τους Αμερικανούς (28,46).

Αρκετές μελέτες έχουν καταδείξει ότι ο εθελοντισμός συνδέεται με χαμηλότερα ποσοστά θνησιμότητας και μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής. Οι Musick et al. (1999) διαπίστωσαν ότι οι εθελοντές ηλικίας 65 ετών και άνω είχαν χαμηλότερη θνησιμότητα από τους μη εθελοντές σε μια περίοδο παρακολούθησης περίπου επτά ετών (47). Οι Luoh & Herzog (2002) διαπίστωσαν ότι ο εθελοντισμός, τουλάχιστον μέχρι 100 ώρες ετησίως, οδήγησε σε καλύτερη υγεία και χαμηλότερη

θνησιμότητα (29). Μια άλλη μελέτη διαπίστωσε ότι οι ηλικιωμένοι εθελοντές σε μια κομητεία της Καλιφόρνιας είχαν 44% χαμηλότερη θνησιμότητα από τους υπόλοιπους σε διάστημα περίπου πέντε ετών (39).

Οι πρώτες μελέτες ενός εθελοντικού προγράμματος, του Experience Corps (EC) στη Βαλτιμόρη, δείχνουν ότι ακόμη και μεταξύ των λιγότερο υγιών, φτωχότερων και καθιστικών ατόμων, η επιθυμία για εθελοντισμό είναι μεγάλη και ο εθελοντισμός μπορεί να έχει οφέλη για την υγεία. Τα αποτελέσματα μιας τρέχουσας τυχαιοποιημένης διπλά τυφλής μελέτης των εθελοντών του Experience Corps θα βοηθήσουν να προσδιοριστεί κατά πόσον τα οφέλη για την υγεία που παρατηρούνται από τον εθελοντισμό παρατηρούνται, ανεξάρτητα από την αρχική κατάσταση της υγείας. Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζονται τα ευρήματα από τις πρώτες μελέτες του προγράμματος Experience Corps και ορισμένα προκαταρκτικά αποτελέσματα της τρέχουσας τυχαιοποιημένης μελέτης. Τα προγράμματα Experience Corps στη Βαλτιμόρη και σε ορισμένες άλλες περιοχές των ΗΠΑ θεωρούνται επιτυχημένες προσπάθειες για την προαγωγή της υγείας και της ευημερίας των ηλικιωμένων εθελοντών, καθώς και για τη βοήθεια των παιδιών σε σχολεία με χαμηλές επιδόσεις σε περιοχές με χαμηλό εισόδημα. Το πρόγραμμα EC συνδυάζει ηλικιωμένους εθελοντές με δημοτικά σχολεία όπου χρησιμεύουν ως δάσκαλοι και μέντορες για τους μαθητές. Το πρόγραμμα στοχεύει στην επίτευξη μιας «κρίσιμης μάζας» εθελοντών στα σχολεία ώστε να επιτευχθούν σημαντικές βελτιώσεις στις ακαδημαϊκές επιδόσεις, στη σχολική ατμόσφαιρα, στη διατήρηση των εκπαιδευτικών και στη συμμετοχή της κοινότητας/των γονέων (48). Οι εθελοντές Experience Corps προσλαμβάνονται από γειτονιές κοντά στα σχολεία με χαμηλές επιδόσεις που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Τείνουν να είναι χαμηλότερου εισοδήματος, λιγότερο μορφωμένοι και μη λευκοί - άτομα που συνήθως έχουν λιγότερες πιθανότητες να προσφέρουν εθελοντική εργασία. Οι δυνητικοί εθελοντές πρέπει να περάσουν από έλεγχο ιστορικού, να συμμετάσχουν σε μια αρχική εκπαίδευση μιας εβδομάδας και σε συνεχή εκπαίδευση που σχετίζεται με τις δραστηριότητες καθοδήγησης και να είναι πρόθυμοι να δεσμεύονται για περίπου 15 ώρες την εβδομάδα στο δημοτικό τους σχολείο για το ακαδημαϊκό έτος. Οι εθελοντές προσλαμβάνονται και εκπαιδεύονται σε ομάδες, ώστε να εξασφαλίζεται μια κρίσιμη παρουσία στα σχολεία που υπηρετούν. Για να αντισταθμίσουν τα έξοδα ταξιδιού, γεύματος και άλλα έξοδα που σχετίζονται με αυτή την υπηρεσία

υψηλής έντασης, πολλοί λαμβάνουν μια μικρή υποτροφία μέσω του προγράμματος Americorps. Τα προγράμματα Experience Corps σχεδιάστηκαν για να προάγει την καλύτερη υγεία των εθελοντών μέσω τριών οδών:

- Σωματική δραστηριότητα, όπως η μετακίνηση από και προς το σχολείο και το περπάτημα γύρω από το σχολικό κτίριο (49).
- Κοινωνική εμπλοκή: αλληλεπίδραση με τους εκπαιδευτικούς, το προσωπικό του Experience Corps και άλλους εθελοντές.
- Γνωστική διέγερση: διδασκαλία μαθητών, προετοιμασία για τις συνεδρίες διδασκαλίας και εκπαίδευση (48,50). Το πρόγραμμα παρείχε μια μοναδική ευκαιρία για την αξιολόγηση των επιπτώσεων του εθελοντισμού στην υγεία και την ευημερία των ατόμων με την πάροδο του χρόνου, καθώς και για τη μέτρηση της επιτυχίας του στη βελτίωση των σχολείων και την αύξηση των ακαδημαϊκών επιδόσεων των μαθητών.

Στο πρόγραμμα της Βαλτιμόρης, που ξεκίνησε το 1999, οι εθελοντές ήταν ηλικίας 60 έως 86 ετών, κυρίως γυναίκες και Αφροαμερικανοί. Η πλειονότητα ήταν απόφοιτοι λυκείου που ανέφεραν μέτρια έως καλή υγεία. Όταν ξεκίνησαν το πρόγραμμα, πολλοί ανέφεραν περιορισμούς στην κινητικότητα με το περπάτημα ή το ανέβασμα σκαλοπατιών, δυσκολία σε γνωστικές εργασίες όπως η ανάγνωση ενός χάρτη (Tan et al. 2009, Fried et al. 2004) και δυσκολία στην εκτέλεση δοκιμασιών εκτελεστικού σχεδιασμού (44). Οι εθελοντές του Experience Corps Βαλτιμόρης που δήλωσαν ότι είχαν λίγη σωματική δραστηριότητα κατά την έναρξη του προγράμματος ανέφεραν ότι είχαν διπλασιάσει το επίπεδό τους μετά από τέσσερις έως οκτώ μήνες (40,49). Όσοι δήλωσαν ότι ήταν ήδη σωματικά δραστήριοι κατά την έναρξη του προγράμματος διατήρησαν ή αύξησαν ελαφρώς τα επίπεδα δραστηριότητάς τους (40). Μετά από τρία χρόνια συμμετοχής στο πρόγραμμα, οι Αφροαμερικανοί εθελοντές του Experience Corps ανέφεραν ότι περπατούσαν περισσότερο (31% περισσότερα τετράγωνα) και ανέβαιναν περισσότερες σκάλες από ό,τι πριν, ενώ μια ομάδα σύγκρισης μη εθελοντών δεν αύξησε τη δραστηριότητά τους (51). Οι εθελοντές έκαψαν περισσότερες θερμίδες τέσσερις έως έξι μήνες μετά την έναρξη της εθελοντικής τους δέσμευσης, ενώ η ομάδα σύγκρισης στην πραγματικότητα έκαψε λιγότερες (49). Η πλειονότητα των εθελοντών στο πρόγραμμα Experience Corps αύξησε τη δύναμη και την ενέργειά της και μείωσε τον χρόνο που αφιέρωναν στην

παρακολούθηση τηλεόρασης. Οι εθελοντές που ανέφεραν ότι είχαν καλή υγεία όταν ξεκίνησαν το πρόγραμμα επωφελήθηκαν περισσότερο: Ήταν σε θέση να περπατούν και να ανεβαίνουν σκάλες γρηγορότερα μετά από μόλις τέσσερις έως οκτώ μήνες (31). Οι εθελοντές είχαν επίσης λιγότερες πιθανότητες να παρατηρήσουν μείωση της ταχύτητας του βαδίσματός τους με την πάροδο του χρόνου σε σχέση με παρόμοια άτομα σε μια ομάδα ελέγχου.

Βελτίωση της ψυχικής υγείας και λειτουργίας

Βάσει ανεπίσημων αναφορών των συμμετεχόντων, ο εθελοντισμός στο Experience Corps Βαλτιμόρης φαίνεται ότι οδήγησε σε βελτίωση της γνωστικής ικανότητας και σε λιγότερα συμπτώματα κατάθλιψης (43,49). Οι εθελοντές ανέφεραν ότι διάβαζαν περισσότερα βιβλία και περιοδικά, επέλεγαν πιο δραστήριες και πνευματικά απαιτητικές δραστηριότητες (όπως σταυρόλεξα) και παρακολουθούσαν λιγότερο τηλεόραση μετά την έναρξη της εθελοντικής τους δέσμευσης από ό,τι προηγουμένως. Σε μια μελέτη για την εγκεφαλική λειτουργία, ένα δείγμα εθελοντών από τη Βαλτιμόρη παρουσίασε αυξημένη εγκεφαλική δραστηριότητα κατά την εκτέλεση εκτελεστικών καθηκόντων, οξύτερη μνήμη και μεγαλύτερη ικανότητα σχεδιασμού και εκτέλεσης καθηκόντων μετά από έξι μήνες στο πρόγραμμα. Τα αποτελέσματα αυτά είναι ελπιδοφόρα επειδή πραγματοποιήθηκαν μεταξύ ατόμων με σχετικά υψηλό κίνδυνο γνωστικής εξασθένησης, σύμφωνα με τα τεστ που χορηγήθηκαν στους ηλικιωμένους ενήλικες πριν ξεκινήσουν την εθελοντική τους δέσμευση. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν τη δυνατότητα ενός εθελοντικού προγράμματος να βελτιώσει τη γνωστική και εγκεφαλική υγεία μέσω της αύξησης της γνωστικής, σωματικής και κοινωνικής δραστηριότητας (43).

Καλύτερη συνολική υγεία

Οι μετρηθείσες βελτιώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία, μαζί με τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με άλλους εθελοντές, μαθητές και προσωπικό του σχολείου, συνέβαλαν στο να έχουν οι εθελοντές καλύτερη (ή τουλάχιστον την ίδια) συνολική υγεία με εκείνη που είχαν πριν από την έναρξη του προγράμματος. Ακόμη και η διατήρηση της υγείας μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής, επειδή πολλοί εθελοντές είχαν ήδη παθήσεις που επιδεινώνονται με την πρόοδο της ηλικίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν επίσης ότι τα άτομα με καλή υγεία ωφελήθηκαν περισσότερο από το πρόγραμμα και τις

δραστηριότητες εθελοντισμού Experience Corps από ό,τι εκείνοι που ανέφεραν αρχικά ότι είχαν καλή ή άριστη υγεία.

Οφέλη για τα παιδιά και τα σχολεία

Το πρόγραμμα Experience Corps φαίνεται επίσης να έχει επιτύχει τους άλλους σημαντικούς στόχους του: τη βελτίωση των ακαδημαϊκών επιδόσεων και της σχολικής λειτουργίας. Για να επιτευχθεί η κρίσιμη μάζα που είναι απαραίτητη για να έχει αντίκτυπο στις τάξεις και το σχολείο, τουλάχιστον ένας εθελοντής τοποθετήθηκε σε κάθε τάξη ΕΚ, με επιπλέον εθελοντές Experience Corps στη βιβλιοθήκη ή στα διοικητικά γραφεία. Ο στόχος ήταν να απελευθερωθεί μέρος του χρόνου των εκπαιδευτικών στην τάξη, καθώς και να εμπλουτιστούν οι εμπειρίες των μεμονωμένων μαθητών. Ενώ ορισμένοι εκπαιδευτικοί και διοικητικοί ήταν αρχικά επιφυλακτικοί για το αν αυτοί οι μεγαλύτεροι σε ηλικία και άπειροι εθελοντές θα βοηθούσαν αντί να εμποδίζουν τις δραστηριότητές τους, οι περισσότεροι τους αποδέχτηκαν και τους εκτίμησαν. Πολλοί εκπαιδευτικοί και σχολικοί υπάλληλοι ανέφεραν ότι η εμπειρία τους άλλαξε τη γνώμη τους για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εθελοντές. Σε αυτά τα σχολεία με χαμηλές επιδόσεις που συχνά μαστίζονται από προβλήματα συμπεριφοράς, πολλοί εκπαιδευτικοί θεώρησαν ότι οι καθηγητές του Experience Corps συνέβαλαν στη δημιουργία θετικής ατμόσφαιρας που ευνοούσε τη μάθηση. Υπήρχαν επίσης πιο αντικειμενικές μετρήσεις της επιτυχίας. Τα παιδιά στις τάξεις με εθελοντές Experience Corps σημείωσαν υψηλότερες βαθμολογίες σε τυποποιημένα τεστ ανάγνωσης (50). Οι μαθητές νηπιαγωγείου σε τάξεις Experience Corps αύξησαν το λεξιλόγιό τους και τη γνώση του αλφαβήτου. Σε σύγκριση με άλλα σχολεία, λιγότερα παιδιά στα σχολεία Experience Corps παραπέμφθηκαν στο κεντρικό γραφείο για κακή συμπεριφορά. Οι παραπομπές στο γραφείο μειώθηκαν κατά 50 τοις εκατό σε δύο από τα σχολεία Experience Corps και κατά 34% σε ένα άλλο. (52)

Τα οφέλη του εθελοντισμού

Τα ευρήματα από το Experience Corps και τις έρευνες στις Ηνωμένες Πολιτείες και στο εξωτερικό έχουν συνεισφέρει ένα σύνολο στοιχείων που υποδηλώνουν ότι ο εθελοντισμός μπορεί να ενισχύσει την ευημερία των ηλικιωμένων και ότι τα προγράμματα μπορούν να σχεδιαστούν έτσι ώστε να αξιοποιήσουν τα στοιχεία εκείνα της εθελοντικής εμπειρίας που οδηγούν σε καλύτερη υγεία.

Τα αποτελέσματα του Experience Corps υποδηλώνουν επίσης ότι ενήλικες με χαμηλότερο εισόδημα μπορούν να προσληφθούν σε εντατικά προγράμματα εθελοντισμού και ότι και αυτοί βλέπουν πραγματική βελτίωση της υγείας τους. Ο εθελοντισμός είναι επίσης μια παραγωγική δραστηριότητα που ενισχύει πολύτιμους ανθρώπινους πόρους και σχέσεις στην κοινότητα γενικότερα (36,53). Ευρύτερες προσπάθειες για την προσέλκυση των ηλικιωμένων στον εθελοντισμό και τη διατήρηση των εθελοντών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα θα μπορούσαν να προσφέρουν τόσο υγειονομικά όσο και κοινωνικά οφέλη για τις χώρες που αντιμετωπίζουν ταχεία γήρανση του πληθυσμού. Ωστόσο, μεγάλο μέρος της έρευνας για τον εθελοντισμό δεν έχει ακόμη λάβει υπόψη το γεγονός ότι οι υγιείς άνθρωποι είναι πιο πιθανό να είναι εθελοντές. Για να ενημερωθούν οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων σχετικά με τα οφέλη για τη δημόσια υγεία από τις εθελοντικές δεσμεύσεις, η μελλοντική έρευνα πρέπει να είναι σε θέση να προσδιορίσει ποια θα ήταν τα οφέλη του εθελοντισμού εάν η απόφαση για εθελοντισμό ήταν ανεξάρτητη από την αρχική κατάσταση της υγείας. (27)

8. Συμπεράσματα

Η συνταξιοδότηση αποτελεί μια από τις σημαντικότερες αλλαγές στη ζωή του ανθρώπου. Ο συνταξιούχος καλείται να διαφοροποιήσει συνήθειες πολλών ετών και αν αυτό θα είναι προς το καλύτερο ή το χειρότερο εξαρτάται κυρίως από την προσωπικότητα, την ψυχολογία, την οικογένεια, τον κοινωνικό περίγυρο και την οικονομική κατάστασή του. Την περίοδο της συνταξιοδότησης ο χρόνος γίνεται περισσότερο αντιληπτός στην καθημερινότητα του ανθρώπου. Πλέον κατανοεί πιο εύκολα πόσο σημαντική είναι η διατήρηση της ποιότητας ζωής του. Η συνταξιοδότηση επηρεάζει την ποιότητα ζωής, και τα άτομα μπορεί να εμφανίσουν αρνητικά ή θετικά συναισθήματα.

Είναι γεγονός πως με τη συνεχή αύξηση του προσδόκιμου ζωής σχεδόν όλες οι χώρες αντιμετωπίζουν μεγάλη αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που είναι κοντά στην ηλικία να λάβει σύνταξη γήρατος. Γίνονται αρκετές προτάσεις για να ενθαρρυνθούν οι γηράσκοντες εργαζόμενοι να αναβάλουν τη συνταξιοδότηση, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της ηλικίας συνταξιοδότησης. Ωστόσο, η επιτυχία αυτών των πολιτικών στη μείωση των συνολικών κρατικών δαπανών εξαρτάται εν μέρει από τις πιθανές επιπτώσεις της καθυστέρησης της συνταξιοδότησης στην υγεία. Για παράδειγμα, εάν οι συνταξιούχοι αισθάνονται λιγότερο άγχος και μπορούν να αφιερώνουν

περισσότερο χρόνο σε υγιείς ασχολίες, τότε η αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης θα οδηγήσει πιθανώς σε αύξηση των δαπανών για την υγεία. Από την άλλη πλευρά, εάν η ζωή των συνταξιούχων δεν έχει σκοπό και είναι πιο καθιστική από τη ζωή των μη συνταξιούχων, τότε η αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης μπορεί να μειώσει τις δαπάνες για την υγεία.

Οι χώρες προσπαθούν να λάβουν μέτρα σχετικά με τον μεγάλο αριθμό των ατόμων που φτάνουν στην ηλικία συνταξιοδότησης. Ωστόσο, οι συνέπειες της γήρανσης της κοινωνίας, τόσο οι γνωστές όσο και οι λιγότερο αντιληπτές, είναι αναπόφευκτα ορατές. Η συνταξιοδότηση έγινε θεσμός στη Δύση μόλις στα μέσα του 20ού αιώνα, αλλά πλέον θεωρείται ευρέως ως δικαίωμα των ανθρώπων που έχουν παραμείνει ενεργά στο εργατικό δυναμικό για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Οι παράγοντες που οδηγούν τους ανθρώπους στην απόφαση να εγκαταλείψουν την εργασιακή ζωή, τον τρόπο ζωής, τους καθημερινούς συντρόφους, ακόμη και το εισόδημά τους, πρέπει να είναι ισχυροί. Γιατί το κάνουμε αυτό; Λοιπόν, προφανώς ένας λόγος είναι το δέλεαρ ή τα θετικά χαρακτηριστικά της συνταξιοδότησης.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει σε προτεραιότητα την εφαρμογή προγραμμάτων «ενεργοποίησης» συνταξιούχων. Επίσης, προτρέπει τα κράτη-μέλη να αναπτύξουν δικές τους πρωτοβουλίες για τους συνταξιούχους. Μεγαλύτερη ως τώρα θεωρείται η πρωτοβουλία της καθιέρωσης του 2012 ως Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργού Γήρανσης και Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών «ΕΥ2012». Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος (προώθηση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών, αύξηση της πολιτικής ευαισθητοποίησης και δημιουργία συγκεκριμένων δράσεων υπέρ της ενεργού γήρανσης και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών) θεωρείται ότι επιτεύχθηκαν με μεγάλη επιτυχία. Το εγχείρημα περιέχει καλές πρακτικές για το πώς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε σύνθετα κοινωνικά ζητήματα, σε όλη την Ευρώπη.

Όμως ειδικές πολιτικές για τους συνταξιούχους έχουν αναπτύξει και τα κράτη-μέλη. Στη Γαλλία, για την πρόληψη της μοναξιάς, την προαγωγή της υγείας και την ενίσχυση της θετικής προσέγγισης της γήρανσης, οι δημόσιες αρχές δημιούργησαν ένα εθνικό σχέδιο για την «καλή γήρανση» (2007-2009) με στόχο να δώσουν τη δυνατότητα σε όσο το δυνατόν περισσότερους ηλικιωμένους να «γεράσουν καλά», ενώ το 2016 ψηφίστηκε νόμος που αφορούσε το Εθνικό Σχέδιο για την «προσαρμογή της κοινωνίας στη γήρανση» το οποίο υλοποιήθηκε από διάφορους κυβερνητικούς οργανισμούς σε

εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω ποικίλων προγραμμάτων. Μία αξιοσημείωτη προσπάθεια σε Ευρωπαϊκό επίπεδο είναι το έργο "Let us be active!", όπου τρεις χώρες (Εσθονία, Φινλανδία και Λετονία) αποσκοπούν στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και της μοναξιάς μεταξύ των ηλικιωμένων. Τέλος, αρκετές πρωτοβουλίες για τους συνταξιούχους έχει λάβει η Γερμανία. Ήδη από την δεκαετία του 1990 έχει βάλει σε υψηλή προτεραιότητα τις πολιτικές για τους συνταξιούχους. Από το 1992 το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογένειας, Ηλικιωμένων, Γυναικών και Νεολαίας θέσπισε το «Εθνικό σχέδιο για τους ηλικιωμένους» για την υποστήριξη σχεδίων που βοηθούν τους ηλικιωμένους στην κοινωνία να ζήσουν μια ανεξάρτητη ζωή με ίσα δικαιώματα, το οποίο εξακολουθεί να λειτουργεί. Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί το έργο για την αύξηση της ψηφιακής ένταξης των ηλικιωμένων «Train the Trainer - Qualification of Digital Topic Champions for Older People in North Rhine-Westphalia», το οποίο αποσκοπεί να βοηθήσει τους ηλικιωμένους να χρησιμοποιούν με ασφάλεια το διαδίκτυο, τα κοινωνικά δίκτυα και τα smartphones.

Οι παραπάνω πολιτικές έχουν απώτερο σκοπό την καθιέρωση της ενεργού γήρανσης ως καλής πρακτικής υγείας και ποιότητας ζωής. Επίσης αναδεικνύεται η ιδιαίτερη σημασία της συλλογικής δράσης, μέσα από την οποία ο Άνθρωπος, ως κοινωνικό ον, ολοκληρώνεται σαν προσωπικότητα και βιώνει χαρά και ψυχική ευφορία. Με τη συνεργασία όλων των κρατών και των φορέων μπορούν να αντιμετωπιστούν οι σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις με ενεργητικό και συμμετοχικό τρόπο.

9. Βιβλιογραφία

1. Atchley RC. Retirement as a Social Institution. *Annu Rev Sociol.* 1982;8:263–87.
2. Adams GA, Terry AB. Retirement: Reasons, Processes, and Results. Springer Publishing Company; 2003. 329 p.
3. Settersten RA. Age Structuring and the Rhythm of the Life Course. In: Mortimer JT, Shanahan MJ, editors. *Handbook of the Life Course* [Internet]. Boston, MA: Springer US; 2003 [cited 2022 Dec 22]. p. 81–98. (Handbooks of Sociology and Social Research). Available from: https://doi.org/10.1007/978-0-306-48247-2_4
4. Osborne JW. Psychological Effects of the Transition to Retirement. *Can J Couns Psychother.* 2012;46(1):45–58.
5. Teuscher U. Change and Persistence of Personal Identities after the Transition to Retirement. *Int J Aging Hum Dev.* 2010 Jan 1;70(1):89–106.

6. Whitbourne SK. Psychological perspectives on the normal aging process. In: The practical handbook of clinical gerontology. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc; 1996. p. 3–35.
7. Braithwaite VA, Gibson DM. Adjustment to Retirement: What We Know and What We Need to Know. Ageing Soc. 1987 Mar;7(1):1–18.
8. Braithwaite V, Gibson D, Holman J. Age Stereotyping: Are We Oversimplifying the Phenomenon? Int J Aging Hum Dev. 1986 Jun 1;22(4):315–25.
9. Ryff CD. In the eye of the beholder: Views of psychological well-being among middle-aged and older adults. Psychol Aging. 1989;4:195–210.
10. Bradburn NM. The structure of psychological well-being. Oxford, England: Aldine; 1969. xvi, 318 p. (The structure of psychological well-being).
11. Cylus J, Roubal T, Ong P, Barber S. Sustainable Health Financing with an Ageing Population: Implications of different revenue raising mechanisms and policy option. 2019 [cited 2023 Jan 25]; Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK550584>
12. European Pillar of Social Rights: Proclamation and signing [Internet]. [cited 2022 Dec 22]. Available from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/17/european-pillar-of-social-rights-proclamation-and-signing/>
13. European Commission. Green paper on ageing - Public consultation Synopsis report [Internet]. 2021. Available from: https://commission.europa.eu/system/files/2021-09/swd_2021_282_en.pdf
14. European Commission. FINAL REPORT OF THE HIGH-LEVEL GROUP OF EXPERTS ON PENSIONS [Internet]. 2019. Available from: https://www.pensionseurope.eu/system/files/HLG%20report_FINAL.pdf
15. OECD. Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators [Internet]. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development; 2019 [cited 2022 Dec 22]. Available from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2019_b6d3dcfc-en
16. Agnieszka SK, MARCINKOWSKA I, RUZIK-SIERDZIŃSKA A, MACKEVIČIŪTĖ R. Ageing policies-access to services in different Member States. 2021;
17. Simonson J, Kelle N, Kausmann C, Karnick N, Arriagada C, Hagen C, et al. Freiwilliges Engagement in Deutschland: Zentrale Ergebnisse des Fünften Deutschen Freiwilligensurveys (FWS 2019). Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend; 2021. 53 p.
18. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Förderrichtlinie; Richtlinien für den Bundesaltenplan. 2021 [cited 2023 Jan 27]; Available from: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/ministerium/ausschreibungen-foerderung/foerderichtlinien/foerderichtlinien-bundesaltenplan>

19. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Funding guideline “Strengthening the participation of the elderly - ways out of loneliness and social isolation in old age” from May 26, 2020 (Förderrichtlinie “Stärkung der Teilhabe Älterer – Wege aus der Einsamkeit und sozialen Isolation im Alter.” 2020 [cited 2023 Jan 27]; Available from: <https://www.esf.de/portal/DE/ESF-2014-2020/Foerderprogramme/bmfsfj/staerkung-teilhabe-aeltere.html>
20. Der Paritätische Kreis Höxter. Digitalprojekt für ältere Menschen; Qualifizierung von älteren Menschen als "digitale Themenchampions. 2021;
21. Silbernetz. Silbernetz [Internet]. 2022 [cited 2023 Jan 27]. Available from: <https://www.silbernetz.org/>
22. Landesnetzwerk für Bürgerschaftliches Engagement (LBE). Seniorenbüros [Internet]. 2022 [cited 2023 Jan 27]. Available from: <http://www.lbe.bayern.de/internet/ressort/lbe/service/lexikon/neue/24983/index.php>
23. SES Experts. Senior Expert Service [Internet]. 2022 [cited 2023 Jan 27]. Available from: <https://www.ses-bonn.de/en/ses-experts>
24. “Healthy and active ageing” - Germany [Internet]. CHRODIS. [cited 2022 Dec 22]. Available from: <http://chrodis.eu/good-practice/healthy-active-ageing-germany/>
25. Social inclusion of older people through volunteering in Estonia, Latvia and Finland | Central Baltic Project Database [Internet]. [cited 2022 Dec 22]. Available from: <http://database.centralbaltic.eu/project/15>
26. Tymowski JM. European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations (2012): European Implementation Assessment. 2015 Mar 23 [cited 2023 Jan 14]; Available from: <https://policycommons.net/artifacts/1336468/european-year-for-active-ageing-and-solidarity-between-generations-2012/1943613/>
27. Kent M. Volunteering and health for aging populations. Today’s Res Aging. 2011;21:1–7.
28. Musick MA, Wilson J. Volunteers: A social profile. Indiana University Press; 2007.
29. Luoh MC, Herzog AR. Individual Consequences of Volunteer and Paid Work in Old Age: Health and Mortality. J Health Soc Behav. 2002;43(4):490–509.
30. Butrica BA, Johnson RW, Zedlewski SR. Volunteer dynamics of older Americans. J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci. 2009;64(5):644–55.
31. Barron JS, Tan EJ, Yu Q, Song M, McGill S, Fried LP. Potential for Intensive Volunteering to Promote the Health of Older Adults in Fair Health. J Urban Health. 2009 Jul 1;86(4):641–53.
32. Hank K, Erlinghagen M. Dynamics of Volunteering in Older Europeans. The Gerontologist. 2010 Apr 1;50(2):170–8.
33. Boraas S. Volunteerism in the United States. Mon Labor Rev. 2003;126:3.

34. Zedlewski SR. Hard-to-employ parents: A review of their characteristics and the programs designed to serve their needs. 2007;
35. Thoits PA, Hewitt LN. Volunteer Work and Well-Being. J Health Soc Behav. 2001;42(2):115–31.
36. Wilson J, Musick M. Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work. Am Sociol Rev. 1997;62(5):694–713.
37. Haski-Leventhal D. Elderly volunteering and well-being: A cross-European comparison based on SHARE data. Volunt Int J Volunt Nonprofit Organ. 2009;20(4):388–404.
38. Krause N. Meaning in Life and Mortality. J Gerontol Ser B. 2009 Jul 1;64B(4):517–27.
39. Piliavin JA, Siegl E. Health Benefits of Volunteering in the Wisconsin Longitudinal Study. J Health Soc Behav. 2007 Dec 1;48(4):450–64.
40. Tan TC, Suresh KG. Amoeboid form of Blastocystis hominis—a detailed ultrastructural insight. Parasitol Res. 2006 Nov 1;99(6):737–42.
41. Lum TY, Lightfoot E. The Effects of Volunteering on the Physical and Mental Health of Older People. Res Aging. 2005 Jan 1;27(1):31–55.
42. Moen P, Dempster-McClain D, Williams Robin M. Successful Aging: A Life-Course Perspective on Women’s Multiple Roles and Health. Am J Sociol. 1992 May;97(6):1612–38.
43. Carlson MC, Erickson KI, Kramer AF, Voss MW, Bolea N, Mielke M, et al. Evidence for Neurocognitive Plasticity in At-Risk Older Adults: The Experience Corps Program. J Gerontol Ser A. 2009 Dec 1;64A(12):1275–82.
44. Carlson MC, Saczynski JS, Rebok GW, Seeman T, Glass TA, McGill S, et al. Exploring the Effects of an “Everyday” Activity Program on Executive Function and Memory in Older Adults: Experience Corps®. The Gerontologist. 2008 Dec 1;48(6):793–801.
45. Burr JA, Tavares J, Mutchler JE. Volunteering and Hypertension Risk in Later Life. J Aging Health. 2011 Feb 1;23(1):24–51.
46. Li Y, Ferraro KF. Volunteering in Middle and Later Life: Is Health a Benefit, Barrier or Both? Soc Forces. 2006 Sep 1;85(1):497–519.
47. Musick MA, Herzog AR, House JS. Volunteering and Mortality Among Older Adults: Findings From a National Sample. J Gerontol Ser B. 1999 May 1;54B(3):S173–80.
48. Glass TA, Freedman M, Carlson MC, Hill J, Frick KD, Ialongo N, et al. Experience corps: Design of an intergenerational program to boost social capital and promote the health of an aging society. J Urban Health. 2004 Mar 1;81(1):94–105.
49. Fried LP, Carlson MC, Freedman M, Frick KD, Glass TA, Hill J, et al. A social model for health promotion for an aging population: Initial evidence on the experience corps model. J Urban Health. 2004 Mar 1;81(1):64–78.

50. Hong SI, Morrow-Howell N. Health outcomes of Experience Corps®: A high-commitment volunteer program. Soc Sci Med. 2010 Jul 1;71(2):414–20.
51. Tan EJ, Rebok GW, Yu Q, Frangakis CE, Carlson MC, Wang T, et al. The Long-Term Relationship Between High-Intensity Volunteering and Physical Activity in Older African American Women. J Gerontol Ser B. 2009 Mar 1;64B(2):304–11.
52. Rebok GW, Carlson MC, Glass TA, McGill S, Hill J, Wasik BA, et al. Short-term impact of experience Corps® participation on children and schools: Results from a pilot randomized trial. J Urban Health. 2004 Mar 1;81(1):79–93.
53. Van Willigen M. Differential benefits of volunteering across the life course. J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci. 2000 Sep;55(5):S308-318.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

1. Εισαγωγή

Ιστορικά, η έννοια της ενεργούς γήρανσης προωθήθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και έπειτα άρχισε να θεμελιώνεται το 1982 μέσα από το πρώτο διεθνές σχέδιο δράσης για τη γήρανση που έλαβε χώρα στη Βιέννη. Στις μέρες μας, η παρουσία της γίνεται πιο έντονη σε παγκόσμιο επίπεδο με σκοπό τόσο να εξελιχθεί όσο και να επεκταθεί πέρα από τα όρια των ανεπτυγμένων κρατών. Σύμφωνα με το πλαίσιο πολιτικής του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την ενεργό γήρανση, ως ενεργός γήρανση ορίζεται η διαδικασία βελτιστοποίησης των ευκαιριών για υγεία, συμμετοχή και ασφάλεια των ανθρώπων που γερνούν προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα ζωής τους κατά τη διάρκεια της γήρανσης [1].

Η ενεργός γήρανση συνδέεται άμεσα με την επίτευξη ισορροπίας του κύκλου ζωής και κατ' επέκταση στην ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών. Πέρα από προσωπική επιλογή και ευθύνη, η ενεργός γήρανση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το περιβάλλον που ζουν και δραστηριοποιούνται οι άνθρωποι. Για το λόγο αυτό η χάραξη μιας ορθής στρατηγικής αλλά και η εφαρμογή των κατάλληλων πρακτικών από τα κράτη και τους αρμόδιους φορείς, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της ενεργούς γήρανσης [2]. Βέβαια, λαμβάνεται υπόψη (σύμφωνα και με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας) πως όλες αυτές οι δράσεις - πολιτικές και πρακτικές, θα πρέπει να θεμελιώνονται με γνώμονα τα δικαιώματα, τις ανάγκες, τις προτιμήσεις και τις ικανότητες των ηλικιωμένων.

Σχεδιάζοντας και εφαρμόζοντας κατάλληλες πρακτικές για την ενεργό γήρανση, επιτυγχάνεται μια θετική αλλαγή η οποία μπορεί να μετατρέψει το χρονικό αυτό σημείο της γήρανσης από "έλλειμμα" σε μια περίοδο ευκαιριών, γνώσης, ευημερίας τόσο για την τρίτη ηλικία όσο και για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο [3]. Παρατηρείται λοιπόν πως η έννοια της ενεργούς γήρανσης καθίσταται πολυδιάστατη, αφενός γιατί παράγει αρκετά οφέλη σχετικά με τη ποιότητα ζωής – ευημερία των ανθρώπων τρίτης ηλικίας (τόσο σε σωματικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο) και αφετέρου διότι

ανοίγεται μια νέα προοπτική καθιστώντας την ενεργό γήρανση σε βιομηχανία δημιουργώντας έτσι νέες ευκαιρίες στην αγορά με επίσης πολλαπλά οφέλη στην οικονομία.

2. Εξέλιξη και Προοπτικές της έννοιας της ενεργούς γήρανσης

Το 1961 αναπτύσσεται η θεωρία της “αποδέσμευσης της γήρανσης” βάσει της οποίας η γήρανση αποτελεί μια μη αναστρέψιμη - αναπόφευκτη και αμοιβαία απόσυρση ανάμεσα στους ηλικιωμένους και τη κοινωνία. Πρόκειται για μια θεωρία που απεικόνιζε εκείνη την εποχή την εικόνα που είχε σχηματίσει η κοινωνία για τα άτομα τρίτης ηλικίας και γενικότερα για τα στάδια στη πορεία ζωής ενός ανθρώπου. Αυτά τα στάδια αργότερα θεμελιώθηκαν στην έννοια του “τριμερισμού της ζωής” και αφορούν και κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής: α) το στάδιο της μάθησης, β) της εργασίας, και γ) της ανάπαυσης [4].

Το στάδιο αυτό της “ανάπαυσης” το οποίο και συνδέεται άμεσα με τη γήρανση, θεωρήθηκε ως ένα στάδιο παρακμής, αποκαλούμενο και ως “ελλειμματικό μοντέλο” (ιδίως στις αναπτυγμένες χώρες) καθώς τις δεκαετίες του εβδομήντα και του ογδόντα αντίστοιχα, αρκετά Ευρωπαϊκά Κράτη ενθάρρυναν την πρόωρη απόσυρση των ανθρώπων που θεωρούσαν ότι διανύουν περίοδο γήρανσης, από την αγορά εργασίας, πιστεύοντας πως με αυτό τον τρόπο θα καταπολεμήσουν την ανεργία που αντιμετώπιζαν οι νέοι [4].

Αργότερα τη δεκαετία του ενενήντα που αρχίζει να παρατηρείται αύξηση των ατόμων της τρίτης ηλικίας συγκριτικά με νεότερες πληθυσμιακά ομάδες, εισάγεται η έννοια της ενεργούς γήρανσης, έχοντας ρίζες τόσο στη θεωρία της δραστηριότητας όσο και στη δημιουργία κινήτρων για την ενεργό συμμετοχή των ηλικιωμένων στη κοινωνία. Έτσι, κατά αυτό τον τρόπο, η τρίτη ηλικία παύει να είναι συνδεδεμένη με αρνητικές έννοιες (όπως αυτές της “ανάπαυσης”, “παρακμής” ελλείμματος” κ.λπ.), κάνοντας την εμφάνιση τους οι έννοιες της “ικανότητας”, “συμμετοχής”, “παραγωγικότητας” κ.λπ., ανοίγοντας έτσι νέες προοπτικές για αυτή την ιδιαίτερη ομάδα του πληθυσμού [4].

Με την εισαγωγή της έννοιας της ενεργούς γήρανσης, γίνεται πλέον κατανοητό πως η γήρανση δεν έχει μόνο την βιολογική της πτυχή αλλά και την κοινωνικό-οικονομική. Τις τελευταίες δεκαετίες η ενεργός γήρανση στοχεύει στη μεγιστοποίηση της σωματικής, κοινωνικής και ψυχικής ευεξίας των ηλικιωμένων, να μειωθεί η επιβάρυνση των υπόλοιπων διαφορετικών ηλικιακά ομάδων, δίνοντας

συγχρόνως τη δυνατότητα στα άτομα τρίτης ηλικίας να αποτελέσουν πηγή πόρων για την οικονομία, τις οικογένειες τους και την κοινωνία ευρύτερα [5].

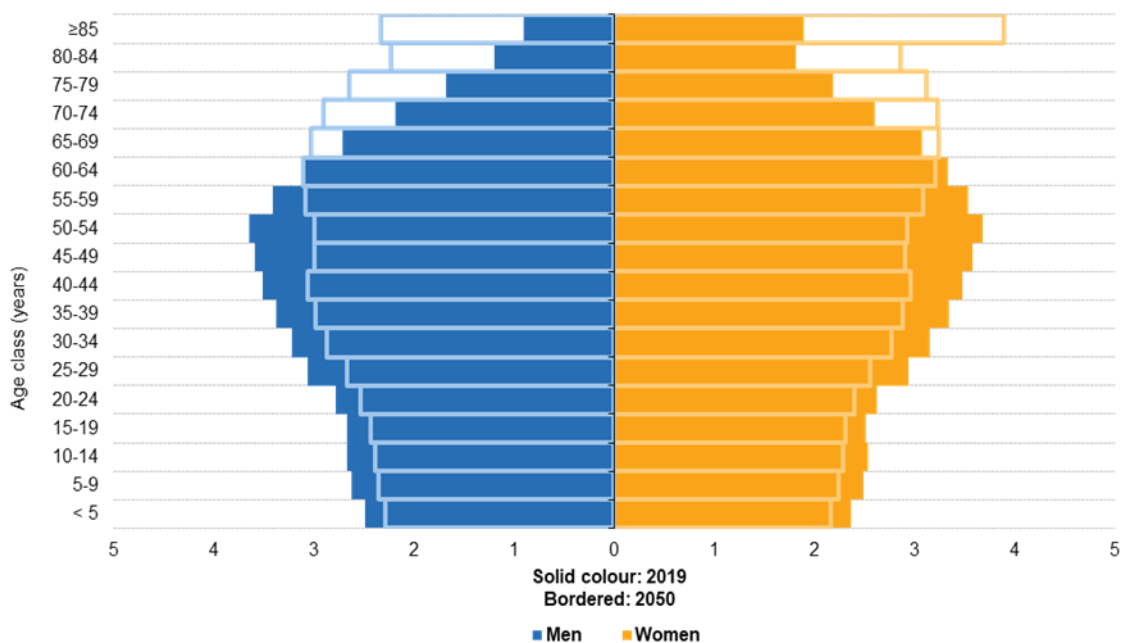
Το έτος 2012 και μέσα στα πλαίσια της εξέλιξης της έννοιας της ενεργούς γήρανσης, αναπτύσσεται ο δείκτης ενεργούς γήρανσης (Active Aging Index), ως εργαλείο παρακολούθησης της συνεισφοράς και των αναξιοποίητων δυνατοτήτων των ατόμων της τρίτης ηλικίας με στόχο να αναδειχθούν ορισμένα αποτελέσματα τα οποία μετέπειτα θα διαμορφώσουν και κατ' επέκταση θα ενισχύσουν τις δράσεις της πολιτείας [6]. Καθίσταται προφανές, πως η χάραξη ορθών στρατηγικών – πολιτικών και η εφαρμογή κατάλληλων πρακτικών περί την ενεργό γήρανση, ενισχύει τους ηλικιωμένους να επεκτείνουν τη συμμετοχή τους όχι μόνο στην αγορά εργασίας αλλά και στη οικογενειακή και κοινωνική τους ζωή.

3. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στατιστικά και δημογραφικά παρατηρείται πως οι Ευρωπαίοι έχουν επιμηκύνει κατά πολύ το προσδόκιμο ζωής τους εν συγκρίσει με άλλα κράτη και ηπείρους και αυτό μεταφράζεται στο ότι οι νεότερες ηλικιακές ομάδες (και αυτές που είναι ικανές για εργασία) συρρικνώνονται, την ίδια στιγμή που ο αριθμός των ηλικιωμένων αυξάνεται. Προβλέπεται μάλιστα πως η τάση αυτή θα συνεχιστεί για τις επόμενες δύο δεκαετίες. Στο διάγραμμα 1 της EUROSTAT που ακολουθεί, αποτυπώνεται το ποσοστό πληθυσμού (σε άνδρες και γυναίκες) ανά ηλικιακό εύρος τόσο για το έτος 2019 όσο και η εκτίμηση για το έτος 2050 . Όπως γίνεται αντιληπτό η διαφορά στην αύξηση του αριθμού σε μεγαλύτερες ηλικίες και η συρρίκνωση αντίστοιχα σε νεότερες ηλικιακά ομάδες είναι εμφανής [7].

Η έντονη αυτή δημογραφική διακύμανση, είναι εύλογο να αυξάνει το επίπεδο ενδιαφέροντος των Ευρωπαϊκών Κρατών για τη δημιουργία πρωτοβουλιών που θα σκοπεύουν τόσο στη ευημερία των ηλικιωμένων όσο και στη βιωσιμότητα των κοινωνικών υπηρεσιών. Αξίζει να σημειωθεί πως αυτές οι δράσεις εφαρμόζονται σε διάφορες κλίμακες, από επίπεδα τοπικά, σε πόλεις, χωριά, γειτονίες αλλά και σε επίπεδα τοπικής αυτοδιοίκησης. Από αυτές τις δράσεις αντλούνται σημαντικά δεδομένα για την εξέλιξη και τη δημιουργία περισσότερο φιλικού περιβάλλοντος προς τους ηλικιωμένους με ό,τι αυτό συνεπάγεται [8].

Population pyramids, EU-27, 2019 and 2050 (% share of total population)

Note: all data as of 1 January. 2019: estimates and provisional. 2050: population according to the 2019 projections, baseline variant (EUROPOP2019).

Source: Eurostat (online data codes: demo_pjangroup and proj_19np)

eurostat

Διάγραμμα 1

Σύμφωνα με τη μελέτη "European Commission, "Towards a Europe for all Ages. Brussels: European Commission; 1999", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οδηγήθηκε σε ορισμένα συμπεράσματα τα οποία και αποτέλεσαν έναν άξονα στον οποίο θα κινούνταν οι στρατηγικές που επρόκειτο να χαραχτούν στα πλαίσια της ενεργούς γήρανσης. Τα συμπεράσματα αυτά οδήγησαν:

α) στην αναγκαιότητα της αύξησης των ποσοστών απασχόλησης των ηλικιωμένων στην Ευρώπη (κάτι που επιτυγχάνεται μέσω κατάλληλων κινήτρων καθώς και την μέθοδο της δια βίου μάθησης)

β) στον επανασχεδιασμό – αναπροσαρμογή των ηλικιακών ορίων σχετικά με την πρόωρη έξοδο από την αγορά εργασίας

- γ) στη βελτίωση των πολιτικών κοινωνικής προστασίας
- δ) στην ενίσχυση των πολιτικών υγείας
- ε) στην ανάπτυξη πολιτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού στον εργασιακό χώρο [5].

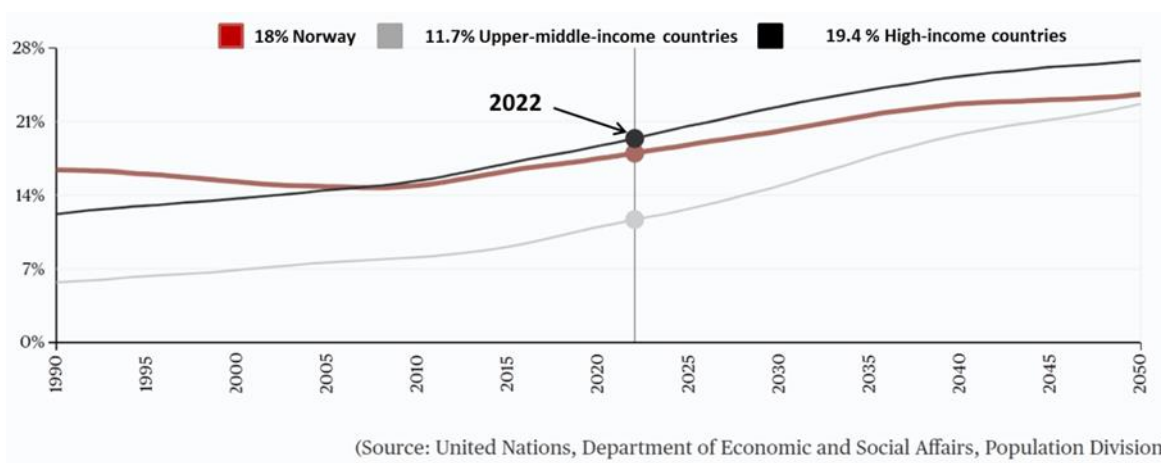
Όπως παρουσιάζεται στις επόμενες ενότητες, οι πρακτικές που χαράσσονται για την ενεργό γήρανση αποτελούν ένα πολύ λεπτό ζήτημα καθώς αυτές δεν θα πρέπει να συνδέονται με την έννοια της “παροχής εργασίας”, υπό το πρίσμα ότι η ενεργός γήρανση μεταφράζεται σε επέκταση της αμειβόμενης εργασίας αδιαφορώντας για την πραγματική ευημερία των ατόμων της τρίτης ηλικίας.

Είναι χαρακτηριστικό πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σχετική συνεδρίαση του Συμβουλίου Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών στο Λουξεμβούργο το 2010, προσδιόρισε την ενεργό γήρανση ως μια δημιουργία ευκαιριών για μεγαλύτερη παραμονή στην αγορά εργασίας, για συνεισφορά στην κοινωνία μέσω εθελοντικής εργασίας και μεταλαμπάδευσης γνώσεων και δεξιοτήτων στις νεότερες ηλικιακά πληθυσμιακές ομάδες, με στόχο να ζουν αυτόνομα, αξιοπρεπώς και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Προκύπτει λοιπόν πως η Ευρωπαϊκή Ένωση προτίθεται να εφαρμόζει σχετικές πρακτικές, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού σε συνάρτηση με τη διατήρηση ενός ανεξάρτητου και υγιεινού τρόπου ζωής και την αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω ηλικίας [9].

4. Δράσεις της ενεργούς γήρανσης στην Νορβηγία

Η περίπτωση της Νορβηγίας είναι ιδιαίτερη καθώς είναι σε καταλλήλότερη θέση να διαχειριστεί ζητήματα που προκύπτουν σχετικά με την Τρίτη ηλικία. Στην Νορβηγία έχει παρατηρηθεί μία σημαντική αύξηση του ρυθμού γήρανσης από το 2010, με το ποσοστό πληθυσμού των 65 και άνω όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 2 να φτάνει στο 18% το 2022 το οποίο είναι ελάχιστα μικρότερο από τον μέσο όρο των χωρών υψηλού εισοδήματος (19.4%) και σημαντικά μεγαλύτερο από το μέσο όρο των χωρών χαμηλού εισοδήματος (11.7%) [11].

Δημογραφικά, η Νορβηγία είναι μία μικρή και αραιοκατοικημένη χώρα με περίπου 5.3 εκατομμύρια κατοίκους, η οποία προληπτικά κατευθύνεται στην ανάπτυξη τόσο καινοτόμων όσο και οικονομικά αποδοτικών λύσεων για την βέλτιστη εξυπηρέτηση ενός ηλικιωμένου πληθυσμού.

Διάγραμμα 2 Ποσοστό πληθυσμού 65 και άνω [11]

Σημαντική πρόοδος ως προς την ενεργό γήρανση παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Τα ιδρύματα είναι προετοιμασμένα για την γήρανση του πληθυσμού λόγω διάφορων ενεργειών που έλαβαν χώρα την δεκαετία του 2000 και αφορούν τη δημιουργία περιβαλλόντων εργασίας χωρίς αποκλεισμούς και τη μεταρρύθμιση των συστημάτων συνταξιοδότησης και υγειονομικής περίθαλψης. Από το 2015 και έπειτα έχει ακολουθηθεί μια στρατηγική που ονομάζεται "More years-More Opportunities" η οποία σκοπεύει να φιλοξενήσει τον γηράσκοντα πληθυσμό και να απελευθερώσει ευκαιρίες στους τομείς των μεταφορών, του κοινοτικού προγραμματισμού, της εργασιακής ζωής χωρίς αποκλεισμούς καθώς και την ενσωμάτωση την τεχνολογίας [11].

Πιο συγκεκριμένα η κυβέρνηση της Νορβηγίας έχει υιοθετήσει τους εξής μηχανισμούς [12]:

- Αύξηση περαιτέρω των ποσοστών απασχόλησης των ηλικιωμένων (άνω των 65 ετών)
- Μεγαλύτερη έμφαση στην επαγγελματική εξέλιξη και την επαγγελματική κινητικότητα (μετά τα 50)
- Επίτευξης μιας συνεκτικής εργασιακής ζωής.
- Πληροφορίες βασισμένες στη γνώση, οικοδόμηση κατάλληλων συμπεριφορών σχετικά με τους ηλικιωμένους εργαζόμενους

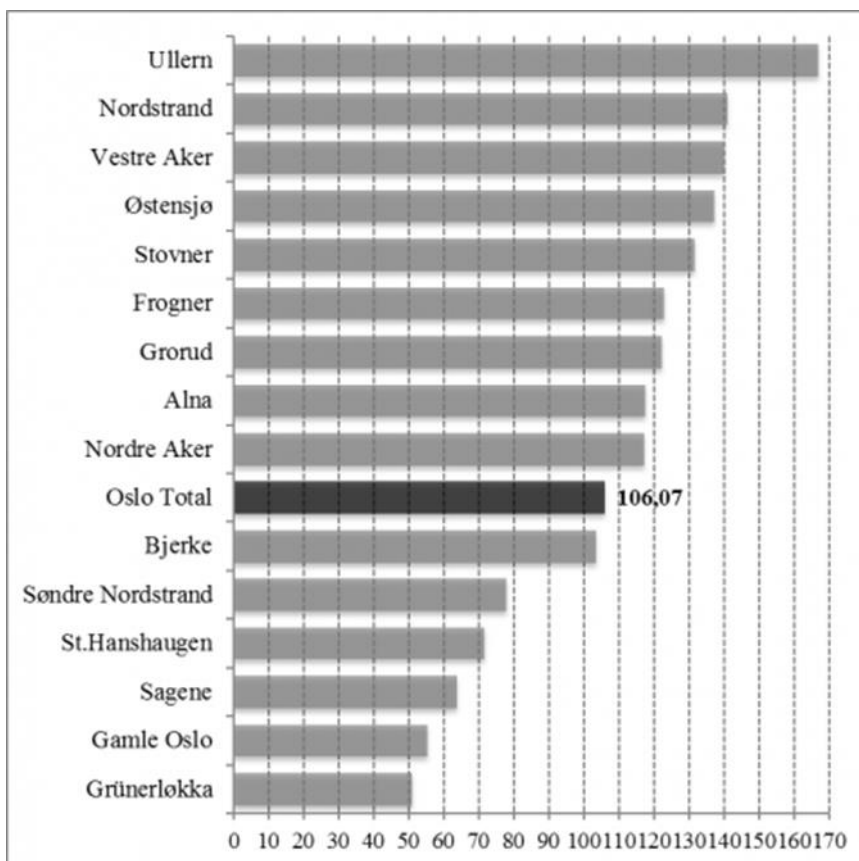
- Αποτροπή της πρόωρης άδειας από το εργατικό δυναμικό λόγω μειωμένων παροχών υγείας και κοινωνικής ασφάλισης
- Επανεξέταση των ανώτατων ορίων ηλικίας στον επαγγελματικό βίο σε συνεννόηση με τους κοινωνικούς εταίρους
- Μείωση των διαφορών μεταξύ των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα
- Ανάπτυξη νέας στρατηγικής για την εργοδοτική πολιτική στον κρατικό τομέα
- Βελτίωση του τομέα της υγείας και της περίθαλψης ως καλός χώρος εργασίας για τους ηλικιωμένους εργαζόμενους

4.1 Σχέδια δράσης στο Όσλο

Πιο αναλυτικά η πρωτεύουσα της Νορβηγίας το Όσλο θα έχει 50.000 περισσότερους ηλικιωμένους μέχρι το 2040. Αυτό δεν πρέπει να θεωρηθεί ως πρόβλημα, αλλά ως ευκαιρία [13]. Η κύρια πρόκληση του Όσλου όπως άλλωστε και της Νορβηγίας γενικότερα είναι η οικοδόμηση μιας κοινωνίας που μπορεί να χρησιμοποιήσει όλες τις ευκαιρίες που δίνονται από τα επιτεύγματα που δημιουργεί η γήρανση του πληθυσμού. Πρέπει να δημιουργηθεί μια καλή κοινωνία για όλους, κάτι που συνεπάγεται με την δημιουργία συνθηκών στις οποίες οι άνθρωποι μπορούν να συνεισφέρουν ανεξαρτήτως ηλικίας. Κατ' επέκταση όσο γρηγορότερα εξαλειφτεί η προκατάληψη του ηλικιακού χαρακτήρα, τόσο πιο γρήγορα θα εκτιμηθεί η συμβολή όλων των ηλικιών [14].

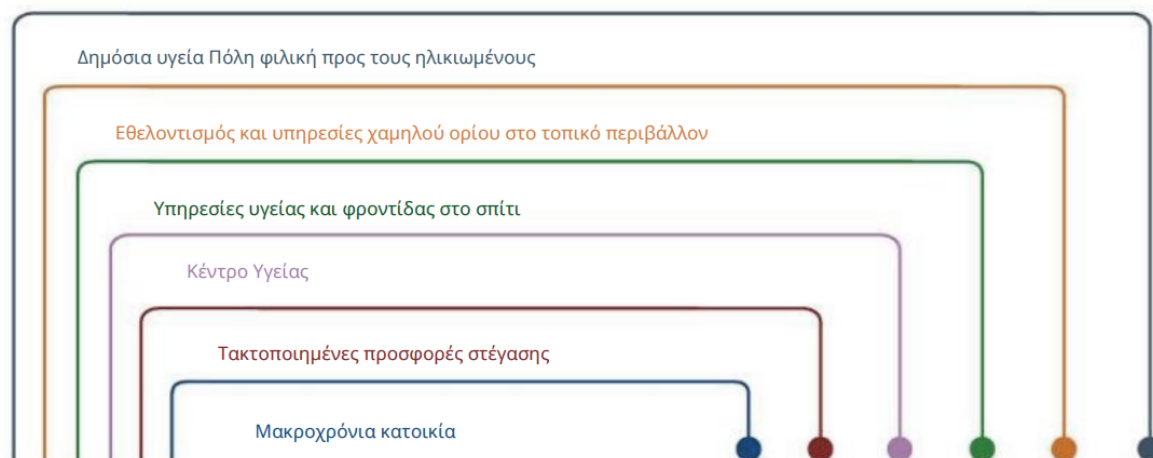
Το Όσλο περιλαμβάνει 15 περιοχές, συν μια κεντρική περιοχή και τη δασική περιοχή (Marka). Το Διάγραμμα 3 παρουσιάζει την άνιση αναλογία των ηλικιωμένων μεταξύ των περιοχών του Όσλο. Με αναλογία 166,8 ηλικιωμένων ανά 1.000 κατοίκους, η συνοικία του Ullern έχει την υψηλότερη συχνότητα εμφάνισης ηλικιωμένων ατόμων. Παρά το γεγονός ότι το Ούλλερν είναι μια από τις συνοικίες του Όσλο με τους λιγότερους κατοίκους (μόνο 32.757 κατοίκους, 5 τοις εκατό του πληθυσμού του Όσλο), είναι η συνοικία με το υψηλότερο ποσοστό ηλικιωμένων (16,7%). Το Ullern φιλοξενεί σχεδόν το 8 τοις εκατό των ηλικιωμένων πολιτών του Όσλο. Οι Nordstrand και Vestre Aker έχουν επίσης υψηλές συχνότητες ηλικιωμένων ανά 1.000 κατοίκους. 140,9 και 140,1 αντίστοιχα. Το Nordstrand έχει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό κατοίκων μεγαλύτερης ηλικίας και είναι η συνοικία

που φιλοξενεί τον μεγαλύτερο αριθμό ηλικιωμένων, συνολικά περίπου 7.059, ή το 10,1 τοις εκατό όλων των ηλικιωμένων που ζουν στο Όσλο [14].

Διάγραμμα 3 67+ ανά 1000 κατοίκους για τις περιφέρειες του Όσλο το 2016 [14]

Η κυβέρνηση της Νορβηγίας υιοθετεί λοιπόν πρακτικές για να μπορέσει να ενσωματώσει την μεγάλη αυτή μερίδα της κοινωνίας (των ηλικιωμένων) με υγιή τρόπο. Μερικές πρακτικές οι οποίες υιοθετούνται από την πόλη του Όσλο παρουσιάζονται παρακάτω.

Διάγραμμα 4 Σχέδια δράσης για πόλη φιλική προς τους ηλικιωμένους στο Όσλο [13]

Η Νορβηγία γενικότερα αποτελεί κράτος πρότυπο των Βόρειων χωρών με ολοκληρωμένο σύστημα υγείας αλλά και κοινωνικής πρόνοιας. Το Όσλο, ως πρωτεύουσα, αντιπροσωπεύει πλήρως το μοντέλο ευημερίας που έχει αναπτύξει το Νορβηγικό κράτος. Ειδικότερα έχει καταφέρει, μέσω μιας διατομεακής συνεργασίας, να αποτελέσει μια πόλη φιλική προς τους ηλικιωμένους δημιουργώντας ένα περιβάλλον που ενισχύει και εξελίσσει την έννοια της εναργούς γήρανσης. Στα πλαίσια αυτού του εγχειρήματος έγινε η επιλογή μια πιλοτικής περιοχής (περιφέρεια Nordre Aker) για την εφαρμογή μέτρων και δράσεων φιλικών προς την τρίτη ηλικία. Αυτά τα μέτρα, εστιάζουν σε μια σειρά από διάφορες δράσεις όπως οι ευέλικτες λύσεις μεταφορών, η ανάπτυξη τοπικών περιοχών φιλικών προς τους ηλικιωμένους, η ενεργοποίηση – κινητοποίηση – ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού και παραγόντων, οι ψηφιακές πλατφόρμες συντονισμού του εθελοντισμού και η καθοδήγηση - εκπαίδευση των τοπικών επιχειρήσεων σε θέματα που αφορούν την άνοια και ενισχύουν την φιλικότερη αντιμετώπιση σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως είναι οι ηλικιωμένοι. Οι εμπειρίες από αυτό το πιλοτικό πρόγραμμα και στις δύο περιφέρειες Frogner και Sagene θα αποτελέσουν τη θεμελιώδη βάση τόσο για τη μετάδοση περαιτέρω γνώσεων όσο και την εφαρμογή αντίστοιχων μέτρων σε διαφορετικές περιοχές [13].

Το δημοτικό συμβούλιο εργάζεται με εντατικούς ρυθμούς για την δημιουργία - ανάπτυξη μιας πόλης με καλύτερες υπηρεσίες μεταφοράς και περιοχές χωρίς περιθωριοποίηση και αποκλεισμούς, δράσεις για στέγαση και υπηρεσίες σχεδιασμένες ώστε να εξυπηρετούν ένα ευρύ φάσμα ηλικιακών ομάδων . Τόσο οι πολίτες όσο και εργαζόμενοι στις δημοτικές υπηρεσίες καλούνται να συνεργάζονται και να δημιουργούν μαζί, σε μεγάλο βαθμό, κατάλληλες λύσεις φροντίδας οι οποίες μελλοντικά, θα εξασφαλίζουν σε αυτές τις ιδιαίτερες ηλικιακά ομάδες μια σαφώς βελτιωμένη ποιότητα ζωής από πολλές απόψεις. Στόχος είναι να προωθηθεί και να εξελιχθεί η δημόσια υγεία για όλες τις γενεές, να δοθεί έμφαση στην πρόληψη (στις έγκαιρες παρεμβάσεις των εμπλεκόμενων φορέων και της πολιτείας) και στην ευέλικτη αλλά και ισότιμη πρόσβαση στις διάφορες υπηρεσίες. Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην έννοια της ομαδικότητας και της συνολικής προσπάθειας και συνεργασίας καθώς έχουν παρατηρηθεί και προκύψει αξιοσημείωτα αποτελέσματα βάσει των οποίων αποτρέπεται η μοναξιά και ο κοινωνικός αποκλεισμός, ενισχύοντας έτσι τις ευκαιρίες των κατοίκων να “επανακτήσουν” τη ζωή τους με ασφάλεια, έχοντας δραστηριότητες και λαμβάνοντας παράλληλα φροντίδα, αποκατάσταση και θεραπεία [13].

4.1.1 Κοινωνική συμμετοχή (εργασιακή ζωή, εθελοντισμός και πολιτισμός)

Για το Όσλο, η εξέλιξη, η ανάπτυξη, και η ευημερία της πόλης είναι καθήκον όλων των πολιτών και όλοι οι πολίτες θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε αυτήν. Αυτό δηλαδή που σε περιπτώσεις άλλων κρατών φαινομενικά παρουσιάζεται ως καταναγκαστικό έργο στη περίπτωση του Όσλο αποτελεί ευκαιρία. Οι ηλικιωμένοι λοιπόν, προβλέπεται να έχουν καλύτερες και πιο πολλές ευκαιρίες ώστε να έχουν συμμετοχή: α) στον δημόσιο διάλογο – ακρόαση, β) στον εθελοντικό τομέα και να συμμετέχουν στην επαγγελματική ζωή για όσο το δυνατόν περισσότερο. Επιπροσθέτως έχουν αναπτυχθεί καλύτερες και πιο ολοκληρωμένες δραστηριότητες για τους ηλικιωμένους που σχετίζονται με την τέχνη και τον πολιτισμό.

Αναλυτικότερα τα σχέδια δράσης που αναπτύσσει το Όσλο για την συμμετοχή της κοινότητας σχετίζονται με τους εξής τομείς: [13]

Εθελοντισμός

- Να υπάρχουν ρυθμίσεις συνεργασίας μεταξύ γηροκομείων, θρησκευτικών κοινοτήτων, νηπιαγωγείων, σχολείων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αθλητικών ομάδων, πολιτιστικών συλλόγων, οίκων ευγηρίας, κέντρα ηλικιωμένων ώστε όλες οι ηλικιακές ομάδες (νέοι και ηλικιωμένοι) να μπορούν να συνδιαλέγονται - συναντηθούν και να προσφέρουν εθελοντικά ο ένας τον άλλον.
- Να έχουν οι ηλικιωμένοι την δυνατότητα να δραστηριοποιούνται με διάφορες εργασίες για το σπίτι, να συνεισφέρουν στην εκπαίδευση των παιδιών στα νηπιαγωγεία, να συνεισφέρουν στα μοναχικά παιδιά μέσω πόρων ή μέσω της μόρφωσης τους της κατάρτισης τους κ.λπ.
- Να γίνει όσο το δυνατόν πιο ομαλή η μετάβαση από τον εργασιακό βίο στη συνταξιοδότηση με τη συνεργασία μεταξύ περιφερειών και εθελοντικών οργανώσεων για τα σχετικά μέτρα.
- Σύσταση περισσότερων εθελοντικών κέντρων κατάλληλα στελεχωμένων από άτομα με ειδική ευθύνη για την λειτουργία και τον συντονισμό, δημιουργώντας δίκτυα που στοχεύουν στη βοήθεια και παροχή συμβουλών - κατευθύνσεων σε οίκους ευγηρίας, κέντρα ηλικιωμένων και γηροκομεία.
- Ανάπτυξη συνεργασιών με τον εθελοντισμό με έμφαση στους ηλικιωμένους

Κοινωνικές δραστηριότητες

- Συντονισμός δραστηριοτήτων μεταξύ γενεών, με διάφορα πολιτιστικά υπόβαθρα και μεταξύ όλων των κοινωνικών . Πιο συγκεκριμένα, τέτοιες δραστηριότητες, αποτελούν η μαγειρική, η κηπουρική, οι τέχνες και οι χειροτεχνίες η απαγγελίες - αφήγηση ποιημάτων και ιστοριών . Για την εξυπηρέτηση των ως άνω δραστηριοτήτων, προβλέπεται και η χρήση σχολικών ή και άλλων δημοτικών και κοινοτικών χώρων.
- Διευκόλυνση των δραστηριοτήτων καθώς και εύρεση-επινόηση νέων δραστηριοτήτων που μπορούν να μοιραστούν δύο ή και περισσότεροι ηλικιωμένοι που συγκατοικούν κάτω από τη ίδια στέγη η ζουν σε οίκους ευγηρίας και γηροκομεία.
- Δράσεις και μέτρα για την δημιουργία και την ανάπτυξη χώρων συνάντησης για άτομα τρίτης ηλικίας.
- Περαιτέρω ανάπτυξη και συστέγαση κέντρων ευεξίας, κέντρων ηλικιωμένων και διάφορες υπηρεσίες μάθησης για άτομα τρίτης ηλικίας, με έμφαση στην παροχή υπηρεσιών που

απευθύνονται ειδικά σε ευάλωτες ηλικιακά ομάδες. Μέσα από τις συντονισμένες προσπάθειες των κοινοτήτων, μπορεί να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση τόσο στη σωματική δραστηριότητα, τη διατροφή και την κοινωνική επαφή, όσο και στην εκμάθηση χρήσης της τεχνολογίας .

- Ένα διευρυμένο και κατ' επέκταση ευέλικτο ωράριο λειτουργίας σε κέντρα ηλικιωμένων και χώρους συνάντησης για ηλικιωμένους για την πρόληψη της μοναξιάς. Μια τέτοια δράση προβλέπει το πρόγραμμα Oslo+ για την ανάπτυξη αντίστοιχων υπηρεσιών.
- Ίδρυση λεσχών που προσφέρουν την δυνατότητα στα άτομα τρίτης ηλικίας να αναπτύσσουν δραστηριότητες βασιζόμενες στα ενδιαφέροντα, τις δεξιότητες και τα χόμπι τους προκειμένου να αποκτήσουν μια ουσιαστική καθημερινότητα, διατηρώντας συγχρόνως ένα ικανοποιητικό επίπεδο σωματικής και πνευματικής κατάστασης, ιδίως και για τα άτομα με γνωστική αναπηρία.
- Σύνδεση μεταξύ των γενεών μέσα από αθλητικές δραστηριότητες. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτη η δράση που λαμβάνει χώρα στο Όσλο με την ονομασία " παιχνίδια γενεών ", όπου ηλικιωμένοι και νέοι συναγωνίζονται σε μια πληθώρα αθλητικών δραστηριοτήτων ατομικών και ομαδικών αθλημάτων όπως το ποδόσφαιρο, το κρίκετ, το σκάκι, το χάντμπολ κ.λπ. Η εκδήλωση αυτή οργανώνεται από τον Δήμο του Όσλο σε συνεργασία με διάφορους αθλητικούς φορείς. [43]

Εργασιακός βίος

- Διεύρυνση του ηλικιακού ορίου καθώς και καθιέρωση ενός πι ευέλικτου ωραρίου στο εργατικό δυναμικό, ώστε οι ηλικιωμένοι να μπορούν να εργάζονται για περαιτέρω χρονικό διάστημα και πιο ευέλικτα κατά τη διάρκεια του βίου τους .
- Εφαρμογή προγραμμάτων όπου οι ηλικιωμένοι κατευθύνουν και παρέχουν συμβουλές σε νεότερους ηλικιακά επιχειρηματίες.
- Χορήγηση προγραμμάτων επιδότησης για άτομα τρίτης ηλικίας που θέλουν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση.

Πολιτισμός

- Παροχή γνώσεων και εκμάθησης για τους ηλικιωμένους σε διάφορα πεδία, όπως μαθήματα φωτογραφίας, μαθήματα συγγραφής, μαθήματα κοινωνικής δικτύωσης, διαλέξεις, και άλλες δραστηριότητες όπως εκδρομές, κινηματογράφος, πρωινές συναντήσεις και βραδιές ποίησης και λογοτεχνίας.
- Απονομή τιμητικών βραβείων για να παροτρυνθούν, οι ηλικιωμένοι να συμμετάσχουν σε πολιτιστικά δρώμενα, για παράδειγμα σε θέατρα, συναυλίες, μουσεία και γκαλερί.
- Κατάλληλες δράσεις για τη τέχνη προκειμένου να καταστεί προσβάσιμη σε όλους.

4.1.2 Μεταφορά

Όλοι οι κάτοικοι πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε ολόκληρη την πόλη, χρησιμοποιώντας τα μέσα μαζικής μεταφοράς τα οποία είναι εύχρηστα αλλά και ασφαλή. Έτσι οι ηλικιωμένοι αποκτούν μεγαλύτερη κινητικότητα ευελιξία ανεξαρτησία [13].

Μέσα μαζικής μεταφοράς

- Προσαρμογή των στάσεων λεωφορείων στην πόλη στις σωστές διαστάσεις (ύψος, αποστάσεις με αποβάθρες επιβίβασης, ράμπες κ.λπ.) και γενικότερα ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός.
- Δημιουργία επαρκών αριθμών στάσεων με υπόστεγα εξοπλισμένες με πάγκους και φωτισμό, κατάλληλες για ανάγνωση κ.λπ.
- Ανάπτυξη και βελτίωση κόμβων καθιστώντας τους πιο ευέλικτους, ώστε όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι να μπορούν να αλλάζουν μεταφορικά μέσα χωρίς εμπόδια .
- Διασφάλιση [ως οι διαβάσεις πεζών από και προς τις στάσεις είναι εμφανώς σηματοδεδιμένες και προσαρμοσμένες σε άτομα με κινητικές δυσκολίες.

Περπάτημα και ποδήλατο

- Ανάπτυξη και δημιουργία υποδομών για περπάτημα και ποδήλατο . Σχεδιασμός ενός νέου κέντρου πόλης χωρίς αυτοκίνητα με έμφαση στην ενίσχυση της ασφαλούς κυκλοφορίας και ελεγχόμενης ταχύτητας.

- Εξασφάλιση τόσο της ορθής λειτουργίας όσο και της συντήρησης των πεζοδρομίων και των ποδηλατοδρόμων.

Προσαρμοσμένες λύσεις - Ασφαλής και οικονομικά προσιτή μεταφορά

- Προσαρμογή των μεταφορικών μέσων για άτομα με κινητικές δυσκολίες και κατάλληλος σχεδιασμός ώστε να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που σχετίζονται με την ηλικία.
- Δημιουργία κατάλληλων συνθηκών και κινήτρων προκειμένου να συμμετέχουν όλες οι ηλικιακές ομάδες στον σχεδιασμό των δημόσιων συγκοινωνιών.
- Περισσότερες ρυθμίσεις για τη χρήση αναπηρικών αμαξιδίων στα μέσα μαζικής μεταφοράς.
- Μείωση τις τιμών για όσους συνοδεύουν ηλικιωμένους και επιβάτες με περιορισμένη κινητικότητα.
- Διαρκής και εμπεριστατωμένη ενημέρωση προς τους ηλικιωμένους κατά τη διάρκεια της μεταβατικής φάσης που διανύουν, από την εγκατάλειψη της χρήσης του δικού τους αυτοκινήτου στη χρήση της δημόσιας συγκοινωνίας.
- Παροχή εκπαίδευσης στους υπαλλήλους των συγκοινωνιών προκειμένου να συμπεριφέρονται ειδικά και με φιλικό τρόπο στα άτομα τρίτης ηλικίας και ιδίως αυτά που πάσχουν από άνοια.
- Βελτίωση των χώρων στάθμευσης σε κομβικές στάσεις για τα μέσα μαζικής μεταφοράς (φωτισμός, ειδικά μονοπάτια).

4.1.3 Τόπος κατοικίας

Το οικείο και το προσαρμοσμένο περιβάλλον προάγουν την ασφάλεια, και την υγιή γήρανση. Οι οργανωμένες δράσεις για τη στέγαση θέτουν τα θεμέλια για περισσότερους ανθρώπους να κυριαρχήσουν στην καθημερινή ζωή τους. Έχουν αναπτυχθεί ποικίλες επιλογές στέγασης που έχουν σχεδιαστεί για διαφορετικές ομάδες ηλικιωμένων, με διαφορετικές προτιμήσεις και ανάγκες [13].

Ρυθμίσεις διαβίωσης

- Δημιουργία επαρκών και προσαρμοσμένων δράσεων περί στέγασης με λειτουργία υποδοχής ή κεντρικής λειτουργίας που μπορεί να βοηθήσει τους κατοίκους.

- Δημιουργία μικρότερων ομάδων στέγασης για άτομα που βρίσκονται στα αρχικά στάδια της γνωστικής εξασθένησης.
- Συνέχιση της ανάπτυξης των μακροχρόνιων γηροκομείων με βελτιωμένη καθημερινότητα και οικείο περιβάλλον.

Στρατηγική και προγραμματισμός

- Προτεραιότητα στην ανάπτυξη οίκων ευγηρίας καθώς και άλλων οίκων φροντίδας.
- Αύξηση του αριθμού των γηροκομείων για άτομα με γνωστική αναπηρία.
- Συστέγαση οίκων φροντίδας και ημερήσιας φροντίδας.
- Τόνωση περισσότερων ιδιωτικών οικιστικών συλλογικοτήτων και οικιστικών κοινοτήτων.
- Ολοκληρωμένος σχεδιασμός και μελέτη για τις “ Νέες μορφές στέγασης για ηλικιωμένους στο Όσλο ” που θα μπορούσαν να διαμορφωθούν με βάση την δημιουργία καταλληλότερων συνθηκών διαβίωσης.
- Βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των τμημάτων του δημοτικού συμβουλίου και των υφισταμένων φορέων για την από κοινού χρήση νέου και υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος, με ιδιαίτερη έμφαση στις επαφές και την σύνδεση μεταξύ των γενεών.
- Εργασία για πολλαπλές χρήσεις στον πολεοδομικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη. Εύρεση και παραχώρηση οικοπέδων για στέγαση για ευάλωτες ομάδες, ηλικιωμένους και την ιδιωτική αγορά ενοικίων.

4.1.4 Εξωτερικοί χώροι και φυσική δραστηριότητα

Οι αστικοί χώροι και οι χώροι πρασίνου στο τοπικό περιβάλλον πρέπει να είναι σχεδιασμένοι για χρήση από όλες τις ηλικιακές ομάδες. Η πόλη πρέπει να είναι πράσινη, ασφαλής και οργανωμένη για ενεργό και υγιή γήρανση. Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη κτιρίων και υπαίθριων χώρων γίνεται σε συνεννόηση με τους ηλικιωμένους για τη διασφάλιση αστικών χώρων φιλικών προς την ηλικία, του τοπικού περιβάλλοντος και περιοχών όπου οι ηλικιωμένοι μπορούν να κάνουν χρήση των υπηρεσιών και να δραστηριοποιούνται μέσα σε αυτούς [13].

Αστικοί χώροι και δημόσια κτίρια

- Μέτρα και δράσεις για μια πόλη χωρίς αυτοκίνητα σε συνάρτηση με τα μέτρα που λαμβάνονται για μια πόλη φιλική προς τους ηλικιωμένους . Δημιουργία υπαίθριων χώρων συνάντησης στο κέντρο της πόλης που ενισχύουν τόσο τις δραστηριότητες όσο και τις κοινωνικές συγκεντρώσεις.
- Διασφάλιση ασφαλών διαδρομών για πεζούς και ποδηλάτες από και προς το κέντρο χωρίς αυτοκίνητα και εξασφάλιση ειδικά σχεδιασμένων - προσβάσιμων πεζοδρομίων και σημείων διάβασης.
- Ενίσχυση της προσφοράς των κέντρων ευεξίας και λήψη πληροφοριών σχετικά με αυτό.
- Συμμετοχή των ηλικιωμένων στην αστική ανάπτυξη. Για παράδειγμα, μέσα από δημόσιες συναντήσεις, συμμετοχή σε συνέδρια και με την πρόσκληση ατόμων τρίτης ηλικίας σε ομάδες εργασίας.
- Διασφάλιση ότι όσοι ασχολούνται με τον αστικό περιβαλλοντικό σχεδιασμό και την αστική ανάπτυξη λαμβάνουν υπόψη τους (και συνεπώς ενεργούν καταλλήλως) πώς οι αλλαγές στους αστικούς χώρους μπορούν να επηρεάσουν τους ηλικιωμένους με δυσκολίες προσανατολισμού, καθώς και τη σημασία της αστικής ανάπτυξης που δημιουργεί ταυτότητα για τους ηλικιωμένους.

Πράσινοι εξωτερικοί χώροι

- Ανάπτυξη χώρων με κατάλληλο εξοπλισμό οργάνων γυμναστικής, παγκάκια σε πάρκα και υπαίθριους χώρους, σε πολλές γειτονιές και συνοικίες της πόλης.
- Εξασφάλιση πρόσβασης στον ήλιο - φως και προστασία από τον άνεμο τις βροχοπτώσεις και τα έντονα καιρικά φαινόμενα.
- Δημιουργία περισσότερων χώρων πρασίνου, συμπεριλαμβανομένων ειδικά διαμορφωμένων κήπων και πάρκων.
- Κατάλληλη διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων δίπλα σε γηροκομεία (πράσινες, προσβάσιμες και ασφαλείς κατασκευές – εγκαταστάσεις).

Φωτισμός, συντήρηση και φροντίδα (συμπεριλαμβανομένου και του καθαρισμού)

- Περαιτέρω ανάπτυξη της υπηρεσίας ψηφιακής αναφοράς της Υπηρεσίας Αστικού Περιβάλλοντος και ενίσχυση της με τοπικά σημεία συνάντησης και εθελοντισμό

- Διανομή σάκων ειδικής άμμου σε ηλικιωμένους και άτομα με ειδικές ανάγκες που μένουν στο σπίτι και δεν μπορούν να τα προμηθευτούν οι ίδιοι, ώστε να μπορούν να απλώσουν και να καλύψουν τις σκάλες και έξω από το σπίτι τους για να αποτρέψουν πτώσεις και τραυματισμούς.

4.1.5 Επικοινωνία και συμμετοχή

Ο μεγάλος ηλικιακά πληθυσμός του Όσλο πρέπει να έχει πρόσβαση σε σχετικές, κατανοητές, ενημερωμένες και αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με το τοπικό περιβάλλον, τις ευκαιρίες για συμμετοχή, την υγεία, τις διαθέσιμες υπηρεσίες και προσφορές. Οι πληροφορίες αυτές είναι διαθέσιμες τόσο σε ψηφιακή όσο και σε έντυπη μορφή [13].

Πρόσβαση σε πληροφορίες

- Δημιουργία κόμβων πληροφόρησης με περισσότερες υπηρεσίες σε χώρους συνάντησης ηλικιωμένων και σε περιφερειακές διοικήσεις.
- Ενθάρρυνση της μεγαλύτερης χρήσης των τοπικών εφημερίδων και βιβλιοθηκών ως μέσα ενημέρωσης.
- Διάθεση πληροφοριών σε διαφορετικές γλώσσες.

Πληροφορίες φιλικές προς την ηλικία

- Διευκόλυνση του χειρισμού και της ανάγνωσης ιστοτόπων σχετικά με παροχή υπηρεσιών.
- Κεφαλαία και ευδιάκριτα γράμματα με σαφείς γραμματοσειρές σε γραπτό πληροφοριακό υλικό.
- Περισσότερες πινακίδες και αφίσες και ενδείξεις.
- Κατάλογος της περιφέρειας σε έντυπη έκδοση για καλύτερη πρόσβαση στη γραπτή έκδοση πληροφοριών σε επίπεδο περιφέρειας.

Ενίσχυση ψηφιακών ικανοτήτων

- Ενίσχυση των δράσεων ψηφιακών ικανοτήτων με την επιστράτευση ειδικών εποπτών, ώστε ο δήμος να μπορεί σε μεγαλύτερο βαθμό να έρθει σε άμεση επαφή με τους κατοίκους και να καταγράψει τις ανάγκες τους.

- Προσφορά ηλεκτρονικών υπολογιστών με εκπαιδευτικό υλικό σε χώρους συναντήσεων για ηλικιωμένους. Κάτι τέτοιο μπορεί για παράδειγμα να επιτευχθεί με τη συνδρομή νέων και εξοικειωμένων με την τεχνολογία ατόμων, αλλά και με τον δανεισμό εξοπλισμού υπολογιστών.
- Ενίσχυση των χώρων συνάντησης για ηλικιωμένους με κατάλληλους πόρους για να ενταχθούν νέοι χρήστες δημιουργώντας ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς.

Συμμετοχή

- Αύξηση της συχνότητας των συνεδρίων με διάφορες θεματικές ενότητες, προαγωγή διαλόγου και δημόσιων συναντήσεων.
- Έμφαση στη προβολή δραστηριοτήτων σε συνεργασία με τις περιφέρειες και τα δημοτικά συμβούλια των περιοχών για να προσεγγίσουν ευάλωτες και ηλικιακά μεγάλες ομάδες.
- Περαιτέρω ανάπτυξη της ιστοσελίδας του δήμου του Όσλο με σχετικές πληροφορίες για την παροχή υπηρεσιών ως προς τους ηλικιωμένους.

4.1.6 Υπηρεσίες υγείας και φροντίδας στο σπίτι

Οι υπηρεσίες υγείας και φροντίδας στο σπίτι περιλαμβάνουν τόσο πρακτική βοήθεια όσο και υπηρεσίες υγείας. Έτσι όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι στο Όσλο να μπορούν να ζουν με ασφάλεια στο σπίτι τους, εάν το επιθυμούν, και να μπορούν να υποστηρίξουν και να ανακουφίσουν τους συγγενείς τους, μέσα από ένα ευρύτερο φάσμα οικιακών υπηρεσιών [13].

- Ως μέρος της διακυβέρνησης και διαχείρισης που βασίζεται στην εμπιστοσύνη, οι υπηρεσίες κατ' οίκον πρέπει να οργανωθούν με τρόπο τέτοιο κατάλληλο, ώστε να δημιουργείται μια αίσθηση ασφάλειας για τους κατοίκους, εξασφαλίζοντας παράλληλα μόνιμες θέσεις πλήρους απασχόλησης.
- Η συνολική κατάσταση της ζωής των πολιτών πρέπει αφενός να έχει κοινό σημείο επαφής αφετέρου και πρέπει να υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ συγγενών φορέων και εθελοντών.

- Η σύσταση ειδικής υπηρεσίας με αρμόδιους υπαλλήλους που θα είναι διαθέσιμοι όχι μόνο για όσους ηλικιωμένους χρειάζονται βοήθεια αλλά και για τους πλησιέστερους συγγενείς τους.
- Σύσταση ειδικού τμήματος του δημοτικού συμβουλίου που σε συνεργασία με τις περιφέρειες, που αξιολογεί, οργανώνει και κατευθύνει τις περιφέρειες προκειμένου να καθιερωθεί ένα διεπιστημονικό σύστημα υποδοχής και παροχής βοήθειας, με υπηρεσίες κατ' οίκον.
- Οι ηλικιωμένοι που πρόκειται να λάβουν βοήθεια πρέπει πάντα να ερωτώνται τι είναι σημαντικό για αυτούς και πρέπει να συμβουλευόμαστε τους πλησιέστερους συγγενείς τους.
- Οι υπάλληλοι που λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με το ποιες υπηρεσίες θα προσφερθούν πρέπει να συνεργάζονται στενά με τον γενικό γιατρό, τον ανώτερο επόπτη και τους υπαλλήλους που παρέχουν τις υπηρεσίες στο σπίτι.
- Προκειμένου όσοι παρέχουν υπηρεσίες κατ' οίκον πρέπει να χρησιμοποιούν την επαγγελματική τους πείρα για να παρέχουν υπηρεσίες με βάση τις ποικίλες καθημερινές συνήθειες των κατοίκων. Το αρμόδιο τμήμα του δημοτικού συμβουλίου πρέπει να συνεργαστεί με τις περιφέρειες για τη ψήφιση θεσμικού πλαισίου ως εναλλακτική μορφή απόφασης στις υπηρεσίες κατ' οίκον.
- Το τμήμα του δημοτικού συμβουλίου θα ξεκινήσει εργασίες για την επανεξέταση της χρήσης προσωπικής βοήθειας που απευθύνεται στους χρήστες για άτομα άνω των 67 ετών με εκτεταμένες ανάγκες βοήθειας.
- Οι υπηρεσίες κατ' οίκον θα πρέπει να διαθέτουν μόνιμους υπαλλήλους με εξειδίκευση στην κλινική διατροφή για να είναι σε θέση να καταγράφουν, να αξιολογούν και να αντιμετωπίζουν τον υποσιτισμό.
- Οι περιφέρειες πρέπει να μεριμνήσουν ώστε οι ηλικιωμένοι που ζουν στο σπίτι να έχουν την ευκαιρία να σιτίζονται μαζί με άλλους συμπολίτες, για παράδειγμα σε ένα κέντρο ηλικιωμένων ή σε ένα κέντρο ημερήσιας φροντίδας.
- Οι υπηρεσίες κατ' οίκον πρέπει να διαθέτουν επαρκείς ικανότητες ώστε να μπορούν να συνεργάζονται με τους γενικούς ιατρούς για την παρακολούθηση της χρήσης ναρκωτικών .

- Οι περιφέρειες πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται για την εφαρμογή της καθημερινής αποκατάστασης και την αντιμετώπιση της καθημερινότητας στις υπηρεσίες κατ' οίκον.
- Το αρμόδιο τμήμα του δημοτικού συμβουλίου, σε συνεργασία με τις περιφέρειες, θα εφαρμόσει ένα χρονοδιάγραμμα δραστηριοτήτων, όπου επιλεγμένοι κάτοικοι λαμβάνουν παρατεταμένο χρόνο και βοήθεια για δραστηριότητες που επιλέγουν μόνοι τους που αυξάνουν την ποιότητα ζωής και τους αποτρέπουν από τη μοναξιά και τον κοινωνικό αποκλεισμό
- Τα κέντρα ημέρας, τα κέντρα ηλικιωμένων και άλλες εγκαταστάσεις ημερήσιων δραστηριοτήτων πρέπει να προσαρμόζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις ώρες λειτουργίας και τις υπηρεσίες στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τις επιθυμίες των κατοίκων (ιδίως των ηλικιωμένων) και των συγγενών τους.
- Οι παροχές καθημερινής δραστηριότητας πρέπει να περιλαμβάνουν την προετοιμασία και το σερβίρισμα θρεπτικών γευμάτων.
- Το αρμόδιο τμήμα του δημοτικού συμβουλίου, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες, θα ξεκινήσει εργασίες για να διερευνηθεί εάν στις συνοικίες θα πρέπει να λειτουργούν (και σε μεγαλύτερη συχνότητα) διάφορες υπηρεσίες ημερήσιας δραστηριότητας, όπως κέντρα ημέρας, .
- Οι περιφέρειες πρέπει, σε συνεργασία με τα συγγενικά πρόσωπα των ηλικιωμένων, να δημιουργήσουν πολλές ευέλικτες υπηρεσίες αρωγής, ειδικότερα να αναπτυχθούν συνεργασίες με τον εθελοντικό τομέα.
- Η υπηρεσία γηροκομείου πρέπει να διερευνήσει και να ελέγξει πώς η ασφαλής στέγαση μπορεί να χρησιμοποιηθεί πιο ευέλικτα σύμφωνα με τις ανάγκες των κατοίκων και των συγγενών.
- Με την υποστήριξη της Νορβηγικής Διεύθυνσης Υγείας, και μέσω της συνεργασίας μεταξύ του Κέντρου επαγγελματικής ανάπτυξης και έρευνας και των περιφερειών θα αναπτυχθεί ένα μοντέλο συστηματικής παρακολούθησης των ατόμων που πάσχουν από άνοια, εστιάζοντας, τόσο στο κρίσιμο εκείνο χρονικό σημείο μετά τη διάγνωση όσο και στην κατεύθυνση των συγγενικών τους προσώπων.
- Το Κέντρο επαγγελματικής ανάπτυξης και έρευνας, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες, θα διερευνήσει και, ενδεχομένως, θα επιχειρήσει μια σύμπραξη με ομάδες περιπατητικής

εμπειρογνωμοσύνης, όπου το υγειονομικό προσωπικό με προηγμένη κλινική και γηριατρική τεχνογνωσία θα μπορεί να βελτιώσει τις υπηρεσίες υγείας και φροντίδας μέσω της εκπαίδευσης και με ορθή καθοδήγηση στη θεραπεία και τη Φροντίδα.

4.1.7 Κέντρο υγείας

Οι ευάλωτοι ηλικιωμένοι, μπορεί περιστασιακά να χρειάζονται 24ωρη φροντίδα, θεραπεία ή αποκατάσταση. Η χρονικά περιορισμένη παραμονή σε ένα κέντρο υγείας πρέπει να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για την ανάκτηση επαρκούς λειτουργίας για να συνεχίσουν να μένουν στο σπίτι. Το Όσλο χρησιμοποιεί κατοικίες αποκατάστασης σε μικρότερο βαθμό από άλλους συγκρίσιμους δήμους. Το Όσλο διαθέτει τέσσερα κέντρα υγείας που προσφέρουν ιατρική περίθαλψη, αποκατάσταση και φροντίδα, καθώς και φροντίδα ξεκούρασης [13]. Τα μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν είναι τα εξής:

- Σε περίπτωση παραμονής σε κέντρο υγείας, οι απαραίτητοι διεπιστημονικοί πόροι πρέπει να χρησιμοποιούνται σε μεγαλύτερο βαθμό με βάση τις ανάγκες των ηλικιωμένων και σε μικρότερο βαθμό με βάση προκαθορισμένες αποφάσεις.
- Μοντέλα όπου θα δοκιμάζονται στα κέντρα υγείας, θα αποτελούν και παρεχόμενες υπηρεσίες στο σπίτι .
- Διεξαγωγή έρευνας για τον βέλτιστο τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης των κέντρων υγείας.
- Μαζί με τις περιφέρειες, τα κέντρα υγείας πρέπει να αναλάβουν έναν πιο ενεργό και καθοδηγητικό ρόλο προς τους κατοίκους, τους συγγενείς και το τοπικό περιβάλλον και να προσφέρουν δραστηριότητες και μαθήματα που παρέχουν αυξημένη γνώση και καλύτερη ευκαιρία αντιμετώπισης της ασθένειας και της λειτουργικής αναπηρίας.

4.2 Το 5ετές πλάνο της Νορβηγικής Κυβέρνησης για την άνοια (2021-2025)

Η άνοια είναι μια σοβαρή νόσος που πλήττει κυρίως τους ηλικιωμένους. Σχεδόν 100.000 πολίτες πάσχουν από άνοια – αριθμός που εκτιμάται ότι θα αυξηθεί απότομα στο άμεσο μέλλον. Το Νορβηγικό κράτος, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψιν την νέα αυτή κατάσταση συνέταξε ένα πλάνο για την άνοια “ Dementia Plan 2025 ” το οποίο θα αποτελέσει τον άξονα στη προσπάθεια διαμόρφωσης μιας κοινωνίας φιλικής προς τα άτομα που είναι αντιμέτωποι με την άνοια. Στόχος του, είναι να

καθιερωθούν υπηρεσίες υγείας φροντίδας για τους πάσχοντες από άνοια στις οποίες η συνεισφορά της κοινωνίας θα είναι συλλογική, τόσο από φορείς, από επαγγελματίες όσο και από εθελοντές και συγγενείς των ατόμων που νοσούν από άνοια. [40]

Σύμφωνα με το ως άνω πλάνο για την άνοια, η φύση αυτής της ασθένειας και επιπτώσεις της τόσο στους νοσούντες όσο και στην κοινωνία δεν αποτελεί εύκολο ζήτημα που μπορεί να επιλυθεί πλήρως και άμεσα. Ωστόσο η σωστή πρόληψη και η προετοιμασία της κοινωνίας διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στη βελτίωση της κατάστασης. Επίσης στα πλαίσια της επίτευξης “μίας κοινωνίας για όλους” (“Et samfunn for alle”), τίθεται ο στόχος, όλα τα άτομα με αναπηρίες, να αποκτήσουν μια ζωή όσο το δυνατόν ανεξάρτητη και με ενεργό συμμετοχή στη κοινωνία. [40]

Η ορθή ενημέρωση και η τοποθέτηση γερών θεμελίων για την απόκτηση κατάλληλης παιδείας (πάνω σε θέματα που σχετίζονται με την άνοια), θα διασφαλίσει μια καλύτερη αντιμετώπιση ως προς τους νοσούντες με άνοια. Προκειμένου να επιτύχει κάτι τέτοιο το Νορβηγικό κράτος, έχει επιστρατεύσει διάφορους οργανισμούς (όπως ο οργανισμός Υγείας της Νορβηγίας) προκειμένου να μεταδώσουν τις κατάλληλες γνώσεις και πληροφορίες στο κοινό σχετικές με την άνοια. Άλλη μια εξίσου σημαντική δράση αποτελεί και η ίδρυση γραμμής βοήθειας για την άνοια μέσω της οποίας παρέχονται επίσης πληροφορίες που βοηθούν στη ενίσχυση της γνώσης του κοινού σε θέματα πάνω στην άνοια. [40]

Πέραν των δράσεων για την ενημέρωση του πληθυσμού, το Υπουργείο Υγείας και Υπηρεσιών Περίθαλψης, έχει αναλάβει την χρηματοδότηση έργων με κεντρικό πυρήνα την έρευνα και την καινοτομία πάνω σε πεδία σχετικά με την άνοια, όπως η εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων και επαγγελματιών, οι κλινικές μελέτες κ.λπ. Μάλιστα, στα πλαίσια αυτών των χρηματοδοτήσεων, το Συμβούλιο Έρευνας της Νορβηγίας, έχει ιδρύσει πέντε περιφερειακά κέντρα έρευνας, τα οποία συνεργάζονται με διάφορα πανεπιστήμια πάνω σε θέματα άνοιας, καθώς επίσης χορήγησε και το ποσό των 20 εκατομμυρίων ευρώ στο ερευνητικό κέντρο “Neuro-SysMed” που εδρεύει στη πόλη του Μπέργκεν με σκοπό να πραγματοποιηθούν έρευνες νευρολογικών ασθενειών (άνοια κ.λπ.), οι οποίες θα δώσουν την ευκαιρία σε περισσότερους ασθενείς να λάβουν πειραματικού τύπου θεραπείες [40].

Τέλος, ένα μεγαλεπήβολο project που έχει ήδη ξεκινήσει από την Νορβηγική Κυβέρνηση, αφορά τη δημιουργία μελλοντικών κατοικιών και εγκαταστάσεων προσαρμοσμένων στις ανάγκες του

πληθυσμού που πάσχει άνοια. Πρόκειται για εξειδικευμένες εγκαταστάσεις - διαφορετικές από τα παραδοσιακά έως τώρα μοντέλα των υποβοηθούμενων κατοικιών ή οίκων ευγηρίας – οι οποίες θα είναι σχεδιασμένες / οργανωμένες με τρόπο κατάλληλο ώστε άτομα με άνοια να μην αποκόβονται από το ανεξάρτητο τρόπο ζωής που είχαν πριν την εμφάνιση και την επιδείνωση της ασθένειας τους. Επιπλέον αυτές οι εξειδικευμένες κοινότητες με την μορφή είτε οργανωμένων “χωριών άνοιας” είτε με τη μορφή κατοικιών εντός κοινοτήτων, θα παρέχουν στα άτομα με άνοια αφενός ασφαλή πρόσβαση σε εξωτερικούς χώρους και αφετέρου αλληλεπίδραση (δραστηριότητες κ.λπ.) με τις γύρω κοινότητες. [40]

4.3 Η περίπτωση του Δήμου Τρόντχαϊμ

Ο Δήμος του Τρόντχαϊμ (η τέταρτη μεγαλύτερη αστική περιοχή στη Νορβηγία με πληθυσμό σχεδόν 198.000 κατοίκους) ακολουθεί τα βήματα του Όσλο ως μια πόλη φιλική προς τους ηλικιωμένους. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της πόλης εν συγκρίσει με άλλους Δήμους, είναι πως οι ηλικιωμένοι και η συμμετοχικότητα αυτών αποτελούν μέρος των κανονικών λειτουργιών του Δήμου. Αυτό συμπεραίνεται εύκολα αν αναλογιστεί κανείς ότι ο Δήμος του Τρόντχαϊμ έχει αφενός καθιερώσει συναντήσεις ηλικιωμένων σε εγκαταστάσεις του Δήμου και αφετέρου έχει δημιουργήσει ένα ψηφιακό “κουτί προτάσεων” (digital suggestion box), όπου οι ηλικιωμένοι δύνανται να υποβάλλουν τις προτάσεις τους για ζητήματα που τους απασχολούν και σχετίζονται με τη καθημερινότητα τους. [41]

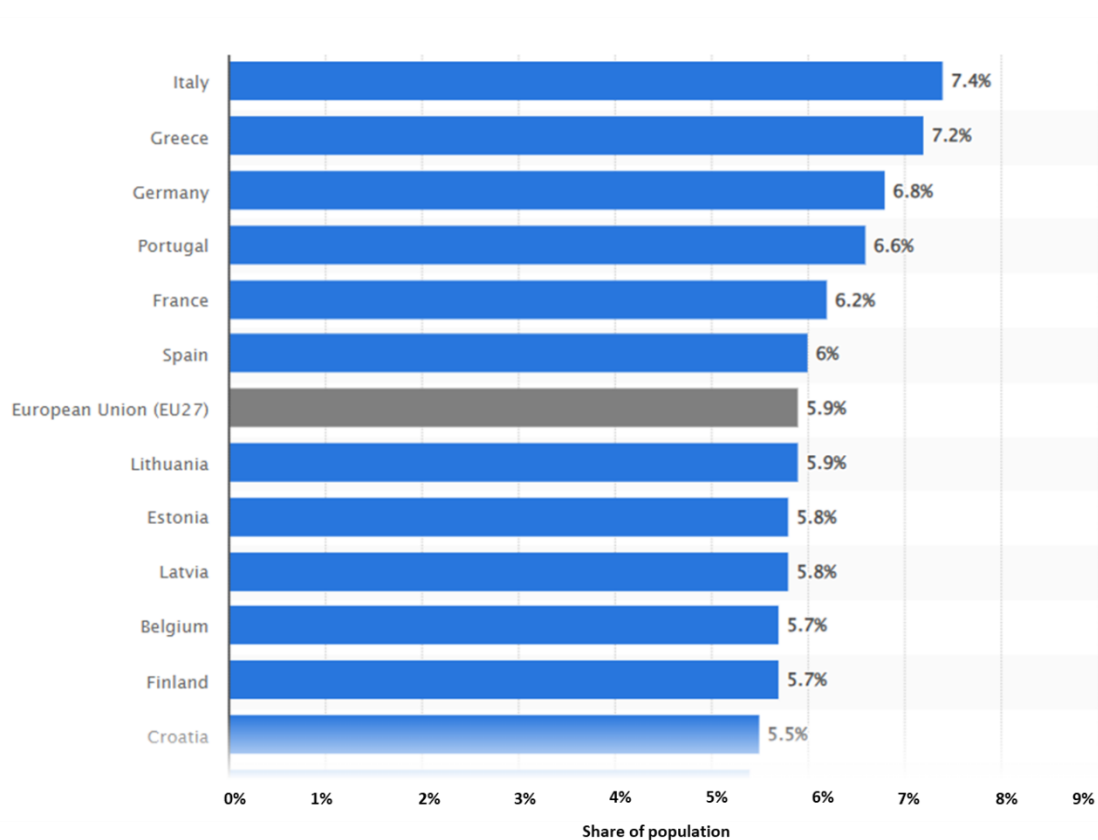
Σημαντικό ρόλο τόσο στη προώθηση των ζητημάτων που απασχολούν τους ηλικιωμένους όσο και στον σχεδιασμό δράσεων / πολιτικών, διαδραματίζει το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Συνταξιούχων. Ένα από τα κυριότερα θέματα που απασχολεί τους ηλικιωμένους, έχει να κάνει με την προσβασιμότητα (μέσα μαζικής μεταφοράς, οδικά δίκτυα, πεζοδρόμια κ.λπ.) τη κουλτούρα και τις δραστηριότητες.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψιν τις προτάσεις, τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς των ηλικιωμένων, ο Δήμος σε συνεργασία με το γνωμοδοτικό Συμβούλιο Συνταξιούχων προέβη στην ανάληψη των εξής δράσεων για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων:

- Έχουν καθιερωθεί σχεδόν 800 εκδηλώσεις σε ετήσια βάση που αφορούν τους ηλικιωμένους. Εκδηλώσεις που αφορούν είτε την κουλτούρα (συναυλίες, βραδιές μπλουζ κ.λπ.), είτε φυσικές δραστηριότητες (όπως γυμναστική, γιόγκα κ.λπ.)
- Έχει αναπτυχθεί σχετική εφαρμογή ώστε να ενημερώνονται μέσω διαδικτύου για τις σχετικές εκδηλώσεις
- Έχει συσταθεί τμήματα εκμάθησης σχετικά με τη χρήση ψηφιακής τεχνολογίας
- Έχει τεθεί σε ισχύ το project " Trondheim 70+ " . Πρόκειται για μια σημαντική έρευνα για την υγεία που αφορά κατοίκους εβδομήντα ετών και άνω και οι οποίοι προσφέρονται να συμμετάσχουν σε μια πρωτοποριακή έρευνα για την υγεία. Το εγχείρημα αυτό πραγματοποιείται υπό την συνεργασία του Δήμου του Trondheim, του Νορβηγικού Πανεπιστημίου Επιστήμης και Τεχνολογίας και του ερευνητικού κέντρου " HUNT " (με τη συνδρομή του νοσηλευτικού προσωπικού των φοιτητών κ.α.). Τα οφέλη αυτής της έρευνας είναι πολλαπλά όχι μόνο για τους ηλικιωμένους και τους φοιτητές που κάνουν τη πρακτική τους, αλλά και για τη κοινωνία στο σύνολο της καθώς μπορεί αν αποτελέσει πρότυπο και για άλλους Δήμους και κοινότητες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επίσης στα πλαίσια αυτής της δράσης έχει δημιουργηθεί κατάλληλος ιστότοπος στο διαδίκτυο προκειμένου να παρέχεται σχετική ενημέρωση στους ηλικιωμένους (την οποία – έχει προβλεφθεί από τον Δήμο - μπορούν να τη λάβουν και σε έντυπη μορφή) .
- Έχει τεθεί σε ισχύ το project " happy driver " ("χαρούμενος οδηγός"), σύμφωνα με το οποίο, κάθε φορά που καλούν οι ηλικιωμένοι (ή οι συγγενείς αυτών για λογαριασμό τους) ένα ταξί, έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν έναν " χαρούμενο οδηγό ". Οι οδηγοί αυτοί έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα ώστε να παρέχουν τις βέλτιστες υπηρεσίες σε επιβάτες που πάσχουν από άνοια. [41], [42]

5. Η ενεργός γήρανση στην Ιταλία

Ιδιαίτερη είναι και η περίπτωση της Ιταλίας η οποία αποτελεί το πρώτο κράτος στη κατάταξη των Ευρωπαϊκών κρατών με το μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων ανθρώπων.

Διάγραμμα 5 Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 80 ετών και άνω στις ευρωπαϊκές χώρες το 2020 [16]

Για το Ιταλικό θεσμικό πλαίσιο η έννοια της ενεργούς γήρανσης παραπέμπει σε μια νέα μορφή ενός θεμελιώδους δικαιώματος που σχετίζεται τόσο με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια όσο και την υγεία, το δικαίωμα στη κοινωνική ζωή κ.λπ. Τα τελευταία έτη υπάρχει έντονη κινητικότητα κατόπιν κοινοβουλευτικών πρωτοβουλιών για την παραγωγή νομοσχεδίων που σκοπεύουν στην ενδυνάμωση του ρόλου των ατόμων τρίτης ηλικίας μέσα από δράσεις των περιφερειών και σχετικών φορέων. Σε ορισμένες περιφέρειες έχουν καταρτίσει θεσμικά πλαίσια που προβλέπουν την δημιουργία μιας διατομεακής προσέγγισης και συντονισμένης δράσης προς όφελος των ηλικιωμένων [15].

Αυτά τα περιφερειακά θεσμικά πλαίσια, κάνουν την εμφάνιση τους το έτος 2009 και συγκεκριμένα με την σύσταση του περιφερειακού νόμου 48/2009 της Περιφέρειας Λιγκούρια.

Η υψίστης σημασίας αποδοχή μια διαπεριφερειακής πολιτικής περί την ενεργό γήρανση αφορά τόσο την παροχή υποστήριξης των εμπλεκόμενων μερών (κοινότητας κ.α.) με πρωτοβουλίες – κοινωνικά έργα όσο και στην αλλαγή νοοτροπίας – κουλτούρας βάσει της οποίας επιτυγχάνεται η μετάβαση των ατόμων τρίτης ηλικίας από παθητικούς χρήστες υγειονομικής περίθαλψης υπηρεσιών σε ενεργούς πολίτες που συμμετέχουν. Ειδικότερα οι διαπεριφερειακοί νόμοι προωθούν τη κατάρτιση μακροπρόθεσμων ή βραχυπρόθεσμων στρατηγικών για την ενεργό γήρανση με την συνδρομή των τοπικών αρχών υγείας, των τοπικών κοινωνικών αρχών καθώς και άλλων ενδιαφερόμενων μερών [15].

Κατά το έτος 2019 κάνει την αρχή του ένα φιλόδοξο έργο με άξονα έναν “ πολυεπίπεδο εθνικό συντονισμό για την ενεργό γήρανση ” μεταξύ των : α) τμήματος οικογενειακών πολιτικών της προεδρίας του υπουργικού συμβουλίου, β) του εθνικού ινστιτούτου υγείας και επιστήμης για τη γήρανση, γ) υπουργείου εργασίας και κοινωνικών πολιτικών και δ) το εθνικό ινστιτούτο ανάλυσης δημόσιας πολιτικής .Το ως άνω έργο απαρτίζεται από την εξέλιξη πέντε βασικών σταδίων:

1. Ανάλυση της κατάστασης περί των πολιτικών για την ενεργό γήρανση σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο
2. Χάραξη στρατηγικής και ανάπτυξη κατευθυντηρίων γραμμών για την ενεργό γήρανση
3. Βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης
4. Εφαρμογή των πολιτικών που συνδέονται με την ενεργό γήρανση μέσω αποτελεσμάτων και αναλύσεων που βασίζονται σε σύγχρονες μεθόδους
5. Παρακολούθηση των εξελίξεων
6. Πέραν από τα περιγραφόμενα αυτά στάδια, ένας από τους θεμελιώδεις στόχους του εν λόγω έργου έγκειται στη διερεύνηση των γεωγραφικών διαφορών με βάση τον δείκτη ενεργούς γήρανσης σε περιφερειακό επίπεδο [15].

5.1 Η περίπτωση της Περιφέρειας Βένετο

Από τις είκοσι Περιφέρειες της Ιταλικής επικράτειας δέκα είναι αυτές, οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν υιοθετήσει ένα διαπεριφερειακό νόμο σχετικά με την ενεργό γήρανση και μόνο στις περιπτώσεις δυο περιφερειών (της Βένετο και της Φριούλι Βενέτσια Τζουλία) οι μηχανισμοί εφαρμογής των σχετικών θεσμικών πλαισίων τέθηκαν σε εφαρμογή με επιτυχία, οδηγώντας έτσι σε σημαντική χρηματοδότηση δράσεων και πρωτοβουλιών. Πιο αναλυτικά ο υπ' αριθμό 23/2017 περιφερειακός νόμος (" Προώθηση και ενίσχυση της ενεργούς γήρανσης") της περιφέρειας Βένετο ορίζει στο πρώτο άρθρο παρ. α' πως " η περιφέρεια αναγνωρίζει και εκτιμά τον ρόλο των ενήλικων ή των ηλικιωμένων στην κοινότητα, προωθώντας τη συμμετοχή τους στη κοινότητα, προωθώντας τη συμμετοχή τους στη κοινωνική, αστική, οικονομική και πολιτιστική ζωή και ευνοώντας τη δημιουργία οδών αυτονομίας και ευημερίας στο πλαίσιο των συνηθισμένων συνθηκών ζωής τους " [15].

Ο ως άνω διαπεριφερειακός νόμος της περιφέρειας Βένετα εμπεριέχει και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως ο εθελοντισμός, η άθληση, η συμμετοχή των πολιτών, η κατάρτιση, το περιβάλλον, οι πολιτιστικές δραστηριότητες η υγεία η ασφάλιση και η στέγαση. Η εφαρμογή του προβλέπεται μέσα από τριετή και μονοετή πλάνα τα οποία χρηματοδοτούνται τόσο από το Δημόσιο όσο και από μη κυβερνητικές οργανώσεις [15].

Η περιφέρεια της Βένετα στο εσωτερικό της έχει καθιερώσει τη συνεργασία μεταξύ των περιοχών της σε θέματα σχετικά με την ενεργό γήρανση . Πιο συγκεκριμένα το τμήμα κοινωνικών υπηρεσιών της περιφέρειας έχει καταστεί αρμόδιο στο να τεθούν σε εφαρμογή σχετικές δράσεις κινητοποιώντας εθελοντικούς οργανισμούς, συνταξιούχους, συνδικαλιστικές οργανώσεις κ.λπ. Επιπροσθέτως έχει συσταθεί και το αντίστοιχο συμβούλιο για την ενεργό γήρανση το οποίο είναι υπεύθυνο τόσο για τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων – δραστηριοτήτων για την ενεργό γήρανση όσο και για την διαχείριση των πόρων που προβλέπονται από τα σχετικά πλάνα [15].

Το αποτέλεσμα αυτών των δράσεων και των πρωτοβουλιών ήταν όχι μόνο εντυπωσιακά αλλά συγχρόνως και ενθαρρυντικά για μελλοντικές δράσεις, καθώς ο απολογισμός έδειξε πως διατέθηκαν ετήσια ποσά ύψους ενός εκατομμυρίου ευρώ για την ενεργό γήρανση μέσα από έργα που

υποβλήθηκαν από τους Δήμους, τις τοπικές μονάδες κοινωνικής υγείας, τους δημόσιους οργανισμούς αλληλεγγύης και πρόνοιας και τους συλλόγους [15].

Ύστερα από την έγκριση νέου προγράμματος που τέθηκε σε εφαρμογή το έτος 2021, η περιφέρεια του Βένετο κάνει ένα περαιτέρω άλμα σχετικά με την προώθηση της ενεργούς γήρανσης. Με πρωτοβουλίες . δράσεις και μέτρα ενισχύουν την έννοια της ενεργούς γήρανσης δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες για υγεία, συμμετοχή και κατ επέκταση βελτίωση της ποιότητας ζωής του ηλικιωμένου πληθυσμού της περιφέρειας [17] .

Το νέο αυτό πρόγραμμα που φέρει τον τίτλο “ Ετήσιο Πρόγραμμα Εφαρμογής 2021 - Παρεμβάσεις για την προώθηση και ενίσχυση της ενεργού γήρανσης ”, μέσα από χρηματοδοτήσεις προβλέπει σειρά δράσεων και μέτρων για την ενεργό γήρανση. Ειδικότερα το νέο αυτό πρόγραμμα εστιάζει σε τρεις βασικούς πυλώνες :

1. Την ενίσχυση της έννοιας της ευεξίας, που συνεπάγεται με την καθιέρωση ενός αυτόνομου και υγιούς τρόπου ζωής
2. Την προώθηση της ενεργούς συμμετοχής των ατόμων τρίτης ηλικίας
3. Την ανάπτυξη και δημιουργία δράσεων που θα εξασφαλίζουν στους ηλικιωμένους συνεχή γνώση και εκπαίδευση

Το ως άνω πρόγραμμα επικεντρώνεται επίσης στο να υποστηρίξει νέες πρωτοβουλίες και ιδέες, αναπτύσσοντας τα κατάλληλα κοινωνικά δίκτυα που θα καλύπτουν πολλές περιοχές της περιφέρειας οι οποίες είναι απομακρυσμένες (είτε αντιμετωπίζουν δυσκολία στη πρόσβαση είτε παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά – γνωρίσματα και συνήθειες), αλλά και γειτονίες με ιδιαίτερες δυσκολίες – χαρακτηριστικά, προκειμένου να καλυφθεί ένα ευρύ φάσμα των μεγαλύτερων ηλικιακά ομάδων και να επιτευχθεί μια καλύτερη και βελτιωμένη εκδοχή της αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών. [18].

Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση, στην διόρθωση του τρόπου ζωής των ηλικιωμένων, κατευθύνοντας τους σε ένα πιο υγιεινό τρόπο ζωής (μέσω της άσκησης της διατροφής κ.λπ.) προκειμένου να επιτευχθεί η ευεξία. Σημαντικός παράγοντας, είναι και αυτός της ορθής εκπαίδευσης αυτών των ιδιαίτερων ηλικιακά ομάδων προκειμένου να αποφευχθούν τραυματισμοί και διάφορες άλλες αποκλίσεις κατά

την υλοποίηση του προγράμματος. Αρμόδιοι για τον συντονισμό και την καλύτερη λειτουργία του προγράμματος, καθίστανται όχι μόνο οι κρατικοί φορείς και τα όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, τα ιδρύματα και οι εθελοντικές δράσεις των πολιτών. [18]

5.2 Η περίπτωση της Περιφέρειας Βασιλικάτα

Η Βασιλικάτα αποτελεί μια από εκείνες τις περιφέρειες της ιταλικής επικράτειας που έχουν επικεντρώσει την δράση τους ενάντια στην κοινωνική απομόνωση των ατόμων τρίτης ηλικίας. Ειδικότερα μέσα από τη δημιουργία κοινοτικών εργαστηρίων τα οποία προσφέρουν ακρόαση στους πολίτες που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες (μεταξύ των οποίων και ηλικιωμένοι), η περιφέρεια της Βασιλικάτα κατάφερε να κατευθύνει αυτές τις ομάδες του πληθυσμού μέσα από ψυχαγωγικές και κινητικές δραστηριότητες [14].

Όπως και τη περίπτωση της περιφέρειας Βένετο, η Βασιλικάτα έχει προβλέψει ορισμένες δράσεις για τη κατοχύρωση κοινωνικά ευάλωτων και αποκλεισμένων ομάδων όπως οι ηλικιωμένοι μέσω του δικού της θεσμικού πλαισίου. Στο πρώτο άρθρο της υπ' αριθμ. διάταξης 970/2017 - " σύσκεψη περιφερειακού συμβουλίου " - προωθείται η εθελοντική εργασία και η ενθάρρυνση για συμμετοχή σε δραστηριότητες και υλοποίησης διάφορων προγραμμάτων που στοχεύουν στην επίτευξη ενός ισχυρότερου δεσμού και ολοκληρωμένης ένταξης στην κοινότητα εκείνων των πολιτών που κινδυνεύουν να αποκλειστούν και να περιθωριοποιηθούν όπως οι ηλικιωμένοι [14].

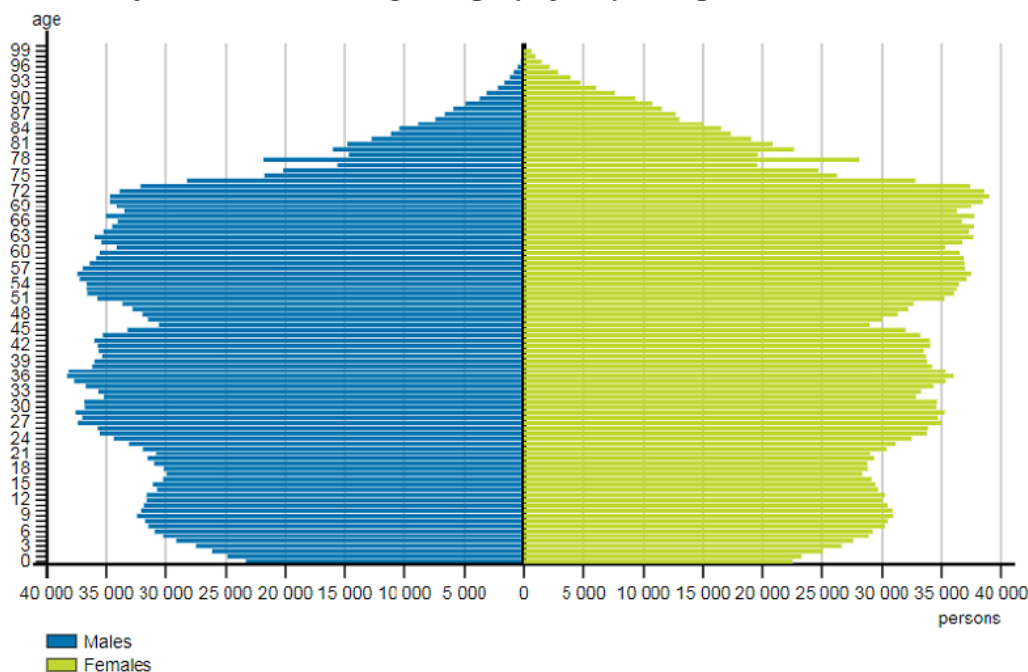
Η ως άνω διάταξη προβλέπει και εξασφαλίζει πόρους προκειμένου να χρηματοδοτηθούν κοινοτικά εργαστήρια την διαχείριση των οποίων αναλαμβάνουν εθελοντικά σωματεία και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με σκοπό να προωθήσουν την πληρέστερη ένταξη των ατόμων που είναι ήδη αποκλεισμένοι κοινωνικά ή κινδυνεύουν να αποκλειστούν (όπως τα άτομα τρίτης ηλικίας που βιώνουν καταστάσεις φτώχειας και απομόνωσης). Οι δραστηριότητες αυτών των κοινοτικών εργαστηρίων ενεργοποιούν τους ευάλωτους ηλικιωμένους με την συμμετοχή τους σε πολιτιστικά δρώμενα όπως η εξερεύνηση τόπων, παραδόσεων και γενικότερα γνώσεων αναφορικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν ορισμένοι τόποι [14].

6. Η ενεργός γήρανση στην Φινλανδία

Ο πληθυσμός της Φινλανδίας γεννά γρήγορα, πιο συγκεκριμένα το 2018 ένα στους 10 ήταν 75 ετών και άνω και προβλέπεται ότι αυτή η αναλογία θα αυξηθεί μέχρι το 2030. Σε αυτό συνεισφέρει η πτώση στον αριθμό των παιδιών που γεννιούνται. Επίσης, σύμφωνα με μελέτες το σημερινό 22% των ατόμων άνω των 65 ετών πρόκειται να φτάσει το 26% έως το 2030 και το 29% έως το 2060 [19].

Το γεγονός ότι οι ηλικιωμένοι αυξάνονται αποτελεί μια πρόκληση ώστε να υιοθετηθούν πολιτικές έτσι ώστε η κοινωνία να προσαρμοστεί στην μείωση του πληθυσμού. Η Φινλανδία συμβάλει ενεργά στην ανάπτυξη πολιτικών για ενεργό γήρανση. Πιο συγκεκριμένα, το 2004 η κυβέρνηση εξέδωσε μια κυβερνητική έκθεση για την προετοιμασία των πολιτών ως προς την γήρανση. Η αναφορά "Μια καλή κοινωνία για όλες τις ηλικίες" έθεσε τους στόχους για την πολιτική της ενεργούς γήρανσης στην Φινλανδία. Η έκθεση παρείχε μια περίληψη των δημογραφικών τάσεων και την επίπτωση της γήρανσης και των πολιτικών που πρέπει να υιοθετηθούν και την ανάγκη αυτών. Ως καλύτερη πολιτική θεωρήθηκε η μείωση στο χάσμα βιωσιμότητας στην δημόσια οικονομία μέσω μέτρων αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, την αποτελεσματικότητα, την παροχή δημόσιων υπηρεσιών και της υγείας και λειτουργίας των πολιτών [20].

Population according to age (1-year) and gender 31.12.2019

Statistics Finland / Population structure

Διάγραμμα 6 Πληθυσμός ανά ηλικία σε άντρες και γυναίκες [19]

6.1 Προγράμματα ενεργούς γήρανσης στην Φιλανδία

Τρία σημαντικά προγράμματα ενεργού γήρανσης έχουν εφαρμοστεί στην Φιλανδία:

1. Το εθνικό πρόγραμμα γήρανσης
2. Το πρόγραμμα ευεξίας στην εργασία
3. Το πρόγραμμα εργασιακής ικανότητας

Εθνικό πρόγραμμα γήρανσης

Το εθνικό πρόγραμμα γήρανσης θεωρεί σημαντική την απασχόληση καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής ζωής ακολουθώντας την προσέγγιση στην διαχείριση της ηλικίας (γνωστή ως "leadership by age"). Η δράση αυτή έχει ως στόχο την προώθηση της επαγγελματικής ζωής ώστε να

συνεχίζεται η απασχόληση καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Η από κοινού προσπάθεια και λειτουργία στους χώρους εργασίας θεωρείται σημαντική. Η διαχείριση της ηλικίας και η κοινή προσπάθεια στο χώρο εργασίας έχουν διάφορες διαστάσεις [21]:

- Δικτύωση: Κάθετη ενσωμάτωση η οποία αυξάνει την παραγωγικότητα και εξυπηρέτηση πελατών χρησιμοποιώντας τις γνώσεις των ηλικιωμένων.
- Βιομηχανικά πρότυπα και σχεδιασμός: Ένας ηλικιωμένος εργαζόμενος μπορεί να έχει τεχνολογικές γνώσεις για να αναπτύξει πρακτικές λύσεις που λαμβάνουν επίσης υπόψη τα εργονομικά ζητήματα.
- Κανόνες εργασιακής ζωής. Η συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου και οι λύσεις που δίνουν κίνητρα στην επαγγελματική ζωή απαιτούν κοινή εργασιακή προσπάθεια.
- Δεοντολογικά πρότυπα που σχετίζονται με συγκρούσεις μεταξύ ηλικιακών ομάδων.

Η διαχείριση ηλικίας (γνωστή ως «leadership by age») ή η καλή ηγεσία δεν είναι μόνο ηγεσία αλλά και ατομική δράση που εξαρτάται από:

- εκπαίδευση, διατήρηση ικανότητας
- δυνατότητα να επηρεάσει κανείς τη δουλειά του

Το πρόγραμμα ευεξίας στην εργασία

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα παρουσίασε νέα μοντέλα βέλτιστων πρακτικών. Η βασική ιδέα είναι η πρακτική μάθησης γνωστή ως “multi-learning” ως υπόβαθρο για τη θεωρία του χώρου εργασίας και την εκπαίδευση του προσωπικού. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοηθεί ότι η διδασκαλία των ηλικιωμένων εργαζομένων είναι διαφορετική από τη διδασκαλία των νεότερων εργαζομένων, καθώς η εργασιακή εμπειρία αποτελεί σημαντικό ζήτημα στη μάθηση [21].

Το μοντέλο έχει εφαρμοστεί σε δώδεκα μοντέλα βέλτιστων πρακτικών, όπου η καλή εμπειρία εφαρμόζεται σε διαφορετικούς τομείς. Αυτές οι βέλτιστες πρακτικές περιλαμβάνουν την ευημερία στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστιατορίων, την ευημερία στο εμπόριο, την ευημερία για τους επιχειρηματίες, την ευημερία στις υπηρεσίες υγείας και την ευημερία στις κοινωνικές υποθέσεις. Για παράδειγμα, στον δημοτικό τομέα, η καλή ηγεσία προσωπικού θεωρείται το κλειδί για έναν επιτυχημένο δήμο [21].

6.2 Μεταρρυθμίσεις στην κοινωνική πρόνοια και υγειονομική περίθαλψη

Επιπρόσθετα, στην Φιλανδία υπάρχει μια γενικευμένη προσπάθεια - μεταρρύθμιση έτσι ώστε μειωθούν οι ανισότητες στον τομέα της υγείας, να βελτιωθεί η ισότητα και η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών καθώς και να περιοριστεί το κόστος. Οι στόχοι είναι οι εξής [19]:

- Δημιουργία ίσων, καλά συντονισμένων και ολοκληρωμένων υπηρεσιών για τους ηλικιωμένους.
- Διασφάλιση της υγιούς και ενεργούς γήρανσης παρέχοντας πολύ-επιστημονική αποκατάσταση.
- Βελτίωση της κατανομής της κατ' οίκον φροντίδας και άλλων υπηρεσιών που υποστηρίζουν τη διαβίωση στο σπίτι για τους ηλικιωμένους.
- Καθιέρωση πρακτικών για την υποστήριξη της υγείας και της ευημερίας

6.3 Η περίπτωση της πόλης Τάμπερε (Tampere)

Πληθυσμιακά, η πόλη της Τάμπερε, αποτελεί τη Τρίτη μεγαλύτερη πόλη στη Φιλανδία με πληθυσμό, σχεδόν 200.000 κατοίκων εκ των οποίων το 24% απαρτίζεται από άτομα τρίτης ηλικίας. Δεδομένων των δημογραφικών συνθηκών του, ο Δήμος του Τάμπερε, έχει ενταχθεί στο δίκτυο των φιλικών προς τους ηλικιωμένους πόλεων και κοινοτήτων του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, γεγονός που συνεπάγεται με τη λήψη μέτρων, πολιτικών και δράσεων για την προώθηση της ενεργούς γήρανσης. [41]

Το κεντρικό πλάνο για την ενεργό γήρανση στην πόλη του Τάμπερε, αντικατοπτρίζεται στο project “See ageing as an opportunity” (“δείτε τη γήρανση ως ευκαιρία”). Πρόκειται για ένα έργο που σκοπεύει στη προώθηση της καλής και ομαλής γήρανσης, προϋποθέτοντας την συνεργασία, τόσο των ίδιων των ηλικιωμένων, όσο και των εμπλεκόμενων, σε αυτό το εγχείρημα, φυσικών και νομικών προσώπων (εθελοντές, πανεπιστήμια, νοσοκομεία, εταιρείες κ.λπ.). Ο Δήμος του Τάμπερε, έχει εστιάσει αρκετά τη προσοχή του στο να αποκτήσουν οι ηλικιωμένοι, αφενός, την αίσθηση της ασφάλειας - σταθερότητας και αφετέρου, την ικανότητα να παραμένουν στα σπίτια τους για το υπόλοιπο της ζωής τους. [41]

Στις περισσότερες πόλεις της Φιλανδίας, εκδηλώνεται από τους πολίτες (μεταξύ των οποίων και οι ηλικιωμένοι) έντονο ενδιαφέρον για τη διατήρηση μιας καλής φυσικής κατάστασης. Στο πλαίσιο της τάσης αυτής ο Δήμος του Τάμπερε έχει προβλέψει – σχεδιάσει ορισμένες δράσεις (με τη συνδρομή εθελοντών, οικονομικών πόρων και διάφορων φορέων) προκειμένου να ενθαρρύνει τους ηλικιακά μεγάλους δημότες να ασκούνται περισσότερο. Ειδικότερα ο Δήμος έχει αναπτύξει τις εξής δράσεις:

[41]

- Επιδότηση εκδρομών σε κολυμβητήρια για ηλικιωμένους που αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως για παράδειγμα ο διαβήτης κ.λπ.
- Δυνατότητα συνταγογράφησης της σωματικής άσκησης από Ιατρό
- Επιστράτευση εθελοντών οι οποίοι θα συνοδεύουν τους ηλικιωμένους σε φυσικές δραστηριότητες εκτός της οικίας τους, όπως ένας περίπατος, μια βόλτα με το ποδήλατο, ακόμα και μια πολιτιστική εκδήλωση
- Δωρεάν είσοδος σε διάφορα μέρη στα ηλικιωμένα άτομα που έχουν συνοδεία.

Άλλος ένας τομέας στον οποίο έχει εστιάσει ο Δήμος, για να προωθήσει ένα πιο ενεργό τρόπο ζωής των ηλικιωμένων, έχει να κάνει με την προσβασιμότητα . Για να καταστεί η πόλη φιλικότερη προς τη Τρίτη ηλικία, τέθηκαν σε ισχύ διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα μέσω των οποίων: [41]

- Εγκαταστάθηκαν περισσότεροι ανελκυστήρες
- Αναβαθμίστηκαν τα μέσα μαζικής μεταφοράς (κατάλληλος σχεδιασμός για να παρέχουν εύκολη πρόσβαση)
- Αύξηση της συχνότητας των δρομολογίων του τραμ
- Σχεδιασμός ασφαλών διαδρομών για περίπατο (με περισσότερα παγκάκια για ξεκούραση, κατάλληλο φωτισμό κ.λπ.) προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι ηλικιωμένοι να βγαίνουν από το σπίτι.
- Στα άμεσα σχέδια, συμπεριλαμβάνεται και η δημιουργία οικιστικής περιοχής κατάλληλα διαμορφωμένης για όλους τους ηλικιωμένους και με διαφορετικό υπόβαθρο.

Αξίζει να σημειωθεί - προκειμένου να γίνει αντιληπτή η πρόοδος που παρουσιάζει το Τάμπερε εν συγκρίσει με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις - πως ήδη από το 1988 έχει συσταθεί, υπό την αιγίδα του

δήμου, το γνωμοδοτικό συμβούλιο συνταξιούχων το οποίο επικεντρώνεται σε ζητήματα που αφορούν τους ηλικιωμένους, όπως η υγειονομική περίθαλψη, οι κοινωνικές υπηρεσίες κ.λπ. [41]

7. Η ενεργός γήρανση στην Πορτογαλία

Σύμφωνα με την Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών (UNECE) για την Ευρώπη - η οποία στοχεύει στην βιώσιμη ανάπτυξη και (ειδικότερα σχετικά με τον πληθυσμό των κρατών μελών) εστιάζει στη γήρανση και στη σύνδεση μεταξύ των γενεών - η Πορτογαλία ένα από τα κράτη της Ε.Ε. που εμφανίζει ιδιαίτερα ενθαρρυντικά στοιχεία σχετικά με την ενεργό γήρανση. Τόσο η κοινωνική πρόνοια όσο και οι κατάλληλες δράσεις – πολιτικές, έχουν οδηγήσει στο να ζει σε καλύτερες συνθήκες διαβίωσης ο ηλικιωμένος πληθυσμός και αυτό συνεπάγεται με βελτιωμένο συνταξιοδοτικό σύστημα, ποιότητα ζωής και κατ' επέκταση ισορροπημένο δημογραφικό τοπίο. [22]

Ο ενεργός ρόλος της Πορτογαλίας στην ενσωμάτωση της γήρανσης προκύπτει από την έντονη συμμετοχή της στις δράσεις που προωθούνται μέσα από τα Ηνωμένα Έθνη (και ειδικότερα στην ομάδα εργασίας για τη γήρανση στο πλαίσιο της UNECE). Επιπροσθέτως το Πορτογαλικό κράτος αξιοποιώντας τα “εργαλεία” περί την ενεργό γήρανση που προωθούνται από τα Ηνωμένα Έθνη έχει καταφέρει στο εσωτερικό του να γεφυρώσει και να ισχυροποιήσει τους δεσμούς ανάμεσα στους κρατικούς φορείς και σε ιδιωτικές κοινωνικό – οικονομικούς οργανισμούς οι οποίοι είναι ζωτικής σημασίας για ζητήματα που συνδέονται με την 3η ηλικία. [22]

Μια από τις σημαντικότερες δράσεις του Πορτογαλικού κράτους εντοπίζεται από το 2006, όπου τέθηκε σε ισχύ το συμπλήρωμα αλληλεγγύης για τους ηλικιωμένους. Πρόκειται για μια οικονομική ενίσχυση απευθυνόμενη σε ευάλωτες ομάδες της τρίτης ηλικίας για την καταπολέμηση της φτώχειας εξισορροπώντας έτσι τις ασυμμετρίες που προέκυπταν μεταξύ του επιπέδου διαβίωσης μεταξύ των πολιτών. Αργότερα θα ακολουθήσει μια πληθώρα δράσεων αλλά και καμπάνιες, οι οποίες, επί της ουσίας, θα σηματοδοτήσουν τη θεμελίωση της έννοιας της ενεργούς γήρανσης στην Πορτογαλία. [22]

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αλλά και πλήρως αντιπροσωπευτικό δείγμα για τις δράσεις περί την ενεργό γήρανση αποτελεί η καμπάνια “ ασφαλείς και υγιείς χώροι εργασίας ” που έλαβε χώρα το 2016 και μέσα στα πλαίσια του στρατηγικού πλαισίου της ευρωπαϊκής ένωσης για την ασφάλεια και

την υγεία στην εργασία (2014-2020). Η συγκεκριμένη εκστρατεία αποτελούταν από τέσσερις στόχους : α) την προώθηση της βιώσιμης εργασίας και της υγιούς γήρανσης, β) την πρόληψη προβλημάτων υγείας κατά τη διάρκεια ολόκληρου του επαγγελματικού βίου, γ) παροχή κατευθύνσεων – συμβουλών – οδηγιών τόσο σε εργοδότες όσο και σε εργαζόμενους για τη διαχείριση ζητημάτων επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας του μεγαλύτερου ηλικιακά εργατικού δυναμικού και δ) η ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών και καλών πρακτικών. Και οι τέσσερις αυτοί στόχοι επικεντρώνονται στη βελτίωση της ποιότητας συνθηκών διαβίωσης των ηλικιωμένων ατόμων. [22]

Ιδιαίτερα σημαντική για την ενεργό γήρανση είναι και η συνεισφορά του ιδρύματος INATEL. Το εν λόγω ίδρυμα συστάθηκε το έτος 1935 και στη σημερινή του μορφή λειτουργεί υπό το Υπουργείο Εργασίας, Αλληλεγγύης και Κοινωνικής Ασφάλισης με παρουσία σε όλη την επικράτεια της Πορτογαλίας με σκοπό την ευημερία και την ένταξη των πολιτών στην κοινωνία, πρεσβεύοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την έννοια του ανθρωπισμού. Μέσα από το πρόγραμμα “ calm days ” (το οποίο δημιουργήθηκε το έτος 2012) παρασχέθηκαν σε άτομα τρίτης ηλικίας υπηρεσίες διαμονής σε ξενοδοχεία για χρονικό διάστημα δεκαπέντε ημερών, όπου θα είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν ένα πιο ενεργό και κινητικό τρόπο ζωής, αλληλεπιδρώντας παράλληλα με άλλους συμπολίτες τους, κάνοντας νέες κοινωνικές επαφές και γνωρίζοντας διάφορα μέρη και τόπους της επικράτειας. [22],[24],[25]

Αξιοσημείωτο είναι πως οι δράσεις για την ενεργό γήρανση στη Πορτογαλία δεν περιορίστηκαν επιλεκτικά μόνο σε όσους έχουν τη μόνιμη κατοικία τους εντός των συνόρων της Πορτογαλίας. Μέσω του προγράμματος “ Portugal in the Heart ” τιδρύματος INATEL, παρέχεται η δυνατότητα σε Πορτογάλους πολίτες που διαμένουν σε ξένα κράτη εκτός Ευρώπης και δεν είχαν την δυνατότητα να επισκεφθούν την Πορτογαλία (για μεγάλο χρονικό διάστημα), να επισκεφθούν την γενέτειρά τους. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δημιουργήθηκε το έτος 1996 και έκτοτε συνεχίζει τη λειτουργία του με επιτυχία, παρέχοντας τη δυνατότητα σε Πορτογάλους μετανάστες να έρθουν ξανά σε επαφή με την κουλτούρα, τον πολιτισμό της γαστρονομία της χώρας καταγωγής τους . [22]

Ένας επιπλέον εθνικός φορέας ο οποίος με τις δράσεις του και την συνδρομή του έχει συμβάλλει σημαντικά σε ζητήματα προστασίας και διασφάλισης της ποιότητας ζωής των ατόμων τρίτης ηλικίας. Πρόκειται για την επιτροπή ιθαγένειας και ισότητας των δύο φύλων, έναν εθνικό φορέα με έδρα τη

Λισαβόνα που στοχεύει στην ανταπόκριση των έντονων αλλαγών που αντιμετωπίζει οι κοινωνία τόσο για την ιθαγένεια όσο και την ισότητα των δύο φύλων. Το έτος 2014 τίθεται σε εφαρμογή από την επιτροπή ιθαγένειας και ισότητας των δύο φύλων, η εκστρατεία με την ονομασία “ it’s never too late ” (“ποτέ δεν είναι αργά”) . Ο σκοπός της εν λόγω εκστρατείας έγκειται στην ευαισθητοποίηση του πληθυσμού αναφορικά με θέματα ενδοοικογενειακής βίας και ειδικότερα σε περιστατικά που αφορούν ηλικιωμένες γυναίκες. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται μέσω της κατάλληλης εκπαίδευσης των πολιτών, την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και την ορθή ενημέρωση για την πρόληψη κακοποιητικών συμπεριφορών κατά των ηλικιωμένων .[26], [27]

7.1 Δράσεις για την ενεργό γήρανση στη Λισαβόνα

Η Λισαβόνα, ως πρωτεύουσα της Πορτογαλίας αποδεικνύει εμπράκτως και με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ότι έχει συμβάλλει σημαντικά στην εξέλιξη της ενεργούς γήρανσης. Μια από τις σημαντικότερες δράσεις, αποτελεί και το “διαγενεακό πρόγραμμα” (Intergenerational Program) όπου τέθηκε σε ισχύ το έτος 2012 από το ίδρυμα “ Santa Casa da Misericórdia de Lisboa ” (με έδρα τη Λισαβόνα), σκοπεύοντας στην υπεράσπιση των κοινωνικών αξιών και κατ’ επέκταση στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, όπως τα άτομα τρίτης ηλικίας, αναπτύσσοντας δραστηριότητες που στοχεύουν στην διατήρησή της αυτονομίας τους, στην πληρέστερη ένταξη τους στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και αποτρέποντας την απομόνωση τους. [22], [23]

Το διαγενεακό πρόγραμμα είχε ως κύριο στόχο τη προληπτική δράση κατά των καταστάσεων κοινωνικής απομόνωσης που αντιμετωπίζουν τα άτομα τρίτης ηλικίας. Για το σκοπό αυτό είχαν συσταθεί ομάδες νεαρών ατόμων οι οποίες επισκέπτονταν κάθε ενορία αλλά κάθε άλλη πλευρά της πόλης της Λισαβόνας (“από πόρτα σε πόρτα και από δρόμο σε δρόμο”) επιτυγχάνοντας έτσι περισσότερες από 30.000 επαφές και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με ηλικιωμένους μεταξύ των μηνών Μαρτίου και Ιουλίου το έτος 2012. Παράλληλα, οι συσταθέντες ομάδες των νεαρών αυτών ατόμων ήταν εφοδιασμένες με σχετικά ερωτηματολόγια τα οποία αφενός μακροπρόθεσμα θα εξυπηρετούσαν τις έρευνες για την βελτίωση ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων και αφετέρου συνέβαλαν στο να βγουν άμεσα στην επιφάνεια επικείμενοι κίνδυνοι και επείγουσας φύσης προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι ηλικιωμένοι τη δεδομένη χρονική περίοδο. Το αποτέλεσμα αυτής

της δράσης αποδείχθηκε σωτήριο για ορισμένους ηλικιωμένους καθώς 542 άτομα εξ αυτών παραπέμφθηκαν για εξετάσεις και προέκυψε πως έχρηζαν επειγόντως ειδικής υποστήριξης. [22]

Η δράση του “διαγενεακού προγράμματος” δεν σταμάτησε εκεί. Έπειτα από συνεργασία με συγκεκριμένες ενορίες της πόλης τίθεται σε ισχύ το έτος 2013 το πρότζεκτ “live better” (“ζήσε καλύτερα”), μέσα από το οποίο επιδιώχθηκε και επιτεύχθηκε η δημιουργία νέων κοινωνικών συνθηκών – συνηθειών για τα κοινωνικά απομονωμένα άτομα τρίτης ηλικίας,, όπως η τόνωση των δεξιοτήτων τους μέσα από τη συμμετοχή τους σε αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Χαρακτηριστικό είναι πως από το έτος 2013 έως το 2015 πραγματοποιήθηκαν σε τακτά χρονικά διαστήματα συνεδρίες σε κήπους και πάρκα της Λισαβόνας (χωρίς οικονομική επιβάρυνση), οι οποίες ενθάρρυναν πολίτες να αφήσουν τον “καθιστικό τρόπο ζωής” βγαίνοντας έξω αλληλεπιδρώντας με άλλα άτομα σε διάφορες φυσικές δραστηριότητες. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης δράσης ήταν εντυπωσιακά, καθώς σημειώθηκαν 23.000 περίπου συμμετοχές, προσεγγίζοντας ταυτόχρονα περισσότερους ηλικιωμένους με επιπρόσθετους τρόπους, όπως οι πολιτιστικές δραστηριότητες μέσα από επισκέψεις σε μουσεία και η ευαισθητοποίηση των σχετικών φορέων προκειμένου να παρέχουν πληρέστερη υποστήριξη. [22]

Δύο επιπλέον σημαντικά επιτεύγματα του διαγενεακού του προγράμματος, αποτέλεσαν :

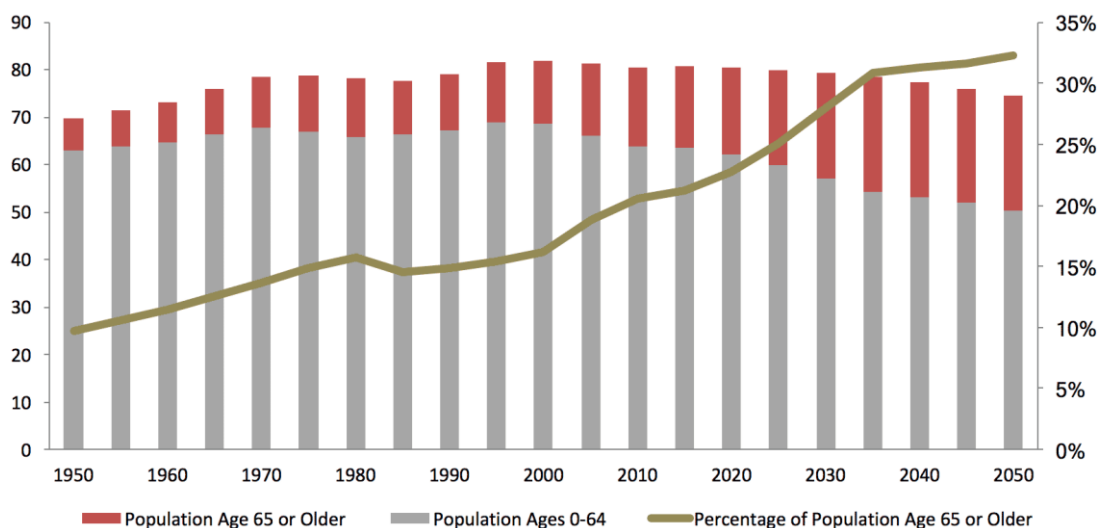
α) η δημιουργία μιας πλατφόρμας μέσα από την οποία συλλέγονταν και διανέμονταν εισιτήρια πολιτιστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων με αποτέλεσμα να διενεργηθούν 42 επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους συμμετέχοντας 524 ηλικιωμένοι και

β) η εκπαίδευση – ενημέρωση των ατόμων τρίτης ηλικίας για τη διαχείριση της καθημερινότητας τους (όπως η πρόληψη σε περιπτώσεις τραυματισμού ή πτώσεων, η τήρηση ενός υγιέστερου τρόπου ζωής μέσα από τη διατροφή κ.λπ.) μέσα από 15 δράσεις που συμμετείχαν 400 περίπου άτομα τρίτης ηλικίας. [22]

8. Η ενεργός γήρανση στην Γερμανία

Η Γερμανία είναι ένα από τα πιο ανεπτυγμένα κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο και δημογραφικά το πολυπληθέστερο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναφορικά με το ηλικιακό μεγάλο πληθυσμό, αυτή

τη στιγμή εντάσσεται στις πέντε πιο “ υπερηλικωμένες κοινωνίες ” σε ολόκληρο τον κόσμο, με εκτιμήσεις αύξησης του ποσοστού των ατόμων άνω των 65 ετών έως το έτος 2050 κατά το 1/3 ολόκληρου του πληθυσμού. Στο πλαίσιο αυτών των έντονων μεταβολών στο πληθυσμιακό περιβάλλον της Γερμανίας, το κράτος προλαμβάνει και χαράσσει απαραίτητες στρατηγικές (μέσω προγραμμάτων κατάρτισης, μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό κ.λπ.) για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων και κατ’ επέκταση δημιουργεί κατάλληλες ευκαιρίες οι οποίες ωθούν τους ηλικιωμένους να παραμένουν ενεργά μέλη με πολλαπλά οφέλη τόσο για τους ίδιους πρωτίστως όσο και για τη κοινωνία. [28]

Διάγραμμα 7 Πληθυσμός ανά ηλικιακή ομάδα (σε εκατομμύρια) και ποσοστό του μεγαλύτερου πληθυσμού ηλικίας 65 ετών και άνω

Οι ηλικιωμένοι έχουν αυξανόμενο αντίκτυπο στην Γερμανική κοινωνία. Χρονικά, η γενιά της δεκαετίας του 1960 πλησιάζει σύντομα σε ηλικία συνταξιοδότησης, ενώ παράλληλα, παρατηρείται πως το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται διαρκώς, γεγονός που οφείλεται σε βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης. Η Γερμανία αποτελεί μια από τις χώρες της Ε.Ε. όπου οι διακυμάνσεις στον δημογραφικό πίνακα είναι εντονότερες συγκριτικά με τα άλλα κράτη. Ήδη από το 2016, περισσότερο από το 1/4 του πληθυσμού της Γερμανίας υπερβαίνει το ηλικιακό όριο των 60 ετών. Η Ελλάδα, η Ισπανία, η

Σλοβακία και η Πορτογαλία είναι οι μόνες χώρες στις οποίες αναμένεται (στο μέλλον) να αυξηθεί ο αριθμός αυτής της μεγαλύτερης ηλικιακά πληθυσμιακής ομάδας. [29]

8.1 Δράσεις για την Ενεργό Γήρανση στη Γερμανία

Βάσει των παραπάνω δεδομένων, και λαμβάνοντας υπόψη πως η κοινωνία “γερνάει” (λόγω και των χαμηλών ποσοστών γεννήσεων και της αύξησης του προσδόκιμου ζωής), το Γερμανικό κράτος θέτει στόχους και χαράσσει κατάλληλες στρατηγικές-πολιτικές προκειμένου να καθιερώσει και να βελτιώσει ένα μοντέλο ανεξάρτητου τρόπου ζωής σε μεγάλη ηλικία. Στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην επίτευξη δύο στόχων :

α) Στην υποστήριξη των ηλικιωμένων που χρήζουν βοήθειας και φροντίδας και

β) την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ηλικιωμένων προκειμένου να ισχυροποιηθεί η συνοχή μεταξύ των γενεών και κατ’ επέκταση στην προώθηση της αλληλεγγύης. [30]

Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογενειακών Υποθέσεων – Ηλικιωμένων - Γυναικών και Νεολαίας της Γερμανίας εστιάζει, τόσο στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των ιατρικών / νοσηλευτικών επαγγελματιών προκειμένου να καλύπτονται οι αυξανόμενες ανάγκες σε νοσηλευτικό προσωπικό, όσο και στην κατάλληλη ενημέρωση της κοινωνίας προκειμένου οι στενοί συγγενείς των ηλικιωμένων να συνδράμουν στην φροντίδα τους αποτελεσματικά. Επίσης το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογενειακών Υποθέσεων – Ηλικιωμένων - Γυναικών και Νεολαίας σε συνεργασία με το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Υγείας καθώς και με διάφορους οργανισμούς και ερευνητικά ιδρύματα επικεντρώνεται στην επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν σε ευπαθείς ομάδες ηλικιωμένων που παρουσιάζουν άνοια. [30]

Μια από τη σημαντικότερες δράσεις του Γερμανικού κράτους (με θετικό αντίκτυπο στη ποιότητα ζωής των ηλικιακά μεγάλων ομάδων αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο) αποτελεί η ίδρυση των “κέντρων πολλών γενεών” (“Mehrgenerationenhäuser II”). Πρόκειται για κοινωνικά κέντρα που έχουν συνήθως την μορφή των παραδοσιακών μεγάλων αρχοντικών οικημάτων στη Γερμανία (ξύλινα και ευρύχωρα) και τα οποία υποδέχονται ηλικιακά μεγάλες αλλά και νεότερες ομάδες οι οποίες

αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Περισσότερα από 500 τέτοια κέντρα έχουν ήδη ιδρυθεί από το 2018 και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος κάθε κοινότητας. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα εποικοδομητική πρωτοβουλία καθώς αντιμετωπίζονται αρκετά προβλήματα που σχετίζονται με τη γήρανση του πληθυσμού και κατ' επέκταση ενισχύει την "διαγεννεακή επικοινωνία". Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σύνδεσης μεταξύ των γενεών αποτελεί το εξής περιστατικό . όπου μια ηλικιωμένη κυρία βοηθά έναν μαθητή να φέρει εις πέρας την εργασία που του έχει ανατεθεί από το σχολείο και αυτός με τη σειρά του εξηγεί στην ηλικιωμένη κυρία πώς να χρησιμοποιεί ένα έξυπνο τηλέφωνο. [31]

Επιπλέον τα συγκεκριμένα κοινωνικά κέντρα, προσφέρουν υποστήριξη στις ηλικιακά μεγάλες ομάδες πληθυσμού μέσω διάφορων δραστηριοτήτων και παροχών φθηνών υπηρεσιών, όπως η καθαριότητα, τα ψώνια αλλά και η σίτιση. Η δράση / πρωτοβουλία αυτή από την Γερμανική πολιτεία, έχει αποδειχθεί έως τώρα ιδιαίτερη επιτυχημένη καθώς είναι εμφανή τα σημάδια τόσο της βελτίωσης του ποιοτικού επιπέδου διαβίωσης των ηλικιωμένων όσο και της ανάπτυξης της ενεργούς συμμετοχής τους. [31]

Οι ενέργειες του Γερμανικού κράτους περί την ενεργό γήρανση δεν περιορίζονται μόνο στις δράσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την έντονη είσοδο της τεχνολογίας στις ζωές των πολιτών και την μετάβαση σε μια ψηφιοποιημένη εποχή, τέθηκαν σε εφαρμογή ορισμένα projects τα οποία στοχεύουν στην εξοικείωση των ηλικιωμένων με τη χρήση ψηφιακών μέσων στην καθημερινότητα τους (χρήση internet banking, on line κρατήσεις ραντεβού με ιατρούς κ.λπ.) . [30]

Ειδικότερα, το Υπουργείο Οικογενειακών Υποθέσεων – Ηλικιωμένων - Γυναικών και Νεολαίας, [ιδρύοντας το σημείο εξυπηρέτησης "Ψηφιοποίηση και Εκπαίδευση για Ηλικιωμένους" ("Digitalisierung und Bildung für ältere Menschen") και θέτοντας σε εφαρμογή το έργο "Ψηφιακός άγγελος – ασφαλής - χρήσιμος" ("Digitaler Engel - sicher, praktisch, hilfsbereit"), κατόρθωσε να προωθήσει και να ενισχύσει την ενεργό συμμετοχή σε πιο ψηφιοποιημένη κοινωνία, βελτιώνοντας κατά αυτό τον τρόπο τη ποιότητα της καθημερινότητάς τους. [30]

Στα πλαίσια των ανωτέρω δράσεων ("ψηφιακός άγγελος") συστάθηκαν ειδικές ομάδες κινητών συμβούλων οι οποίες πραγματοποιούν από το 2019 περιοδείες με λεωφορεία, παρέχοντας επιτόπια και προσωπική υποστήριξη στους ηλικιωμένους σχετικά με τη χρήση ψηφιακών υπηρεσιών. Πιο

συγκεκριμένα, αυτές οι ειδικές ομάδες αλληλεπιδρούν ουσιαστικά με τους ηλικιωμένους, απατώντας στα ερωτήματα τους, εκπαιδεύοντας τους στο πώς να διαχειρίζονται τις καθημερινές τους συναλλαγές ψηφιακού τύπου χωρίς φόβο και με ασφάλεια. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα σημαντική δράση η οποία ενισχύει πλήρως και με ορατά αποτελέσματα την έννοια της ενεργούς γήρανσης. [30]

9. Η ενεργός γήρανση στην Γαλλία

Δημογραφικά η Γαλλία, παρουσιάζει και αυτή με τη σειρά της μεγάλη αύξηση σχετικά με το προσδόκιμο ζωής ("Life Expectancy"). Τα πρώτα βήματα περί την ενεργό γήρανση στο Γαλλικό κράτος, εντοπίζονται ήδη από τη δεκαετία του 1960 (λόγω της αυξημένης γήρανσης του πληθυσμού) . εστιάζοντας κυρίως στην αυτόνομη και ενεργή συμμετοχή των ηλικιωμένων. Στα πρόσφατα πλάνα των δράσεων για την ενεργό γήρανση, εντάσσεται και ο εκσυγχρονισμός του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, διασφαλίζοντας μια μακροχρόνιου τύπου φροντίδα η οποία μάλιστα περιλαμβάνει και τη παροχή κατ' οίκον φροντίδας για τα άτομα 3ης ηλικίας. [32]

Στ τέλη της δεκαετίας του 1980, η Γαλλία, διανύει μια περίοδο οικονομικής επιβράδυνσης με αποτέλεσμα να επηρεαστεί σημαντικά ο μηχανισμός κοινωνικής προστασίας περιορίζοντας τα έξοδα που απευθύνονταν σε ηλικιωμένους, Επακόλουθο, θα ήταν η σταδιακή απομόνωση – αποκλεισμός αυτών των ηλικιακών ομάδων και κατ' επέκταση η υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής τους . Το Γαλλικό κράτος, παρατηρώντας αυτές τις μεταβολές, αρχίζει να λαμβάνει δραστικότερα μέτρα, ήδη, από τις αρχές του 21ου αιώνα προβαίνοντας σε 3 θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις:

1. Την ίδρυση του Εθνικού Ταμείου Αλληλεγγύης για την Αυτονομία CNSA (Caisse Nationale de Solidarité pour l'Autonomie) – πρόκειται για ένα ταμείο που εστιάζει στη χρηματοδότηση δράσεων, ερευνών και πολιτικών με σκοπό την διασφάλιση της αυτονομίας των ηλικιωμένων
2. Την θέσπιση σχεδίου συναγερμού και έκτακτης ανάγκης και
3. Την θέσπιση της "ημέρας αλληλεγγύης" με σκοπό τη χρηματοδότηση της ενίσχυσης των παρεμβάσεων υπέρ της αυτονομίας των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρία

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα αποτελέσουν μια νέα αρχή για την προώθηση της ενεργούς γήρανσης, θέτοντας γερές βάσεις για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων. [32]

Με αφορμή της ονομασίας του έτους 2012 ως “ Ευρωπαϊκή χρονιά για την ενεργό γήρανση και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών ” το Γαλλικό κράτος θα προβεί – τρία χρόνια αργότερα – στη θέσπιση του νόμου της 28ης Δεκεμβρίου του 2015 (“la loi du 28 décembre 2015”). Στόχος αυτής της νομοθετικής διάταξης, είναι αφενός η προσαρμογή της κοινωνίας στα νέα δεδομένα που εισάγει η ταχεία αύξηση των ατόμων τρίτης ηλικίας και αφετέρου η θεμελίωση μιας κοινωνίας όπου όλοι θα έχουν την δυνατότητα να γεράσουν με αξιοπρέπεια. [32]

Ειδικότερα ο ως άνω νόμος εστιάζει σε τρεις πυλώνες:

1. Πρόληψη σχετικά με την απώλεια της αυτονομίας. Αυτός ο πυλώνας περιλαμβάνει διάφορες πολιτικές που σχετίζονται με την προώθηση της κατ' οίκον φροντίδας, την πρόληψη της αυτοχειρίας/αυτοκτονικών τάσεων, την εθνική κινητοποίηση για την καταπολέμηση της απομόνωσης των ηλικιωμένων – “MONALISA”, χρηματοδότηση δράσεων που θα επιτρέπουν στους ηλικιωμένους να ζουν στο σπίτι, ακόμη και όταν αντιμετωπίζουν απώλεια της αυτονομίας.
2. Προσαρμογή των δημόσιων πολιτικών στη γήρανση (εκσυγχρονισμός ανεξάρτητων κατοικιών, ένταξη θεμάτων γήρανσης σε τοπικά προγράμματα στέγασης, σχέδια αστικών συγκοινωνιών κ.λπ.).
3. Προώθηση της φροντίδας των ατόμων με απώλεια αυτονομίας (προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των ηλικιωμένων, μεταρρύθμιση του εξατομικευμένου επιδόματος αυτονομίας, υποστήριξη των φροντιστών). Μέσα από αυτό τον πυλώνα, εισάγεται ο όρος του “στενού φροντιστή του ηλικιωμένο” . Μάλιστα, με πρωτοβουλία της Κυβέρνησης σχετική τροπολογία επιτρέπει την αναγνώριση των φροντιστών στον Εργατικό Κώδικα. [33]

Επιπροσθέτως – με τους ως άνω πυλώνες - προβλέπεται η ίδρυση ενός ανώτατου Συμβουλίου για την Οικογένεια, την παιδική ηλικία και την ηλικία, το οποίο υπάγεται στον Πρωθυπουργό και το οποίο θα είναι υπεύθυνο - μέσω δημόσιου διαλόγου – για την παροχή μελλοντικής εμπειρογνωμοσύνης (υπό το πρίσμα μιας διαγενεακής προσέγγισης) σε θέματα που σχετίζονται με την οικογένεια, τη γήρανση, προσαρμογή της κοινωνίας στη γήρανση και την ευημερία. [33]

9.1 Δράσεις της ενεργούς γήρανσης στη Γαλλική Επικράτεια

Μια από τις σημαντικότερες δράσεις για την ενεργό γήρανση στη Γαλλία, είναι η εθνική κινητοποίηση κατά της απομόνωσης των ηλικιωμένων “MONALISA”. Πρόκειται για μια σύμπραξη οργανώσεων η οποία έκανε την εμφάνιση της το έτος 2012 με πρωτοβουλία του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας και υλοποιήθηκε το έτος 2014 μέσω του νόμου 1901 περί σωματείων. Ο κύριος στόχος αυτού του σωματείου έγκειται στη καταπολέμηση της απομόνωσης των ηλικιωμένων μέσω της επιστράτευσης ειδικών εθελοντικών ομάδων από μεγάλα και όχι μόνο εθνικά δίκτυα (όπως ο Ερυθρός Σταυρός, τοπική σύλλογοι κ.λπ.) . [34]

Ένας από τους θεμελιώδεις άξονες του κινήματος “MONALISA” σχετίζεται με την κινητοποίηση των πολιτών (“citizen team”), οι οποίοι αποτελούν επί της ουσίας την κινητήρι δύναμη στην υλοποίηση του στόχων που τίθενται για την καταπολέμηση της απομόνωσης. Οι πολίτες – μέσα από διαφορές ιδιότητες (του φίλου, του γείτονα, του εθελοντή κ.λπ.) - οργανώνονται σε μικρά συλλογικά δίκτυα ενεργώντας εντός των τοπικών αρχών (και όχι μόνο) με σκοπό την καταπολέμηση της απομόνωσης των ηλικιωμένων. Ο εθελοντισμός αποτελεί λοιπόν, το βασικό εκείνο στοιχείο που πρωταγωνιστεί στον επιδιωκόμενο σκοπό, που δεν είναι άλλος από την επανένταξη στη κοινωνία, των απομονωμένων και μεγάλων ηλικιακά ομάδων του πληθυσμού της Γαλλίας. [35]

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της κοινότητας Φουά [(Foix) που ανήκει στην περιφέρεια της Οξιτανίας στο νοτιοδυτικό τμήμα της Γαλλίας, με πληθυσμό σχεδόν 10.000 κατοίκους)], η οποία μέσω του Κοινοτικού Κέντρου Κοινωνικής Δράσης και στα πλαίσια της εθνικής κινητοποίησης για την καταπολέμηση της απομόνωσης “MONALISA, διοργανώνει προγράμματα εκπαίδευσης διάρκειας δύο ημερών για εθελοντές οι οποίοι στη συνέχεια θα έρχονται σε επαφή (συζητήσεις, δραστηριότητες κ.λπ.) με άτομα τρίτης ηλικίας που βιώνουν καταστάσεις απομόνωσης [36]

Αντίστοιχα το Κοινοτικό Κέντρο Κοινωνικής Δράσης της πόλης της Λυών, η οποία αποτελεί τη Τρίτη μεγαλύτερη πόλη στη Γαλλία, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο – μέσα από δράσεις και πολιτικές – στην εξέλιξη της ενεργούς γήρανσης. Πρόσφατα, έχει δρομολογηθεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό και καινοτόμο εγχείρημα (αναφορικά με τις διακρίσεις που παρατηρούνται εις βάρος της τρίτης ηλικίας),

μέσω του οποίου, ο Δήμος της Λυών προσκαλεί τους ενδιαφερομένους πολίτες να υποβάλλουν αίτηση προκειμένου να παρουσιάσουν τις ιδέες τους πάνω σε ζητήματα που αφορούν την επίλυση των ηλικιακών διακρίσεων. [37, 38]

Οι δράσεις για την ενεργό γήρανση στον Δήμο της Λυών δεν σταματάνε εδώ. Σε συνεργασία με το φιλανθρωπικό ίδρυμα “Les Petits Frères des Pauvres”, ενεργοποιούν και προσκαλούν τους πολίτες κατά την εορταστική περίοδο των Χριστουγέννων να ενισχύσουν την αλληλεγγύη μεταξύ των ηλικιωμένων που βιώνουν την απομόνωση. Πιο συγκεκριμένα, συστήνονται ειδικές ομάδες εθελοντών οι οποίες από τις 24 έως 25 Δεκεμβρίου θα αλληλεπιδρούν με ηλικιωμένους που βιώνουν την απομόνωση, είτε χτυπώντας το κουδούνι τους για να μοιραστούν ένα γεύμα και να συζητήσουν, είτε να στείλουν ένα γράμμα, είτε να συνομιλήσουν τηλεφωνικώς κ.λπ. [39]

Τέλος ιδιαίτερα σημαντική και καινοτόμος δράση - που λαμβάνει επίσης χώρα στη πόλη της Λυών – αποτελεί και υλοποίηση του project “SAMVA” . Το συγκεκριμένο έργο στοχεύει στη προώθηση της κινητικότητας σε άτομα με περιορισμένη κινητικότητα (μεταξύ των οποίων και οι ηλικιωμένοι). Πιο συγκεκριμένα, δημιουργούνται και παρέχονται κίνητρα για τη χρήση ποδηλάτων από ηλικιωμένους, ποδήλατα διαφόρων τύπων (τρίκυκλα, δίκυκλα, ειδικά σχεδιασμένα κ.λπ.), τα όποια θα είναι εύκολα στη χρήση τους από αυτές τις ομάδες ηλικιωμένων προκειμένου να διαφύγουν τον κίνδυνο της απομόνωσης και της έλλειψης δραστηριοτήτων. Για την επίτευξη αυτού του εγχειρήματος προηγούνται και προβλέπονται τα εξής στάδια:

- η διανομή ενημερωτικού φυλλαδίου για την διάφορα είδη των ποδηλάτων και τη χρήση τους, τόσο προς το ευρύ κοινό όσο και ως προς τους επαγγελματίες υγείας και κινητικότητας.
- η Αξιολόγηση από ειδικούς της κινητικής ικανότητας των ατόμων που πρόκειται να αποκτήσουν ποδήλατο και ειδικότερα τον κατάλληλο τύπο ποδηλάτου
- η Εκπαίδευση του σχετιζόμενων επαγγελματιών (κοινωνικών λειτουργών, ιατρών κ.λπ.) προκειμένου να καθοδηγήσουν με ασφάλεια τους ηλικιωμένους στην ένταξη τους σε αυτό το project κινητικότητας και
- η συμμετοχή των επαγγελματιών και των εθελοντών της τοπικής σχολής ποδηλάτου για ενήλικες. [37, 40, 41, 42,43]

10. Συμπεράσματα

Όπως επισημάνθηκε, ήδη από την εισαγωγή της παρούσας έρευνας, η έννοια της ενεργούς γήρανσης έχει αναπτύξει ιδιαίτερα μεγάλη δυναμική σε Ευρωπαϊκό και όχι μόνο επίπεδο. Η Ευρώπη σημειώνοντας στο παγκόσμιο χάρτη σημαντικά αυξημένα ποσοστά κατοίκων που ανήκουν στην τρίτη ηλικία, έχει ξεκινήσει να εντάσσει στην ατζέντα της τόσο στη παρούσα φάση αλλά κυρίως για το μέλλον με δυναμικό και ενεργό τρόπο - δράσεις και μέτρα για την εξέλιξη της ενεργούς γήρανσης. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό συμπέρασμα που προάγεται από την ως άνω έρευνα, έγκειται αφενός στη σημασία που δίδεται στον ανθρώπινο παράγοντα και αφετέρου στο ότι οι δράσεις – πρακτικές αυτές δεν απαιτούν μόνο την συνδρομή τεράστιων χρηματικών κεφαλαίων για να υλοποιηθούν, αλλά κυρίως στηρίζονται στην αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, την πρόθεση, το κίνητρο και την αγάπη προς τον συνάνθρωπο.

Η Νορβηγία (δίνοντας το παράδειγμα και στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη και όχι μόνο), κατόρθωσε - μέσα από την κινητοποίηση για συμμετοχή όλων των πολιτών και των φορέων - οι πολιτικές της και οι δράσεις της που έλαβε για την ενεργό γήρανση, να μην αντιμετωπίζονται ως ένα “καταναγκαστικό, εθελοντικό και μη έργο”, αλλά ως μια εποικοδομητική διαδικασία που αφενός προάγει την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων και αφετέρου διασφαλίζει την σύνδεση μεταξύ των γενεών, με πρωταρχικό σκοπό τον σεβασμό στον ανθρώπινο παράγοντα και κατ’ επέκταση στη καθιέρωση μιας κοινωνίας φιλικής προς την Τρίτη ηλικία. Είναι καθήκον λοιπόν τόσο των δημόσιων φορέων όσο και των πολιτών (συλλογικά ή ατομικά) να κινητοποιούνται όλο και πιο ενεργά αναφορικά με την προώθηση ενεργό γήρανση, καθώς μέσα από τον “νόμο της φύσης” και τον “κύκλο της ζωής”, ο άνθρωπος αναπόφευκτα θα βιώνει το στάδιο της τρίτης ηλικίας .

11. Βιβλιογραφία

1. World Health Organization. (2002). Active ageing : a policy framework. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/67215>
2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). Πράσινη Βίβλος σχετικά με τη Γήρανση “ Προώθηση της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας μεταξύ των γενεών “. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:52021DC0050>

3. NARUSHIMA, M., LIU, J., & DIESTELKAMP, N. (2018). Lifelong learning in active ageing discourse: Its conserving effect on wellbeing, health and vulnerability. *Ageing and Society*, 38(4), 651-675. doi:10.1017/S0144686X16001136
4. Boudiny, Kim & Mortelmans, Dimitri. (2011). A Critical Perspective: Towards a Broader Understanding of 'Active Ageing'. *E-Journal of Applied Psychology*. 7. 8-14. 10.7790/ejap.v7i1.232.
5. Foster, L., & Walker, A. (2021). Active Ageing across the Life Course: Towards a Comprehensive Approach to Prevention. *BioMed research international*, 2021, 6650414. <https://doi.org/10.1155/2021/6650414>
6. Zaidi, A., & Unt, M. (2019). The Active Aging Index: Measuring Successful Aging at Population Level. In R. Fernández-Ballesteros, A. Benetos, & J. Robine (Eds.), *The Cambridge Handbook of Successful Aging* (Cambridge Handbooks in Psychology, pp. 594-609). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316677018.033
7. Eurostat Statistics Explained (2020) "Ageing Europe - statistics on population developments ", <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/>
8. World Health Organization. (2018). Age-friendly environments in Europe: Indicators, monitoring and assessments.
9. European Council (2010). Council conclusions on active ageing. 3019th. Luxembourg: Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs Council meeting; 2010
10. OECD (2013), *Ageing and Employment Policies: Norway 2013: Working Better with Age*, Ageing and Employment Policies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264201484-en>.
11. Norway, The 2018 Aging Readiness & Competitiveness Report: Small Innovative Economies. This report was produced by FP Analytics, in collaboration with and underwritten by AARP. FP Analytics is the independent research and analytics arm of the FP Group.
12. The Norwegian Government's strategy for an age friendly society Aina Strand, Norwegian Ministry of Health and Care Services Geneva, 22.11.2016, UNECE Working Group on Ageing, 9th Meeting
13. Handlingsplaner for: Aldersvennlig by Trygg og mangfoldig eldreomsorg, Oslo kommune, Byrådssak 174/17 og 175/17 (2017)
14. Gustavo Sugahara, «A Critical Approach to the Demographics of Ageing: The Case of Oslo», *Cidades* [Online], 35 | 2017, posted online on 31 December 2017, consulted on 28 September 2022. URL: <http://journals.openedition.org/cidades/551>
15. Barbabella, Francesco, Eralba Cela, Marco Socci, Davide Lucantoni, Marina Zannella, and Andrea Principi (2022). "Active Ageing in Italy: A Systematic Review of National and Regional Policies" *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19, no. 1: 600. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010600>

16. Share of population that are aged 80 years and older in European countries in 2020, Statista, Europe, release date: April 2021, <https://www.statista.com/statistics/1235624/share-of-elderly-population-in-europe-by-country/>
17. Interventi di promozione e valorizzazione dell'Invecchiamento attivo (2021), <https://www.regione.veneto.it/web/guest>
18. Regione Del Veneto – Area Sanità e Sociale Direzione Servizi Sociali U.O. Non Autosufficienza (2021), “ ALLEGATO A DGR n. 1391 del 12 ottobre 2021 ”
19. Ageing policy, Finnish institute for health and welfare, updated: 9 Mar 2022
20. Country-report-Finland, UNECE, Sustainable development goals, March 2021
21. Piekkola, Hannu, (2004), "Active Ageing Policies in Finland," Discussion Papers 898, The Research Institute of the Finnish Economy. <https://ideas.repec.org/p/rif/dpaper/898.html>
22. Mainstreaming Ageing Portugal, (2022) UNECE, Sustainable Development Goals, Retrieved from: <https://unece.org/>
23. População +65, Santa Casa, Misericórdia de Lisboa, Retrieved by: <https://scml.pt/>
24. “ INATEL / A Fundação ”, <https://www.inatel.pt/>
25. “ Fundação Inatel ”, <https://www.visitlisboa.com/>
26. “ Nunca é tarde ” (2014), <https://www.cig.gov.pt/siic/2014/12/nunca-e-tarde/>
27. “ Enquadramento ”, <https://www.cig.gov.pt/area-a-cig/enquadramento/>
28. “ The Aging Readiness & Competitiveness Report ” (2017). This report was produced by FP Analytics, in collaboration with and underwritten by AARP. FP Analytics is the independent research and analytics arm of the FP Group. <https://www.aarpinternational.org/initiatives/aging-readiness-competitiveness-arc/germany>
29. “ OLDER PEOPLE in Germany and the EU ” (2016), Federal Statistical Office, Wiesbaden, Retrieved by: www.bmfsfj.de (Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth)
30. “ Older Persons and Demographic Change ” (2020), Federal Ministry of Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, <https://www.bmfsfj.de>
31. “ Mehrgenerationenhäuser II in Germany ” (2018), Centre For Public Impact – A BGG FOUNDATION, <https://www-centreforpublicimpact-org>
32. “ Ageing policies - access to services in different Member States ” (2021), European Parliament
33. “ Loi du 28 décembre 2015 relative à l'adaptation de la société au vieillissement ” (2015), www.vie-publique.fr

34. " L'association Monalisa pour lutter contre l'isolement des seniors ", <https://journaldesseniors.20minutes.fr>
35. " Rapport Monalisa " (2013), Ministère des Affaires sociales et de la Santé - République Française
36. " Rendre la vie plus belle à nos aînés ", <https://www.mairie-foix.fr>
37. " Quand le vélo s'adapte à tous " (2021), <https://www.lyon.fr/>
38. " Appel à projets : s'engager contre la discrimination liée à l'âge " (2023), <https://www.lyon.fr/>
39. " Les Petits Frères des pauvres : tous mobilisés pour Noël ", (2020) <https://www.lyon.fr/>
40. " Dementia Plan 2025 " (2022), Ministry of Health and Care Services
41. Ann Jönsson (2018), "A better environment to age in ", published by Nordic Welfare Centre, Stockholm
42. " TRONDHEIM 70+ ", <https://www.syttipluss.no/2018/11/12/trondheim-70/>
43. " Generation Games Oslo " (2019), <https://oa.bedriftsidretten.no/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

(ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟ)

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

16 Δεκεμβρίου 2021

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 248

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4873

Προστασία του εθελοντισμού, ενίσχυση της δράσης της Κοινωνίας των Πολιτών, φορολογικά κίνητρα για την ενίσχυση της κοινωφελούς δράσης των Ο.Κοι.Π. και λοιπές διατάξεις.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α':
ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ - ΚΟΙΝΩΦΕΛΕΙΣ
ΦΟΡΕΙΣ - ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α':
ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ - ΣΚΟΠΟΣ - ΟΡΙΣΜΟΙ
Άρθρο 1 Σκοπός
Άρθρο 2 Αντικείμενο
Άρθρο 3 Πεδίο εφαρμογής
Άρθρο 4 Ορισμοί
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β':
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Ο.ΚΟΙ.Π. ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ -
ΨΗΜΟΣΙΑ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ Ο.ΚΟΙ.Π. - ΕΙΔΙΚΟ ΜΗ-
ΤΡΩ Ο.ΚΟΙ.Π.
Άρθρο 5 Σύσταση και αρμοδιότητες Διεύθυνσης
Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων
Άρθρο 6 Διαδικασία αρχικής καταχώρησης στη Δημό-
σια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π.
Άρθρο 7 Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. - Προϋποθέσεις εγ-
γραφής
Άρθρο 8 Διαδικασία αρχικής εγγραφής, μεταβολής
και ανανέωσης εγγραφής στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.
Άρθρο 9 Λειτουργία και δημοσιότητα των βάσεων
δεδομένων
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ':
ΚΡΑΤΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ - ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩ-
ΦΕΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ - ΚΥΡΩΣΕΙΣ
Άρθρο 10 Χρηματοδότηση κοινωφελών φορέων
Άρθρο 11 Υποχρεώσεις των Ο.Κοι.Π.
Άρθρο 12 Κυρώσεις
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ':
ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
Άρθρο 13 Εθελοντική απασχόληση

Άρθρο 14 Υποχρεώσεις φορέων παροχής εθελοντικής
απασχόλησης

Άρθρο 15 Παροχή υπηρεσιών σε φορείς εθελοντικής
απασχόλησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε':
ΕΛΕΓΧΟΣ Ο.ΚΟΙ.Π.

Άρθρο 16 Χρηματοοικονομικές καταστάσεις και έλεγ-
χος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ':
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙ-
ΝΩΦΕΛΟΥΣ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ Ο.ΚΟΙ.Π.

Άρθρο 17 Δωρεές προς τα κοινωφελή ιδρύματα και τις
εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. - Τροποποίηση των παρ. 1 και 2
του άρθρου 19 του ν. 4172/2013

Άρθρο 18 Μη υπολογισμός τεκμαρτού εισοδήματος
για τον παραχωρούντα ακίνητα σε κοινωφελή ιδρύματα
και εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. - Τροποποίηση των παρ. 2
και 3 του άρθρου 39 του ν. 4172/2013

Άρθρο 19 Έκπτωση δαπανών για τον προσδιορισμό
του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα των
νομικών προσώπων της περ. γ' του άρθρου 45 - Αντι-
κατάσταση της παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4172/2013

Άρθρο 20 Απαλλαγή από τον Ε.Ν.Φ.Ι.Α. - Προσθήκη
περ. ι' στην παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 4223/2013

Άρθρο 21 Χρηματικές δωρεές προς μη κερδοσκοπικά
νομικά πρόσωπα - Αντικατάσταση της παρ. 3 του άρθρου
89 του Κώδικα Διατάξεων Φορολογίας Κληρονομιών Δω-
ρεών, Γονικών Παροχών και Κερδών από Τυχερά Παίγνια

Άρθρο 22 Απαλλαγές από τον ΦΠΑ στο εσωτερικό της
Χώρας - Αντικατάσταση της περ. ιη' της παρ. 1 του άρ-
θρου 22 του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας

Άρθρο 23 Απαλλαγή των εγγεγραμμένων Ο.Κοι.Π. από
τον ειδικό φόρο ακινήτων - Αντικατάσταση της περ. ε'
της παρ. 3 του άρθρου 15 του ν. 3091/2002

Άρθρο 24 Απαλλαγή από τα τέλη κυκλοφορίας οχη-
μάτων ειδικής χρήσης κοινωφελών ιδρυμάτων και εγγε-
γραμμένων Ο.Κοι.Π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ':
ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΙΚΕΣ, ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙ-
ΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 25 Εξουσιοδοτικές διατάξεις

Άρθρο 26 Καταργούμενες διατάξεις

Άρθρο 27 Μεταβατική διάταξη

ΜΕΡΟΣ Β':
ΛΟΙΠΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α':
ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Άρθρο 28 Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων
(ΕΙ.Σ.Ε.Π.) - Τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 86 του
ν. 3528/2007 (Α' 26)

Άρθρο 29 Προσβολή αποφάσεων πρωτοβάθμιων πει-
θαρχικών συμβουλίων - Τροποποίηση της παρ. 2 του
άρθρου 141 του ν. 3528/2007

Άρθρο 30 Απαρτία τμημάτων δευτεροβάθμιων πει-
θαρχικών συμβουλίων του ν. 3528/2007 - Τροποποίηση
της παρ. 13 του άρθρου 146Α του ν. 3528/2007

Άρθρο 31 Κινητικότητα υπαλλήλων σε νεοσύστατες
υπηρεσίες φορέων Γενικής Κυβέρνησης

Άρθρο 32 Ρύθμιση ζητημάτων επιλογής προϊσταμέ-
νων οργανικών μονάδων στους Ο.Τ.Α. α' βαθμού - Τρο-
ποποίηση των παρ. 4, 5, 7 του άρθρου 87 και των παρ. 3
και 13 του άρθρου 89 του ν. 3584/2007

Άρθρο 33 Δικαίωμα διορισμού στον Δημόσιο ή τον
ευρύτερο δημόσιο τομέα πληγέντων από τις πυρκαγιές
του Ιουλίου/Αυγούστου 2021

Άρθρο 34 Προσωπικό αναπτυξιακών οργανισμών
τοπικής αυτοδιοίκησης - Τροποποίηση της παρ. 5 του
άρθρου 2 του ν. 4674/2020 και της παρ. 3 του άρθρου
15 του ν. 4257/2014

Άρθρο 35 Διαφύλαξη στελέχωσης Ο.Τ.Α. α' βαθμού -
Προσθήκη παρ. 6Α στο άρθρο 44 του ν. 4674/2020

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β':
ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Άρθρο 36 Κατάργηση μίας εκ των προϋποθέσεων πο-
λιτογράφησης - Τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 5Α
Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας

Άρθρο 37 Δικαιολογητικά πολιτογράφησης και διακρί-
βωση τεκμηρίων - Τροποποίηση της παρ. 1 και προσθή-
κη παρ. 3 στο άρθρο 6 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας
(ν. 3284/2004)

Άρθρο 38 Προϋποθέσεις και διαδικασία πολιτογρά-
φησης - αντικατάσταση των παρ. 6, 8 και 9 του άρθρου
7 Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (ν. 3284/2004)

Άρθρο 39 Απόρριψη αιτήσεων πολιτογράφησης λόγω
μη ανταπόκρισης των αιτούντων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ':
ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Άρθρο 40 Ρύθμιση θεμάτων προϋπολογισμού των
Ο.Τ.Α. α' βαθμού

Άρθρο 41 Δάνεια των Ο.Τ.Α.

Άρθρο 42 Δαπάνες δήμων

Άρθρο 43 Ρυθμίσεις σχετικά με επιβληθέντα πρόστιμα
σε δήμους

Άρθρο 44 Ρυθμίσεις για χρονοεπιδόματα δικηγόρων
με έμμισθην εντολή στα νομικά πρόσωπα της περ. ιγ' της
παρ. 1 του άρθρου 7 ν. 4354/2015

Άρθρο 45 Καθορισμός ανωτάτου ορίου εκτιμώμενης
αξίας της σύμβασης για έλεγχο νομιμότητας στις ΑΥΕ
Ο.Τ.Α. - Τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 225 του
ν. 3852/2010

Άρθρο 46 Κατανομή περιουσιακών στοιχείων επιχει-
ρήσεων και Συνδέσμων με διαδημοτικό χαρακτήρα δι-
ασπασθέντων δήμων

Άρθρο 47 Λειτουργία κεντρικών υπηρεσιών των δή-
μων στην ιστορική τους έδρα - Τροποποίηση της παρ. 3
του άρθρου 6 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων

Άρθρο 48 Εκπροσώπηση των πανελλήνιων εργοληπτι-
κών οργανώσεων στο Τεχνικό Συμβούλιο που συγκρο-
τείται στην έδρα κάθε Αποκεντρωμένης Διοίκησης -
Τροποποίηση του άρθρου 209 του Κώδικα Δήμων και
Κοινοτήτων

Άρθρο 49 Ταφή χωρίς ληξιαρχική πράξη θανάτου σε
εξαιρετικές περιπτώσεις - Τροποποίηση του άρθρου 35
του ν. 344/1976

Άρθρο 50 Αρμοδιότητες Οικονομικής Επιτροπής
Δήμων - Τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 72 του
ν. 3852/2010

Άρθρο 51 Ρυθμίσεις για τον Συμπαραστάτη του δη-
μότη και της επιχείρησης - Τροποποίηση του άρθρου
77 του ν. 3852/2010

Άρθρο 52 Ρυθμίσεις για το Περιφερειακό Συμπαρα-
στάτη του Πολίτη και της Επιχείρησης - Τροποποίηση
του άρθρου 179 του ν. 3852/2010

Άρθρο 53 Αυτοδίκαιη περιέλευση της διαδημοτικής επι-
χείρησης με την επωνυμία «Διαδημοτικό Περιφερειακό
Θέατρο, Διαδημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμων Κέρ-
κυρας (ΔΙΑ.ΠΕ.ΘΕ.-ΔΙΑ.Κ.Ε.ΔΗ.Κ.)» σε κοινωφελή επιχείρη-
ση του Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων

Άρθρο 54 Εκλογή δημοτικών αρχών στις Δημοτικές
Κοινότητες Κομάνου και Μαυροπηγής της Δημοτικής
Ενότητας Πτολεμαΐδας του Δήμου Εορδαίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ':
ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΙΓΟΥΣΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 55 Λύση αστικών εταιρειών των Επιμελητηρίων
και της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων και ρύθμιση
θεμάτων προσωπικού - Τροποποίηση των παρ. 2 και 4
του άρθρου 238 του ν. 4610/2019

Άρθρο 56 Κάλυψη αναγκών της εταιρείας με την επω-
νυμία «Ειδικός Περιφερειακός Διαβαθμιδικός Φορέας
Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Νοτίου Αιγαίου» (ΦΟΔ-
ΣΑ Νοτίου Αιγαίου Α.Ε.) και «Ειδικός Περιφερειακός Δι-
αβαθμιδικός Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων
Ιονίων Νήσων» (ΦΟΔΣΑ Ιονίων Νήσων Α.Ε.)

Άρθρο 57 Προσωπικό αμειβόμενο με την καταβολή
διδάκτρων για τις παρεχόμενες υπηρεσίες

Άρθρο 58 Επανακαθορισμός προθεσμίας ολοκλήρω-
σης μετατάξεων της παρ. 10 του άρθρου 20 του ν. 4829/
2021

Άρθρο 59 Δήλωση προς υποστήριξη κατηγορίας από
φιλοζωικά σωματεία ή φιλοζωικές οργανώσεις μη κερ-
δοσκοπικού χαρακτήρα - Τροποποίηση της παρ. 7 του
άρθρου 34 του ν. 4830/2021

Άρθρο 60 Δυνατότητα παράτασης της θητείας των
Αντιδημάρχων

Άρθρο 61 Ρυθμίσεις για την τρέχουσα αυτοδιοικητική
περίοδο και τη θητεία των αιρετών οργάνων - Τροποποί-
ηση του άρθρου 90 του ν. 4804/2021

Άρθρο 62 Προσωπικό αναπτυξιακών οργανισμών
Ο.Τ.Α. - Προσθήκη περ. ζ' της παρ. 5 του άρθρου 2 του
ν. 4674/2020

Άρθρο 63 Θέματα υπηρεσιακής κατάστασης υπηρεσιακών γραμματέων - Τροποποίηση της περ. β' της παρ. 9 του άρθρου 33 του ν. 4795/2021

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε':

ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 64 Καταργούμενες διατάξεις

ΜΕΡΟΣ Γ':

ΕΠΕΙΓΟΥΣΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Άρθρο 65 Καθορισμός αποζημίωσης των μελών των επιτροπών του άρθρου 11 του ν. 4760/2020 - Προσθήκη δεύτερου εδαφίου στην παρ. 3 του άρθρου 11 του ν. 4760/2020

Άρθρο 66 Συμμετοχή της Ελληνικής Αστυνομίας στο Μόνιμο Σώμα της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής

Άρθρο 67 Εκπαίδευση του προσωπικού της Κατηγορίας 1 του Μόνιμου Σώματος της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) από την Ελληνική Αστυνομία στον οπλισμό, τα πυρομαχικά και τον λοιπό εξοπλισμό που τους παρέχεται από αυτήν - Προσθήκη εδαφίων τετάρτου και πέμπτου στο άρθρο 41 του ν. 4760/2020

Άρθρο 68 Τακτοποίηση, ενταλματοποίηση και πληρωμή δαπανών της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη

Άρθρο 69 Εκκαθάριση, ενταλματοποίηση και πληρωμή δαπανών του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη

Άρθρο 70 Εκκαθάριση, τακτοποίηση, ενταλματοποίηση δαπανών της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη

Άρθρο 71 Υποχρέωση κατάρτισης ισολογισμών του Ταμείου Πρόνοιας Απασχολούμενων στα Σώματα Ασφαλείας (ΤΑ.Π.Α.Σ.Α.) και έγκριση ισολογισμών και απολογισμών του από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

Άρθρο 72 Ρυθμίσεις θεμάτων εκλογής οργάνων και αντιπροσώπων συνδικαλιστικών οργανώσεων της Ελληνικής Αστυνομίας - Τροποποίηση της παρ. 1 και προσθήκη παρ. 15 στο άρθρο 30α του ν. 1264/1982

Άρθρο 73 Ελάχιστο απαιτούμενο ανάστημα των υποψηφίων για κατάταξη/πρόσληψη στην Ελληνική Αστυνομία - Τροποποίηση της περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 2226/1994

Άρθρο 74 Ρύθμιση θεμάτων προσωπικού Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.)

ΜΕΡΟΣ Δ':

ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ

Άρθρο 75 Έναρξη ισχύος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ - ΣΚΟΠΟΣ - ΟΡΙΣΜΟΙ

Άρθρο 1

Σκοπός

Σκοπός του παρόντος είναι η ενιαία ρύθμιση θεμάτων που αφορούν: α) στην καταχώρηση, εγγραφή και χρηματοδότηση των εθελοντικών οργανώσεων που έχουν συσταθεί και λειτουργούν στην Ελλάδα ως σωματεία ή αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες με κοινωνική σκοπό, με απώτερο στόχο τη διασφάλιση της ακεραιό-

τητας, της διαφάνειας, της χρηστής διαχείρισης και της λογοδοσίας αυτών και β) στην εθελοντική απασχόληση εντός ή εκτός Ελλάδος που παρέχεται, άνευ οικονομικού ή άλλου υλικού ανταλλάγματος.

Άρθρο 2

Αντικείμενο

Αντικείμενο του παρόντος αποτελούν η δημιουργία δημόσιας βάσης δεδομένων και ειδικού μητρώου Οργανώσεων Κοινωνίας των Πολιτών (Ο.Κοι.Π.) στο Υπουργείο Εσωτερικών, οι προϋποθέσεις παροχής κρατικής χρηματοδότησης των κοινωνικών φορέων, οι προϋποθέσεις παροχής εθελοντικής απασχόλησης, καθώς και η θέσπιση φορολογικών κινήτρων για δωρεές υπέρ κοινωνικών σκοπών και κοινωνικών φορέων.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

Οι ρυθμίσεις του παρόντος έχουν εφαρμογή στις Οργανώσεις Κοινωνίας Πολιτών (Ο.Κοι.Π.) και στους κοινωνικούς φορείς, που εμπίπτουν στους ορισμούς των περ. α' και β' του άρθρου 4.

Άρθρο 4

Ορισμοί

1. Για την εφαρμογή του παρόντος μέρους, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α. Οργάνωση Κοινωνίας Πολιτών (Ο.Κοι.Π.): Η εθελοντική οργάνωση προσώπων που έχει συσταθεί και λειτουργεί στην Ελλάδα ως σωματείο ή αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, με κοινωνική σκοπό, είναι ανεξάρτητη από κράτη ή κυβερνήσεις, την τοπική αυτοδιοίκηση, τους δημόσιους οργανισμούς δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, τους εμπορικούς, συνδικαλιστικούς και επαγγελματικούς οργανισμούς και ενώσεις, τις πολιτικές οργανώσεις και τα πολιτικά κόμματα. Η ανεξαρτησία αυτή προσδιορίζεται από τη μη συμμετοχή οιαδήποτε νομικού προσώπου που ανήκει στον δημόσιο τομέα, όπως αυτός προσδιορίζεται στην περ. α) της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143), με την εξαίρεση των νομικών προσώπων της υποπαρ. 3 της παρ. 1 του άρθρου 68 του ν. 4235/2014 (Α' 32), στη σύνθεση των οργάνων διοίκησής τους και των γενικών συνελεύσεών τους.

β. Κοινωνικός φορέας: Η Ο.Κοι.Π. της περ. α', η επιτροπή εράνου του άρθρου 122 Α.Κ., το κοινωνικό ίδρυμα του ν. 4182/2013 (Α' 185) και το κοινωνικό ίδρυμα που έχει συσταθεί με ειδικό νόμο.

γ. Φορείς Παροχής Εθελοντικής Απασχόλησης: Οι κοινωνικοί φορείς, καθώς και οι κρατικοί φορείς, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του δημοσίου τομέα, στα οποία παρέχεται η εθελοντική απασχόληση.

δ. Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π.: Η βάση δεδομένων που τηρείται στο Υπουργείο Εσωτερικών, στην οποία καταχωρούνται οι Ο.Κοι.Π. σύμφωνα με τους όρους καταχώρησης, όπως ορίζονται στο άρθρο 6.

ε. Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.: Η βάση δεδομένων που τηρείται στο Υπουργείο Εσωτερικών, στην οποία εγγρά-

φονται οι κοινωφελείς φορείς που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις εγγραφής, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 7.

στ. Εγγεγραμμένη Ο.Κοι.Π.: Η Ο.Κοι.Π. που έχει εγγραφεί στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.

ζ. Βάσεις δεδομένων: Τα αρχεία δεδομένων της Δημόσιας Βάσης Δεδομένων Ο.Κοι.Π. και του Ειδικού Μητρώου Ο.Κοι.Π.

η. Εποπτεύουσα Αρχή: Το Υπουργείο Εσωτερικών.

θ. Εθελοντής: Το φυσικό πρόσωπο που κατοικεί ή διαμένει στην Ελλάδα και παρέχει εθελοντική απασχόληση σε ατομική βάση ή συλλογικά στο πλαίσιο δράσης ενός Φορέα Παροχής Εθελοντικής Απασχόλησης.

ι. Εθελοντισμός: Η οικειοθελής δέσμευση του εθελοντή για προσφορά εργασίας και υπηρεσιών προς όφελος του κοινωνικού συνόλου άνευ αμοιβής ή άλλου υλικού ανταλλάγματος.

ια. Κρατική χρηματοδότηση: Η ολική ή μερική χρηματοδότηση κοινωφελούς φορέα με σκοπό την υλοποίηση συγκεκριμένου προγράμματος, ή η επιχορήγηση κοινωφελούς φορέα για την υλοποίηση των σκοπών του, ή η οικονομική ή σε είδος ενίσχυση του κοινωφελούς φορέα από φορείς της Γενικής Κυβέρνησης του άρθρου 14 του ν. 4270/2014, καθώς και από κάθε κοινωφελή φορέα που έλαβε καθ' οιονδήποτε τρόπον χρηματοδότηση ή επιχορήγηση από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Για τους σκοπούς του παρόντος δεν λογίζεται ως κρατική χρηματοδότηση η χρηματοδότηση από το Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ), την Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνείς οργανισμούς.

ιβ. Χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα: Το πρόγραμμα που υλοποιείται από κοινωφελή φορέα ή από κοινοπραξία στην οποία συμμετέχει κοινωφελής φορέας με μερική ή ολική κρατική χρηματοδότηση.

2. Ο όρος «Μη Κυβερνητική Οργάνωση» (ΜΚΟ) σε υφιστάμενες διατάξεις νόμων νοείται ως ταυτόσημος με τον όρο «Οργάνωση Κοινωνίας Πολιτών» (Ο.Κοι.Π.), όπως αυτός ορίζεται στην περ. α) της παρ. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Ο.ΚΟΙ.Π. ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ Ο.ΚΟΙ.Π. - ΕΙΔΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ Ο.ΚΟΙ.Π.

Άρθρο 5

Σύσταση και αρμοδιότητες Διεύθυνσης Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων

1. Με προεδρικό διάταγμα, το οποίο εκδίδεται σύμφωνα με το άρθρο 20 του ν. 4622/2019 (Α' 133) συστήνεται στο Υπουργείο Εσωτερικών Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων, η οποία έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για:

α. Την άμεση, κατά χρονική ακολουθία, λήψη και αποθήκευση των δεδομένων που διαβιβάζονται, την οργάνωση και εποπτεία των βάσεων δεδομένων, καθώς και των διαδικτυακών τόπων όπου υπάρχει δημόσια πρόσβαση στις βάσεις δεδομένων,

β. την κανονική, συνεχή και ασφαλή λειτουργία του πληροφοριακού συστήματος των βάσεων δεδομένων, γ. την αρχική καταχώρηση στη Δημόσια Βάση Δεδο-

μένων Ο.Κοι.Π., την αρχική εγγραφή και την ανανέωση στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.,

δ. κάθε μεταγενέστερη μεταβολή ή διαγραφή υφιστάμενων καταχωρήσεων ή εγγραφών στις βάσεις δεδομένων,

ε. τον έλεγχο τήρησης των υποχρεώσεων των άρθρων 6 έως 9,

στ. τη διασύνδεση της Δημόσιας Βάσης Δεδομένων Ο.Κοι.Π. και του Ειδικού Μητρώου Ο.Κοι.Π. μεταξύ τους, ούτως ώστε οι εγγεγραμμένες στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. να εμφανίζονται και στις δύο βάσεις δεδομένων και

ζ. την κατάρτιση, σε συνεργασία με τα συναρμόδια υπουργεία, παρακολούθηση και αξιολόγηση ετήσιου σχεδίου δράσης αναφορικά με την εθελοντική απασχόληση.

Η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων είναι υποχρεωμένη να καταχωρήσει εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την υποβολή της αίτησης από τους ανωτέρω φορείς στη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π. και να εγγράψει εντός τριάντα (30) ημερών από την υποβολή της αίτησης από τους ανωτέρω φορείς στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. τις Ο.Κοι.Π. που πληρούν τα τυπικά κριτήρια καταχώρησης ή εγγραφής κατά τον παρόντα, καθώς και τους κοινωφελείς φορείς που αναφέρονται στις παρ. 3 και 4 του άρθρου 7.

2. Η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων αποτελεί τον υπεύθυνο επεξεργασίας, σύμφωνα με τον ν. 4624/2019 (Α' 137).

Άρθρο 6

Διαδικασία αρχικής καταχώρησης στη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π.

1. Για την αρχική καταχώρηση μίας Ο.Κοι.Π. στη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π. απαιτούνται:

α) Η υποβολή ηλεκτρονικής αίτησης στη Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων, σε ειδική εφαρμογή προσβάσιμη μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr ΕΨΠ), μαζί με τα ακόλουθα δικαιολογητικά:

αα. Συστατική πράξη, καταστατικό έγγραφο και τροποποιήσεις του, νομίμως εγγεγραμμένες και δημοσιευμένες στα βιβλία των αρμόδιων κατά περίπτωση υπηρεσιών, πιστοποιητικά εγγραφής και δημοσιότητας, σχετικές δικαστικές αποφάσεις και διαταγές και δυνητικά περίληψη περιγραφής σκοπών και δράσεων,

αβ. κατάλογο των οργάνων διοίκησης της Ο.Κοι.Π.,

αγ. αριθμό φορολογικού μητρώου,

αδ. χρηματοοικονομικές καταστάσεις της τελευταίας χρήσης της Ο.Κοι.Π., για όσες Ο.Κοι.Π. έχουν συσταθεί και λειτουργήσει, τουλάχιστον από το προηγούμενο, πριν από την εγγραφή τους, έτος,

αε. υπεύθυνη δήλωση του νόμιμου εκπροσώπου της ότι η Ο.Κοι.Π. πληροί τα ουσιαστικά κριτήρια και την προϋπόθεση ανεξαρτησίας της περ. α' του άρθρου 4,

β) καταβολή παραβόλου υπέρ του Δημοσίου ύψους είκοσι (20) ευρώ.

2. Η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωφελών Φορέων, αφού ελέγξει τα υποβληθέντα δικαιολογητικά, μπορεί

να ζητήσει διευκρινίσεις, υποβολή συμπληρωματικών δικαιολογητικών ή προσκόμιση των πρωτοτύπων εγγράφων.

3. Οι Ο.Κοι.Π. υποχρεούνται να αποστέλλουν ηλεκτρονικά στη Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων οποιαδήποτε μεταβολή των ανωτέρω στοιχείων.

4. Τα οριζόμενα στα άρθρα 22 και 23 εφαρμόζονται και για όλες τις Οργανώσεις Κοινωνίας Πολιτών (Ο.Κοι.Π.), υπό την προϋπόθεση ότι είναι καταχωρημένες στη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π.

Άρθρο 7

Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. -

Προϋποθέσεις εγγραφής

1. Το Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. χωρίζεται στις ακόλουθες έξι (6) υποομάδες: α) Υγεία, Κοινωνική Αλληλεγγύη και Πρόνοια, β) Περιβάλλον, Πολιτική Προστασία, Ποιότητα Ζωής, γ) Δικαιώματα του Ανθρώπου, Δικαιοσύνη, Διακυβέρνηση, δ) Παιδεία, Έρευνα, Πολιτισμός, ε) Καταναλωτής και στ) Διεθνής Ανθρωπιστική και Αναπτυξιακή Συνεργασία, Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Δεν επιτρέπεται σε μια Ο.Κοι.Π. να είναι εγγεγραμμένη σε περισσότερες από τέσσερις (4) υποομάδες.

2. Στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π., το οποίο είναι προσβάσιμο μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr ΕΨΠ), εγγράφεται η Ο.Κοι.Π. που πληροί κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης τις κάτωθι προϋποθέσεις:

α. Έχει συσταθεί τουλάχιστον τρία (3) έτη πριν από την αίτηση εγγραφής της.

β. Πληροί τα ουσιαστικά κριτήρια και τις προϋποθέσεις ανεξαρτησίας της περ. α' του άρθρου 4.

γ. Δεν συνάπτει συμβάσεις οποιουδήποτε είδους με πρόσωπα που συμμετέχουν στα όργανα διοίκησής της ή μέλη ή εταίρους της που έχουν τον καταστατικό έλεγχο της, συζύγους ή τα μέρη με τα οποία έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, τέκνα και γονείς των ανωτέρω προσώπων, πλην συμβάσεων εξαρτημένης εργασίας με συνήθεις όρους και αποδοχές και σε ποσοστό που δεν υπερβαίνει το πέντε τοις εκατό (5%) του συνόλου των εργαζομένων κατ' έτος, καθώς και με εταιρείες τις οποίες αυτά τα πρόσωπα ελέγχουν, έναντι αμοιβής ή ανταλλάγματος επαχθούς για την Ο.Κοι.Π., που αποτιμάται άνω των χιλίων (1.000) ευρώ ετησίως.

δ. Δεν λαμβάνει ετήσια, τακτική κρατική επιχορήγηση σε ποσοστό μεγαλύτερο του τριάντα τοις εκατό (30%) επί του προϋπολογισμού της για τις λειτουργικές της δαπάνες, πλην του μισθολογικού κόστους, ή δάνεια με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου.

3. Τα κοινωνικά ιδρύματα, που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο Κοινωνικών Περιουσιών του άρθρου 12 του ν. 4182/2013 (Α' 185), δεν υπάγονται στις προϋποθέσεις της παρ. 2 του παρόντος και εγγράφονται αυτομάτως και χωρίς άλλη διατύπωση στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π., μη εφαρμοζομένου του άρθρου 8.

4. Οι επιτροπές εράνων του άρθρου 122 Α.Κ., τα κοινωνικά ιδρύματα του ν. 4182/2013 και τα κοινωνικά ιδρύματα που έχουν συσταθεί με ειδικό νόμο δεν υπάγονται στις προϋποθέσεις της παρ. 2 του παρόντος και

εγγράφονται στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. μετά από αίτησή τους που υποβάλλεται σύμφωνα με το άρθρο 8.

Άρθρο 8

Διαδικασία αρχικής εγγραφής, μεταβολής και ανανέωσης εγγραφής στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.

1. Για την αρχική εγγραφή μιας Ο.Κοι.Π. στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. απαιτούνται:

α) Η υποβολή ηλεκτρονικής αίτησης στη Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων, σε ειδική εφαρμογή προσβάσιμη μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr ΕΨΠ), μαζί με τα ακόλουθα δικαιολογητικά:

αα. Συστατική πράξη, καταστατικό έγγραφο και τροποποιήσεις του, νομίμως εγγεγραμμένες και δημοσιευμένες στα βιβλία των αρμόδιων κατά περίπτωση υπηρεσιών, πιστοποιητικά εγγραφής και δημοσιότητας και σχετικές δικαστικές αποφάσεις και διαταγές,

αβ. πρακτικά εκλογής και συγκρότησης διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστών, νόμιμων εκπροσώπων και λοιπών καταστατικών οργάνων ή σχετικές δικαστικές αποφάσεις και διαταγές,

αγ. πιστοποιητικό της αρμόδιας κατά περίπτωση υπηρεσίας για τη μη προσβολή της σύστασης, της εκλογής των οργάνων και της εκπροσώπησης της και σχετικές δικαστικές αποφάσεις και διαταγές,

αδ. βεβαίωση έναρξης εργασιών και μεταβολές από την αρμόδια φορολογική αρχή,

αε. αποδεικτικό φορολογικής ενημερότητας για κάθε νόμιμη χρήση σε ισχύ,

αστ. χρηματοοικονομικές καταστάσεις των δύο (2) τελευταίων ετών,

αζ. έκθεση ελέγχου ορκωτού ελεγκτή λογιστή ή ελεγκτικής εταιρείας, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παρ. 9 του άρθρου 2 του ν. 4449/2017 (Α' 7), για την τελευταία χρήση, καθώς και για τις δύο (2) προηγούμενες χρήσεις, εφόσον έχουν εκδοθεί,

αη. βεβαίωση ασφαλιστικής ενημερότητας σε ισχύ,

αθ. υπεύθυνη δήλωση του νομίμου εκπροσώπου της ότι η Ο.Κοι.Π. πληροί τα ουσιαστικά κριτήρια και την προϋπόθεση ανεξαρτησίας της περ. α' του άρθρου 4 και της παρ. 2 του άρθρου 7,

β) καταβολή παραβόλου υπέρ του Δημοσίου ύψους διακοσίων (200) ευρώ.

2. Η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων αναζητεί αυτεπαγγέλτως πιστοποιητικό ποινικού μητρώου για δικαστική χρήση από το οποίο προκύπτει ότι κανένα μέλος από τα όργανα διοίκησης της εγγεγραμμένης Ο.Κοι.Π. δεν έχει καταδικαστεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση για οποιοδήποτε κακούργημα ή για τα πλημμελήματα της κλοπής, υπεξαίρεσης, απάτης, εκβίασης, πλαστογραφίας, πλαστογραφίας πιστοποιητικών, δωροδοκίας, απιστίας, παράβασης καθήκοντος, ψευδούς βεβαίωσης, συκοφαντικής δυσφήμισης, νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, πλημμελήματα των άρθρων 187 και 187Α ΠΚ, του νόμου περί όπλων, του νόμου περί ναρκωτικών καθώς και για οποιοδήποτε πλημμέλημα του 19ου Κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα.

3. Η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων, αφού ελέγξει τα υποβληθέντα δικαιολογητικά, μπορεί να ζητήσει διευκρινίσεις, υποβολή συμπληρωματικών δικαιολογητικών ή προσκόμιση των πρωτότυπων εγγράφων. Αν πληρούνται οι προϋποθέσεις εγγραφής και έχουν προσκομισθεί τα προβλεπόμενα δικαιολογητικά, η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων προβαίνει υποχρεωτικά στην εγγραφή της Ο.Κοι.Π. ή στην ανανέωση εγγραφής της εγγεγραμμένης Ο.Κοι.Π. στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. Σε περίπτωση απόρριψης αίτησης για εγγραφή ή ανανέωση εγγραφής στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π., η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων ενημερώνει εγγράφως και αιτιολογημένα την αιτούσα.

4. Τα όργανα διοίκησης της εγγεγραμμένης Ο.Κοι.Π. υποχρεούνται να ενημερώνουν τη Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων για κάθε μεταβολή των υποπερ. αα' έως αθ' της περ. α) της παρ. 1, καθώς και για κάθε αμετάκλητη καταδίκη μέλους των οργάνων διοίκησης της για τα εγκλήματα της παρ. 2, εντός έξι (6) μηνών από τη μεταβολή ή την έκδοση της αμετάκλητης δικαστικής απόφασης. Στοιχεία που δεν έχουν αναγγελθεί έγκαιρα δεν αντιτάσσονται έναντι του Δημοσίου ή τρίτων.

5. Για την ετήσια ανανέωση εγγραφής τα όργανα διοίκησης της εγγεγραμμένης Ο.Κοι.Π. υποχρεούνται να αποστέλλουν ηλεκτρονικά την αίτηση με τα δικαιολογητικά των υποπερ. αε' έως αη' της περ. α) της παρ. 1, καθώς και μεταβολές των δικαιολογητικών των υποπερ. αα' έως αδ' της παρ. 1 δεν έχουν μεταβληθεί, κατατίθεται υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του ν. 1599/1986 (Α' 75) του νόμιμου εκπροσώπου της, στην οποία αναγράφεται ότι δεν επήλθε μεταβολή. Η ετήσια αίτηση ανανέωσης εγγραφής προϋποθέτει την καταβολή παραβόλου υπέρ του Δημοσίου ποσού πενήντα (50) ευρώ.

Άρθρο 9

Λειτουργία και δημοσιότητα των βάσεων δεδομένων

1. Η Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π. απαρτίζεται από το ευρετήριο Ο.Κοι.Π., τον φάκελο και τη μερίδα που τηρείται ξεχωριστά για κάθε Ο.Κοι.Π. και περιλαμβάνει τα δικαιολογητικά του άρθρου 6, καθώς και πιστοποιήσεις αρμόδιων αρχών.

2. Το Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. απαρτίζεται από το ευρετήριο εγγεγραμμένων Ο.Κοι.Π. και τη μερίδα που τηρείται ξεχωριστά για κάθε εγγεγραμμένη Ο.Κοι.Π. και περιλαμβάνει τα δικαιολογητικά του άρθρου 8, καθώς και τις πιστοποιήσεις αρμόδιων αρχών.

3. Οι βάσεις δεδομένων μπορούν να διασυνδεθούν ηλεκτρονικά, μέσω του Κέντρου Διαλειτουργικότητας της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης (Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ.) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης σύμφωνα με τα άρθρα 47 του ν. 4623/2019 (Α' 134) και 84 του ν. 4727/2020 (Α' 184), με το Μητρώο Κοινωνικών Περιουσιών του άρθρου 12 του ν. 4182/2013 (Α' 185) και με άλλα ειδικά μητρώα και αρχεία δημόσιων υπηρεσιών και περιλαμβάνουν το γενικό ευρετήριο, τον φάκελο και τη μερίδα των κοινω-

φελών φορέων. Ο φάκελος και η μερίδα καταρτίζονται και τηρούνται ξεχωριστά για κάθε κοινωνική φορέα.

4. Κάθε καταχώρηση ή εγγραφή στις βάσεις δεδομένων υπόκειται σε διόρθωση, εφόσον είναι εσφαλμένη, και σε μεταβολή, εφόσον τα νομικά γεγονότα, οι δηλώσεις, τα έγγραφα και τα λοιπά στοιχεία που έχουν καταχωρηθεί ή δικαιολογούν τις καταχωρήσεις έχουν μεταβληθεί. Η διόρθωση και η μεταβολή πραγματοποιούνται είτε αυτεπαγγέλτως από τη Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων, είτε μετά από αίτηση της Ο.Κοι.Π. ή οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον.

5. Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στον διαδικτυακό τόπο των βάσεων δεδομένων και είναι ελεύθερα προσβάσιμες στους πολίτες είναι η επωνυμία του κοινωνικού φορέα, τα στοιχεία επικοινωνίας, η συστατική πράξη με τις μεταβολές της και ο κατάλογος των οργάνων διοίκησης, με την επιφύλαξη του ν. 4624/2019 (Α' 137) περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατά τα λοιπά εφαρμόζεται το άρθρο 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999, Α' 45) ως προς το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα.

6. Τα ευρετήρια των παρ. 1 και 2 δύνανται να παρέχουν πληροφορίες για τις Ο.Κοι.Π. σε εθνικό, περιφερειακό, δημοτικό και τοπικό επίπεδο με βάση τη χωρική τους εμβέλεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΚΡΑΤΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ - ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ - ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Άρθρο 10

Χρηματοδότηση κοινωνικών φορέων

Οι κοινωνικοί φορείς δύνανται να λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση: α) έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ κατ'έτος, υπό την προϋπόθεση ότι είναι εγγεγραμμένοι στη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π. του άρθρου 6 και β) οποιουδήποτε ποσού υπό την προϋπόθεση ότι είναι εγγεγραμμένοι στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. του άρθρου 7 (Εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π.).

Άρθρο 11

Υποχρεώσεις των Ο.Κοι.Π.

1. Οι καταχωρημένες στη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π. και οι φορείς που είναι εγγεγραμμένοι στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. οφείλουν να τηρούν τις αρχές:

- Της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης που εξειδικεύεται στις αρχές της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας,
- της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας,
- της διαφάνειας και
- της ειλικρίνειας,

όπως προσδιορίζονται, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 33 του ν. 4270/2014 (Α' 143). Οι φορείς που είναι εγγεγραμμένοι στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. οφείλουν, επίσης, να τηρούν τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν με την εγγραφή τους στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.

2. Για κάθε κρατική χρηματοδότηση, οι εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. οφείλουν να υποβάλουν στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π.:

- Τα στοιχεία του φορέα της χρηματοδότησης και

β. τον προϋπολογισμό και απολογισμό για κάθε χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα.

3. Σε περίπτωση χρηματοδότησης από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, η εγγεγραμμένη Ο.Κοι.Π. τηρεί ιδιαίτερη λογιστική μερίδα και ιδιαίτερο προϋπολογισμό και απολογισμό για κάθε χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα.

4. Κάθε εγγεγραμμένη Ο.Κοι.Π. που λαμβάνει κρατική χρηματοδότηση υποχρεούται να τηρεί ειδικό τραπεζικό λογαριασμό αποκλειστικά για τον σκοπό του συγκεκριμένου χρηματοδοτούμενου προγράμματος σε πιστωτικό ίδρυμα της επιλογής της στην Ελλάδα.

Άρθρο 12 Κυρώσεις

1. Σε περίπτωση μη τήρησης από τις εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. των υποχρεώσεων των άρθρων 7, 8 και 11, η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων αποστέλλει αμελλητί στον παραβάτη γραπτή πρόσκληση, προκειμένου να προβεί σε κάθε δέουσα ενέργεια για την άρση της παράβασης και τη συμμόρφωσή του με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στον παρόντα, εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίηση της πρόσκλησης.

2. Σε περίπτωση παρέλευσης άπρακτης της προθεσμίας της παρ. 1, η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων θέτει τον παραβάτη σε καθεστώς αναστολής της εφαρμογής των άρθρων 10, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 και 24, διάρκειας ενός (1) έτους και το αναφέρει ρητώς στον διαδικτυακό τόπο του Ειδικού Μητρώου Ο.Κοι.Π. Αν, μετά από το πέρας της αναστολής, η εγγεγραμμένη Ο.Κοι.Π. εξακολουθεί να μην συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις της, η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινωνικών Φορέων διαγράφει τον παραβάτη από το Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. και ενημερώνει σχετικά τον παραβάτη, τη Δημόσια Βάση Δεδομένων Ο.Κοι.Π., κάθε φορέα από τον οποίο ο παραβάτης λαμβάνει κρατική χρηματοδότηση και κάθε άλλον αρμόδιο φορέα.

3. Η διαγραφή της εγγεγραμμένης Ο.Κοι.Π. από το Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. συνεπάγεται την αυτοδίκαιη διακοπή της κρατικής χρηματοδότησης, περιλαμβανομένης και της υλοποίησης χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και την οριστική απώλεια του καθεστώτος των άρθρων 10, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 και 24. Τυχόν αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντα ποσά, ή ποσά καταλογιζόμενα ως φορολογικές υποχρεώσεις, λόγω της αυτοδίκαιης απώλειας των ευμενών ρυθμίσεων των άρθρων 10, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 και 24 που επιφυλάσσονται στις εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. οι οποίες δεν συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους υπό τον παρόντα νόμο, βεβαιώνονται και εισπράττονται από το Δημόσιο κατά τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (ν.δ. 356/1974, Α' 90).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Άρθρο 13 Εθελοντική απασχόληση

1. Η εθελοντική απασχόληση περιλαμβάνει την προ-σφορά εργασίας ή υπηρεσιών σε δράσεις, έργα ή προγράμματα φορέων παροχής εθελοντικής απασχόλη-

σης από εθελοντές άνευ οικονομικού ή άλλου υλικού ανταλλάγματος. Χρηματικές παροχές προς εθελοντές αποκλειστικά για κάλυψη οδοιπορικών ή εξόδων διαμονής και διατροφής, τα οποία έχουν άμεση σχέση με την εθελοντική τους απασχόληση, καθώς και παροχές προς αυτούς ειδών εξοπλισμού και διατροφής, ή δωρεάν υπηρεσιών μετάβασης, διαμονής και διατροφής για τον ίδιο λόγο, δεν αποτελούν αντάλλαγμα για την εθελοντική απασχόληση.

2. Δεν αποτελεί εθελοντική απασχόληση η απασχόληση σε προγράμματα φορέων παροχής εθελοντικής απασχόλησης που προβλέπεται ως υποχρεωτική από τον νόμο ή δικαστική απόφαση.

3. Η εθελοντική απασχόληση δεν συνιστά δραστηριότητα υπακτέα στην κοινωνική ασφάλιση.

4. Η εθελοντική απασχόληση δεν συνιστά μορφή εξαρτημένης εργασίας και δεν εφαρμόζονται σε αυτή οι διατάξεις του εργατικού δικαίου, με την επιφύλαξη της παρ. 1 του άρθρου 14.

Άρθρο 14 Υποχρεώσεις φορέων παροχής εθελοντικής απασχόλησης

1. Ο φορέας παροχής εθελοντικής απασχόλησης υποχρεούται να λαμβάνει, για την εθελοντική απασχόληση, με ευθύνη του, όλα τα μέτρα για την προστασία των απασχολούμενων, και να τηρεί αναλόγως τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας που αφορούν στην παροχή μέσων ατομικής προστασίας με βάση τη φύση της απασχόλησης, την τήρηση ωραρίου και τα μέτρα υγιεινολογικής ασφάλειας.

2. Ο φορέας παροχής εθελοντικής απασχόλησης:

α. Υποχρεούται να αναγγέλλει τους εθελοντές στην ειδική εφαρμογή του πληροφοριακού συστήματος καταγραφής εργαζομένων ΕΡΓΑΝΗ του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, που είναι προσβάσιμη μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr, ΕΥΠ), με εξαίρεση τις έκτακτες περιπτώσεις προ-σφοράς εθελοντικής εργασίας,

β. ευθύνεται αποκλειστικά για ζημιές που προξενεί ο εθελοντής σε τρίτους από αμέλεια κατά την παροχή της εθελοντικής του απασχόλησης στον φορέα, σύμφωνα με τα άρθρα 922 και 334 ΑΚ, με εξαίρεση την περίπτωση που ο εθελοντής ενεργεί αυτοβούλως και κατά παράβαση των εντολών του φορέα,

γ. καλύπτει ιατροφαρμακευτικές και νοσοκομειακές δαπάνες έως του ποσού των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ ετησίως για ατύχημα ή ασθένεια του εθελοντή που τελεί σε αιτιώδη συνάφεια με την εθελοντική απασχόλησή του στον φορέα, αν ο εθελοντής στερείται άλλου τύπου δημόσιας ή ιδιωτικής ασφαλιστικής κάλυψης, υπό την προϋπόθεση εθελοντικής απασχόλησης με ελάχιστο χρόνο απασχόλησης δέκα (10) ώρες μηνιαίως,

δ. αναλαμβάνει πλήρως τα έξοδα ταξιδιού, διαβίωσης, καταλύματος, επαναπατρισμού, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης του εθελοντή στο εξωτερικό, αν ο εθελοντής απασχολείται στο εξωτερικό για χρονικό διάστημα έως εννέα (9) μηνών, εκτός αν υπάρχει αντίθετη έγγραφη συμφωνία.

3. Δαπάνες διαμονής, μετακίνησης, διατροφής ή άλλες δαπάνες που σχετίζονται με την εθελοντική απασχόληση του εθελοντή δύνανται να καλύπτονται από τον φορέα παροχής εθελοντικής απασχόλησης και εκκρίνουν από τα ακαθάριστα φορολογητέα έσοδά του.

Οι εκπιπτόμενες και μη δαπάνες καθορίζονται σύμφωνα με τα άρθρα 22, 22Α, 22Β και 23 του ν. 4172/2013 (Α' 167).

Άρθρο 15

Παροχή υπηρεσιών σε φορείς εθελοντικής απασχόλησης

Δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, μηχανικοί, οικονομολόγοι, λογιστές και ορκωτοί ελεγκτές λογιστές δύνανται να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε φορείς παροχής εθελοντικής απασχόλησης άνευ αμοιβής. Στην περίπτωση αυτή: α) οι δικηγόροι, για την παράστασή τους σε δικαστήρια, απαλλάσσονται από την υποχρέωση έκδοσης γραμματίου προεισπραξης δικηγορικής αμοιβής, β) οι μηχανικοί για κάθε είδους τεχνικές γενικά εργασίες και υπηρεσίες, όπως οι αναφερόμενες στο άρθρο 59 του ν.δ. 17.7/16.8.1923 (Α' 228) και την παρ. 1 του άρθρου 1 του π.δ. 696/1974 (Α' 301), λαμβάνουν μηδενική νόμιμη ή συμβατική αμοιβή και απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταβολής στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (Τ.Ε.Ε.) των εισφορών και των λοιπών δικαιωμάτων, όπως αυτά κάθε φορά προβλέπονται στη νομοθεσία, είτε ως παρακρατούμενα από την αμοιβή τους, είτε ως καταβαλλόμενα στο Τ.Ε.Ε. ως δικαιούχοι, ή προς απόδοση σε τρίτους δικαιούχους. Η απαλλαγή αυτή ισχύει εφόσον γνωστοποιείται από τον μηχανικό στο Τ.Ε.Ε. η χωρίς αμοιβή παροχή της εργασίας. Στην ανωτέρω γνωστοποίηση αναφέρεται η ενεργός εγγραφή της Ο.Κοι.Π., προς την οποία παρέχεται η υπηρεσία του μηχανικού, στο Μητρώο Ο.Κοι.Π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' ΕΛΕΓΧΟΣ Ο.ΚΟΙ.Π.

Άρθρο 16

Χρηματοοικονομικές καταστάσεις και έλεγχος

1. Οι εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. συντάσσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τον ν. 4308/2014 (Α' 251).

2. Την αποκλειστική ευθύνη σύνταξης και υπογραφής των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της παρ. 1 φέρει η διοίκηση των εγγεγραμμένων Ο.Κοι.Π., η οποία συντάσσει και εγκρίνει τις εν λόγω χρηματοοικονομικές καταστάσεις, έως τις 10 Σεπτεμβρίου του επομένου έτους.

3. Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της παρ. 1 ελέγχονται από ορκωτούς ελεγκτές λογιστές του ν. 4449/2017 (Α' 7), οι οποίοι ορίζονται, με τους αναπληρωτές τους, από τη διοίκηση των εγγεγραμμένων Ο.Κοι.Π., μέχρι το τέλος Οκτωβρίου της χρήσης που ελέγχεται.

4. Η παρ. 1 ισχύει υποχρεωτικά, για ετήσιες χρήσεις που αρχίζουν από την 1η.1.2023. Οι εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. που δεν θα έχουν συντάξει έως την 31η.12.2022 χρηματοοικονομικές καταστάσεις, διενεργούν υποχρεωτικά απογραφή των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων τους και συντάσσουν τον πρώτο ισολογισμό έναρξης

κατά την 31η.12.2022, βάσει όλων των στοιχείων που διαθέτουν. Η διαφορά μεταξύ των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων, λαμβανομένων υπόψη και άλλων κονδυλίων των ιδίων κεφαλαίων που υπάρχουν στα λογιστικά αρχεία τους, εκτός της κατά τα ανωτέρω απογραφής, καταχωρείται στα ίδια κεφάλαια.

5. Η απογραφή της παρ. 4 διενεργείται από Επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση της διοίκησης της εγγεγραμμένης Ο.Κοι.Π.

6. Η απογραφή γίνεται κατ' είδος στοιχείου και περιλαμβάνει ποσότητα και αξία κατά περίπτωση με βάση τις τιμές κόστους κτήσης. Τα ακίνητα δύνανται, κατά την κρίση των διοικήσεων, να απογραφούν στις εύλογες αξίες τους που προσδιορίζονται από ανεξάρτητους εκτιμητές. Τα λοιπά ενσώματα πάγια στοιχεία, απογράφονται στο αναπόσβεστο κόστος κτήσης που προσδιορίζεται με βάση τα στοιχεία της αξίας κτήσης ή κατασκευής και της ωφέλιμης ζωής τους. Όταν τα λοιπά ενσώματα πάγια, εκτός από τα ακίνητα, έχουν αποκτηθεί πριν από την 1η.1.2010, μπορούν να απογραφούν μόνο ποσοτικά (μηδενική λογιστική αξία).

6. Με αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.), παρέχονται ερμηνευτικές οδηγίες και γνωματεύσεις, αναφορικά με τα θέματα που προκύπτουν κατά την εφαρμογή του παρόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ Ο.ΚΟΙ.Π.

Άρθρο 17

Δωρεές προς τα κοινωφελή ιδρύματα και τις εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. - Τροποποίηση των παρ. 1 και 2 του άρθρου 19 του ν. 4172/2013

Στο άρθρο 19 του ν. 4172/2013 (Α' 167): α) στην παρ. 1 προστίθενται τρίτο και τέταρτο εδάφιο, β) στην παρ. 2 αντικαθίστανται οι λέξεις «σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο» με τις λέξεις «σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της παρ. 1», γ) στην παρ. 3 μετά τις λέξεις «διατάξεις» προστίθενται οι λέξεις του «πρώτου εδαφίου» και το άρθρο 19 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 19

Μειώσεις φόρου για δωρεές

1. Το ποσό του φόρου μειώνεται κατά είκοσι τοις εκατό (20%) επί των ποσών δωρεών προς τους φορείς που ορίζονται στην απόφαση της επόμενης παραγράφου, εφόσον οι δωρεές υπερβαίνουν στη διάρκεια του φορολογικού έτους το ποσό των εκατό (100) ευρώ. Το συνολικό ποσό των δωρεών δεν μπορεί να υπερβαίνει το πέντε τοις εκατό (5%) του φορολογητέου εισοδήματος. Ειδικά για τις δωρεές προς τα κοινωφελή ιδρύματα και τις εγγεγραμμένες Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, το ποσό του φόρου μειώνεται κατά σαράντα τοις εκατό (40%) επί των ποσών δωρεών προς τους φορείς αυτούς, εφόσον οι δωρεές υπερβαίνουν στη διάρκεια του φορολογικού έτους το ποσό των εκατό (100) ευρώ και τα ποσά των δωρεών κατατίθενται σε ειδικούς για τον

σκοπό αυτόν λογαριασμούς τραπεζών που λειτουργούν νόμιμα σε κράτος μέλος της Ε.Ε. ή του Ε.Ο.Χ. Το συνολικό ποσό των δωρεών στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει το σαράντα τοις εκατό (40%) του φορολογητέου εισοδήματος.

2. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ορίζονται οι φορείς με έδρα την ημεδαπή ή άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε. ή του Ε.Ο.Χ. που αναγνωρίζονται για τον σκοπό του προσδιορισμού της μείωσης φόρου επί του ποσού των χορηγούμενων σε αυτούς δωρεών, σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της παρ. 1, εφόσον τα ποσά των δωρεών κατατίθενται σε ειδικούς για τον σκοπό αυτόν λογαριασμούς τραπεζών που λειτουργούν νόμιμα σε κράτος μέλος της Ε.Ε. ή του Ε.Ο.Χ.

3. Οι διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παρ. 1 του παρόντος άρθρου έχουν εφαρμογή και για τις δωρεές που χορηγούνται σε δικαιούχους χρηματοδότησης, σύμφωνα με την περ. ε' της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3023/2002 (Α' 146), δηλαδή σε πολιτικά κόμματα ή συνσπασμούς κομμάτων ή υποψηφίους ή αιρετούς αντιπροσώπους της Βουλής των Ελλήνων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

4. Το ποσό του φόρου μειώνεται κατά είκοσι τοις εκατό (20%) επί των δωρεών τροφίμων προς τους δωρεοδόχους της περ. β' της παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 2859/2000 (Α' 248), προκειμένου να διανεμηθούν αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση ή την ανακούφιση ευπαθών κοινωνικών ομάδων χωρίς αντάλλαγμα, εφόσον τα αγαθά αυτά δεν θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία. Το συνολικό ποσό της μείωσης του φόρου εισοδήματος δεν μπορεί να υπερβαίνει το πέντε τοις εκατό (5%) του φορολογητέου εισοδήματος.»

Άρθρο 18

Μη υπολογισμός τεκμαρτού εισοδήματος για τον παραχωρούντα ακίνητα σε κοινωφελή ιδρύματα και εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. - Τροποποίηση των παρ. 2 και 3 του άρθρου 39 του ν. 4172/2013

Στο άρθρο 39 του ν. 4172/2013 (Α' 167): α) στην παρ. 2 προστίθεται πέμπτο εδάφιο, β) οι περ. β' και γ' της παρ. 3 ως προς τις εκπιπόμενες δαπάνες καταργούνται και το άρθρο 39 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 39

Εισόδημα από ακίνητη περιουσία

1. Ο όρος «εισόδημα από ακίνητη περιουσία» σημαίνει το εισόδημα, σε χρήμα ή σε είδος, που προκύπτει από την εκμίσθωση ή την ιδιοχρησιμοποίηση ή τη δωρεάν παραχώρηση χρήσης γης και ακινήτων. Ειδικότερα το εισόδημα αυτό προκύπτει από:

α) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης γης ή ακινήτων συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων, κατασκευών και κάθε είδους εγκαταστάσεων και εξοπλισμού τους.

β) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης μεταλλείων, λατομείων, δασικών και αγροτικών εκτάσεων στις οποίες περιλαμβάνονται λιβάδια, καλλιεργήσιμες γαίες, βοσκήσιμες γαίες, καθώς και κάθε είδους κατασκευές ή εγκαταστάσεις που είναι στην επιφάνεια του

εδάφους ή κάτω από αυτή, όπως τα ιχθυοτροφεία, οι λίμνες, οι δεξαμενές, οι πηγές και τα φρέατα.

γ) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης από την παραχώρηση χώρου για την τοποθέτηση κάθε είδους διαφημιστικών επιγραφών.

δ) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης κοινόχρηστων χώρων σε ακίνητα.

2. Το εισόδημα σε είδος αποτιμάται στην αγοραία αξία. Το εισόδημα από ιδιοχρησιμοποίηση ή δωρεάν παραχώρηση τεκμαίρεται ότι συνίσταται στο τρία τοις εκατό (3%) της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου.

Κατ' εξαίρεση, το τεκμαρτό εισόδημα του προηγούμενου εδαφίου που αφορά δωρεάν παραχώρηση κατοικίας μέχρι διακόσια τετραγωνικά μέτρα (200 τ.μ.), προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως κύρια κατοικία προς ανιόντες ή κατιόντες, καθώς και το τεκμαρτό εισόδημα που προκύπτει από τη δωρεάν παραχώρηση της χρήσης ακινήτων στο Ελληνικό Δημόσιο ή σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου απαλλάσσονται από τον φόρο.

Ειδικά για τους ασκούντες ατομική αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα δεν υπολογίζεται τεκμαρτό εισόδημα από ιδιοχρησιμοποίηση ή δωρεάν παραχώρηση προς ανιόντες, κατιόντες και συζύγους, αγροτικών εκτάσεων στις οποίες περιλαμβάνονται λιβάδια, καλλιεργήσιμες γαίες, βοσκήσιμες γαίες, και κάθε είδους κατασκευές ή εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής. Ειδικά για τη δωρεάν παραχώρηση χρήσης ακινήτων μέχρι τριακόσια τετραγωνικά μέτρα (300 τ.μ.) σε κοινωφελή ιδρύματα και τις εγγεγραμμένες Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών δεν υπολογίζεται τεκμαρτό εισόδημα για τον παραχωρούντα.

3. Οι ακόλουθες δαπάνες εκπίπτουν με τις παρακάτω προϋποθέσεις:

α) Αν ο εκμισθωτής ή ο παραχωρών είναι φυσικό πρόσωπο εκπίπτει ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) για δαπάνες επισκευής, συντήρησης, ανακαίνισης ή άλλες πάγιες και λειτουργικές δαπάνες του ακινήτου.

β) [Καταργείται]

γ) [Καταργείται]

δ) Το μίσθωμα που καταβάλλεται στις περιπτώσεις υπεκμίσθωσης.

ε) Οι δαπάνες αντιπλημμυρικών έργων και έργων αποξήρανσης ελών σε ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%).

στ) Το ποσό της αποζημίωσης που καταβάλλει, βάσει νόμου, ο εκμισθωτής στον μισθωτή για τη λύση της μισθωτικής σχέσης του ακινήτου.

4. Τα εισόδημα από την εκμίσθωση ακίνητης περιουσίας, τα οποία δεν έχουν εισπραχθεί από τον δικαιούχο, δεν συνυπολογίζονται στο συνολικό εισόδημά του, εφόσον έως την προθεσμία υποβολής της ετήσιας δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, έχει εκδοθεί εις βάρος του μισθωτή διαταγή πληρωμής ή διαταγή απόδοσης χρήσης μίσθιου ή δικαστική απόφαση αποβολής ή επιδίκασης μισθωμάτων ή έχει ασκηθεί εναντίον του μισθωτή αγωγή αποβολής ή επιδίκασης μισθωμάτων. Τα εν λόγω εισόδημα φορολογούνται στο έτος και κατά το ποσό που αποδεδειγμένα εισπράχθηκαν, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του άρθρου 8. Τα μη εισπραχθέντα εισόδημα δηλώνονται σε ειδικό κωδικό ανείσπρακτων

εισοδημάτων από εκμίσθωση ακίνητης περιουσίας της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος.»

Άρθρο 19

Έκπτωση δαπανών για τον προσδιορισμό του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα των νομικών προσώπων της περ. γ' του άρθρου 45 - Αντικατάσταση της παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4172/2013

Η παρ. 8 του άρθρου 47 του ν. 4172/2013 (Α' 167) αντικαθίσταται ως εξής:

«8. Για τον προσδιορισμό του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα των νομικών προσώπων της περ. γ' του άρθρου 45, εκπίπτουν ως δαπάνη οι κάθε είδους δαπάνες που αφορούν στα ακίνητά τους σε ποσοστό εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) και οι δωρεές σε χρήμα ή σε είδος προς το Ελληνικό Δημόσιο και τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και οι λοιπές δαπάνες του άρθρου 22. Το πρώτο εδάφιο εφαρμόζεται και για τα νομικά πρόσωπα της περ. γ' του άρθρου 45 που λειτουργούν ως Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (Ο.Κοι.Π.), υπό την προϋπόθεση ότι είναι εγγεγραμμένες στο Ειδικό Μητρώο Ο.Κοι.Π. Ειδικά για το Άγιο Όρος και τις Ιερές Μονές αυτού, το ποσοστό έκπτωσης των δαπανών του πρώτου εδαφίου που αφορούν την ακίνητη περιουσία ανέρχεται σε εκατό τοις εκατό (100%).»

Άρθρο 20

Απαλλαγή από τον Ε.Ν.Φ.Ι.Α. - Προσθήκη περ. ι' στην παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 4223/2013

Στην παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 4223/2013 (Α' 287) προστίθεται περ. ι' και η παρ. 1 διαμορφώνεται ως εξής:

«1. Απαλλάσσονται από τον Ε.Ν.Φ.Ι.Α. τα δικαιώματα στα ακίνητα που ανήκουν:

α) Στο Δημόσιο, στο Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (Τ.Α.Ι.Π.Ε.Δ.), στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.), στην Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤ.Α.Δ.) Α.Ε., στην Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων (Ε.Ο. και Κ.) και στις δημόσιες ανώνυμες εταιρείες που έχουν υπαχθεί σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 14α του ν. 3429/2005, πριν από τη δημοσίευση του παρόντος και στις οποίες το Ελληνικό Δημόσιο ασκεί άμεσα αποφασιστική επιρροή, ως κύριος μετοχών που εκπροσωπούν την απόλυτη πλειοψηφία του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου.

β) Σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.), νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), που εντάσσονται στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και σε Ο.Τ.Α. και ιδιοχρησιμοποιούνται ή παραχωρούνται δωρεάν στο Δημόσιο ή χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τις ανάγκες της δημόσιας υγείας. Οι ανώνυμες εταιρείες της Γενικής Κυβέρνησης, με την επιφύλαξη της προηγούμενης περίπτωσης, δεν απαλλάσσονται από τον Ε.Ν.Φ.Ι.Α.

γ) Σε ξένα κράτη, εφόσον το ακίνητο χρησιμοποιείται για την εγκατάσταση πρεσβείας ή προξενείου του ξένου κράτους ή για την εγκατάσταση πρεσβευτή, πρόξενου και λοιπών διπλωματικών αντιπροσώπων και πρακτόρων του ξένου κράτους, με τον όρο της αμοιβαιότητας.

δ) Σε Ν.Π.Δ.Δ. που δεν εντάσσονται στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και ιδιοχρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εκπλήρωση μορφωτικού, εκπαιδευτικού, πολιτιστικού, αθλητικού, θρησκευτικού, φιλανθρωπικού και κοινωνικού σκοπού ή παραχωρούνται δωρεάν στο Δημόσιο.

ε) Σε Ν.Π.Ι.Δ. που δεν εντάσσονται στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και ιδιοχρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εκπλήρωση μορφωτικού, εκπαιδευτικού, πολιτιστικού, αθλητικού, θρησκευτικού, φιλανθρωπικού και κοινωνικού σκοπού ή παραχωρούνται δωρεάν στο Δημόσιο.

στ) Σε νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες των γνωστών θρησκειών και δογμάτων κατά την παρ. 2 του άρθρου 13 του Συντάγματος και ιδιοχρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση του λατρευτικού, θρησκευτικού και κοινωνικού έργου τους.

ζ) Στις υποκείμενες στο ειδικό συνταγματικό καθεστώς Ιερές Μονές του Αγίου Όρους, κείμενα εντός ή εκτός αυτού, καθώς και στην Ιερά Μονή του Θεοβαδίστου Όρους Σινά.

η) Στα νομικά πρόσωπα που υπάγονται στο ειδικό καθεστώς διοίκησης και διαχείρισης του ν. 3647/2008 (Α' 37) και ιδιοχρησιμοποιούνται.

θ) Σε εταιρείες ειδικού σκοπού, σύμφωνα με τη περίπτωση ζ' της παρ. 1 του άρθρου 5 του ν. 3986/2011 (Α' 152) εφόσον το σύνολο των ονομαστικών μετοχών τους ανήκουν στο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (Τ.Α.Ι.Π.Ε.Δ.), με την επιφύλαξη της παρ. 7 του άρθρου 2.

θ) Σε φυσικά πρόσωπα, φορολογικούς κατοίκους Ελλάδας, των οποίων η κύρια κατοικία, όπως προκύπτει από τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του προηγούμενου φορολογικού έτους ευρίσκεται σε μικρά ακριτικά νησιά με πληθυσμό κάτω των χιλίων διακοσίων (1.200) κατοίκων, βάσει των ως άνω δηλώσεων, των Περιφερειακών Ενοτήτων Ικαρίας, Λήμνου, Σάμου, Χίου, Καλύμνου, Καρπάθου, Ρόδου και Κω, καθώς και στον Δήμο Γαύδου της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων και στον Δήμο Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων της Περιφερειακής Ενότητας Κέρκυρας. Η απαλλαγή αφορά αποκλειστικά στα δικαιώματα επί των ακινήτων του προηγούμενου εδαφίου που βρίσκονται στα νησιά αυτά.

ι) Σε εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. για τα ακίνητα που ιδιοχρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εκπλήρωση των σκοπών τους.»

Άρθρο 21

Χρηματικές δωρεές προς μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα - Αντικατάσταση της παρ. 3 του άρθρου 89 του Κώδικα Διατάξεων Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών και Κερδών από Τυχρά Παίγνια

Η παρ. 3 του άρθρου 89 του Κώδικα Διατάξεων Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών και Κερδών από Τυχρά Παίγνια (ν. 2961/2001, Α' 266), αντικαθίσταται ως εξής:

«3. Για τις χρηματικές δωρεές προς τα πρόσωπα που ορίζονται στην παρ. 3 του άρθρου 25 μπορεί να υποβληθεί από αυτά δήλωση για το συνολικό ποσό των δωρεών

και χωρίς την αναγραφή των στοιχείων των δωρητών, εφόσον αποδεικνύεται η σύσταση της δωρεάς, αλλά δεν είναι γνωστά στον δωρεοδόχο τα πλήρη στοιχεία του δωρητή, ή αυτός είναι αλλοδαπός και δεν διαθέτει Αριθμό Φορολογικού Μητρώου στην Ελλάδα και τα ποσά των δωρεών δεν υπερβαίνουν τα χίλια (1.000) ευρώ ανά δωρητή κατ' έτος.»

Άρθρο 22

Απαλλαγές από τον ΦΠΑ στο εσωτερικό της Χώρας - Αντικατάσταση της περ. ιη' της παρ. 1 του άρθρου 22 του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας

Η περ. ιη' της παρ. 1 του άρθρου 22 του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ν. 2859/2000, Α' 248) αντικαθίσταται ως εξής:

«ιη) η παροχή υπηρεσιών και η παράδοση αγαθών από τα πρόσωπα που αναφέρονται στις περ. δ', θ', ιβ', ιδ', ιε' και ιστ' της παραγράφου αυτής, με την ευκαιρία εκδηλώσεων που οργανώνονται από αυτά για την οικονομική τους ενίσχυση, και οι οποίες οργανώνονται προς αποκλειστικό όφελός τους, με τον όρο ότι η απαλλαγή των εκδηλώσεων δεν υπερβαίνει τις τέσσερις (4) κατ' έτος και το όριο των σχετικών συναλλαγών ανά έτος δεν υπερβαίνει τις είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ κατόπιν σχετικής υπεύθυνης δήλωσης προς την αρμόδια Φορολογική Αρχή τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν από την εκδήλωση και εφόσον η απαλλαγή αυτή δεν προκαλεί κίνδυνο στρέβλωσης των όρων του ανταγωνισμού.»

Άρθρο 23

Απαλλαγή των εγγεγραμμένων Ο.Κοι.Π. από τον ειδικό φόρο ακινήτων - Αντικατάσταση της περ. ε' της παρ. 3 του άρθρου 15 του ν. 3091/2002

Στην περ. ε' της παρ. 3 του άρθρου 15 του ν. 3091/2002 (Α' 330) μετά από τις λέξεις «τα ημεδαπά σωματεία» προστίθενται οι λέξεις, «καθώς και οι ημεδαπές εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π.» και η περ. ε' διαμορφώνεται ως εξής:

«ε) Τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, τα κάθε είδους ημεδαπά ταμεία ή ημεδαποί οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, οι ημεδαπές συνδικαλιστικές οργανώσεις, η Αρχαιολογική Εταιρεία, τα ημεδαπά μουσεία, το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, οι Ξένες Αρχαιολογικές Σχολές, οι ημεδαποί συνεταιρισμοί που έχουν συσταθεί νόμιμα και οι ενώσεις τους, οι ημεδαπές δημοτικές και κοινοτικές επιχειρήσεις, τα νομικά πρόσωπα που υπάγονται στις διατάξεις του ν. 3647/2008 (Α' 37), τα ημεδαπά κληροδοτήματα με κοινωνική σκοπό, τα ημεδαπά κοινωνικά ιδρύματα, τα ημεδαπά σωματεία, καθώς και οι ημεδαπές εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π.»

Άρθρο 24

Απαλλαγή από τα τέλη κυκλοφορίας οχημάτων ειδικής χρήσης κοινωνικών ιδρυμάτων και εγγεγραμμένων Ο.Κοι.Π.

Τα κοινωνικά ιδρύματα και οι εγγεγραμμένες Ο.Κοι.Π. απαλλάσσονται από τα τέλη κυκλοφορίας οχημάτων ειδικής χρήσης και οχημάτων των Ο.Κοι.Π., τα οποία έχουν

λάβει άδεια Φορτηγού αυτοκινήτου Ιδιωτικής Χρήσης (Φ.Ι.Χ.), ανεξαρτήτως βάρους και κυβικών, πυροσβεστικών οχημάτων, ειδικών οχημάτων μεταφοράς ατόμων με αναπηρία, σχολικών οχημάτων, διασωστικών οχημάτων για περιπτώσεις πυρκαγιών, ατυχημάτων και περιβαλλοντικών καταστροφών και οχημάτων που είναι αναγκαία για τη διενέργεια πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ο παραπάνω κατάλογος μπορεί να εξειδικεύεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών, μετά από εισήγηση της Διεύθυνσης Ο.Κοι.Π. και Κοινοφελών Φορέων. Τα ανωτέρω οχήματα πρέπει να βρίσκονται στην κυριότητα των Ο.Κοι.Π. κατόπιν αγοράς, δωρεάς ή χορηγίας ή να χρησιμοποιούνται κατόπιν σύμβασης χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing). Προορίζονται για την εκπλήρωση των σκοπών τους και χρησιμοποιούνται από τα μέλη της Ο.Κοι.Π. ή από τα συμβαλλόμενα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή από τους εθελοντές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΙΚΕΣ, ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 25

Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης καθορίζονται οι ειδικότεροι όροι, οι προϋποθέσεις και οι τεχνικές λεπτομέρειες της λειτουργίας των βάσεων δεδομένων που τηρεί η Διεύθυνση Ο.Κοι.Π. και Κοινοφελών Φορέων και της διασύνδεσής τους, των επιμέρους κατηγοριών των κοινοφελών φορέων, καθώς και των διαδικτυακών τους τόπων.

2. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών ορίζεται και δύναται να αναπροσαρμόζεται το ποσό του παραβόλου της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 6, της περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 8 και της παρ. 5 του άρθρου 8. Με όμοια απόφαση δύναται να επαναποδίδονται έσοδα από τα παράβολα της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 6, της περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 8 και της παρ. 5 του άρθρου 8 στις Ο.Κοι.Π. για την εκπλήρωση δράσεων που σχετίζονται με τον σκοπό και την αποστολή τους. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του προηγούμενου εδαφίου.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης καθορίζονται οι τεχνικές λεπτομέρειες λειτουργίας της ειδικής εφαρμογής στο πληροφοριακό σύστημα καταγραφής εργαζομένων ΕΡΓΑΝΗ του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και ορίζονται οι ειδικότεροι όροι αναγγελίας των εθελοντών στην ειδική αυτή εφαρμογή από τον φορέα παροχής εθελοντικής απασχόλησης.

4. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών δύναται να μεταβάλλεται ο κατάλογος των υποομάδων της παρ. 1 του άρθρου 7.

5. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών, μετά από εισήγηση της Διεύθυνσης Ο.Κοι.Π. και Κοινοφελών Φορέων, μπορεί να εξειδικεύεται ο κατάλογος των οχημάτων ειδικής χρήσης του άρθρου 24 που απαλλάσσονται από τα τέλη κυκλοφορίας.

Άρθρο 26

Καταργούμενες διατάξεις

Οι περ. β' και γ' της παρ. 3 του άρθρου 39 του ν. 4172/2013 (Α' 167) ως προς τις εκπιπόμενες δαπάνες καταργούνται.

Άρθρο 27

Μεταβατική διάταξη

Έως την έναρξη λειτουργίας των βάσεων δεδομένων εξακολουθούν να λειτουργούν τα ειδικά μητρώα κοινωφελών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων, που τηρούν φορείς της Κεντρικής Κυβέρνησης κατά την έννοια του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143). Με κοινή απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών και του καθ' ύλη αρμόδιου Υπουργού μπορεί να καταργούνται τα ανωτέρω μητρώα μετά από τη λειτουργία των βάσεων δεδομένων.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΛΟΙΠΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Άρθρο 28

Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων (ΕΙ.Σ.Ε.Π.) - Τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 86 του ν. 3528/2007 (Α' 26)

Στο τέλος της παρ. 1 του άρθρου 86 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (ν. 3528/2007, Α' 26) προστίθεται εδάφιο και η παρ. 1 διαμορφώνεται ως εξής:

«1. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, συνιστάται στο Υπουργείο Εσωτερικών Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων (ΕΙ.Σ.Ε.Π.), το οποίο είναι αρμόδιο για την επιλογή προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων των Υπουργείων, αυτοτελών δημοσίων υπηρεσιών, Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, Ο.Τ.Α. β' βαθμού και Ν.Π.Δ.Δ., καθώς και των ανεξάρτητων αρχών.

Το ΕΙ.Σ.Ε.Π. είναι πενταμελές και αποτελείται:

α) από δύο (2) μέλη του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.) που υποδεικνύονται από τον/την Πρόεδρό του,

β) έναν (1) Νομικό Σύμβουλο ή Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, που υποδεικνύεται από τον Πρόεδρό του,

γ) ένα (1) μέλος του Επιστημονικού - Εκπαιδευτικού Συμβουλίου ή προϊστάμενο Διεύθυνσης Εκπαιδευτικής Μονάδας του Ε.Κ.Δ.Δ.Α., που υποδεικνύεται από τον Πρόεδρό του και

δ) τον Υπηρεσιακό Γραμματέα, εφόσον προβλέπεται, άλλως Γενικό Γραμματέα του οικείου Υπουργείου, εάν η προς πλήρωση θέση προϊστάμενου Γενικής Διεύθυνσης ανήκει σε Υπουργείο ή τον προϊστάμενο της αυτοτελούς δημόσιας υπηρεσίας, αν η θέση προς πλήρωση ανήκει σε αυτοτελή δημόσια υπηρεσία ή έναν (1) Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, εάν η θέση ανήκει σε Αποκεντρωμένη Διοίκηση ή τον Εκτελεστικό Γραμματέα της

οικείας Περιφέρειας, εάν η θέση ανήκει σε Ο.Τ.Α. β' βαθμού ή τον Υπηρεσιακό Γραμματέα, εφόσον προβλέπεται, άλλως Γενικό Γραμματέα του εποπτευόμενου Υπουργείου, εάν η προς πλήρωση θέση ανήκει σε Ν.Π.Δ.Δ.

Γραμματέας του ΕΙ.Σ.Ε.Π. και νόμιμος αναπληρωτής αυτού ορίζονται υπάλληλοι του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης κατηγορίας ΠΕ με Α' βαθμό. Με απόφαση του Υπουργού Διοικητικής Ανασυγκρότησης, μετά από σύμφωνη γνώμη του Προέδρου του Α.Σ.Ε.Π., η γραμματειακή υποστήριξη της λειτουργίας του ΕΙ.Σ.Ε.Π. μπορεί να ανατίθεται στο Α.Σ.Ε.Π. Με απόφαση του Προέδρου του Α.Σ.Ε.Π. μπορεί να ορίζονται υπάλληλοι του Α.Σ.Ε.Π. για τη διοικητική και τεχνική υποστήριξη της λειτουργίας των ΕΙ.Σ.Ε.Π.

Ειδικά για την επιλογή προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, σε περίπτωση που δεν υπάρχει Γενικός Γραμματέας, ως μέλος ορίζεται ο Ειδικός Γραμματέας του Υπουργείου που προΐσταται των υπηρεσιών του Ενιαίου Διοικητικού Τομέα.

Με όμοια απόφαση μπορούν να συνιστώνται στο Υπουργείο Εσωτερικών περισσότερα ΕΙ.Σ.Ε.Π. με τη συγκρότηση που ορίζεται στην παρούσα παράγραφο, καθώς και να καθορίζεται η κατανομή των αρμοδιοτήτων τους.

Ειδικά για την επιλογή προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων στις ανεξάρτητες Αρχές συνιστάται στη Γενική Γραμματεία Ανθρώπινου Δυναμικού Δημοσίου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών διακριτό Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων, το οποίο συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών από: Δύο (2) μέλη του Α.Σ.Ε.Π., εκ των οποίων ο ένας ορίζεται Πρόεδρος, οι οποίοι υποδεικνύονται από τον Πρόεδρο του Α.Σ.Ε.Π. με τους αναπληρωτές τους, δύο (2) Νομικούς Συμβούλους ή Παρέδρους του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους που υποδεικνύονται αρμοδίως, και ένα (1) μέλος της οικείας ανεξάρτητης Αρχής, που αφορά η προκηρυσσόμενη θέση επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης με τον αναπληρωτή του. Εφόσον δεν προβλέπονται μέλη στην οικεία ανεξάρτητη Αρχή, ως πέμπτο μέλος ορίζεται ένα επιπλέον μέλος του Α.Σ.Ε.Π. με τον αναπληρωτή του κατά τα ανωτέρω. Γραμματέας και αναπληρωτής του Συμβουλίου αυτού ορίζονται με απόφαση του Προέδρου του Α.Σ.Ε.Π. υπάλληλοι του Υπουργείου Εσωτερικών ή του Α.Σ.Ε.Π. κατηγορίας ΠΕ με βαθμό Α'.

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομικών καθορίζεται αποζημίωση στους γραμματείς των Ειδικών Συμβουλίων Επιλογής Προϊσταμένων με βάση, ιδίως, τον αριθμό των συνεδριάσεων στις οποίες μετείχαν και τον αριθμό των προκηρύξεων που ολοκληρώθηκαν.»

Άρθρο 29

Προσβολή αποφάσεων πρωτοβάθμιων πειθαρχικών συμβουλίων - Τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 141 του ν. 3528/2007

Στην παρ. 2 του άρθρου 141 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (ν. 3528/2007, Α' 26) τροποποιείται το

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 15 Δεκεμβρίου 2021

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΙΚΡΑΜΜΕΝΟΣ

Οι Υπουργοί

Οικονομικών ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ	Αναπληρωτής Υπουργός Οικονομικών ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ	Ανάπτυξης και Επενδύσεων ΣΠΥΡΙΔΩΝ - ΑΔΩΝΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
Εξωτερικών ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΝΔΙΑΣ	Αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ	Παιδείας και Θρησκευμάτων ΝΙΚΗ ΚΕΡΑΜΕΩΣ
Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ	Υγείας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ	Περιβάλλοντος και Ενέργειας ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΚΡΕΚΑΣ
Προστασίας του Πολίτη ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΚΑΚΟΣ	Πολιτισμού και Αθλητισμού ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΜΕΝΔΩΝΗ	Υφυπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΑΥΓΕΝΑΚΗΣ
Δικαιοσύνης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΑΡΑΣ	Εσωτερικών ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ ΒΟΡΙΔΗΣ	Αναπληρωτής Υπουργός Εσωτερικών ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΠΕΤΣΑΣ
Μετανάστευσης και Ασύλου ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΗΤΑΡΑΚΗΣ	Υποδομών και Μεταφορών ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ	Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΛΑΚΙΩΤΑΚΗΣ
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ΣΠΥΡΙΔΩΝ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΙΒΑΝΟΣ	Τουρισμού ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΙΚΙΛΙΑΣ	Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ
Επικρατείας ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΡΑΠΕΤΡΙΤΗΣ	Επικρατείας ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗΣ	

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 15 Δεκεμβρίου 2021

Ο επί της Δικαιοσύνης Υπουργός

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΑΡΑΣ